NOTOS 74

İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • 2019/1 • ŞUBAT-MART 2019 • 20 TL

NOTOS'UN 13. BÜYÜK SORUŞTURMASI

EN ÖNEMLİ 100 ÇOCUK KİTABI

Behiç Ak ile söyleşi
"Yeni bir dünyanın olabilirliğini düşündürmek..."

Yazarın Fırçası
Abidin Dino

Salman Rushdie
Etki

BANU YILDIRAN GENÇ • BRIGITTE LABBÉ • BUKET ARBATLI • EKİN KADİR SELÇUK • ESRA KARADOĞAN • FADİME USLU • FİGEN DÖLEK • HACER PAÇACI • HİLAL ERKOCA • İLHAN DURUSEL • MEHMET ERKURT • MEHMET KARAMAN • MELEK ÖZLEM SEZER • MİNE SOYSAL • MUHAMMET ŞENGÖZ • MURAT ÇELİK • MUSTAFA ÇÖÇELLİ • MÜGE İPLİKÇİ • MÜREN BEYKAN • NURHAN ŞAHİNKAYA • OĞUZ TECİMEN • OSMAN GÜR • ÖMER FARUK YAMAN • RONİ MARGULİES • SEDA MİT • SEMİH GÜMÜŞ • SERDAR AKKAYA • SEVİM ÇİÇEK • SILVINA OCAMPO • SÜREYYYA EVREN • ŞEBNEM İŞİGÜZEL • WALTER BENJAMIN • YALÇIN TOSUN

ISSN 1307-1181

NOTOS

NotosÖykü • İki Aylık Edebiyat Dergisi
Sayı 74 • Şubat-Mart 2019 • 20 TL

Genel Yayın Yönetmeni
Semih Gümüş

Yayın Koordinatörü
Tuğba Eriş

İdari Koordinatör
Dilek Emir

Yazıişleri
Oğuz Tecimen
M. Tila Sadık
Duygu Şentuna

Katkıda Bulunanlar
Şavkar Altınel, Kardelen Ayhan, Turgut Çeviker, Pınarnaz Eren, Mehmet Erkurt, Atilla Erol, Deniz Gündoğan İbrişim

Kapak Tasarımı
Tane Mavitan

Reklam ve Halkla İlişkiler
info@notoskitap.com

Yayıncı Sertifika No
16343

Abonelik
info@notoskitap.com
Posta çeki hesap no: 9676883
Garanti Bank. hesap no:
TR83 0006 2000 0680 0006 2944 78

Sahibi
Notos Kitap Yayıncılık Eğitim Danışmanlık ve Sanal Hizmetler Tic. Ltd. Şti.

Yazıişleri Sorumlusu
Dilek Küçükemirler

Yönetim Yeri
İnönü Caddesi, Tarık Zafer Tunaya Sokak, 11/6, Gümüşsuyu
Beyoğlu 34427 İstanbul
Tel: 0212 243 49 07
e-posta: editor@notoskitap.com

Yayın Türü
Yerel, Süreli Yayın

Baskı ve Cilt
Pasifik Ofset, Baha İş Merkezi
Haramidere İstanbul 0212 412 17 77
Sertifika No 12027

Baskı Tarihi
29 Ocak 2019

Dağıtım
Turkuvaz, 0216 585 91 00

içindekiler

AGANTA

3 Plath'ten Yeni Öykü, Akdenizlemek, Dickens'ın Dekoratif Kitapları, Gerçeküstücüler Villası, Hrant Dink...

ÖYKÜ

68 **Silvina Ocampo**
Icera
72 **Yalçın Tosun**
Bütün Hikâyeler Kırık
78 **Buket Arbatlı**
Beautiful Tango
82 **Ekin Kadir Selçuk**
Bir Yıl Sonra
84 **Nurhan Şahinkaya**
Ocak
88 **Figen Dölek**
Yağmurun son damlasını bilir miyiz,
94 **Hacer Paçacı**
Günbatımı Yaklaşıyor
117 **Sevim Çiçek**
Atlı
122 **Mustafa Çöçelli**
Yediemin
125 **Murat Çelik**
Eve Dönmeyen Hayvan
129 **Osman Gür**
Buruk
132 **Hilal Erkoca**
Böğürtlenler

16 **ŞEBNEM İŞİGÜZEL'İN EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR**

GÜNÜN KONUSU

28 **En Önemli 100 Çocuk Kitabı**
Semih Gümüş, Müge İplikçi, Mine Soysal, Melek Özlem Sezer, İlhan Durusel, Mehmet Erkurt

SÖYLEŞİ

50 **Brigitte Labbé**
"Sorulardan korkmamanın yolu yeni sorular sormak."
54 **Behiç Ak**
"Yeni bir dünyanın olabilirliğini düşündürmek..."

20 **YAZARIN FIRÇASI**
Abidin Dino

YAZI

100 **Walter Benjamin**
Çocuğun Gözünden Renk
102 **Semih Gümüş**
Uykunun Diyalektiği
106 **Salman Rushdie**
Etki
112 **Oğuz Tecimen**
Romanın da Yırtılıverdiği Yerde

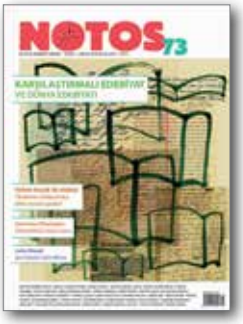
136 **SÜREYYYA EVREN'İN SEÇTİKLERİ**

138 **KİTAPLIK**
Banu Yıldıran Genç, Esra Karadoğan

Düşüş... *Semih Gümüş*

Edebiyatımızın bu toplumun doğasına gitgide işleyen çöp kültüründen bağımsız bir gelişme çizgisi izlemeye çalıştığını söyleyebiliriz. Gene de deri değiştirme sancısı içinde kendine yol arayan bir edebiyatımız var, kendini yenilemekte güçlük çekiyor. Geleneksel arızası bu. Son yıllarda belirgin bir irtifa kaybı yaşadığı da söylenebilir mi? Düpedüz aşağı düşüyor. Tek tek örneklerde değil belki ama bütün olarak nasıl kayıplar verdiği başkalarına, dünyada yazılanlara bakarak anlaşılabilir. Yayımlanan kitapların yarısından çoğunun çeviri oluşu da nelerin nasıl yazılabileceğini görme, bunu çok sayıda örnekle sınama olanağı veriyor.

En önemli sorun da bulunduğu yerden hoşnut olmak. Oraya yerleşmişken kendisini uyaranların olmaması. Piyasa kültürünün âdeta kapışılması. Edebiyat olmayanın edebiyat sanılması. Yazınsal metinlerde her duruma göre anlatım sorunlarının nasıl çözülmesi gerektiği üstüne düşünmemek, düşünmeyi küçümsemek. Herkesin istediği gibi yazabileceğini öne süren anlayışın postmodern vasatlığın ta kendisi olduğunu umursamamak...

Bu ülkede 1960'larda yükselip 1970'lerde tavana vuran bireylik savaşının, aşağı yukarı son yirmi yılda pratikte sürüyor gibi görünürken düşünce içinde sönümlenmeye başlaması sahici yaralar açmış durumda. Bunu sorun edip düşünmek isteyenler de artık pek az. O ânı yaşamakla yetinilirken yazılanlar da o anla sınırlanıyor elbette. Demek ki bir şeyler kaybedildi, kaybettik. Bu da öznenin ölümü. Hâlâ yaşanıyor. Kazanmak için direncimiz var mı? İsteğimiz? İyimser bir yanıt vermek zor. Kendimizi aldatmayalım. Hiç değilse geri çekildiğimizi düşünebiliriz. Bu da bizi korumaya yeter.

Artık kendini yenileyemeyen, yeni biçimler ve ayrıntılar bulma yetileri âdeta körelmeye yüz tutmuş bir edebiyatımız var. Orhan Pamuk yazınsal düzeyde önemli bir yol açıcıydı ama onun da Nobel'den sonraki seçimleri tartışmalı. Tartışılmalı da. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nden *Demirciler Çarşısı Cinayeti*'ne, *Anayurt Oteli*'ne, *Tutunamayanlar*'a, *Şafak* ve *Dar Zamanlar*'dan, *Sevgili Arsız Ölüm* ve *Ormanda Ölüm Yokmuş*'a, *Beyaz Kale*, *Kara Kitap* ve *Benim Adım Kırmızı*'dan *Kırmızı Saçlı Kadın*'a gelinmesi de burada romanın yenilgisini temsil ediyor. En iyiler değil ama daha iyileri yazıldı ve onlar yazıldıkları yıllarda kaldı. Roman sanatımız onların ağırlığı altında mı buluyor kendini? Başka yerlerde yazılanların ağırlığını pek taşımıyor zaten, çünkü ilgilenmiyor, merak etmiyor onları.

Bunun yerine piyasanın canlandırdığı ucuz edebiyat, edebiyatın uçlarını törpüledikçe çoğunluk ortalama çizgide buluşuyor ve orada kendine –aslında postmodern– bir dünya yaratıyor. Benzerlik değil midir postmodernin gıdası. Acıklı olan, nitelikli edebiyatın modasının geçtiği düşüncesine sarılmak. Açıkça ya da örtük. Şimdiki zamanların gerçekliği bu olmalı.

Demek hep kötümserlik... Bu değil ama orta yerdeki sorunu açıkyüreklilikle tartışmamak ciddi bir sorun. Yoksa asıl kötümserlik zamanları daha sonra gelecek.

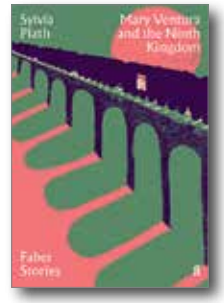
Haziran 1954
Fotoğraf Gordon Ames Lameyer

Sylvia Plath'ten Yeni Bir Öykü

Öyküde, adını Plath'in çocukluk arkadaşından alan Mary Ventura'nın gizemli bir krallığa doğru çıktığı tren yolculuğu anlatılıyor.

Sylvia Plath'in Aralık 1952'de yazdığı "Mary Ventura and the Ninth Kingdom" ("Mary Ventura ve Dokuzuncu Krallık") adlı öykü Ocak ayında ilk kez Faber & Faber tarafından yayımlandı. Bu öykü, daktiloda yazılmış bir kopyası *Mademoiselle* dergisinden gelen ret mektubuyla birlikte iki yıl önce 799 dolara açıkartırmada satıldığında da gündeme gelmişti. Yazarın yirmi yaşında yazdığı öykünün yer aldığı Faber Stories dizisinde Djuna Barnes, Sarah Hall, Kazuo Ishiguro, Flannery O'Connor gibi isimlerin öyküleri de bulunuyor.

Öyküde, adını Plath'in çocukluk arkadaşından alan Mary Ventura'nın Dokuzuncu Krallık'a doğru tek başına çıktığı tren yolculuğu anlatılıyor. Mary ebeveynleriyle geldiği tren istasyonunda ailesini geride bırakır ama yolcular arasında karanlık tünellerde ona eşlik edecek bir kadın vardır. Yolun sonunda onları bekleyen Dokuzuncu Krallık yolculuk boyunca gizemini korur. Plath'in öyküsü Dino Buzzati'nin İngilizceye "Catastrophe" olarak çevrilen "Direttissimo" öyküsünü hatırlatabilir. Buzzati'nin öyküsünde de tren gizemli bir istikamette ilerler ve tren yolculuğu hayat metaforu olarak okunabilir. Fakat Buzzati'nin öyküsünde zorba erkekler burada olduğu kadar göze batmaz. Mary yolculukla ilgili çekinceler yaşarken baba onun duygu durumunu yok sayar ve kızını bu yolculuğa çıkmaya zorlar. Daha sonra kondüktör, kadın bir yolcunun tüm itirazlarına rağmen onu kolundan tutup gideceği yere kadar "eşlik eder". Bu gibi ayrıntılar, Mary'nin olaylara ve kişilere olan yabancılığı tren yolculuğunun yazarın biyografisi üzerinden okunmasına sebep olabilir. Ancak öyküdeki kopukluk hissi, alegoriler, semboller ve göndermeler yazarın biyografisiyle ilişkilendirilmese de oldukça yüklü.

Geçtiğimiz yıl Plath'in arkadaşı ve eski terapisti Ruth Beuscher'a yazdığı mektuplar ilk kez yayımlanmıştı. 1998'deyse Ted Hughes'un Plath'le olan evliliğine dair yazdığı şiirler okurla buluşmuştu. Bu yıl Plath'in adından yepyeni bir öyküyle bahsediyoruz. "Laleler" şiirine kulak verirsek elli altı yıl önce sessizce uzanıp huzuru öğrenmeyi arzulamış olabilir ama bugün adı hâlâ gündemde ve dinamik.

PINARNAZ EREN, İstanbul

Marsilya
Fotoğraf Kardelen Ayhan

Bir Sözcükle Esrimek: Akdenizlemek

Yıllık sanat dergisi *Tête-à-Tête* 2018 yılında belirlediği temayla görece deneysel bir alanda, bir sözcüğün olma ihtimali üstüne çalıştı. Bulmaya kalkıştıkları sözcük kelimenin her anlamıyla bir eylem: Akdenizlemek (*Méditerraner*).

Dünyayı söylemek, dünyalar yaratmak için dillerin bitmez tükenmez bir kaynak olmasına karşın bizi sessiz bırakan yapıtlar, manzaralar, anlar, durumlar vardır. İfade edecek sözcükleri bulamayız ama "deneriz hiç değilse". Boğazda düğüm. Sesimiz çıkmaz, çıkarsa titrer, bir kekelemedir sürer veya yutarız sözcüğü gider. Bazen söz bizi zapt eder, önümüze geçer. Ne ki insanı ona hâkim olma, yontup yoğurma özgürlüğü ve şansıyla düşünmek, düşlemek gerek. "Bunu ifade edecek bir sözcük yok." Sahiden öyle mi?

Köklerini Güney Fransa'dan dünyaya uzatan *Tête-à-Tête* dergisi, geçtiğimiz yılın son sayı başlığıyla benzer bir sorgulama öne sürüyor. Yıllık sanat dergisi belli bir tema etrafında gerçekleşen söyleşilerden oluşuyor. Halihazırda dergiye seçtikleri isim de buna gönderme yapıyor: kafa kafaya vermek, yüz yüze konuşmak, görüşmek. Editoryal kaygıları diyalog ve karşılaşmalarla can bulan bir form aracılığıyla müşkül meseleleri ele alıp yeniden işlemek. Her yazar derginin önerdiği konuya "bir başkası"nın sözlerini taşıyarak fikir ve duruşlarını oluşturuyor. Öte yandan diyaloğa girilen sanatçı ve düşünürler her sayının özetini yaparken yapıtlarını dünya durumunun güncelliğinde yeniden değerlendiriyor. 2011 yılından bu yana Direnmek (*Résister*), Tanık Olmak (*Témoigner*), İktidarın İmgeleri (*Images du Pouvoir*), Felaket! (*Catastrophe!*), İnsandan İçeri (*Human Inside*), Gitmek (*Partir*), Korsanlar (*Pirates*) ve Yitmek (*Dispraître*) gibi konular çevresinde dolanan yazın ekibi 2018 yılında belirledikleri temayla görece deneysel bir alanda, bir sözcüğün olma ihtimali üstüne çalıştı. Bulmaya kalkıştıkları sözcük kelimenin her anlamıyla bir eylem:

Akdenizlemek (*Méditerraner*):
1) Akdeniz kıyılarına derin bir bağlılık duymak, kendini orada evinde hissetmek, seyir halini yaşamak, ona nostalji duymak.
2) Öteki olma ile yakın olma arasında bitişik bir deneyim sağlamak, devingen kimlikler

oluşturmak. Bizzat sınır sahasında yaşamak, orayı geçirgen kılmak. *Den*. Bir kültürden diğerine kabotaj yapmak.

3) *Sim*. Dünyayı bir takımada gibi düşünmek. Homojeni, dolambaçsız olanı reddetmek, karmaşık ve kopuk olanı tercih etmek.

Ne var ki dergiyi açar açmaz karşılaştığımız sözcüğün bu tanımı anlamı sabitlemeyi amaçlamıyor. Sanatçı, akademisyen ve filozoflarla yapılan söyleşilerde Akdenizlemek her defasında yeniden sorgulanıp anlamlanıyor. Sözgelimi video, performans, enstalasyon ve yazınsal formlarla ilgilenen Marco Godinho Akdenizlemenin "direnmek, şiirleştirmek, şiirsel bir biçimde direnmek" olduğunu, "ötekine duyarlı ve açık", "salt Akdenizli kalmaktan uzak, dünyayı diğerkâm bir bilinçle yaşamak" anlamına geldiğini söylüyor. Yönetmen Tony Gatlif "dans, müzik ve esrime"nin Akdeniz kültürünün bir parçası olduğunu, yine de onu bir "kartpostal" gibi görmek yerine "kızılı ve karasıyla", geçmişi ve şimdisiyle, bütün yüzleriyle düşünmek gerektiğini belirterek bu coğrafyanın çokseslilığine, süren devinimle kendini devamlı yenileme haline gönderme yapıyor. Gazeteci, yazar ve yönetmen Jean-Paul Mari ise bölgenin çelişkileriyle ilgileniyor. Mari 2016'da Akdeniz'i geçerken ölüm tehlikesi atlatan göçmen ve mültecilere destek olan bağımsız sivil toplum kuruluşu SOS Méditerranée tarafından tutulan gemide görev almıştı. Sözcük ona aynı zamanda angaje olmayı ifade ediyor: "Akdenizlemek ufukta neler olup bittiğinin bilincine varmak, tanık olmak demek." Filolog ve filozof Barbara Cassin ise "söylemler arası gezmek, aynı şeyi çok defa farklı biçimlerle anlatmak" olarak değerlendiriyor. Korsika'da yaşayan, orada doğmamış olsa da "kendini orada evinde hisseden" Cassin bütün bu yurt, sürgün ve anadil meselelerine *Nostalji* isimli kısa deneme kitabıyla yaklaşmıştı. Aix-en-Provence Goulard Kütüphanesi'nde *Tête-à-Tête* editörleri ve okurlarıyla gerçekleştirdiği buluşmada Nausicaa'nın "kadın" veya "tanrıça", Odysseia'nın "kutsal" metaforlarını olduğu gibi almak gerektiğini, Akdeniz'de "karşılaştığımız kişinin belki de bir tanrı olabileceğini" belirtmişti.

Dergide fotoğrafçı Valérie Jouve, akademisyen François Laplantine ve Jean-Paul Thibaud, müzisyen Elina Duni ve sanatçı İsmaïl Bahri'yle yapılan Akdeniz diyaloglarında sözcüğün mekânsal ve duyumsal katmanlarına defalarca inip çıkıyoruz. Yine de herkesin hemfikir olduğu yan: yeryüzüyle uyumlanan, güzele, şiire, çeşitliliğe eşik olan "Homerik olasılık".

KARDELEN AYHAN, Aix-en-Provence

OCAK 2019
iletişim

Edebiyata tutkun bir oyunbaz
Yarattığı karakterlerle hayatı paylaşan bir yazar. Namı diğer Yalan Satıcısı... Ankara'nın müşfik mekânı Kıtır'ın masalarında yazılmaya başlanıp biber gazına bulanmışmeydanlarına taşan bir hikâye. Attilâ Şenkon, romanın kâğıtta durduğu gibi durmadığını hatırlatıyor. Edebiyata tutkun bir oyunbaz. *Yalan Satıcısı*, Nilüfer'in güzel sesinden dinlemeye doyamadığımız şarkılar gibi...
"Yalan satıcısı" olarak çıktığım yolun yıllar sonra ulaştığım bu durağında "yalnız bir deli" diye anılmak incitmez beni. Fikrim sorulsa; deli yerine çılgını tercih ederim elbette. Neyse, önemli değil. Sıfatların üzerinde durmaya değmez. Deliliği de, çılgınlığı da severim. Gereğinden fazla ciddiyet insan bünyesine zararlıdır. Başa ağrı, mideye gaz, kalbe spazm yapar. Bu yüzden, ölümlü dünyada aklın ipini biraz salmakta yarar var bence.
www.iletisim.com.tr iletisim@iletisim.com.tr PUNTO

Dickens'ın Gads Hill Place'teki (Kent) çalışma odası

Dickens'ın Dekoratif Kitapları

Dickens yakınlarına yazdığı birçok mektupta duvarları, halıları, abajurları, renkleri, desenleri tartışıyor, planlarını anlatıyor, fikir danışıyor.

Charles Dickens'ın, editörlüğünü yaptığı *Household Words* dergisine yazdığı "Household Scenery" makalesi Dickens'ın ev dekorasyonuna olan tutkusunu da gözler önüne seriyor. Duvar kâğıtlarını bin bir açıdan inceleyen bu yazı Hilary Macaskill'e Dickens ve ev dekorasyonu konusunda araştırma yapması gerektiğini fısıldamış. Araştırmalarını *Charles Dickens at Home* kitabında toplayan Macaskill, Dickens'ın bir geceliğine kaldığı odalarda bile mobilyaları kendi zevkine göre düzenlemesini onun hayatı kontrol altında tutma isteğiyle ve babası alacaklılardan kaçarken göçebeleşen çocukluğuyla ilişkilendiriyor. Dickens'ın ev dekorasyonu üzerine kafa patlattığı tek yazısı bu makale değil. Yakınlarına yazdığı birçok mektupta duvarları, halıları, abajurları, renkleri, desenleri tartışıyor, planlarını anlatıyor, fikir danışıyor. Dickens'ın kaba ve çıplak kitap rafları için tasarladığı çözümse duvar kâğıtlarından da, abajurlardan da daha ilgi uyandırıcı.

Charles Dickens 22 Ekim 1851'de mücellit Thomas Eeles'e ısmarladığı içi boş kitap ciltlerinin sırtlarıyla ilgili ayrıntılı bir mektup yazmış. Mektubunda sipariş ettiği dekoratif kitaplar için düşündüğü başlıkları uzun bir liste halinde sıralamış. Dickens'ın bulduğu başlıklar onun kişisel hayatına göndermeler yapıyor ve mizah gücünü yansıtıyor. "Albay Sibthorpe'un Açıklamalarıyla Lokomotif Motoru" başlığı pek çok dini ve siyasi reform hareketinin yanı sıra lokomotiflere de karşı olmasıyla bilinen parlamento üyesi Charles Sibthorpe'a atıfta bulunuyor. "Kedilerin Hayatı" başlıklı dokuz kitaptan oluşan serinin her bir cildi kedilerin bir canını temsil ediyor. "Shakespeare'in Babası Mutlu muydu?", "Shakespeare'in Annesi Adil miydi?" başlıkları Freud'un gelecek çalışmalarını müjdeler nitelikte. "Drowsy'nin Hiç Hatıraları" ise postmodern dünyanın damak tadına uygun düşüyor.

Dickens'ın çıplak raflara bulduğu çözüm günümüzde oldukça popüler. Alışveriş merkezlerinde, kafelerde, evlerde kitap şeklindeki kutulara aldanabilirsiniz. Gerçekleri dururken "yalancı" kitaplara ne gerek var? Dekoratif kitapları herkesin meşgul olduğu bir dünyada kurulan yüzeysel ilişkilere, kolaycılığa, entelektüel kimliğe getirilen bir eleştiri olarak yorumlamak mümkün. Ancak Macaskill'in Dickens'ın ev dekorasyonu sevdasına getirdiği yorumu hatırlamak bu soruya daha kapsamlı bir cevap ararken yol gösterici olabilir. Kitapları seviyoruz ama bu, kafa karıştıran, huzursuz eden, takip etmesi zor, okunmadığında vicdan azabı çektiren sayfaların içimize korku salmasına engel değil. Kitapların kargaşasına onların içini boşaltarak hükmedebiliriz. Yüklü anlamlar, karmaşık hikâyeler, göz yorucu sayfalar yerine yalnızca kapağındaki başlıkla bir şeyler anlatan, içini nasıl isterseniz öyle doldurabileceğiniz kitap ciltleri çok daha az tedirgin edici. Dekoratif kitapların tarihi Dickens'ın zamanında olduğu kadar günümüzde de insanların kitaplarla kurduğu tekinsiz ilişkinin sembolü olarak okunabilir.

PINARNAZ EREN, İstanbul

gunisigikitapligi.com

GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI

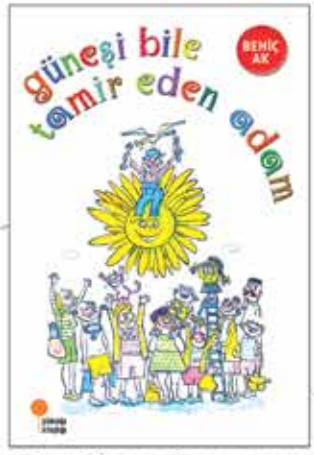
Çağdaş çocuk ve gençlik edebiyatından her yaştan okur için vazgeçilmez bir koleksiyon!

EYVAH KİTAP!
Mine Soysal

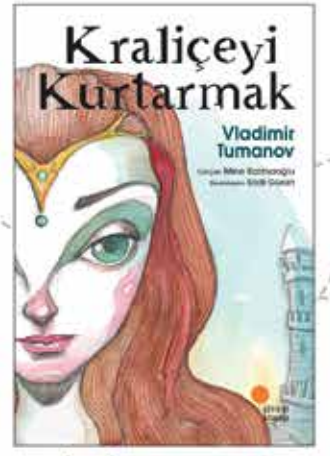
BUNUN ADI FİNDEL
Andrew Clements
Resimleyen Brian Selznick
Türkçesi Mine Kazmaoğlu

GÜNEŞİ BİLE TAMİR EDEN ADAM
Behiç Ak

KİM TAKAR SALATALIK KRAL'I
Christine Nöstlinger
Resimleyen Gözde Bitir
Türkçesi Selahattin Dilidüzgün

KRALİÇEYİ KURTARMAK
Vladimir Tumanov
Resimleyen Sadi Güran
Türkçesi Mine Kazmaoğlu

BALLI ÇÖREK KAFETERYASI
Zeynep Cemali

info@gunisigikitapligi.com | facebook.com/gk.gunisigikitapligi | twitter.com/_Gunisigi | instagram.com/gunisigi_kitapligi
Büyükdere Cad. Polat İş Merkezi 87/6 Mecidiyeköy 34387 İstanbul T 0212 212 99 73 F 0212 217 91 74

günışığı kitaplığı ON8

Air-Bel Villası
Grafik FD2D

Gerçeküstücüler Villasından Anekdotlar

Amerikan Yardım Merkezi çalışanları savaşın boğucu atmosferinden uzaklaşabilecekleri bir ev aramaya başlar. Bir sabah Toulon-Marsilya demiryolu yakınlarında dolanırken çınar ağaçları ve çalılarla çevrili ufak bir yola denk gelirler. Yerde "Özel Mülkiyet! Girilmez!" yazmaktadır. Girerler ve büyük bir arazi içindeki Air-Bel Villası'nı görürler.

ATİLLA EROL

1940 yılının Mayıs ayı İkinci Dünya Savaşı'nın gerçek anlamda başladığı tarih olarak görülebilir. 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'ya saldırısı, sonrasında İskandinavya'yı işgali olayların gidişatı hakkında her türlü şüpheyi ortadan kaldırmış olsa da birbirine savaş ilan eden büyük devletler arasında hiçbir ciddi çarpışmanın olmadığı sekiz ay tarih kitaplarına Tuhaf Savaş olarak girmeyi hak edecek kadar hareketsiz geçiyordu.

10 Mayıs 1940'ta durum değişir. Alman orduları aynı anda Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'a saldırır. Almanların Yıldırım Savaşı karşısında fazla askeri güce sahip olmayan üç ülke kısa zamanda işgal edilir. Esas sürpriz Fransa cephesindedir. Ciddi bir güce sahip olduğu düşünülen ve yüz binlerce askerlik bir İngiliz ordusunun da desteklediği Fransa bile Alman saldırısına dayanamaz ve 22 Haziran'da teslim olur. Bundan sonrası Fransa için dört yıl sürecek bir işgal, kaos ve yokluk dönemidir.

Fransa, Nazilerin iktidara geldiği 1933 yılından itibaren Almanya'nın önde gelen sol görüşlü siyasetçilerinin, aydınlarının, özellikle de Yahudilerin sığınma limanıdır. Bunlara daha sonra Almanya tarafından işgal edilen Avusturya, Çekoslovakya gibi ülkelerden gelen mülteciler de katılır. Çoğu zaman Gestapo'nun arananlar listelerinde yer alan bu mülteciler Fransa'nın teslim olması ve ülkenin önemli bir kısmının Alman orduları tarafından işgal edilmesiyle kendilerini yeniden tehlike içinde bulur. Yapılacak tek şey, henüz Naziler tarafından işgal edilmeyen Güney Fransa'ya kaçarak kendilerini ülkeden çıkaracak bir vize, bir gemi, bir yol aramaktır ama işbirlikçi Vichy hükümetinin kontrolü altındaki ülkede bu da kolay değildir.

Bu dönemde mültecilere, risk altındaki Nazi karşıtlarına ve aydınlara yardıma koşan gizli/açık birçok

Gerçeküstücülerin villada bir araya geldikleri toplaşmalarda yemek kıtlığı su gibi akan içkiyle aşılır, BBC sayesinde savaşın gidişatı takip edilir ve çeşitli oyunlar oynanır. Herkesin içinde olduğu endişeli ruh halinden sıyrılmasına yardımcı olan oyunlardan biri Zarif Kadavra'dır. Herkes elindeki kâğıda bir sıfat yazıp katlar. Kâğıt sağdaki kişiye verilir, o da bir isim yazar. Bir sonraki kişi fiil ekler ve böyle gider. Sonunda kâğıtlar açılarak ortaya çıkan cümleler yüksek sesle okunur.

Varian Fry

kuruluş arasında Amerikan Yardım Merkezi de vardır. 1940 Ağustos ayında Marsilya'ya gelen Varian Fry'ın yönettiği örgütlenme iki binden fazla kişiyi kurtarmayı başaracaktır. Sadece Vichy polisiyle değil, kendi ülkesinin bürokrasisine hâkim olan Yahudi karşıtı havayla da mücadele ederek faaliyet yürüten Fry ve çevresindeki bir düzine gönüllü sahte belgeler hazırlamak, İspanya sınırında etkin cumhuriyetçi gruplarla ilişki kurmak, gemi kiralamak, İngiliz İstihbarat Servisi'yle koordinasyonu sağlamak gibi yasadışı yolları kullanmaktan da çekinmeden çalışır. 16 Eylül 1941'de Amerikalı yetkililerin pasaportunu iptal etmesi üzerine Fry'ın sınır dışı edilmesiyle sona eren bu dönemin en ilginç anekdotlarından bazıları, Marsilya'nın banliyölerindeki bir villada geçecektir.

Fransa'nın her tarafından kaçıp gelen insanlarla dolup taşan, gıda ve hammaddelerin Almanya'ya gönderilmesi nedeniyle yiyeceğin karneye bağlandığı ve gitgide azaldığı Marsilya 1940 yılında birbirlerine siyasi olarak da rakip mafya gruplarının, Alman ve İngiliz ajanlarının cirit attığı, karaborsa kurallarının hüküm sürdüğü bir şehirdir. Amerikan Yardım Merkezi çalışanları bu boğucu atmosferden biraz da olsa uzaklaşabilecekleri ama şehirden de çok uzak olmayan bir ev aramaya başlar. Bir sabah Marian Davenport, Mary Jayne Gold ve Jean Gemähling, La Pomme diye bilinen bölgede yer arayışındadır. Toulon-Marsilya demiryolu yakınlarında dolanırken çınar ağaçları ve çalılarla çevrili ufak bir yola denk gelirler. Yerde "Özel Mülkiyet! Girilmez!" yazmaktadır. Girerler ve büyük bir arazi içindeki Air-Bel Villası'nı görürler. İlk başta çok da oralı olmayan villanın sahibi Doktor Thumin müstakbel kiracılarının Amerikalı olduğunu öğrenince kabul eder. 19. yüzyılda inşa edilen on sekiz odalı villa, gerçeküstücülerin anılarında sanatçıların ve entelektüellerin toplandığı bir merkez olarak yerini alacaktır. Aslında villada kalanlar Amerikan Yardım Merkezi çalışanlarıdır. Bu ekibe polis tarafından rahatsız edilmemeleri için André Breton ve Victor Serge de katılır. Daha sonraları kısa bir süre için Benjamin Péret ve Max Ernst de misafir olacaktır. Diğer gerçeküstücüler villada kalmasa da devamlı gelip giderler.

Victor Serge'in "Vize Umudu" adını verdiği Air-Bel'deki en önemli karakter hiç şüphesiz André Breton'dur. Aslan yelesini andıran saçları, çevresindekilerin bakışlarını ve ilgisini mıknatıs gibi üzerine çeken varlığıyla Breton çevresindeki herkesle ilgilenir, doğayı gözlemler, gözünden hiçbir şey kaçmaz. Villada yaşayan ve gelen giden herkesin gözünde doğal bir lider konumundadır. Son derece kibar kişiliğine rağmen toplum içinde skandallar yaratmaktan çekinmeyen bir yanı da vardır. Sadece bir kişiyle anlaşamaz: Victor Serge.

Siyasi mülteci bir ailenin çocuğu olarak Belçika'da doğan Victor Serge ilkgençlik yıllarından itibaren anarşist hareketin içinde yer almıştır. Bolşevik Devrimi sırasında Moskova ve Leningrad sokaklarında çatışmalara katılır. Beyaz Ordu'ya karşı savaşır. Ama daha sonraları Sovyet Merkez Komitesi'ne karşı eleştirilerde bulunarak muhaliflerin safına geçecek, Troçki ile yakınlaşacak ve kendisini Kuzey Denizi yakınlarındaki bir toplama kampında bulacaktır. Esas olarak Fransızca yazan Serge'in buradan kurtulması André Gide, André Malraux ve Jules Romains gibi büyük Fransız edebiyatçılarının kampanyalarının sonucudur. Sovyetler Birliği'nin durumu hakkında birinci elden bilgiler onun kaleminden dünyaya ulaşır.

Breton ile Serge arasındaki anlaşmazlık sadece siyasi değil edebi bir temele de dayanır. Breton, Serge'in realist yazım tarzını yararsız ve anlamsız bulur. Serge ise Breton'un edebiyat aracılığıyla "aşkın" bir dünya ile ilişki kurmasına tahammül edemez. Aralarındaki bu anlaşmazlıktan dolayı, başkalarının önünde seviyeli bir ilişki yürütmelerine rağmen akşam yemeklerini birbirlerinden uzak durabilmek için odalarında yemeyi tercih ederler.

Gerçeküstücülerin villada bir araya geldikleri toplaşmalarda yemek kıtlığı su gibi akan içkiyle aşılır, BBC

Ön sırada Helena Benitez, Jacqueline Breton, Varian Fry (ortada), André Breton, André Gomes. Arka sırada el sallayanlar Jacques Herold ve Wifredo Lam. Air-Bel Villası'nda, 1941. Fotoğraf André Gomès.

sayesinde savaşın gidişatı takip edilir ve çeşitli oyunlar oynanır. Herkesin içinde olduğu endişeli ruh halinden sıyrılmasına yardımcı olan oyunlardan biri Cinayet'tir. Katil'e, üzerinde Kurban'ın adı yazılı bir kâğıt verilir. Işıklar söndürülür. Herkes karanlıkta hareket ederken omzuna bir elin dokunduğunu hisseden kişi ufak bir çığlık atarak yere serilir. Işıklar yanar ve herkes olduğu yerde kalır. Sorgular başlar ve katil aranır.

Bir diğer oyun Zarif Kadavra'dır. Herkes elindeki kâğıda bir sıfat yazıp katlar. Kâğıt sağdaki kişiye verilir, o da bir isim yazar. Bir sonraki kişi fiil ekler ve böyle gider. Sonunda kâğıtlar açılarak ortaya çıkan cümleler yüksek sesle okunur. Gizli anlamlar, absürdlükler, tesadüfler üzerinde tartışılır. Gerçeküstücüler için bunlar hayranlıkla izlenen konulardır. Oyunun adı bu şekilde üretilen bir cümleden gelir: "Zarif kadavra taze şarabı içecek."

Villanın müdavimleri arasındaki Romanyalı ressam Victor Brauner'in bir gözü yoktur. Gözünü kaybettiği olaydan önce Brauner resimlerindeki insanları ve hayvanları her zaman tek gözlü çizmektedir. Bir akşam Brauner ile bir başka gerçeküstücü Óscar Domínguez beraber içerken kavga etmeye başlar. Domínguez anlaşılmaz bir nedenle Brauner'in bir gözünü çıkarır! Gerçeküstücülere göre bu olay önceden kararlaştırılmış, kaçınılamayacak bir tesadüftür.

Elbette Nazi işbirlikçisi Vichy hükümetinin kontrolündeki bir şehirde villadaki hayat polisten tamamen uzak geçemez. Sık sık baskınlar yapılır, gözaltılar olur. Bir seferinde Vichy Cumhurbaşkanı Mareşal Pétain Fransa turuna çıkmıştır, Marsilya'da da büyük bir miting düzenleyecektir. Birkaç gün önce tren garından villaya gelen birisinin elindeki valiz kül yutmaz bir polis ajanının dikkatini çeker. Yıllar önce İngiltere Prensi'ne karşı girişilen bombalı suikastı hatırlayan polis alarm verir. Tren yolu yakınlarındaki villada yaşayan şaibeli tipler neden aynı şeyi Mareşal'e karşı denemesinler? Polis ekipleri villaya dalar, herkesi sorgular, odaları arar. Serge'in daktilosuyla tabancasına el koyarlar. Tam baskın ânında "Katil" lakaplı Raymond Couraud kapıda belirir. Hapisten yeni çıkmış ve sevgilisi Mary Jayne Gold'u görmeye gelmiştir. Ama valizinde 40 bin frank değerinde çalıntı posta çeki vardır! Komiserleri kadar cevval olmayan polis memurları çeşitli şekillerde oyalanırken Couraud çekleri merdiven başında duran bir Marc Chagall tablosunun arkasına gizlemeyi başarır. Villadaki herkes tutuklanarak Sinaïa gemisine götürülür. Pétain'in Marsilya'dan ayrıldığı güne kadar orada tutulur, sonra serbest bırakılırlar.

Amerikan Yardım Merkezi'nin Fry önderliğinde faaliyetlerini yürüttüğü kısa süre boyunca Nazi tehlikesinden kurtarılan kişilerin sayısı tam olarak bilinmiyor. Bazen İspanya-Portekiz, bazen de gemilerle Kuzey Afrika ya da Fransız kolonileri üzerinden özgürlüklerini kazanan bu aydınların sayısı iki binden fazla. Air-Bel Villası'na gelip gidenler arasında Vollner, Wifredo Lam, André Masson, René Char, Sylvain Itkine, Jacques Hérold gibi isimler var. Bu karamsar aylarda bir umut ışığı olarak tarihteki yerini alan villa bugün ayakta değil ama o günlerin izlerini kitaplarda, filmlerde, hatta sanal olarak o dönemi yeniden inşa eden sergilerde bulmak mümkün. N

SABAHATTİN ALİ'YLE YENİDEN TANIŞMA ZAMANI!

Edebiyatımızın dev ismi Sabahattin Ali'nin tüm eserleri,
metnin ruhuna nüfuz etmenizi sağlayacak,
yepyeni bir okuma deneyimiyle Epsilon'da...

EDEBİYATSEVERLERE ARMAĞANIMIZDIR:
Bu QR kodu okutarak Sabahattin Ali'nin eserlerini Mert Fırat'ın seslendirmesiyle dinleyebilirsiniz.

/ Epsilonyayinevi

epsilon®

kitap365.com
online alışverişin yeni adresi

Hrant Dink'in İzinde

Renaudot Ödülü'nü kazanan *Le Sillon* Türkiye'yi yakından ilgilendiren bir roman. Valérie Manteau otobiyografik öğeler taşıyan kitabında Türkiye'nin Gezi ve sonrasındaki döneminin bir tablosunu çizerken merkezine Hrant Dink'i alıyor.

Fransa'nın prestijli edebiyat ödüllerinden Renaudot Ödülü'nün 2018'deki sahibi sürpriz bir kararla Valérie Manteau oldu. Sürpriz bir kararla diyoruz, çünkü Manteau finale kalan beş yazar arasında yer almıyordu.

Renaudot Ödülü 1926 yılında on gazeteci ve edebiyat eleştirmeni tarafından Fransa'nın en büyük edebiyat ödülü sayılan Goncourt'un sonuçları beklenirken verilmek üzere oluşturulmuştu. Kasım ayında Goncourt'la eşzamanlı verilen ödülün önceki sahipleri arasında Marcel Aymé, Louis-Ferdinand Céline, Louis Aragon, Georges Perec gibi dünya edebiyatının dev isimlerini saymak mümkün.

Valérie Manteau daha önce *Charlie Hebdo* dergisinde gazeteci ve yazar olarak çalışmış. Renaudot Ödülü'nü aldığı *Le Sillon* adlı romanı ise Türkiye'yi yakından ilgilendiriyor. "Le sillon" Türkçede "saban izi" anlamına geliyor, Ermenicede ise "agos". Tahmin edebileceğiniz gibi kitabın merkezinde Hrant Dink var.

2013'te İstanbul'da yaşamaya başlayan Manteau otobiyografik öğeler taşıyan kitabında Türkiye'nin Gezi ve sonrasındaki döneminin tablosunu çiziyor. Suriye'de devam eden savaş ve mülteciler, 15 Temmuz darbe girişimi, basın ve demokratik kuruluşlar üstündeki çeşitli baskılarla şekillenen kaotik ve depresif hava romanın içeriğine ve diline yansımış. Avrupalı bir yazarın tesadüfen duyduğu Hrant Dink adının peşine düşüp hayatının ve mücadelesinin izini sürüşünü, onun hakkında bir çizgi roman yaratmak için sanatçılarla, Hrant Dink'in arkadaşlarıyla olan temaslarını günlük hayatın gitgide zorlaşan koşullarıyla beraber okuyoruz. Bu bir Hrant Dink biyografisi değil. Başka bir biyografiye göndermeler yapsa da tamamen farklı bir kültürden gelen bir aydının çok da tanımadığı bir ülkedeki durumu kavrama çabasını anlatıyor ve Manteau bu konuda inanılmaz başarılı. Birbirine dolanmış duygu ve düşünceleri bazen sayıklar gibi yazarken neyin önemli neyin önemsiz olduğunu sezgisel olarak kavrayıp altını çizdiğini görebiliyoruz. Daha da önemlisi, kitaba hâkim olan ruh halinin değinilen konuların duygu durumuna paralel ilerlemesi. Ayrıca Gezi'nin kenarında dolanıyor, Hrant Dink ile annesinin ilişkisine, yetimler yurdundaki hayatına dokunuyor, Balıklı Mezarlığı'nda yaz sıcağında yürürken mezarlıkta nöbet tutan polislere ve çalışan işçilere temas ediyoruz. Gazetelerden, televizyon kanallarından, internet sitelerinin sayfalarından sızan davaların ve duruşmaların içine yabancı bir gözle girerek bildiğimiz olayları farklı bir tanıklıkla yeniden yaşıyoruz.

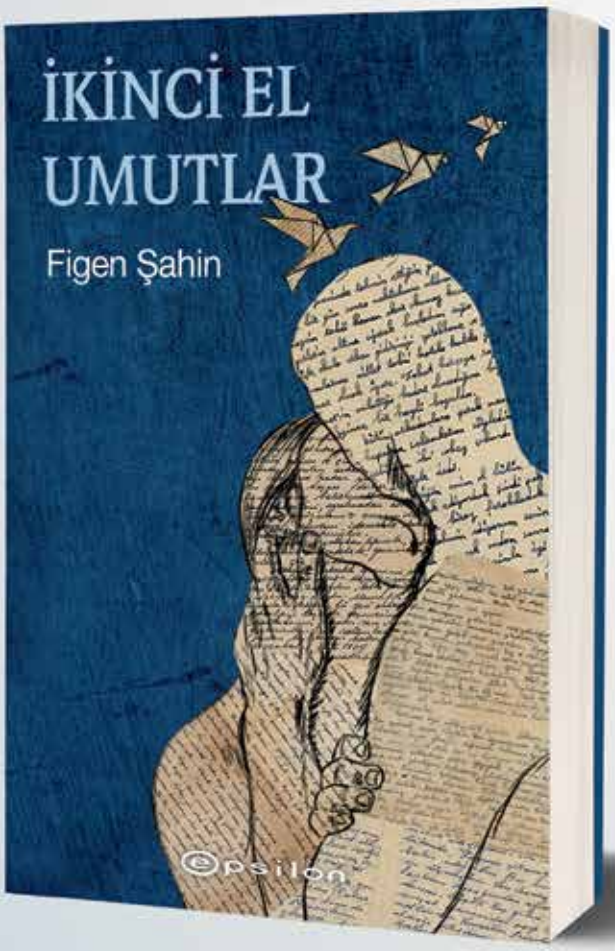
Umarız *Le Sillon* kısa sürede Türkçeye çevrilir ama daha da önemlisi, bugün Marsilya'daki The Museum of European and Mediterranean Civilisations'ta çalışan Manteau romanında değindiği resimli roman projesini bitirmeyi başarır.

ATİLLA EROL, Paris

İKİNCİ EL UMUTLAR

Figen Şahin

Bazen geçmişin hikâyeleri hayatlarına nesnelerde devam ederler. Dedenin anısı cep saatinde yaşar. Vefat eden bir eşin askerlik mektupları gençlik aşkının rüzgârını tekrar estirir. Aslında hayat hiçbir zaman geçmişten kopmaz, yalnızca insanlar dünle olan bağlarını unuturlar.

Kendi geçmişini bilmeyen yirmi iki yaşındaki Ada, sahaflarda bulduğu kitapların arasında sıkışmış kalmış notlarla mektupların peşine düşmeyi, onların sahiplerine ulaşıp hikâyelerini öğrenmeyi çok seviyor. Biraz da olsa, kendi hayatındaki boşluğu doldurmuş, yalnızlığını perçinlemiş oluyor böylece.

Bir gün öyle bir mektupla karşılaşıyor ki orada gördüğü aşk, acı ve gizem onu hiç tahmin edemediği ölçüde etkiliyor ve Ada, ilk âşık olduğu adamı da peşinden sürükleyerek kendini bu hikâyenin kahramanlarını bulmaya adıyor. Ancak o sırada, asıl kendi geçmişindeki büyük sır perdesi aralanıyor ve hayatını derinden etkileyecek büyük sürprize doğru giderek yaklaşıyor.

Figen Şahin tarihe eski kitapların, mektupların sayfalarından bakarak sürükleyici, dokunaklı ve şaşırtıcı bir hikâye kuruyor. Okurken hem gülecek, hem hüzünlenecek hem de büyük keyif alacaksınız.

/epsilonyayinevi
www.epsilonyayinevi.com

epsilon®

kitap365.com
online alışverişin yeni adresi

Władysław Ślewiński, *Kedisiyle Uyuyan Kadın*, 1896

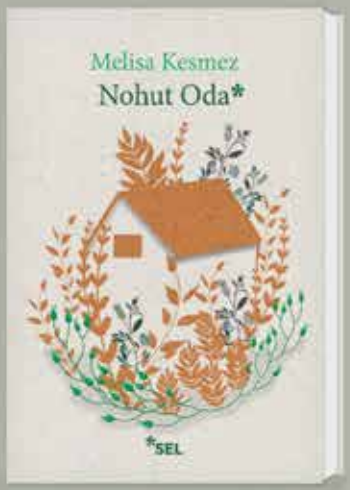
Uykusuzluk Edebiyatı

Odysseus evden ayrıldıktan sonra Penelope uykusuz bir kadına dönüşür. Gündüz ördüklerini gece sökerek Odysseus'u bekler. James Joyce'un uykuları kaçırabilecek romanı *Ulysses*'in son bölümünde de eşini beklerken uykuları kaçan bir başka uykusuz kadının, Molly'nin düşüncelerini dinleriz. Yazar Charlotte Perkins Gilman doğum yaptıktan sonra depresyona girer, doktoru onu yatak istirahatiyle tedavi edebileceğini sanır ve Gilman'a yazmayı yasaklar. Gilman'a ne yazmamak ne dinlenmek derman olur, uykusuzluğu ancak kocasından boşandıktan sonra yatışır. Doktorların uykusuzluğunu ve bunaltısını yatak istirahatiyle çözmeye çalıştığı bir başka uykusuz kadın da Virginia Woolf'tur. Kadınlıkla ilişkilendirilen pasiflik ve zayıflığa ters düşse de Woolf dinlenmek zorunda bırakıldığı dönemlerde üretemedikçe bunalır, ziyan olan saatleri onu daha da yorar. Kadın olmak üstüne düşünen bir başka uykusuz kadın Dorothy Richardson'ın yarattığı Miriam Henderson karakteriyse baskıya ve toplumsal cinsiyet rollerine uyumayarak isyan eder.

Kendisi de uykusuz bir kadın olan Marina Benjamin'in uykusuzluğu kadın başkaldırısı olarak yorumlayan eleştiri kitabı *Insomnia* geçtiğimiz yılın sonunda yayımlandı. Uykusuz yazarları, uykusuz karakterleri gözden geçirirken Benjamin aslında kendi uykusuzluğuna çare arıyor. Gece uyumak için uzandığında aklını neden susturamadığını anlayamayan Benjamin, uyuyamayan diğer kadınların hikâyelerinde kendisini arıyor. Bu süreçte tekrar tekrar karşısına çıkan iki sözcük var: aşk ve yaratıcılık. Benjamin arayışına devam ederken aşk abartı ve ölçüsüzlükle, yaratıcılık da anlamlandırma arzusuyla özdeşleşiyor. Uykusuzluk, anlayabilmeye duyulan abartılı arzu. Yerini, yurdunu, kimliğini fark etme çabası. Benjamin'e göre gün ışığında bulanıklaşan çizgiler ve sınırlar gecenin karanlığında belirginleşiyor. Gecede farklı bir derinlik, farklı bir erdem var. Bu pencereden bakınca erkeğin zıddı olarak var olagelmiş ve indirgenmiş kadın kimliğinin uyku kaçırabilecek bir konu olduğu malum. Uyuyan Güzel'inse prensin gelişiyle kaçan derin uykuları kolay kolay geri gelmeyecek gibi.

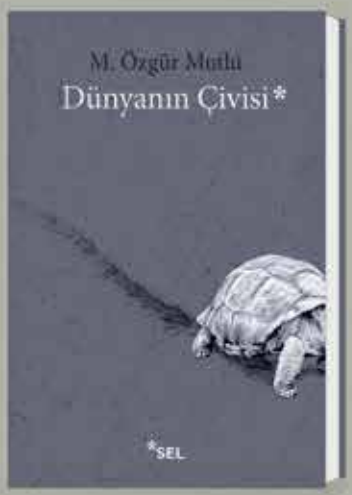
Uykusuzluk ve kadınlığın nasıl ilişkilenebileceğini düşünürken Hamlet'i, Macbeth'i, Charles Dickens'ı düşünmemek elde değil. Charles Dickens ömür boyu uykusuzluktan çekmiş bir yazar. Uyuyamadığı gecelerde güneş doğana kadar Londra sokaklarını dolaşarak geçirdiği bir mart ayının sonucu *Gece Yürüyüşü* kitabı. Oğuz Atay'ın korkuyu bekleyen isimsiz karakterinin gözündeyse tıpkı John Keats'in "Bülbüle Kaside" şiirinde olduğu gibi uyku ile uyanıklık iç içe geçiyor. Uykusuzluk da uyku kadar bilinmez, eski ve derin bir mevzu. Felsefe, edebiyat, psikoloji, tıp, Çin kralları, antik Mısır... Uykusuzluk edebiyatını düşünürken akla gelen hikâyeler uykusuzluğun kadın olmak kadar insan olmakla, kişinin geçmişi kadar dünya tarihiyle, uyku kadar uyanıklıkla ilişkili olduğuna işaret ediyor. Uykusuzluğu bir kalıba sokabilmek için gece karanlığında gelen erdeme ihtiyaç var.

PINARNAZ EREN, İstanbul

Melisa Kesmez
Nohut Oda

Mekânın hunharca talan edildiği, bir yere ait olmanın zorlaştığı, hususi ya da kolektif belleğimizin sıfırlandığı zamanlarda, yerleşmenin, kendine bir ev icat etmenin ve kök salmanın insaniyeti üzerine öyküler...

M. Özgür Mutlu
Dünyanın Çivisi

Dünyanın Çivisi, okuru gerçekle hayal gücünün karışıp birbiriyle bütünleştiği büyülü bir yolculuğa davet ederken hayali bariyerlerle beton duvarların, iradenin kısıtlarıyla somut engellerin, hayali kahramanlarla sıradan insanların, dünyanın mührüyle şehrin çöpünün iç içe geçtiği bir evren kuruyor.

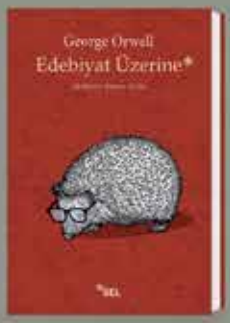

Ayşen Işık
Kör Dövüşü

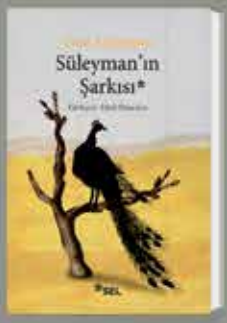
Kör Dövüşü farklı biçimlerde kuşatılmış kadınların, ailesine kırgın çocukların, hayal kırıklığına uğrayan eşlerin tahammül eşikleri aşıldığında ortaya koydukları iradi eylemin öyküsünü anlatıyor. Her hikâye incinmekten karar almaya ve nihayet öfkeye doğru uzanan o engebeli yolun bir parçası olarak hayat buluyor. Elini vicdanına değil adalet terazisine koyanlar için...

Atlas'ın Yükü
Jeanette Winterson

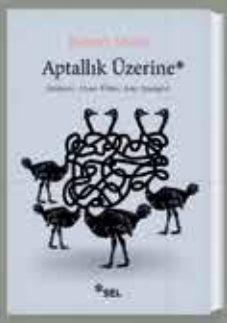
Edebiyat Üzerine
George Orwell

Süleyman'ın Şarkısı
Toni Morrison

Saraybosna Suikastı
Georges Perec

Aptallık Üzerine
Robert Musil

Kurtarılmış Dil
Elias Canetti

*SEL
YAYINCILIK

selyayincilik SelYayincilik selyayincilik www.selyayincilik.com

ŞEBNEM İŞİGÜZEL'İN
EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR

1817'de henüz yirmi yaşında *Frankenstein*'ı yazdığı için Mary Shelley. Kalbinin sesini dinleyerek, sezgilerine güvenerek yazdığı için seviyorum onu. Herkesin *Frankenstein*'ı bilmesine rağmen yazarının çoğunlukla erkek olduğunun düşünülmesi bile büyük hikâye. Başka eserler verse bile biricik kitapla insanlığa kaldığı, zamana direndiği için önemli. Annesiz olduğundan, kendi kendisini yetiştirmeyi yarattığı kahramanıyla başarmasından dolayı bir kadın olarak Mary Shelley beni hep etkilemiştir. Yazdıklarından etkilenmekten öte sanırım yaratma gücü ve yazılan şeyin nasıl içten geldiğini bana hatırlattığı için değerli buluyorum onu. Zamanını aşan bir şey yarattığı için, bunu kısa bir zamanda yaptığı için etkileyici ayrıca.

Sevgiyi anlatan, sevgi dolu bir öykü

Birini çok sevdiğinizde, duygularınızın ne kadar güçlü olduğunu ona anlatmanın yolunu bulmak istersiniz... Oysa KÜÇÜK TAVŞAN ve BÜYÜK TAVŞAN'ın da keşfettiği gibi sevgi kolaylıkla ölçülebilecek bir şey değildir.

Bu güne kadar 53 dile çevrilen ve 30 milyondan fazla okura ulaşan zamansız bir kitap...

ucanbalik.com.tr
ucanbalikyayinlari

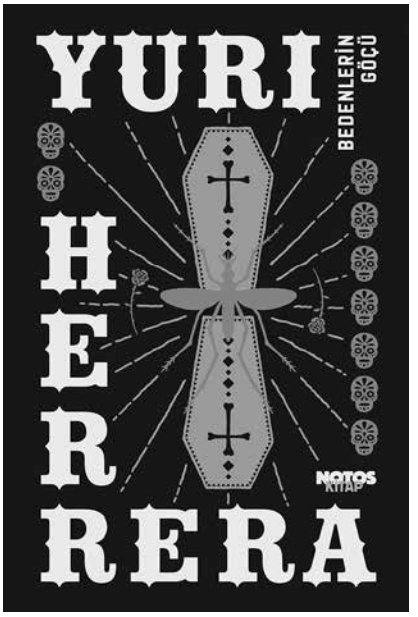
uçanbalık

35. YIL
TUDEM YAYIN GRUBU

YURI HERRERA

Sessizliklerle örülü, kısa ama zengin bir anlatım.

Bir Narko-Noir Örneği.

İspanyolcadan çeviren
Bülent Kale

Meksikalı yazar Yuri Herrera, **Bedenlerin Göçü**'nde ölümcül bir salgının pençesine düşmüş isimsiz bir şehri anlatıyor. Sokaklarda ölümün kol gezdiği ama kimsenin ölüm korkusuyla hareket etmediği, insanların adlarından çok lakaplarıyla bilindiği suç kokan bir şehir burası. Hükümet "Endişelenecek bir şey yok" dese de halkı her türlü ilişkiden kaçınmaya, yerlerinden kıpırdamamaya çağırıyor. İnsanların bir kısmı eve kapanırken bir kısmı da randevuevlerine gitmeyi, kafayı bulup belaya bulaşmayı sürdürüyor.

Tüm bu karmaşanın içinde iki mafya ailesi birbirlerinin çocuklarını esir tutuyor. Bedenlerin takasını ayarlamaksa bir zamanların avukatı, şimdinin sorun çözücüsü Elfekkak'ın omuzlarında. Hikâyeler katman katman çözülürken iki ailenin gizemli geçmişini öğreniyor, Elfekkak'ın iç çatışmalarına ve suçla kaynayan bir şehrin doğasına tanıklık ediyoruz.

Bedenlerin Göçü sessizliklerle örülü, kısa ama zengin anlatımıyla sürükleyici bir narko-noir örneği.

110 s. • 15 TL
ISBN 978-605-2389-67-6
Kapak: Tarık Kirpi

www.notoskitap.com

Dağıtım
Alfa Dağıtım
212 513 34 20

NOTOS KİTAP

gunisigikitapligi.com

GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI

Siz şanslı şanssızlardan mısınız? Yoksa...

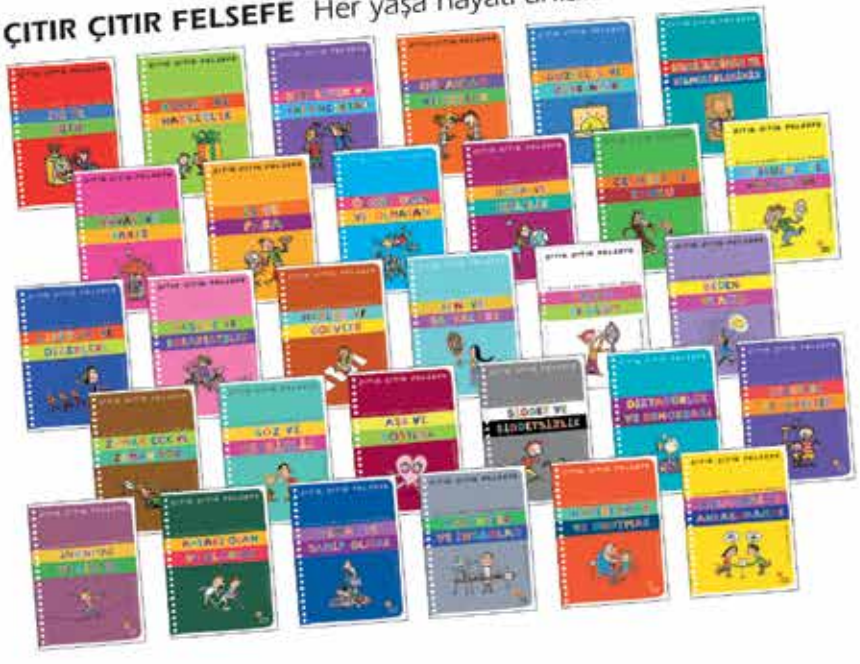
Yaşamın her alanında felsefeyi şölene dönüştüren, modern bir klasik "Çıtır Çıtır Felsefe" dizisi 31. kitapta!

Tüm dünyada milyonlarca okura ulaşan, küçük büyük herkesin hayatı sorgulama rehberi, benzersiz "Çıtır Çıtır Felsefe" dizisinin 31. kitabı, "şans" ve "şanssızlık" kavramlarını ele alıyor. Dizinin yaratıcısı Brigitte Labbé bu kitabında, hangi durumlarda şans ya da şanssızlıktan söz edilebileceğini gündelik yaşamdan örneklerle düşündürüyor. Çocuklar ve felsefe üzerine çalışmalar yapanlara da ilham kaynağı olan dizi, Jacques Azam'ın derin mizah anlayışını yansıttığı desenleriyle renkleniyor. Dizinin kitaplarını okuyan çocuklar, öğretmenler ve anne babalar, birlikte düşünmenin ve iletişimin kapılarını aralıyor.

ŞANS VE ŞANSSIZLIK
Brigitte Labbé
Danışman **P.-F. Dupont-Beurier**
Resimleyen **Jacques Azam**
Türkçe yayın editörü **Müren Beykan**
Türkçesi **Azade Aslan**
Çocuk Kitapları

ÇITIR ÇITIR FELSEFE Her yaşa hayatı anlatan kitaplar

Brigitte Labbé, Ocak 2019'da Fransa'nın en önemli devlet nişanı olan **Légion d'Honneur**'e layık görüldü. Bu prestijli nişan yazara, kitaplarının çocukların eğitim öğretim yaşamına sağladığı katkılar nedeniyle Fransa Eğitim Bakanlığı tarafından verildi.

günışığı kitaplığı ON8

info@gunisigikitapligi.com | **facebook**.com/gk.gunisigikitapligi | **twitter**.com/_Gunisigi | **instagram**.com/gunisigi_kitapligi

Büyükdere Cad. Postal İş Merkezi 87/6 Mecidiyeköy 34387 İstanbul T 0212 212 98 73 F 0212 217 91 74

YAZARIN FIRÇASI

Hazırlayan Turgut Çeviker

ABİDİN DİNO

Bizim aile çok gülen bir aileydi. Nasıl gülünürdü, neden gülünürdü, ayrı bir konu da, gülmekle ilişkili her şey bizleri ilgilendiriyordu. Üç tane ağabeyim vardı, üçü de çok gülen, üçü de hınzırlıktan yana, taşlamaktan yana insanlardı. Öyle olunca karikatürle içli dışlı idiler, karikatüre tutkundular.

– Abidin Dino

Yaşadığı her yerde, İstanbul'da, Ankara'da, sürgün kenti Adana'da ya da yaşamının son kırk yılını geçireceği Paris'te yaptığı resimlerde (ister bir dergi, gazete illüstrasyonu olsun, ister tuvallerinde olsun) hep geniş halk kitlelerini amaçladı.

– Ferit Edgü

Uzun Yürüyüş, 1956

Abidin'in resimlerine topluca bakıldığında şu özellikler hemen göze çarpar: Tema, kendi *medium*'unu beraberinde getiriyor. Örneğin, *Uzun Yürüyüş* ve *Atom Korkusu* büyük boyutlu tuvaller, yağlıboya ve pek zengin olmayan bir renk çeşitliliğini; *Çiçekler* kâğıdı, guaşı, özgün baskıyı ve çok renkliliği; *Ak La Ka Ra* (Çernobil resimleri) pres tuvali, siyah-beyaz ve grafik bir dil; *Biçimden Öte* tuvali ve dokuyu.

Acının Resimleri'ni, yıllar sonra kaleme aldığı hastalık günlüğü diye adlandırabileceğim metinle birlikte okuduğumuzda, bu resimleri niçin sanatçının özyaşamöyküsü olarak okuyacağımızı daha iyi anlarız. Abidin, Picasso'dan daha dolaysız bir biçimde, resim yoluyla, yaşadıklarını bizlerle paylaşmaktadır.

– Ferit Edgü

Abidin'in "resim" ile "karikatür" çizgisi arasında ilk bakışta ayrımsanamayan bir başkalık vardır. Klasik karikatürden gelen deformasyon –bir ölçüde– devreye girdiğinde çizgi farklılaşıyor. Ancak, bu yeni çizgiyi o denli kendi kılar ki, göz, karikatürün sahibini tanır.

Abidin'in karikatürleri edebidir.

Güldürmekten çok gülümsetir.

Ve düşündürür.

İçerik ve çizgideki yenilik, mizah anlayışındaki çağdaşlık, onu 1940'larda Türk karikatüründe sıradışı bir öncü yapmıştır.

– Turgut Çeviker

Sanatçı [Bu Dünya] sergi[sin]de soyut ve somut kavramların ara-bölgesinde. Gerçekle düşe açılan resimler izleyende manyetik bir çekim alanı oluşturuyor. Gözüyle değil kalbiyle çalıştığını hissettiren iklimler arasında, sanatçının "olay"a, "zaman"a, "durum"a farklı bakmasının büyük bir payı var.

– Necmi Sönmez, *Söz*, 14 Kasım 1987

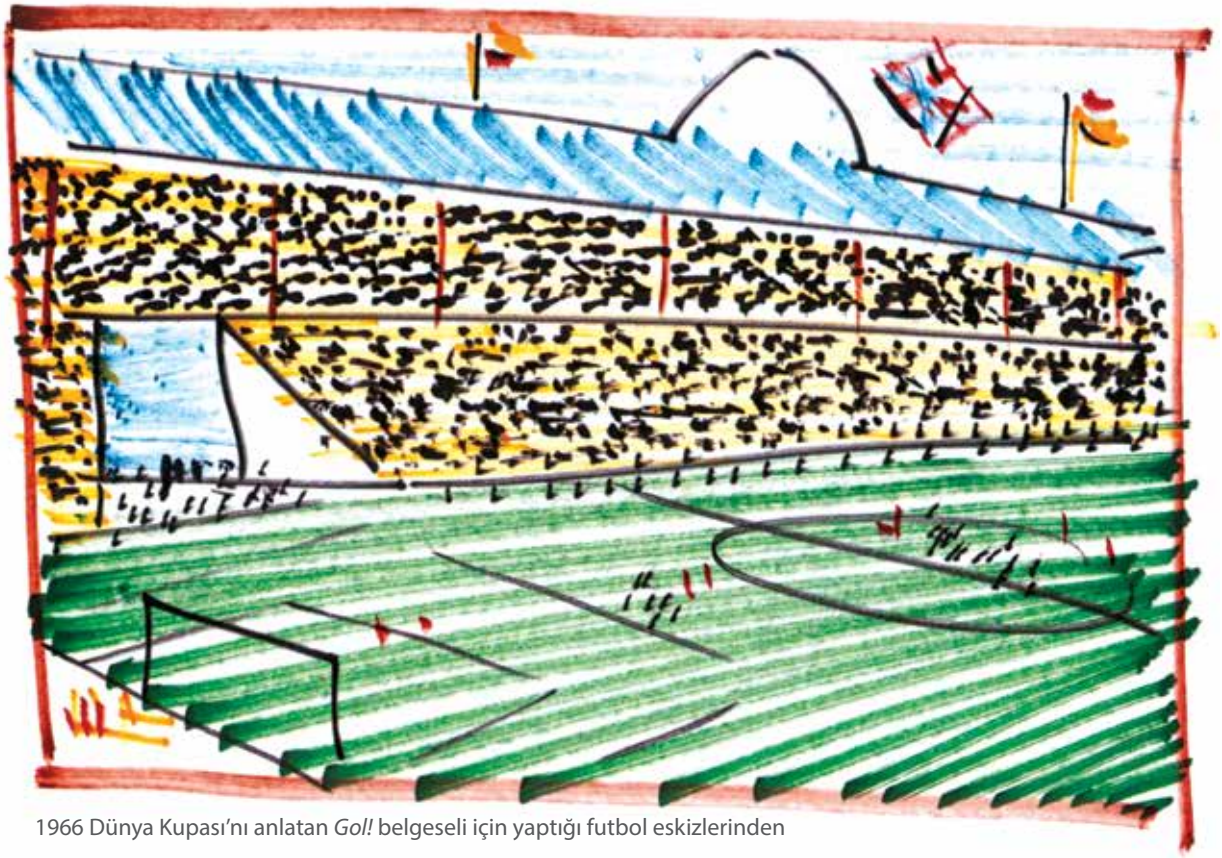

İşkence Desenleri, sanatta toplumsal gerçekliğin yoğun olarak tartışıldığı ve sanatçının da bu tartışmalarla hararetle katıldığı bir dönemde çizilmişlerdir. Ancak sanatçının bu akıma bağlılığını değil aksine, bu akımın dogmacı, otoriter, klasizme öykünen, abartılı betimlemelere dayanan, egemen estetiğinin karşısındaki eleştirel özgünlüğünü belgelemektedirler.

– Ali Artun, *Cumhuriyet*, 5 Aralık 1994

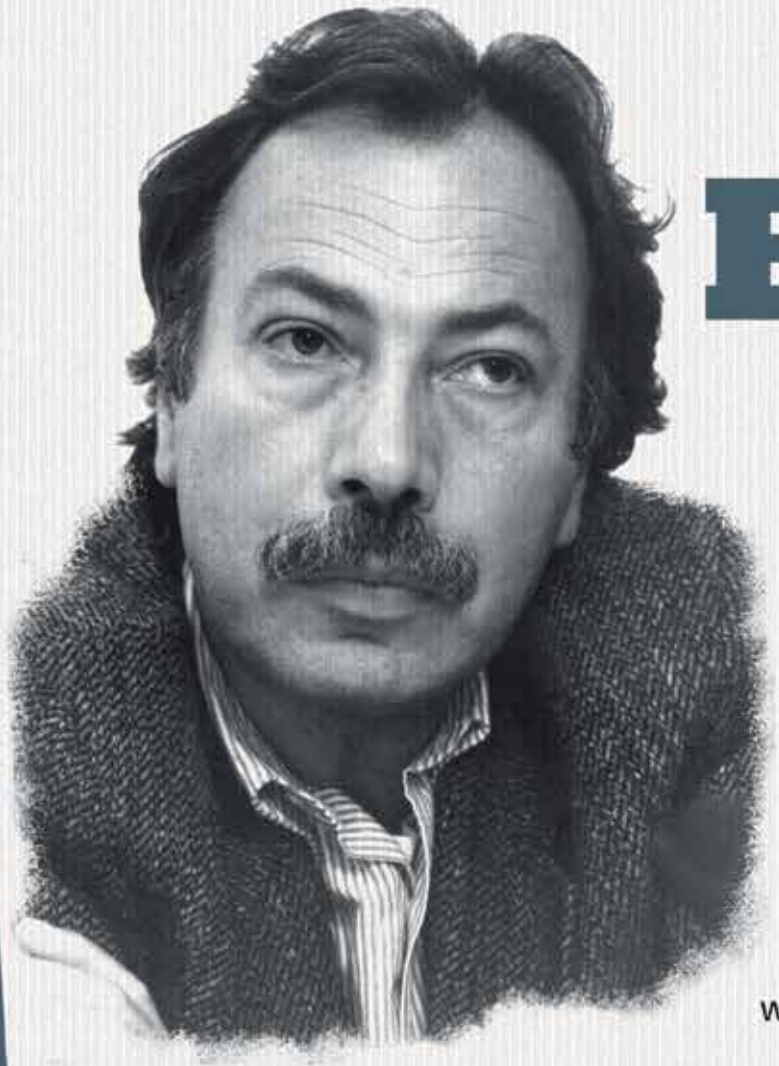
Unutulmaz *Çiçeklemeler*'de bir yaşam gerçeğinden giderek bir anlam, bir düşlem niteliği ortaya çıkarılmıştı. *Çernobil için Çernobal* adlı resim dizisinde ise önceki birikimlerden gelen lavi tekniği ve grafik yetkinlikle birleşen bir imgelem gücüyle insanlığı yıllardır tehdit eden radyoaktif karabasanın yol açtığı korkunç sonuçlar özgün bir resim diliyle duyuruluyor. .... İnsanlığın gözünü korkutan, geleceğini yok edebilecek radyasyon felaketinin görüntülerini Abidin Dino, kendine özgü düşlem gücü ve resim diliyle gözler önüne seriyor.

– Ahmet Köksal, *Milliyet*, 1 Mart 1993

1966 Dünya Kupası'nı anlatan *Gol!* belgeseli için yaptığı futbol eskizlerinden

Ferit Edgü

ALFA'da

www.alfakitap.com | /alfakitap

China Miéville

Tuhaf-kurgunun ustasından faşizme karşı sürreal bir direniş...

Yeni çıktı!

Türkçesi: Betül Çelik
224 sf, 20 TL

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Paris'te. Eski Paris'te ve "yeni"sinde!

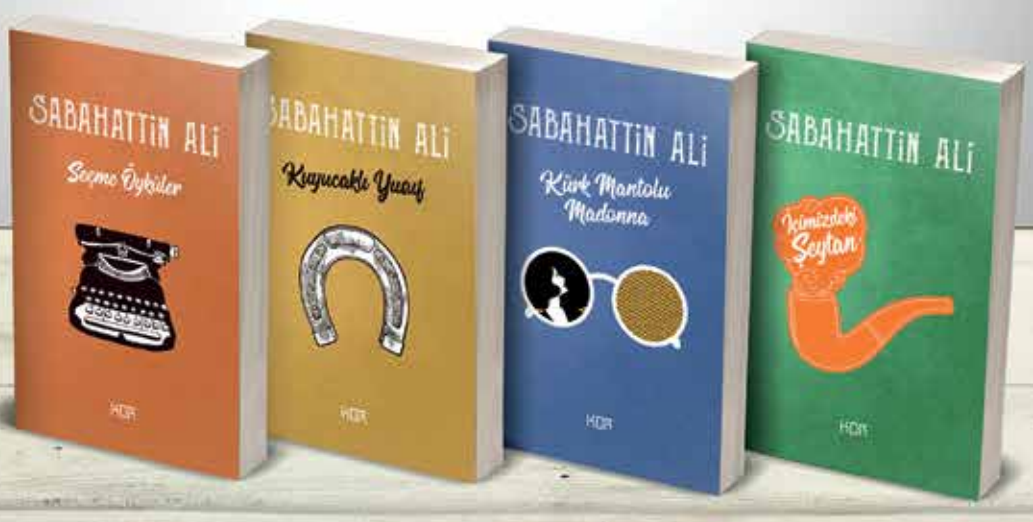
Faşizme karşı direnişin, Fransa'daki "rezistans hareketi"nin romanı *Yeni Paris'in Son Günleri*. Direniş içerisindeki sürrealistlerin; resimlerle, şiirlerle, romanlarla, sözcüklerle, "manif"lerle direnenlerin...

"Tuhaf kurgu"nun ustasından, bir solukta okumalık!

yordam edebiyat YordamEdebiyat · YordamEdebiyat · YordamKitap · www.yordamkitap.com

İlk basımları esas alınarak yayıma hazırlanan Sabahattin Ali eserleri Adnan Özyalçıner'in sunuşu ve sonsözleriyle...

KOR

www.korkitap.com

Fotoğraf **Berge Arabian**

RONİ MARGULİES

– Hep seveceğim seni, biliyorsun, değil mi?

– Hayır.

– "Hayır bilmiyorum" mu? "Hayır hep sevmeyeceksin" mi?

– Hayır, bilmiyorum. Ve hayır, hep seveceğini sanmıyorum. "Hep" çok uzun bir süre.

– Evet ama işte tam da bu uzun süre boyunca hayatıma anlam verecek bir şey olması gerek. Kalıcı bir şey. Değişmeyen bir şey. Kuzey yıldızı gibi. Sevgi makul bir aday bence. Başkasını düşünemiyorum.

– Daha vakit var, düşünürsün.

– Sen hep sevecek misin beni, biliyor musun?

– Hayır.

– "Hayır hep sevmeyeceğim" mi? "Hayır bilmiyorum" mu?

Akordeon garip bir ses çıkardı, sonra sustu. Kadın derin bir nefes aldı, parmaklarını düğmelerin üzerinde gezdirdi, adamın hiç bilmediği, anlamadığı bir dilde bir şarkı söylemeye başladı.

ÖMER FARUK YAMAN

En Önemli 100 Çocuk Kitabı

Küçük Prens, Antoine de Saint-Exupéry
Küçük Kara Balık, Samed Behrengi
Alice Harikalar Diyarında, Lewis Carroll
Şeker Portakalı, José Mauro de Vasconcelos
Pál Sokağı Çocukları, Ferenc Molnár
Tom Sawyer'ın Maceraları, Mark Twain
Pinokyo, Carlo Collodi
Charlie'nin Çikolata Fabrikası, Roald Dahl
Gulliver'in Gezileri, Jonathan Swift
Peter Pan, James Matthew Barrie
Harry Potter, J.K. Rowling
Seksen Günde Devriâlem, Jules Verne
Andersen Masalları
Pippi Uzunçorap, Astrid Lindgren
Define Adası, Robert Louis Stevenson
Çocuk Kalbi, Edmondo de Amicis
Momo, Michael Ende
Robinson Crusoe, Daniel Defoe
Denizler Altında Yirmi Bin Fersah, Jules Verne
Heidi, Johanna Spyri
Dünyanın Merkezine Yolculuk, Jules Verne
Polyanna, Eleanor H. Porter
Şimdiki Çocuklar Harika, Aziz Nesin
İki Yıl Okul Tatili, Jules Verne
Kumkurdu, Åsa Lind
Pıtırcık, Goscinny & Sempé
Küçük Kadınlar, Louisa May Alcott
Oliver Twist, Charles Dickens
Grimm Masalları
Sevdalı Bulut, Nâzım Hikmet
La Fontaine Masalları
Bir Şeftali Bin Şeftali, Samed Behrengi
Mutlu Prens, Oscar Wilde
Martı, Richard Bach
Huckleberry Finn'in Maceraları, Mark Twain
Oz Büyücüsü, L. Frank Baum
Beyaz Diş, Jack London
Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca, Yaşar Kemal
Bitmeyecek Öykü, Michael Ende
Matilda, Roald Dahl
Ezop Masalları
Tom Amca'nın Kulübesi, Harriet Beecher Stowe
Nasrettin Hoca Hikâyeleri
Ay'a Yolculuk, Jules Verne
Demiryolu Çocukları, Edith Nesbit
Hababam Sınıfı, Rıfat Ilgaz
Çizgili Pijamalı Çocuk, John Boyne
Don Quijote, Miguel de Cervantes

Dünya Büyülü Bir Yer, David Almond
Fadiş, Gülten Dayıoğlu
Şişkolarla Sıskalar, André Maurois
Yerdeniz, Ursula K. Le Guin
David Copperfield, Charles Dickens
Ben Bir Gürgen Dalıyım, Hasan Ali Toptaş
Ördek, Ölüm ve Lale, Wolf Erlbruch
Kim Takar Salatalık Kral'ı, Christine Nöstlinger
Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Behiç Ak
Narnia Günlükleri, C.S. Lewis
Siyah İnci, Anna Sewell
Vahşi Şeyler Ülkesinde, Maurice Sendak
Çıtır Çıtır Felsefe, Brigitte Labbé
Binbir Gece Masalları
Nils ve Uçan Kaz, Selma Lagerlöf
Robin Hood, Howard Pyle
Anıtı Dikilen Sinek, Aziz Nesin
Söğütlükte Rüzgâr, Kenneth Grahame
Vanilya Kokulu Mektuplar, Sevim Ak
Ayı Olmayan Ayı, Frank Tashlin
Balonla Beş Hafta, Jules Verne
Gizli Bahçe, Frances Hodgson Burnett
Kaşağı, Ömer Seyfettin
Küçük Hafiyeler - Emil ve Dedektifler, Erich Kästner
Sineklerin Tanrısı, William Golding
Martıya Uçmayı Öğreten Kedi, Luis Sepúlveda
Orman Kitabı, Rudyard Kipling
Konrad ya da Konserve Kutusundan Çıkan Çocuk, Christine Nöstlinger
Aç Tırtıl, Eric Carle
Asteriks, Goscinny & Uderzo
Dede Korkut Hikâyeleri
Güneşi Uyandıralım, José Mauro de Vasconcelos
Kanatlı Kediler Masalı, Ursula K. Le Guin
Kaptan Grant'ın Çocukları, Jules Verne
Keloğlan Hikâyeleri
Kemalettin Tuğcu Kitapları
Ökkeş, Muzaffer İzgü
Uçan Sınıf, Erich Kästner
Bacaksız Kamyon Sürücüsü, Rıfat Ilgaz
Balina ile Mandalina, Fazıl Hüsnü Dağlarca
Ben de Çocuktum, Aziz Nesin
Gizli Yediler, Enid Blyton
Hobbit, J.R.R. Tolkien
İki Çocuğun Devriâlemi, Jean de la Hire
Kelile ve Dimne, Beydeba
Masallar, Eflatun Cem Güney
Moby Dick, Hermann Melville
Perrault Masalları
Red Kit, Morris & Goscinny
Soğuktan Korkmayan Tek Kuş, Zoran Drvenkar
Tenten, Hergé
Böğürtlen Cini ve Sarı Gaga, Feridun Oral

NOTOS'UN 13. BÜYÜK SORUŞTURMASI

EN ÖNEMLİ 100 ÇOCUK KİTABI

Notos'un büyük soruşturmalarının bu yılki konusu, son yıllarda yayıncılık dünyamızın önemli bir bölümünü oluşturan çocuk kitaplarıyla ilgili. Çocuklar için kitaplar büyük bir sorumluluk ve özen gerektiriyor. Öte yandan, masallardan modern öykülere uzanan çok zengin bir dünya. Ama nereden başlayıp neleri öne çıkaracağız? Bunu kolaylaştırmanın yollarından biri, kılavuzlar oluşturmaktır. En Önemli 100 Çocuk Kitabı soruşturmasının sonuçları, önce bu amaç doğrultusunda düşünüldü.

ÇOCUK EDEBİYATININ IŞIĞI ÖNÜMÜZDE

İnsanı insan yapan en önemli özellik ayrıntıları görmek ve anlamak. Bunun için eğitimde edebiyatın başka hiçbir şeyle doldurulamayacak bir yeri var.

Semih Gümüş

Notos'un geleneksel yıllık soruşturmalarının on üçüncüsünün sonuçları belli oldu. Bu yılki konumuz:

En Önemli 100 Çocuk Kitabı

Notos okurlarının da hemen aşina olduğu bir alan değil bu. Çocuk edebiyatı, hem verimliliği bakımından bazı sorunlarla birlikte alınıyor hem de zaman zaman varlığı sorgulanan bir alan olarak tartışılıyor. Ayrıca çocuk edebiyatı olmayacağını, yetişkinler için yazılanı pekâlâ çocukların da okuyabileceğini savunan görüşün geçerli olup olmadığı ilgi çekici bir konu. Bu düşüncenin doğru olduğunu sanmıyorum. Çocuklar için yazılan öykülerin, romanların, masalların edebiyat olup olmadığının ölçütü de dilleridir. Yazınsal dilin çocuklara doğrudan anlattıklarının, verdiği anlamların yanında dolaylı olarak ilettiği anlamlar da varsa o metinlerin edebiyat olup olmadılarını sorgulamamak gerekir. Çocukların düşünme biçimini geliştirecek, ilk soyutlama deneyimlerini yaşatacak olan dil ve anlatım biçimi, önümüze yetkinlikle açılmış bir edebiyat dünyası getirir.

Çocuklar bu kitapların içinden geçtikten sonra, gelecekte çok daha gelişkin dünyalar kurmayı öğrenir. İnsanı insan yapan en önemli özellik ayrıntıları görmek ve anlamak değil mi. Yaratıcılık, bir bakıma her şeyden önce ayrıntıları keşfetmek demek. Bütün bir yapı içinden ayrıntıları süzebilmek, yani soyutlama yapmak, zamanla soyutlama edimini bir refleks olarak kullanabilmek...

İşte bunun için de okul eğitiminde edebiyatın başka hiçbir şeyle doldurulamayacak bir yeri var. Çocuklar sınavlara hazırlanmamalı, ezber yapmamalı, notla korkutulmamalı. Fiziğin yanında metafiziğin, somut olanın yanında edebiyatın soyut dünyasını anlamak, çocukların erken yaşlarda kişiliklerini geliştirmek için zorunlu görülmüyorsa ciddi bir sorunla karşı karşıyayız demektir. Ne yazık ki şimdi böyle bir engelin önündeyiz.

Notos'un bu yılki büyük soruşturmasını, bunları düşünerek, ço-

cuk kitaplarıyla ilgili yapmaya karar verdik. Hiç kuşku yok ki sonuç önemli, yararlı, anlamlı olacaktır. Başta çocuklar, sonra ana babalar ve öğretmenler, hangi çocuk kitapları okunmalı, okutulmalı sorusuna anlamlı bir karşılık bulacak, ellerine en önemli çocuk kitaplarının sıralandığı bir kılavuz alacak.

Soruşturmanın sonucunun, her yıl olduğu gibi, daha da nitelikli, güvenilir bir kamuoyunun içinden çıkmasını amaçladığımız için yaratıcı yazarlarla birlikte yayıncılara, eğitimcilere de ulaşmaya çalıştık.

Notos'un soruşturmalarının anlamı

Notos bugüne dek on iki büyük soruşturma düzenledi:

Ölmeden Önce Okunması Zorunlu 40 Kitap (Şubat 2007)
Yüzyılın 40 Romancısı (Şubat 2008)
Edebiyatımızda Geleceğin Ustaları (Şubat 2009)
Yüzyılın 40 Öykücüsü (Şubat 2010)
Çağdaş Türk Edebiyatında En İyi 40 Şey (Şubat 2011)
100 Temel Eser (Şubat 2012)
Türk Edebiyatından Hangi Yazarın Nobel Edebiyat Ödülü'nü Almasını İstersiniz? (Şubat 2013)
Türk Edebiyatının Klasikleri Nelerdir? (Şubat 2014)
En Önemli Roman Kahramanları (Şubat 2015)
Yüzyılın 40 Filmi (Şubat 2016)
En Önemli 100 Çeviri (Şubat 2017)
En Önemli 100 Felsefe Metni (Şubat 2018)

Bilindiği gibi bu soruşturmalar, olabilen en geniş yazar ve konuyla ilgili uzman çevresinin katılımıyla gerçekleşti; edebiyat kamuoyunda bir edebiyat dergisi aracılığıyla toplanabilecek ilginin oldukça üstünde ilgi gördü; gazetelerde, dergilerde, kitap eklerinde ve *Notos*'un kendisi için de önemli bir etkinlik alanı olarak gördüğü dijital dünyada tanıtıldı, tartışıldı.

Küçük Prens
Desen Kim Min-ji, 2016

2019 soruşturmasının özellikleri

Notos her soruşturmadan sonra yaptığı değerlendirmelerde kendisi herhangi bir yargıda bulunmadan, yalnızca sonuçları veriyor. Şimdi sonuçlarını verdiğimiz **En Önemli 100 Çocuk Kitabı** soruşturması için de bu yaklaşımımız elbette aynıyla geçerli.

• Önce soruşturmaya katılıma bakalım. **En Önemli 100 Çocuk Kitabı** soruşturmamıza her yıl olduğu gibi bu yıl da gene yüksek bir katılım oldu. Bunu her zaman önemsiyoruz. Tam 307 yazar, şair, çevirmen, editör, eğitimci katıldı soruşturmaya. Bu sayının önemli ve güvenilir bir kamuoyu temsili olduğunu söyleyebiliriz. Katılımın yüksek olması baştan beri öncelikli amacımız oldu.

• Düzenlediğimiz soruşturmalarda katılımcılarımızın bütününü bir "Seçici Kurul" gibi görüyoruz. Soruşturmamıza katılan 307 kişinin adını alt alta sıraladığımızda, güvenilirliği, saygınlığı, inandırıcılığı kuşku götürmeyecek, daha önce bir arada görülmemiş bir seçici listesi ortaya çıkıyor ki, onun da düşünce hayatımızın bugünkü eğilimini önemli ölçüde temsil ettiği söylenebilir.

Yirmi otuz kişinin katıldığı bir soruşturmanın sonucundaki olası sapmalar, katılımcı sayısı arttıkça enaza

Küçük Kara Balık
Desen Farshid Mesghali, 1968

inmeye, en sağlıklı sonuç alınmaya başlar. *Notos*'un, geleneksel soruşturmalarına katılımın ençok düzeyde olması için gösterdiği çabanın nedeni de budur.

• Çıkan sonucun en doğru seçimi gösteremeyeceğini belirtmeye gerek yok. Soruşturmalarda doğruyu ya da yanlışı hiçbir zaman aramıyoruz. Sonuç doğrudan bizi de ilgilendirmiyor. *Notos* kendisini yalnızca aracı konumunda tutuyor. Çıkan sonuç bir eğilimi gösterir, güçlü bir eğilimi, bugünün seçimlerini. Bu arada hep belirtiyoruz, bir kişi tarafından belirtilmiş bir eğilim nasıl o kişinin öznelliğini gösterirse, 307 kişinin belirttiği bir eğilim de o topluluğun öznelliğini gösterir.

• Sözgelimi birkaç onyıl sonra yinelendiğinde çıkacak sonuçla karşılaştırıldığında, **En Önemli 100 Çocuk Kitabı** soruşturmasının düşünce hayatımızdaki değişimi anlamak için ortaya sağlam bir veri çıkardığı daha iyi görülecektir. Bizde kayıt düşme alışkanlığı yeterince olmadığı için, geçmişe dönük araştırmalar her zaman aşılması çok güç kısıtlarla karşılaşmıştır. Demek ki *Notos*'un yıllık büyük soruşturmaları kültür tarihimize düşülmüş nitelikli kayıtlar arasında yer alacak, gelecekte geçmişe dönük çalışmalar yapacak bütün araştırmacılar için başvurulması gerekli kaynaklar arasında bulunacaktır.

Sonucu yorumlama

• Başvurduğumuz katılımcılardan 10 kitap adı önermelerini istedik. Soruşturmamıza katılan 307 kişi, toplam 348 farklı kitap adı verdi. Bu iki sayı, soruşturmaya katılanların seçtikleri kitapların çok geniş bir dağılım göstermediğini, aynı kitaplarda buluşulduğunu gösteriyor. Önerilen kitaplar, en çok önerilenlerden başlanarak sıralandı. Yararlı bir toplam olabileceğini düşünerek, sonunda ilk 100 kitabı açıklamaya karar verdik.

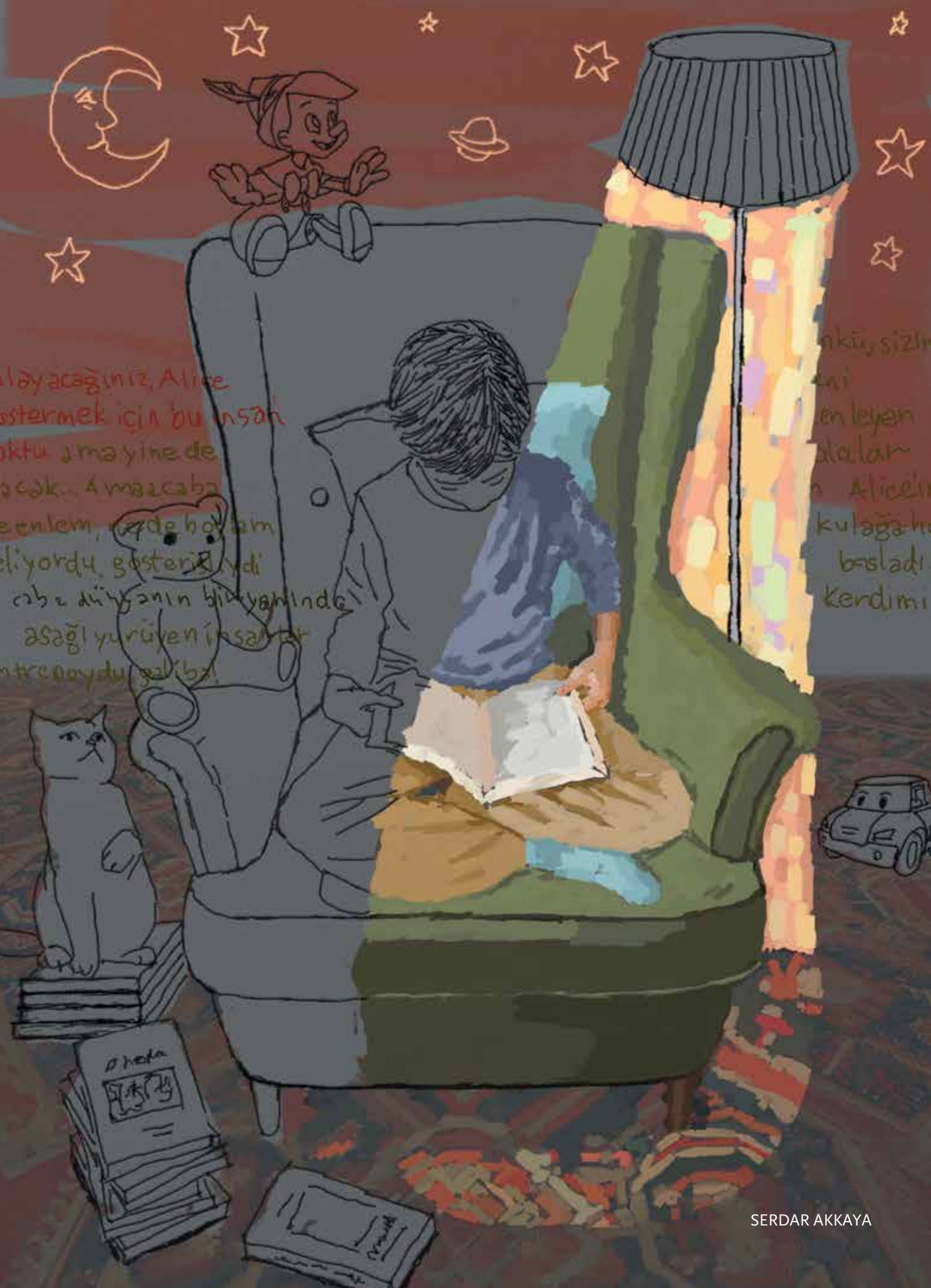
• **En Önemli 100 Çocuk Kitabı** soruşturmasında 307 seçicinin ilk üç sıraya değer gördüğü *Küçük Prens*, *Küçük Kara Balık* ve *Alice Harikalar Diyarında* genel bir onayla öne çıkıyor. Bunu elbette belirtebiliriz. *Küçük Prens* soruşturmaya katılanların yüzde 59'u, *Küçük Kara Balık* yüzde 49'u ve *Alice Harikalar Diyarında* da yüzde 43'ü tarafından belirtilmiş.

• 100 kitaplık listenin ilk onunda hepimizin ilk aklına gelenlerin bulunduğu görülüyor. 100 kitaplık bütün listede de yadırganacak bir kitap olmadığını sanıyorum. Sonrası elbette öznellikle belirlenir, bazı kitapların yerine başkaları girebilir, böylece herkes kendi listesini tamamlayabilir.

En Önemli 100 Çocuk Kitabı soruşturmasının sonuçları elbette tartışılacaktır. Bu soruşturma hem bugün hem yarın değerlendirilecek nitelikte bir soruşturma olmuşsa amacına ulaşmış demektir. Sonunda 307 yazar, şair, çevirmen, editör, eğitimcinin yanıt verdiği bir soruşturmanın uzun hazırlığı özen, sorumluluk ve emek gerektiriyor. Böyle bir soruşturma edebiyat ve yayıncılık dünyamızın kan dolaşımını hızlandırabilir. *Notos* bunu da görevleri arasında sayıyor. N

En Önemli 100 Çocuk Kitabı
Soruşturmasının 307 Seçicisi

A. Ömer Türkeş **Abdullah Ataşçı** Abidin Parıltı **Adil İzci** Adnan Binyazar **Ahmet Büke** Ahmet Erol **Ahmet Özer** Ahmet Tulgar **Alev Bulut** Algan Sezgintüredi **Ali Akay** Alper Akçam **Alper Atalan** Alper Beşe **Altay Öktem** Anıl Mert Özsoy **Ari Çokona** Armağan Ekici **Arslan Sayman** Aslı Önal **Aslı Tohumcu** Attilâ Şenkon **Ayça Şen** Aydın Öztürk **Ayfer Gürdal Ünal** Aylin Sökmen **Aysu Erden** Ayşe Başak Kaban **Ayşe Pınar Köprücü** Ayşegül Devecioğlu **Aytül Akal** Azade Aslan **Aziz Gökdemir** Bahar Siber **Bahri Vardarlılar** Bâki Ayhan T. **Barış Müstecaplıoğlu** Barış Özkul **Barış Uygur** Begüm Kovulmaz **Behçet Çelik** Berna Durmaz **Berrak Göçer** Betül Çotuksöken **Betül Kadıoğlu** Betül Parlak **Betül Sayın** Betül Tarıman **Bora Abdo** Buket Uzuner **Burcu Aktaş** Burcu Alkan **Burcu Bayer** Burhan Sönmez **Bülent Kale** Bülent Usta **C. Cengiz Çevik** Can Bahadır Yüce **Can Göknil** Canan Tan **Celâl Üster** Celil Oker **Cem Akaş** Cem Erciyes **Cem Kalender** Cem Selcen **Cemil Kavukçu** Cumhur Orancı **Çağatay Yaşmut** Damla Göl **Delal Arya** Demet Elkâtip **Demir Özlü** Derviş Şentekin **Devrim Dirlikyapan** Doğan Akhanlı **Doğan Gündüz** Doğan Hızlan **Duygu Akın** Duygu Bayar Ekren **Ebru Akkaş Kuseyri** Ece Çiftçi **Ece İrem Dinç** Elif Sofya **Emrah İmre** Emrah Polat **Emre Senan** Ercan Kesal **Ercan y. Yılmaz** Erhan Sunar **Erkut Sezgin** Ersun Çıplak **Ertuğ Uçar** Esen Tezel **Ethem Baran** Fadime Uslu **Faruk Duman** Fatih Balkış **Ferhat Uludere** Feridun Büyükyıldız **Feyza Hepçilingirler** Feyza Zaim **Fırat Ceweri** Figen Şakacı **Filiz Elasu** Füsun Çetinel **Gamze Güller** Gaye Boralıoğlu **Giray Kemer** Gonca Mine Çelik **Gonca Özmen** Gökçe Ateş Aytuğ **Görkem Yeltan** Güçlü Ateşoğlu **Gül Ersoy** Gülce Başer **Gülçin Alpöğe** Gülsevin Kıral **Gülsüm Cengiz** Gültekin Emre **Günay Çetao Irmak** Güray Süngü **Güven Turan** Hacer Kılcıoğlu **Hakan Bıçakcı** Hakan Ergül **Hakan İşcen** Halil Genç **Halil İbrahim Özcan** Halil Türkden **Handan Durgut** Hande Demirtaş **Hande Gündüz** Hande Öğüt **Harun Candan** Hasan Ali Toptaş **Hasan Fehmi Nemli** Hasan Özkılıç **Hayri K. Yetik** Hikmet Altınkaynak **Hikmet Temel Akarsu** Hülya Soyşekerci **Hülya Şimga** Hüseyin Peker **Hüseyin Su** Hüseyin Yurttaş **İbrahim Yıldırım** İhsan Oktay Anar **İhsan Yılmaz** İlhan Durusel **İlker Aksoy** İlknur Özdemir **İlyas Barut** İnan Çetin **İnci Asena** İpek Baysan **İpek Şoran** İrfan Yalçın **İsmail Ertürk** Kaan Elbingil **Kadir Aydemir** Kadir Yüksel **Kadire Bozkurt** Kadri Öztopçu **Kayhan Yükseler** Kemal Atakay **Kemal Gündüzalp** Kemal Varol **Koray Avcı Çakman** Koray Karasulu **Lal Laleş** Latife Tekin **Levent Şentürk** Leyla Ruhan Okyay **Leyla Şimşek-Rathke** M. Sami Türk **Mahmut Temizyürek** Mavisel Yener **Mehmet Emin Özcan** Mehmet Erkurt **Mehmet Fırat Pürselim** Mehmet Güreli **Mehmet Hakkı Yazıcı** Mehmet Taşdemir **Melek Özlem Sezer** Melike Uzun **Meltem Gürle** Menekşe Toprak **Merve Atılgan** Metin Cengiz **Mina Tansel** Mine Soysal **Muhsine Helimoğlu Yavuz** Murat Erdin **Murat Erşen** Murat Menteş **Murat Yalçın** Mustafa Köz **Mustafa Tüzel** Müge İplikçi **Müjgan Özçay** Müren Beykan **Nalan Kiraz** Namık Kuyumcu **Nazlı Ökten** Necati Güngör **Necati Tosuner** Necip Tosun **Nedim Gürsel** Nedret Tanyolaç Öztokat **Nemika Tuğcu** Neslihan Acu **Neslihan Önderoğlu** Nihan Kaya **Nihan Temiz** Nihat Ziyalan **Nilüfer Güngörmüş** Nilüfer Kaya **Nilüfer Kuyaş** Nilüfer Uğur Dalay **Niyazi Zorlu** Onur Akyıl **Onur Bakır** Onur Çalı **Orhan Alkaya** Orhan Koçak **Osman Şahin** Oya Baydar **Ömer Açık** Ömer Faruk **Öner Ciravoğlu** Özge Baykan **Özgür Çakır** Özlem Akcan **Özlem Akıncı** Pakize Özcan **Pınar Öğünç** Refik Algan **Reha Barış** Remzi Karabulut **Rıza Kıraç** Roni Margulies **Saba Kırer** Sadık Erol Er **Sadık Yalsızuçanlar** Salih Mercanoğlu **Saliha Yadigâr** Sanem Erdem **Seçkin Selvi** Seda Ersavcı **Selahattin Dilidüzgün** Selahattin Özpalabıyıklar **Selçuk Ceylan** Selçuk Demirel **Semih Erelvanlı** Semih Sökmen **Semra Topal** Semrin Şahin **Seray Şahiner** Serkan Boyacıoğlu **Serkan Türk** Serpil Ural **Seza Kutlar Aksoy** Sibel Oral **Sima Özkan Yıldırım** Sine Ergün **Siren İdemen** Süleyman Bulut **Süleyman Doğru** Süreyyya Evren **Şavkar Altınel** Şebnem Şenyener **Şefika G. Kamcez** Şehnaz Tahir **Şenay Eroğlu Aksoy** Şeref Bilsel **Şeyhmus Diken** Şiirsel Taş **Şükran Farımaz** Şükrü Erbaş **Tahir Abacı** Tahir Musa Ceylan **Tanıl Bora** Tansu Açık **Tarık Günersel** Tekgül Arı **Tevfik Turan** Tolga Gümüşay **Tozan Alkan** Tufan Aşcıoğlu **Tuğba Doğan** Tuncer Erdem **Turgay Fişekçi** Turgut Çeviker **Türker Ayyıldız** Umut Dağıstan **Veysi Erdoğan** Yalçın Tosun **Yavuz Ekinci** Yavuz Özdem **Yeşim Saygın Armutak** Yeşim Seber **Yıldız Silier** Zafer Doruk **Zeynep Alpaslan** Zeynep Köylü

SERDAR AKKAYA

Alice Harikalar Diyarında
Desen Arthur Rackham, 1907

Şeker Portakalı
Desen Jayme Cortez, 1968

VELİLER KİTAP OKUYOR

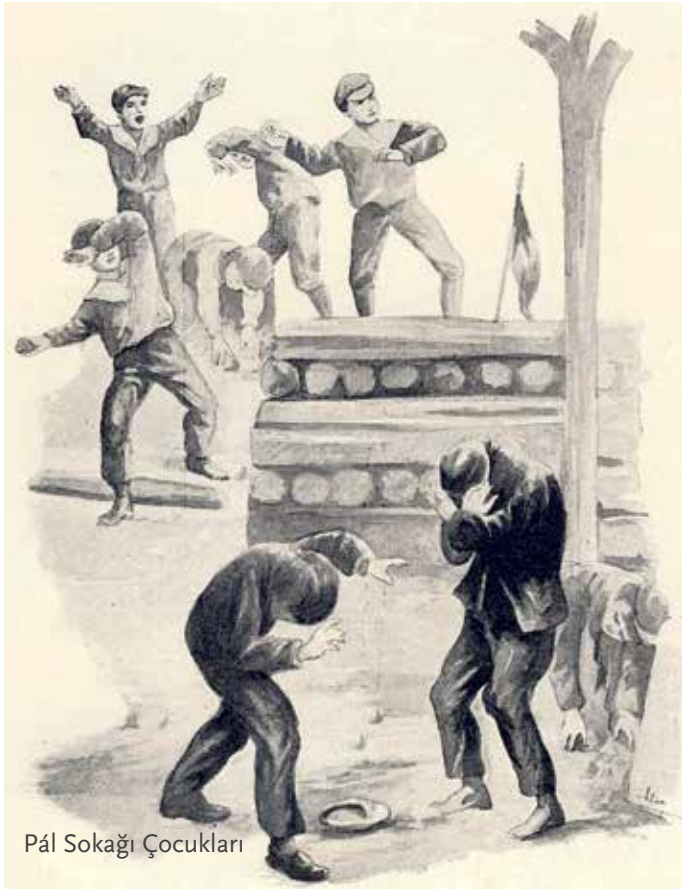
Okumayan bir veli kitlesinin ağır "kütlesi" altında ezilmeye mahkûm bırakılan bir öğretmen zümresiyle karşı karşıya olduğumuz ayan beyan ortada.

Müge İplikçi

Velilerin işi zor. Önlerine gelen kitapları zaman zaman büyük bir külfet olarak görenlerine rastlıyorum, diyen öğretmenlerin sayısı az değil. Buna neden dertlendiklerini ise sonradan anlıyorum. Bu esasen evlere şenlik bir hal. Veliler çocuklarına çok kitap okuma ödevi verilmesinden şikâyetçi. Külfet denen nokta burada kendini gösteriyor işte.

Hazır yeri gelmişken, burada, yazarlıktan (felekten de diyebiliriz rahatlıkla) çaldığım sınırlı saatlerin pırıltılarından biri olan öğretmenliğin sırrını da bir parça açık etmek boynumun borcu olsun: Geniş bir zamanda çocuklara, yani öğrencilere popüler kültür alanından sorular yöneltildiğinde (en son seyrettiğiniz dizideki kahramanın yaşadığı zorluklar, bilmem ne yarışmasındaki adamın verdiği cevap, şu gece kulübünden çıkarken yakalanan popçu vb.) hemen en sessiz öğrencide bile nefes kesen bir hareketlilik söz konusu oluyor. Bunları nereden bildikleri konusunda meraklanan bir öğretmen ise, anne ve babayla birlikte geçirilen televizyon saatlerine üç aşağı beş yukarı temas edebilir, daha doğrusu toslayabilir! Ve o noktada RTÜK'ün evlilik programlarına getirdiği yasağı, velilerin ağzından öğrenci sesiyle dinlemesi de mümkün olabilir (ya da tam tersi). Dahası da: Bunlarla muhatap olan aynı öğretmen söz konusu velilerin tam da çocuklarına okutulan kitaplardan şikâyet eden veliler olduğunu şıp diye anlayabilir. Kısacası okumayan bir veli kitlesinin ağır "kütlesi" altında ezilmeye mahkûm bırakılan bir öğretmen zümresiyle karşı kar-

Her zaman hayat kurgunun önünde gidecek değil ya, bazen de bal gibi kurgular hayattan önce gidebilir. "Kızım çok okuyor, onun geleceğinden korkuyorum" diyen birilerini hatırlıyorum bu satırları yazarken.

Pál Sokağı Çocukları

şıya olduğumuz ayan beyan ortada. Bu tarz veli cephesindeki külfetin tanımı ise olsa olsa şudur: Aileler çocuklarının Roald Dahl'ın *Matilda* adlı kitabındaki Matilda gibi bir çocuğa dönüşmesini istemiyor olabilir. Neden olmasın... Her zaman hayat kurgunun önünde gidecek değil ya, bazen de bal gibi kurgular hayattan önce gidebilir. "Kızım çok okuyor, onun geleceğinden korkuyorum" diyen birilerini hatırlıyorum bu satırları yazarken. Ya da evladı yazar olmak istiyor diye karalar bağlamış bir babanın, ne yapalım olan oldu, derkenki hali gözlerimin önünde beliriyor. Bu devirde hâlâ mı, diye sorasım var. Oysa içinde kaybolduğum bu soru cümlesinde hem "hâlâ" hem de "bu devirde" geçerliliğini bütün hızıyla hissettiren ağırlıkta. Düşünce, dünyada yabanıl bir musibet olmayı sürdürüyor. (Futbolcularımızın ve teknik direktörlerimizin özlü sözleri hariç! Bu zincirin halkası olacak niceleri var da şimdi onları anarak işi alevlendirmek istemiyorum.)

Peki ya sonrası? Sessizlik... Kimin için? Sanırım hepimiz için...

Ancak umutsuz olmayalım. Yazar tecrübelerimden yola çıkarak içimde volta atıp duran şu felekten çaldığım öğretmeni rahatlatmak istiyorum. Ona inançlı bir biçimde başka tip bir velinin daha mevcut olduğunu söylüyorum. Öğretmen yanımın dalgın dalgın ufka baktığını görünce durumu kurtarmak adına dayanamayıp baklayı ağzımdan çıkarıveriyorum: "Çocuklarıyla okuyan veli tipinden bahsediyorum canım." Yani kısaca yukardaki sessizliği bozan velilerden! "Onlar çocuklarıyla birlikte okuyan, özlemini çektiğimiz veliler, öyle değil mi?" Öğretmen yanımsa o noktada beni sakin sakin dinliyor ve cümlesini patlatıyor: "Bırak Allah aşkına, sözünü ettiğin bu veli tipi korkarım ki çocukları için değil çocukları yerine okuyor ve çocukları yerine okuyan bu tip veliler ilk örnekten çok daha tehlikeli" diyor. "İlki şikâyetleriyle baş ağrıtırken ikincisi gerçek sansürcübaşı kesilebilir." "Sanmıyorum" dememe aldırmadan, "David Almond'ın *Küçük Koşucular* kitabını hatırlasana" diyor. "Oradaki yaşlı adamın ölümünden rahatsız olan velileri! Ya da kendi yazdıklarından başına gelenleri bir düşünsene."

"*Uçan Salı* kitabın için, 'Sokaktaki insanlara güvenilmez, diyor annem, oysa siz bu kitapta kahramanınızın yaşlı bir kadına ve pazarcılara güvenebileceğini anlatıyorsunuz, bu yaptığınızın yanlış olduğunu söylüyor annem' diyen çocuğun dehşet dolu bakışlarını nasıl hatırlamazsın? Ya da *Yalancı Şahit* kitabın için, 'Yazar bu toplumun yargıçlarını ve adalet mekanizmasını küçük düşürüyor' diye yayınevine mektup yazan velileri?"

Tüh! O noktada ikimizin bakışları birbirini tamamlar gibi bakıyor dünyaya. Evet, tam da o noktada ikimiz de sansürcü bir toplumun içinde nasıl da debelendiğimizi hatırlamanın dayanılmaz ağırlığını hissediyoruz. Sansür yerine düşünce ve ifade özgürlüğünün "tanımlanır hale geldiği" bir toplum ya da dünya düzeninde nasıl da çaresiz hale geldiğimizi vb. Bu yüzden edebiyatın "bile" sansürle birlikte nefes alır hale gelmesinin doğal karşılanmasını ve sansürün "düşünce özgürlüğü" ile tanımlanır hale gelmesini...

"Eee ne yapacağız şimdi?" diye soruyorum öğretmen yanıma. "Ne yapacağız, sen yazmaya devam edeceksin, biz de gençlere okutmaya devam edeceğiz, bu arada da belki veliler büyüyecek" diyor. Şaka mı yapıyor? Belki. Ciddi mi? Evet!

Bu arada Milli Eğitim müfredatındaki kitapların yerlerde sürünen haline ise ikimizin de değinmemesi tesadüf sayılmamalı. (Kendimize sansür mü uyguluyoruz nedir!) N

KİTABI BİLMEYEN KİTAPTAN KORKAR!

Kitaplarla haşır neşir olmayan kitaptan, edebiyat okumayan edebiyattan korkuyor! Edebiyatın mevcut kabullerimiz ve birikimimiz dışında önümüze serdiği farklılıkları, yeni soruları, yaşamı anlamlandırmamıza yarayan yaratıcı ve özgürleştirici etkisini bilmiyor, hesaba katamıyor.

Mine Soysal

Okumak insanın zihinsel faaliyetindeki en karmaşık anları yaratabilir. Bir süre sessiz sedasız tek başına kalmanın ve merak güdüsüyle bilinmez bir kurguya teslimiyetin sonucu fazlasıyla tatmin edici ya da fena halde can sıkıcı olsa da tablo değişmez. Okumak bütünüyle yalnızlaştırıcı, edilgen bir eylemdir. Oysa ülkemizin sosyal, entelektüel ve ahlaki yapısı da, siyasi ve ekonomik gidişatı da okumanın doğasındaki yalnızlık gerekliliğiyle hayli çelişiyor. Yalnızlığa muhtaç okumak, düşünmek gibi bazı değerli uğraşları tekinsiz bulanlar bile var.

Son yirmi otuz yılda ülkemizde neler olmadı ki! Kentlere sıkışan yaşamların doğayla uyumu tarumar oldu. Eğitim, sağlık, güvenlik gibi temel haklardaki dağılım en adaletsiz düzeye yükseldi. Yitirilen güven, sağduyu, hoşgörü ve şefkatin yerine karanlık korkular, çıldırtan kaygılar, kötücül takıntılar yerleşti. Aileden arkadaşlara, okuldan iş yaşamına dek "tanıdık" kalabalıklara sığınma normalleşti. Bu kakofonide en çok tüketilen, çoğu emek vermeden, kulaktan dolma edinilmiş yığınla boş lakırdı. Televizyon dizilerinden beslenen tektip yaşam tarzlarında hızla yayılan önyargılar, kemikleşen kalıplar. Zihinsel donanıma hiç gerek duymadan her konuda söyleyecek sözü olduğunu sanan, buna inanan milyonlarca insan bir arada yaşamaya çalışıyoruz.

Gizlisi saklısı, derdi bol çocuklarımız

İşte böylesi bir ortamda büyümeye çabalayan çocuklar, bizim çocuklarımız... En doğal ihtiyaçları olan eğitim, spor, sanat, bilim, yaratıcı düşünceden ancak ailesinin olanakları kadar pay alabilen çocuklar. Sırf dünyaya geldikleri için hak ettikleriyle değil, ailelerinin onlara sunabildiği kadarıyla yaşamaya mahkûm çocuklar. Çoğu, gözlerini nefretin, ayrımcılığın, kutuplaşmanın körkuyularında açan, duygusal ve fiziksel şiddet gören ya da şiddete tanıklık eden, büyüklerin yanında söz sırası gelemeyen, düşüncesi sorulmayan, sorulsa bile söylediği ciddiye alınmayan çocuklar.

Ergenlikle birlikte keşfetmeye başladıkları farklılıklarını çevresiyle özgürce paylaşmaktansa gizlemeyi, örtbas etmeyi, açık vermemeyi daha küçücük yaşlarında öğrenmek zorunda kalanlar. İster devlet okulunda isterse özel okulda okusun, büyük çoğunluğu daha hayatının bu en önemli ilk döneminde görünen ve görünmeyen yaşamlara sahip oluveren, gizlisi saklısı bol çocuklarımız.

Kitaplığın olmadığı hanelerde büyüyen, kütüphanesiz okullarda okuyan, mahallesindeki kitapçı çoktan kapanmış, yaşam mekânlarında kitap görme, karıştırma, merak etme şansı bulunmayan çocuklar. Kısıtlı olanaklarla hizmet vermeye çabalayan halk kütüphanelerini çoğunlukla sakin bir ortamda ders çalışmak, barınmak, hatta sevgiliyle buluşmak için kullanmak zorunda kalan gençlerimiz.

Anadilini öğrenme ve sevme hakkından mahrum büyüyen, anadilinde eğitim hakkı her yolla kısıtlanan çocuklar. Anadilini yetkin öğrenemeden başka dillerde yaşaması gerektiğine inandırılanlar. Okuldan kitaba, medyadan sokağa sürekli değişen yazım kurallarıyla kafası karışan, modern zamanların yeni kattığı sözcükler kadar eskinin anlam ihtişamını da koruyan zengin sözlüğünü neredeyse hiç kullanamayanlar.

Teknolojiye erişsin erişemesin, dijital iletişimin sağladığı olanakları içgüdüsel olarak en hızlı tüketme arzusuyla yanıp tutuşan çocuklar. Dijital bir ekran yoluyla tüm dünya oyun, video, film, site gibi türlü biçimlerde ayaklarının altına seriliverenler. Koca bir dünyayla iletişim kurabilirken en basit konuda bile kendini özgürce ifade etmekten kaçınan çocuklarımız. Onlardan kitap okumalarını, hatta birer okur olarak büyümelerini de bekliyoruz.

İlk tuzak, kitaptan "öğrenme" beklentisi

Kitap okumak, hele edebiyat kitapları okumak yetişkinlerin en deneyimsiz kaldığı sahalardan biri. Eğitimcisinden akademisyenine, çalı-

Tom Sawyer'ın Maceraları
Desen Norman Rockwell, 1936

şanından emeklisine, toplumun hemen her kesiminde yaygın durum kitap okuyamamak. Okumamak değil, okuyamamak. Biraz deneyimsizliğin biraz da rehbersizliğin kıstırıp tutsak ettiği bir "ne yapacağını bilemeyip hepten vazgeçme" hali. Kitap almaya bütçe ayırabilen dar bir kesim içinse daha çok popüler olanı takip edip sohbetlere meze yapma, güncelden geri kalmama hali.

Temelinde kitap okuma keyfi ve kitaplık kurma ihtiyacı bulunmayan aile yapımıza çocukların katılımıyla birlikte işler değişiyor ve yeni bir döneme geçiliyor. Çocukları kitapsever öğretmenlerle buluşan şanslı aileler, öneri kitaplardan ya da ders için okunacak zorunlu kitaplardan oluşan listelerle karşılaşıyor. Okuldan istendiği için sorgusuz sualsiz alınan kitaplar çocukların eline tutuşturuluyor. Okurun kitapla haz alışverişinden bihaber olan ebeveyn, kitaba da okuma sürecine de diğer derslerin ödevleri gibi aynı üstünkörü tavırla yaklaşıyor.

İster ebeveyn isterse eğitimci olsun çoğu yetişkinin düştüğü ilk tuzak, çocuğun okuduğu her kitaptan "iyi ve yararlı" bir şeyler öğrenmesini beklemek. Anlamını ve dolaylı birçok işlevini bilemediği edebiyat kitaplarını eğitsel amaçlı kurgudışı kitaplarla aynı kefeye koymak, edebiyatın yöntem, araç ve süreçlerinin benzersizliğinin bilincinde olamamak en yaygın durum. Örneğin çoğu yetişkin, okumadığı için tanımadığı fantastik edebiyat eserlerinden "korkar" ve çocuğun da bu tür kitapları okumaması gerektiğini düşünür. Oysa fantastik edebiyat, çocuğun soyutlama yeteneğini geliştirecek en önemli etkenlerden biridir. Çocuklukta ve gençlikte önemli kazanımlar sağlayan görsel okumanın en zengin olanaklarını sunan çizgi romanlara yaklaşım da benzerdir. Çoğu çizgi roman okuru "boş şeyler" okumakla suçlanır.

Kitaptan zevk alma hakkı

Ne yazık ki entelektüel kesimde de durum aynı. Çağdaş çocuk ve gençlik edebiyatını görmezden gelen, ciddiye almayan "okurlar" ne zaman ki çoluk çocuğa karışıyor, sorumluluk ve ihtiyaç gereği bu alanla da ilgilenmek zorunda kalıyorlar, ancak o zaman, son on beş yirmi yılda ülkemizde de değişik yaşlar için nasıl büyük bir çağdaş edebiyat koleksiyonu oluştuğunun farkına varıyor, geç de olsa çocuklarıyla birlikte yeni yazarlar tanımaya ve okunacak değerli kitaplar keşfetmeye başlıyorlar.

Bazı aileler çocuğunun okuduğunu kazara karıştırırken bir ayrıntıya takılıp okulun önerdiği bir kitabı "uygun" bulmayabiliyor. Ailenin kültürel yapısına ve ahlaki değerlerine aykırı görünen bir sözcük, bir desen, tema ya da bir karakter olabiliyor. Ebeveynin en büyük ikinci yanılgısı tam bu noktada baş gösteriyor: Kendisini rahatsız eden saptamasını çocuğuyla paylaşıp tartışmak yerine kitabı öneren öğretmeni suçluyor. Hatta işi, öğretmeni ve okulu resmi makamlara şikâyet etmeye kadar vardırabiliyor. Çünkü korkuyor. Kitaplarla haşır neşir olmayan kitaptan, edebiyat okumayan edebiyattan korkuyor! Edebiyatın mevcut kabullerimiz ve birikimimiz dışında önümüze serdiği farklılıkları, yeni soruları, yaşamı anlamlandırmamıza yarayan yaratıcı ve özgürleştirici

Gulliver'in Gezileri — Desen Arthur Rackham, 1899

etkisini bilmiyor, hesaba katamıyor.

Çocuğunu koruma kollama içgüdüsüyle ailenin, onun okuduklarından da korkması ne denli olağansa, bu endişeler uğruna çocuğunun okuduklarını denetlemeye çalışması, yasaklaması ya da uygun bulmaması da bir o kadar ürkütücüdür. Kitapla kurulan ilişkinin bütünüyle bireysel olduğunu ve manipüle edilemeyeceğini bilmemek ciddi kazalara neden olabilir. İnsan hangi yaşta olursa olsun okuduğundan zevk alma hakkına sahiptir. En sevenleri olarak ailesi de, öğretmeni de bu hakkını tehdit eden değil, tersine destekleyen, bilmediği sularda yüzerken çocukla yaratıcı iletişim kurmayı başarabilenler olmalıdır. Kitaptan kitaba, kolaydan zora gelişecek okumalarla zamanla pekişecek eleştirel bakışı sayesinde nitelikli ile niteliksizi, yetkin ile sıradanı ayıracak olan insanın kendisidir.

Asıl kılavuz kaptanlar, öğretmenler

Eyvah Kitap! (Günışığı Kitaplığı, 2006) sayesinde on binlerce ortaokul ve lise öğrencisiyle kitap okuma halleri üzerine sohbet etme, tartışma olanağı buluyorum. Kitabımı son yıllarda çok sayıda yetişkinin de okumasına seviniyorum. Çünkü özetlemeye çalıştığım ülke gerçeklerinin kıskacında âdeta çırpınarak büyüyen çocuklarımızın kitaplar ve okuma cephesinde neler olup bittiğini asıl anlaması gerekenler, yetişkinler.

Çocukların da tıpkı kendileri gibi istediği, merak ettiği kitabı dilediği zamanda keyfince okuma hakkına sahip olduğunu bir an önce öğrenmesi gereken yetişkinler. Kitapçılarda, dergilerde, dijital mecralarda sık sık kitaplarla haşır neşir olma olağanlığını kaliteli zamanlar için vesile kılabilseler. Okunan kitapların, iz bırakan karakterlerin, ayrıntıların sınıfta, sofrada, yolculukta sohbet konusu edilebilmesinin değerini fark edebilseler. Kitabı seçecek olanın kendileri değil, doğrudan çocuğun, gencin kendisi olduğunun artık ayırdına varabilseler.

Bütün bunlardan ötürü bence çocuklukta çıkılan okurluk serüveninin asıl kılavuz kaptanları öğretmenlerdir. Çocukların eğitim öğretim sürecinde entelektüel kimliğini –düşünen, sorgulayan, sonuç çıkaran eleştirel ve yaratıcı zekâsını– geliştirmekten sorumlu olan öğretmenlerimiz... Yaratıcı okuma uygulamaları sayesinde edebiyata yakınlaştırdıkları öğrencilerine görünmeyen, güçlü kanatlar takabilirler. Doğanın matematiksel uyumunu, coğrafyaların çokrenkli kültürler mozaiğini, sanatla bilimin dayanışmasını, yerelle evrenselin ortaklığını, yaşamakla hak ve özgürlüklerin ayrılmaz bütünlüğünü edebiyatla, şiirle, felsefeyle örnekleyebilirler. Çünkü merakla, arzuyla, keyifle okunan edebiyatın, nitelikli kitapların, zarar vermek ne kelime, "insan" olmamıza yarayacağını bilmesi, deneyimlemiş olması en çok beklenenler öğretmenlerdir.

Öğretmenliğin her çocuğun zihninde yıkılmaz bellek kuleleri inşa edebilen sihirli bir meslek olması bundandır belki de. O bellek kuleleridir ki, insanın yalnızlığıyla barışık yaşama, kendi ayakları üstünde durma ve hayallerini gerçekleştirme çabasını koruyacak ve onu iyi bir insan kılacak vicdani birikimlerinin kasası olarak bir ömür kullanılacaktır. N

SEDA MİT

İDEOLOJİK BİR AYGIT OLARAK MASALLAR

Her güç gibi masal da iyi ya da kötü amaçlarla, özgürleştiren ya da köleleştiren iletiler vermek üzere kullanılabilir. *Pamuk Prenses*, *Külkedisi* gibi klasik masallar edilgen kimlikler yaratmak için kurgulanmıştır.

Melek Özlem Sezer

Bütün edebi türlerin hazlarını barındıran eşsiz bir türdür masal. Daha çok hayal kurma becerisine katkılarıyla akla gelir ama aynı zamanda gerçeği dile getirme konusunda da hiçbir türe nasip olmayan bir özgürlüğe sahiptir. Bunun en önemli aracı da "yer, zaman ve kişi belirsizliği"dir. "Bir zamanlar, ülkenin birinde, zalim bir padişah yaşarmış" diye başlanan bir anlatıda, toplum ne kadar baskı altında olursa olsun başa bela sarmadan politik eleştiri yapılabilir. Aynı temkinlilik bireysel arzu ve korkulardan tutun da aşkın en tuhaf hallerine kadar en dip köşelere sakladığımız ne varsa dile getirme olanağı tanır. Ayrıca simgesel anlatım da bu özgürlüğü zenginleştirir. Öyleyse masal sınırlara meydan okuyan bir düşünme zeminidir denebilir.

Bu açılardan bakıldığında masalın olağanüstü bir güce sahip olduğunu görürüz. Tabii her güç gibi o da iyi ya da kötü amaçlarla, özgürleştiren ya da köleleştiren iletiler vermek üzere kullanılabilir. Örneğin *Pamuk Prenses*, *Külkedisi* gibi klasik masallar edilgen, kaderine karşı çıkmayan, kurtarıcı bekleyen kimlikler yaratmak için kurgulanmıştır. Böylece halkın kolayca yönetilmesine yardımcı olur ve iktidara hizmet ederler. Bu nedenledir ki çok daha ilginç bir masal olmasına rağmen *Simurg* değil, *Pamuk Prenses* yaygınlaşmış, bir başkaldırı kitabı olan *Küçük Kara Balık* ise yasaklanmıştır.

Klasik masallar ideolojik bir aygıt olarak işlerken son derece kurnaz bir yöntemden yararlanır. Genetik hafıza ve bilinçaltı kodlarını kullanarak görünür hikâyenin altına ikinci bir hikâye örer. Böylece çocuklukta altbene işlediği iletilerle ileride egemen düşünceye uygun yetişkinler hazırlar. İletilerini gizlice, genetik hafızanın kodlarıyla verdiği için de ne bir ölü olan *Pamuk Prenses*'in iradesi dışında öpülmesi irkilmeyle karşılanır, ne de çocuğu ölümcül ko-

Peter Pan
Desen Marjorie Torney, 1957

Uyuyan Güzel, Grimm Masalları
Desen Errol Le Cain, 1977

şullara terk etme, yamyamlık, hırsızlık, cinayetle ilerleyen *Hansel ve Gretel* gibi bir masal romantizm maskesinden kurtulur.

Daha çok ergenlik dönemine geçişi konu edinen ve çocuğu yetişkin yaşamına hazırlama amacı taşıyan klasik masallar ilkel kabilelerdeki erginlenme törenlerinden iki ölçüt kullanır: cinsel birleşme ve yuvadan ayrılarak bağımsızlığını, doğada tek başına kalarak da hayatta kalma becerisini kanıtlama. Bu nedenledir ki klasik masalların prenslerini, prenseslerini sık sık ormanda tek başına görürüz. Söz konusu meseleler bir kitaba anca sığdığı ve bağlantı noktalarını anlatmadan özetlemek mümkün olmadığı için erginlenmeyi iyi anlatan bir masal olan *Pamuk Prenses*'le ilgili birkaç soru sormakla yetineceğim:

Bir ölünün öpülmesi normal koşullarda bizi dehşete düşürecekken, neden hep aklımızda romantik bir sahne gibi kaldı? Acaba aslında onun ölü olmadığını biliyor muyduk?

Üvey annenin armağanları prensesi üç kere geçici ölüme terk etti. Cüceler zehirli tarağı çıkardığında ve korseyi çözdüğünde prenses hayata geri döndü. Ama yarısı yeşil elmanın kırmızı tarafını ısırıp üçüncü ölüm haline girdiğinde müdahale etmediler. Bunun yerine prensini beklemesi için onu camdan bir tabutta ormana terk ettiler. Prensin muktedir olduğu ama cücelerin yapamayacağı şey neydi? Prenses neden elmanın kırmızı tarafını seçtiği için cezalandırıldı? Kırmızı neyin simgesiydi?

Elma prensesin boğazına takılmış, bu nedenle nefes alamamıştı. Peki nasıl oldu da soluk borusunu tıkayan elma prensin öpücüğüyle fırlayıp çıkıverdi? Prenses ölü olduğuna göre onu öpmek duvarı öpmekten pek de farklı olmasa gerek. Öyleyse söz konusu olan sıradan bir öpücük müydü yoksa sarsıntıya sebep olan başka bir eylem mi?

Bütün bu sorulara cevap veremiyor ya da cevaplarımızdan hoşnut kalmıyorsak, neden çocuklarımıza bu tür masallar okutalım? *Simurg* gibi akıllı ve çok da güzel masallar varken ve modern çocuk edebiyatı olağanüstü güzel kitaplar üretirken?

Son olarak çocuklarımıza yatmadan hemen önce, yani bilinçaltının vızır vızır işleyeceği bir zamana devretmek üzere okuduğumuz bir masaldan, *Hansel ve Gretel*'den çok kısaca söz etmek isterim.

Terk edilme, yamyamlık, hırsızlık, cinayet figürleriyle çocuklar için çekilmiş bir korku filmini andıran *Hansel ve Gretel*, çocuklukta bilinçaltına yerleştirilmiş korkuların nasıl birer yetişkin yaratacağını hayal etmemize yardım edebilir. Şöyle bir durup hikâye dizgesine bakalım; acaba bu bir masal olmasaydı, şu durumlara ve kişilere ne tepki verirdik?

- Yiyeceğini paylaşmak istemediği için çocuklarını ormana bırakan baba.
- Gece eve geri döndüklerinde anne babanın onları tekrar terk edeceğini işitmemiş gibi davranan çocukların travmatik bekleyiş süreci.
- Ormanda kaybolan çocukların açlık ve vahşi hayvanlar tarafından parçalanma tehdidi altında kalışı.

Pinokyo
Desen Charles Folkard, 1911

• Çocukların şeker ve çikolatadan bir evle, yani en sevdikleri şeylerle kandırılması.

• Yine sevimli ve çocukların düşkün olduğu, dost bildiği bir figür olan kuşların ekmekleri yiyerek eve geri dönüşlerini engellemesi.

• Yamyam bir cadı... Onun yemeği olacağını bilerek bekleyen ve bu sırada da hapis altında olan bir çocuk... Bu duruma seyirci kalan ve cadı tarafından köle olarak kullanılan kardeşi...

• Besiye çekilmiş avının yeterince şişmanlayıp şişmanlamadığını kontrol etmek için ondan her gün parmağını uzatmasını isteyen cadının korku psikolojisine tekrarlarla katkısı. Tabii eğer cadı bir dal parçasıyla ya da bir tavuk kemiğiyle üzerinde et olan, sıcak insan parmağının arasındaki farkı anlamayacak kadar aptal ve mantıksızsa...

• Çocukların cadıyı fırına atıp yakarak öldürmeleri, çocuk tarafından işlenen cinayet! Bu cinayetin normalleştirilmesi.

• Cadının altınlarını alarak eve dönmeleri, yani masum görülen bir hırsızlık.

• Çocuklarını ölüme terk eden babanın, onları altınlarla döndüklerinde kabul etmesi.

• Üvey annenin ölümü de zenginliğe eklenince yaşanan mutluluk tablosu... Babanın hiç sorgulanmaması, hesaplaşmanın olmaması, babanın iradesizliği, suç ortaklığı ve son derece patolojik bir yeniden birleşme.

Bu masalın pek çok travmatik etkisi var. Ama en ihmal edilen nokta olan cadıdan söz etmekle yetinelim. Masalı dinleyen çocuklar şöyle düşünüyor: "Hırsızlık kötüdür ama bir cadıdan çalıyorsan sorun değil. İnsan öldürmek de kötüdür. Ama bir cadıyı diri diri yakman bile suç değil."

Cadı, ötekileştirmenin somut bir örneğidir ve bu ötekileştirme öyle bir içselleştirilir ki işlenen cinayeti sorgulamak kimsenin aklına gelmez. Masalın kaynağı olan Almanya'da Yahudilerin yakılmasını mümkün kılan bu tür zihinsel tohumlardır. Ve Sivas'ta diri diri insan yakılmasını umursamayanların vicdanı da böyle bir ötekileştirme sayesinde yok edilmiştir.

Masalın bir başka kötü yanı da, çocuğun zaten çok güçlü olan terk edilme korkusunu tetiklemesi. Öyle ki bir çocuk bunu şöyle ifade etmiş: "Eğer bir gün fakir olursak sen de beni ormana terk edecek misin baba?"

Günümüzde çok zengin bir çocuk edebiyatı var. Ama çocuk edebiyatı bence yetişkin edebiyatını da aşmış olmasına rağmen o kadar yok sayılmış ki fakirlik çekiyoruz. Bu nedenle de çocukları ötekilerin cayır cayır yakıldığı masal ormanlarına terk ediyoruz. Oysa bu zehirlere karşılık panzehirler de üretiyor çocuk kitapları. Örneğin Ginko Kitap'tan çıkan Davide Cali'nin *Düşman*'ı ötekileştirmeye öyle güzel bir alternatif sunuyor ki. Tüm çocuklara ama en çok Hansel ve Gretel'e işte böyle kitaplar hediye etmeli. N

ÇOCUKLARA TAVSİYE EDİLMESİ GEREKEN TEK KİTAP *ROBINSON CRUSOE*

İlhan Durusel

"Çocuk kitabı" diye bir sınıflama, kitabın çocuklar için yazılmış ya da çocuk okur için *uyarlanmış* olması gerekliliğini hissettiriyor, en azından kütüphanecilik kuralları bunu söylüyor. Hatta *Britannica* yazıya eşlik eden resimlerin olmasını zorunlu koşuyor. "Çocuk edebiyatı"nın tanımı ve sınırları, çocuklar için ansiklopedilere ve sözlüklere bakılarak yapılmalı bence, ya da çocuk hastanesine ziyarete giderken yanımıza aldığımız kitaplara göre. Tür tartışmasına girmek değil niyetim ama kabul edilir bir ortak zemin olmadan oluşturulacak listeler... kişisel listeler olarak kalır. Olsun, yanlış değildir ama ortaokul kitabına girdi diye *Son Kuşlar*'ı çocuk edebiyatı diye de sayamayız, bunu da unutmayalım.

Ben kendi adıma "çocuk edebiyatı"nı, çocuk kitaplarını benim için ifade ettikleri anlama göre dörde ayırıyorum; biraz da benim kişisel edebiyat tarihim bu:

1. Çocuklar için yazılmış kitaplar, çocuklar için yazanlar: *Küçük Prens*, *Alice Harikalar Diyarında*, Kemalettin Tuğcu, Gülten Dayıoğlu, Arslan Sayman...

2. Çocuklar için uygun görülmüş ve öyle pazarlanmış kitaplar, yazarlar: Andersen, Grimm Masalları, Ezop, La Fontaine, Roald Dahl, *Az Gittik Uz Gittik*, *Billur Köşk*...

3. Ebeveynlerin çocuklarına okuduğu, tavsiye ettiği kitaplar: Ömer Seyfettin, Aziz Nesin, Kipling, Vasconcelos, Sabahattin Ali, Abbas Sayar...

4. Çocukken hasbelkader okuduğum, sonra hiç unutamadığım yazarlar, kitaplar: Panait Istrati, Jules Verne, Edgar Allan Poe, *Barbiana Öğrencilerinden Mektup*, *Gurbet Hikâyeleri* (bilhassa "Eskici")...

Bunlar bir yana, Jean-Jacques Rousseau gibi benim için de aslında bir tek kitap vardır, o da *Robinson Crusoe* namıyla meşhur kitaptır. Bir kütüphaneci olarak tam adını vereyim, ilk yayımlandığındaki tam adı: *The Life and Strange Surprizing Adventures of Robinson Crusoe, Of York, Mariner: Who lived Eight and Twenty Years, all alone in an un-inhabited Island on the Coast of America, near the Mouth of the Great River of Oroonoque; Having been cast on Shore by Shipwreck, wherein all the Men perished but himself. With An Account how he was at last as strangely deliver'd by Pyrates.*

2019 yılı *Robinson Crusoe*'nun yayımlanışının 300. yılı. Evet, 300. yıldönümü! 1719'da yayımlanmış ilk, yani bir 18. yüzyıl şaheseri, birçoğunun sandığı gibi 19. yüzyıl değil. Eski dünya ile yeniyi, klasik edebiyatla modern edebiyatı birleştiren bir köprü olan bu kitabı ve onun esinlediği bütün kitapları listenin başında sayıyorum. Dünya edebiyatını bu kadar derinden etkilemiş, yazarı belli başka bir kitap yoktur herhalde, *Komünist Manifesto* da dahil.

Kutsal kitaplardan daha esin vericidir *Robinson*. Jean-Jacques Rousseau'nun *Emile*'inden Umberto Eco'nun *Önceki Günün Adası*'na, *Sineklerin Tanrısı*, *İsviçreli Robinson Ailesi*, Lee Marvin ile Toshirô Mifune filmi *Hell in the Pacific*, *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*, *Doktor Moreau'nun Adası*, *Define Adası* ve elbette Michel Tournier'nin *Cuma*'sına kadar birçok başyapıtı esinlemiştir. Gençliğimizin unutulmaz Ergüder Yoldaş'ını hatırlatır bize, hatta ortaokuldaki sınıf arkadaşı kızların hatıra defterindeki zehir zemberek sorusu "Issız bir adaya... yanınıza [ne] alırsınız?" ve J.L. Borges'in verdiği (kütüphanecilerin göğsünü kabartan) zeki cevabı... Listenin ikinci kitabı Edgar Allan Poe'nun *Nantucketlı Arthur Gordon Pym'in Öyküsü* olmalıdır ve tabii onu Jules Verne'in *Buzların Sfenksi* takip etmeli...

Çocuklara (iyi ve doğru) bir şeyler öğretmek temel amaçsa çocuk edebiyatında, Jean-Jacques Rousseau'nun isabetli saptamasına katılmamak elde değil, "Robinson Crusoe bütün kitapların öğretebileceğini öğretebilecek tek kitaptır"; öyleyse çocuklara tavsiye edilmesi gereken tek kitaptır. Özgün halini, özetlenmiş halini, resimli ve elbette çizgi roman halini bütün çocuklara, ana babalara, genç yaşlı bütün okurlara hiç tereddüt etmeden tek kitap olarak tavsiye ederim. Oryantalizm, efendi-köle, ırkçılık, cinsiyet, emperyalizm, yabancı-öteki, ekolojik adalet gibi günümüz kavramlarının ışığında tabii. N

ÇOCUK EDEBİYATINDA ÇEVİRİ KARARLARI

Mesleğin ahlakına en uygun örnekte yayınevinin verdiği kararlar çevirmenle konuşuluyor, tartışılıyor. Kötü örnekte ise çevirmene hiçbir şey söylenmiyor. Sonuç ne olursa olsun, çeviri süreci de çeviri kararları da çevirmenle başlayıp çevirmenle bitmiyor. Bağlam içinde farklı özneler karar sürecine katılıyor.

Mehmet Erkurt

Yayıncılığın pazarlamayla paralel geçirdiği evrim, kitap okurlarını da tıpkı ürün kullanıcıları gibi ayrıştırılabilir pazar özneleri olarak görüp tanımlayabilmeyi sağladı. Engin bir okur kitlesinin eğilim ve tercihlerini yaşa, cinsiyete, kültüre, sosyoekonomik sınıflara, coğrafyaya, siyasi görüş ve edimlere, alışkanlıklara, yönelimlere, toplumsal hareketlere ve duyarlılıklara göre gruplayabilmek, elbette edebiyatın adını değiştirmese de üretimini ve yayımlanışını doğrudan biçimlendiriyor. Bugün "kitleye göre edebiyat" anlayışı hem çok ileri bir noktada, hem de kitap üretiminin kalbi yayınevlerinin, editoryal birimlerinden satış ekiplerine bütün üretimsel ve bilişsel noktalarına yerleşmiş durumda.

Edebiyatı kitleye göre tanımlamanın en belirgin, ismiyle sabit ve pazarlamanın çok öncesine dayanan köklü örneğiyse kuşkusuz çocuk edebiyatı. Çocuk edebiyatı ya da en modern ve pek çok belirsizliği de içeren ifadesiyle "çocuğa göre" edebiyat. Belirsizlik içeriyor, çünkü doğuşu eğitsel gereksinimlere ve stratejilere bağlı olsa da, bugün geldiği noktada bir estetik niteliğiyle anılan, anılması beklenen bir edebi türden söz ediyoruz; bundan böyle "çocuğa göre"nin ne anlama geldiğine, dünya genelinde kabul edilmiş çok temel birtakım ölçütler dışında evrensel bir tanım getirmek mümkün değil. Her kültür kendi siyasi ve coğrafi sınırları içinde, çocuğa ve edebiyata bakışına bağlı olarak belli ilkeler, görüşler ve sınırlar öne sürüp bunları uyguluyor. Temel kaygı herkeste aynı: çocuğu kollamak ve onun iyiliğini, sağlıklı gelişimini gözetmek. Diğer bir deyişle, ortak nokta çocuğa karşı sorumluluk. En azından teoride. Teoride diyoruz, çünkü çocuk edebiyatı kitlelere yayılıp bir kültür haline gelmek için ihtiyaç duyduğu gücü yayıncılıkta buluyor. Yayıncılığın ne kadarının bu sorumluluk bilinciyle davranacağı, ne kadarının bu sorumluluğu doğru anladığı ya da ne kadarının bu sorumluluğun tanımını kendi çıkarlarına uyarlayacağı tartışmalı. Tutumlar hem ülkeden ülkeye hem de yayıncıdan yayıncıya değişiyor.

Yayınevi salt bir yayıncı, yani aracı değil. Seçip yayımladığı eserler ve yazarlardan beklentileriyle edebiyatı ve kültürü biçimleyen bir planlayıcı niteliğinde. Peki yayınevini yazar, çizer, çevirmen ve editörleriyle yekpare bir yapı gibi kabul etsek bile, onun sistemden bağımsız, bir başına faaliyet gösterdiğini söyleyebilir miyiz? Elbette bir pazarın varlığı çok farklı aktörlerin, aracı ve bileşenlerin de katılımını zorunlu kılıyor. Metnin üretilmesinden okura ulaşmasına kadar geçen (hatta kimi zaman eleştiri kurumunu da içine katan) süreçte bütün öznelerin iletişim halinde olduğu bir ilişkiler kavşağı olarak görebileceğimiz yayınevleri, konu çocuk edebiyatı olduğunda farklı sistemlerin de etkisine açık hale geliyor. Sürecin en önemli öznelerinden çevirmen de bu etkiden azade değil. Belki çocuk kitapları çevirisine dair en az konuştuğumuz konulardan biri, çocuk edebiyatının etkileşim içinde olduğu sistemler bütünü içinde çeviri kararlarının nasıl biçimlendiği.

Çeviri kavramından söz ettiğimizde, sadece bir metnin bir dilden diğerine aktarılma edimini de ifade ediyor olabiliriz, çevrilecek (dolayısıyla yayımlanacak) metnin seçiminden o çevirinin yayımlanmasına kadar geçen bütün bir süreci de. Hatta pek az örneğini görsek de, yayını izleyen dönemde o çeviri üzerine yazılabilecek her türlü inceleme, eleştiri de bu kavramın bir parçası olarak ele alınabilir. Aslında burada çeviri ediminin çevirmenle başlayıp bitmediğini, pek çok öznenin ve sistemin katılımıyla gerçekleşen kapsamlı bir süreç olduğunu görüyoruz. Bu bakış, çocuk edebiyatındaki çeviri kararlarında hangi aktörlerin niçin devreye girdiğini anlamamız açısından önemli. Çünkü metnin seçiminden yayımlanmasına kadarki sürece, dolayısıyla çeviriye de olan etkilerini gözlemleyebilmek için gözümüzü herkesin bir şekilde görünür olduğu ana sahneye, yani yayınevine çevirmemiz kaçınılmaz. O zaman metnin yeni bir

Seksen Günde Devriâlem
Desen Lev Kaplan

dilde yeniden yazımı sırasında bile çevirmenin yalnız olmadığını görürüz. Çevirmenin kültürel arka planı, metinle kurduğu ilişki, kitlesine bakışı, siyasi tutumu, yaptığı işi algılayışı, beklentilere uyma eğilimi gibi kişisel yapısından kaynaklı etmenler dışında, o çevirmeni yayınevine ve bağlı olduğu sistemlerin, yönettiği ilişkilerin, beklentilerin gerçekliğine çeken ikinci bir aktör hemen göze çarpar: editör.

Uzun yıllar (hatta hâlâ bir miktar) düzeltmen olarak görülen editör, gerçekten düzeltiyi de içeren pek çok sürecin sorumlusu olarak karşımıza çıkıyor. En özet ve kapsamlı şekliyle, metnin seçiminden kitaplaşıp yayımlanmasına kadar geçen bütün sürecin sorumlusu olarak tanımlayabiliriz editörü. Telif eser olsun çeviri eser olsun, editör bir metnin en doğru şekilde yayımlanmasından sorumlu baş aktör olarak görülür. Elbette farklı yayınevlerinin organizasyon şemaları, görev dağılımları ve yetkilendirme biçimleri ışığında editörün sorumluluklarında da bazı değişiklikler olabilir. Yayın yönetmeninin doğrudan editör olduğu yayınevi örneğinde, kararların bir üst yönetimden daha bağımsız verildiğini görebiliriz. Bazı kurumlarda editörler çalışacakları metni seçmez ama yine de onlara yayın yönetimi tarafından verilen metni en doğru şekilde yayına hazırlamaktan sorumlu olabilirler. Bazı editörler düzeltmenlerden destek alır, bazıları ise bütün metnin işçiliğini üstlenmek zorunda kalır. Editörü söz konusu metinden yayınevi adına sorumlu tutulan kişi olarak gördüğümüzde çeviriyi de bu sorumluluk sahasına katmamız kaçınılmaz. Çünkü yayımlanacak metnin beğeniyle mi yoksa hoşnutsuzlukla mı karşılanacağı konusunda yayınevi okura hesap verecekken, editör de yayınevine hesap verecektir. Dolayısıyla yayımlanacak çevirinin, diğer bir deyişle erek metnin son halini almasına, çevirmenin çalışmasına editörün çalışması da eklenir. Çeviri kararlarının "çevirmenin kararları"yla karıştırılmaması gereği tam da bu noktada kendisini gösteriyor.

Türkiye'de çocuk kitapları yayımlamak üzere yola çıkmış bir yayınevinin sadece raf satışına güvenmesi onun ancak belli bir noktaya kadar büyümesi demek. Çünkü çocuk edebiyatının kendine has özelliklerinden biri, yasal sorumluluk yaşının altında, ekonomik özgürlüğe erişmemiş bir okur kitlesine sahip olması. Çocuk okur, kitabını almak ve seçmek konusunda henüz ondan sorumlu yetişkinlere bağlı bir birey. Gerek kitabın seçiminde, gerek okuma sürecinde, gerekse deneyimin uyandıracağı sorular konusunda yetişkinin refakatine farklı biçim ve oranlarda ihtiyaç duyuyor. Burada en yüksek sorumluluğu hisseden yetişkin grubu ebeveynler. Ne var ki ebeveynler de kendilerini çocukların okuyacakları kitaplar konusunda ehil hissetmiyor, mutlaka daha uzman bir öneri merciine ihtiyaç duyuyorlar. Yine *Notos*'un bu sayısında okuyacağınız, Brigitte Labbé'yle yapılan söyleşide de ifade edildiği üzere, Fransa'daki gibi çocuk ve gençlik kitaplarına hâkim, öneriler yapacak bir kitapçılar ağı-

mız olduğunu söyleyemeyiz. Birkaç olumlu örnek ne yazık ki "sistem" demek için yetersiz. Dolayısıyla seçim sorumluluğu çok büyük oranda eğitim sistemine, dolayısıyla okullara, diğer bir deyişle öğretmenlere devredilmiş durumda. Çocuk edebiyatının eğitimle olan bu girift ilişkisini, gördüğümüz üzere yalnızca bu türün eğitim amaçlı doğuşuyla açıklamak artık yetersiz. Edebiyat yayıncılığı alanındaki yetişkinlerin çocuk edebiyatıyla geniş ölçekte ilişki kuramamasından ötürü, eğitim hem çocuk edebiyatında hem de çocuk edebiyatı yayımlayan yayınevlerinin faaliyetlerinde belirleyici bir rol oynuyor. Kitapların seçiminden yazarların üretimine, temaların seçiminden işlenişine, sözcüklerin seçiminden dilin çeşitliliğine eğitsel beklentilerin getirdiği kısıtlamalar varlığını hissettiriyor. Çünkü edebi sistem kendini büyük oranda eğitim sistemiyle kısıtlıyor. Çeviri kararları da bundan payını alıyor.

Bugün çocuklar için yayımlanmış bir çeviri eseri incelemek amacıyla kaynak metin ve erek metin arasında bir karşılaştırma yaptığımızda, belki her edebi metinde dikkatimizi çekecek deyişsel, sözdizimsel, semantik bazı noktalardan çok daha fazlasını görmemiz kuvvetle muhtemel. Belli sözcüklerin (argolar, cinsel içerikli ifadeler), belli unsurların (dine ve geleneklere aykırı yiyecekler, içecekler), belli cümlelerin değiştirildiğini ya da büsbütün çıkarıldığını... Fırında pişen bir domuz budunun (eğer elinizde *Harry Potter* gibi raf satışının yüksek olması kaçınılmaz bir örnek yoksa) pekâlâ da kuzu buduna dönüşebilmesi gibi. Noellerin yılbaşına, paskalyanın sadece bayrama dönüşmesi gibi. Bir çocuğun son derece açıklanabilir bir öfkeyle ebeveynine ya da öğretmenine yönelttiği hakaretin yumuşatılması gibi. Evli olmayan çiftlerin birlikteliğine ya da eşcinsel ilişkiye dair bir ipucunun buhar olup uçması gibi... Burada iki ihtimal var. Metni inceleyen araştırmacı, içinde bulunulan bağlamdan haberdar bir biçimde, bu değişiklikleri kabul edilebilirlik sınırları içinde görebilir. Ya da durumu kabul etmez, "Çevirmen bunu nasıl yapar!" diye serzenişte bulunur... Sorun da burada: Bunu çevirmen yapmıyor. En azından tek başına yapmıyor. Çeviri işi çevirmenden sonra da devam ediyor. Sadece düzelti, eksikleri not etme, metni iyileştirme veya karmaşıklığı basitleştirme şeklinde değil. Yalnızca dilbilgisi kuralları, özne-yüklem uyumu, ses ve harmoni açısından yapılan revizyonlarla da değil. Çocuğa en iyi, en berrak dili, anlatımı, akışı sunmakla sınırlanmış bir sorumlulukla da değil... Kitabın yetişkin eşikten geçmemesine neden olacak engellerden "olabildiğince" arındırılması için yapılan bir okumanın sonucunda yayınevi bazı yeni kararlar veriyor. Mesleğin ahlakına en uygun örnekte bu kararlar çevirmenle konuşuluyor, tartışılıyor. Kötü örnekte ise çevirmene hiçbir şey söylenmiyor. Ama sonuç ne olursa olsun, çeviri süreci de çeviri kararları da çevirmenle başlayıp çevirmenle bitmiyor. Bağlam içinde farklı özneler karar sürecine katılıyor.

O zaman soracaksınız: Editörü ya da yayınevini mi suçlayalım? Aksine kimseyi suçlamamayı, önce durumu anlayıp tasvir etmeyi öneriyorum. Çünkü henüz bu elzem başlangıcın bile uzağındayız. Çeviride patronaj, üzerinde durulması gereken bir unsurdur. Editör bir yönetime bağlıdır, yayınevi de bir sistemin görünmez kısıtlarına. İkisinden de sınırları tanımlanmış bir alan dahilinde devinmeleri beklenir. Çevirinin ve yayıncılığın amacını, metotlarını anlamak zorundayız. Hangi uygulamalar, hangi süreçler dahilinde ve hangi bağlamlar içerisinde yapılıyor, onu gözlemlemeliyiz. Sosyolojik bir yaklaşımla, bütün aktörlerin hangi koşullarda neleri değiştirdiklerini ya da henüz değiştiremediklerini, "değiştirilemez" gördüklerini fark etmeliyiz.

Bu farkındalığa, bir gün çeviri eleştirisi dediğimiz kuramın hayat bulması, yaygınlaşması ihtimalini göz önünde bulundurarak varmamız önemli. Elbette bugün bir çeviri eleştirisinden söz etmek çok zor. Tez ya da makale düzeyinde üretilmiş akademik metinlerin alana katkısı dışında, çevirinin, kaynak metin ile erek metin arasındaki ilişkinin çok yönlü ele alındığı yazılara, değerlendirmelere "ana akım" kültür ve edebiyat yayınlarında rastlamak günden güne imkânsızlaşıyor.

Gözlerimizi akademiye çevirdiğimizde, çeviribilim bölümlerinde çocuk edebiyatının çok düşük bir yere sahip olduğunu, en azından tez konularına baktığımızda kolayca görebiliyoruz. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'nın ulusal tez merkezinde "çocuk edebiyatı" anahtar sözcüğüyle arama yapıp 1992'den bu yana kayıtlı olan tezlere baktığımızda, çocuk edebiyatının başlıca ele alınış motivasyonunun eğitim ve değerler odaklı olduğunu görüyoruz. Bunu, çocuk edebiyatını edebi, anlatımsal ya da dilbilimsel açıdan ele alan tezler izliyor. Çocuk edebiyatının çevirisini konu edinen ya da başlığında çeviri çocuk edebiyatına rastladığımız tezlerin sayısı on altı civarında. Çocuk edebiyatı, 2001'den bu yana, pek az akademik dergide çeviri kapsamında ele alınmış. Ama akademi dışındaki okurların erişebildiği kültür yayınlarında bu oranı dahi bulmak mümkün değil. Elbette bunda, ekonomik ve siyasi bağlamın kültür yayıncılığına soluk verecek alanı gitgide daraltmasının etkisi çok büyük. Ancak bu ifade alanını yeniden büyütsek bile, çeviri eleştirisine, özellikle de çocuk kitapları çevirisine hak ettiği ilgiyi gösterecek miyiz? Çocuğa ve gelişimine, okuduğu metnin mahiyetine bu kadar önem verdiğini her fırsatta söyleyen bizler, en azından kendimize bunu sorabiliriz. N

İki Güvercin, La Fontaine Masalları
Desen Marc Chagall, 1925

BRIGITTE LABBÉ

"Sorulardan korkmamanın yolu yeni sorular sormak."

MEHMET ERKURT

Çocuk edebiyatındaki en hassas konulardan biri, çocuğun kitaba ulaşmasında kilit rol oynayan yetişkinin edebiyata ve çocuğa olan yaklaşımı. Yetişkinin edebiyatla ve çocukla kurduğu (ya da kuramadığı) ilişki, çocuğun kitaplarla elde edeceği ilk edebi deneyimi doğrudan etkiliyor. Edebiyatın hayata dair sunduğu zenginlik, özellikle çocuklukta, büyük ölçüde bu ilişkinin niteliğine paralel bir biçimde erişilir ve duyumsanabilir hale geliyor.

Dünyaca ünlü *Çıtır Çıtır Felsefe* serisinin yazarı Brigitte Labbé, Ege Çağdaş Eğitim Vakfı'nın (EÇEV) bu yıl 12-13 Ocak tarihlerinde düzenlediği 5. İzmir Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Günleri'nin konuk konuşmacılarından biriydi. Labbé ile yetişkinlerin çocuk edebiyatına bakışı ve çocukların sorularına yaklaşımı üzerine sohbet ettik.

Konu çocuk kitapları olduğunda, o çocuğun sorumluluğunu taşıyan yetişkinler kitaplardaki belli unsurlara kaygıyla yaklaşıyor. Ölüm gibi, cinsellik gibi konuşmakta zorlandıkları konulara örneğin. Ya da kültürün, inançların, öğretilenlerin, değerlerin dışında kalan davranışlara, ifadelere. Bu kaygı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Belki de öncelikle şu soruyu sormak gerek: Kitaplar toplumumuzun, alışkanlıklarımızın, inançlarımızın, fikirlerimizin, görüşlerimizin birer aynası mı olmalı? Bence tam tersi, kitap kendimizi, düşüncemizi, aklımızı farklı kültürlere, farklı inançlara, farklı düşünme ve davranış biçimlerine açmak için

Çocukların okudukları şey karşısında yaşayacaklarını sandığımız travma, esas biz yetişkinlerin sorular karşısında sessiz kalarak yarattığı travmadır. Sessiz kalıp konuları söz edilemez kılarak çocukların büyümesine yardımcı olmayız.

harikulade bir vesile. Söz ettiğiniz kaygıyı başkasında aramak gerekiyor. Alışkanlıklarının dışına çıkma kaygısı, başka inançlarla yüzleşme, başkalarına yönelme, onlara açılma kaygısı... Üzerine konuştuğumuz kaygı buysa, yetişkine ait bir kaygı bu ve yetişkinin yapması gereken kaygısıyla bizzat yüzleşmek. Bunu çocuk edebiyatına yansıtmak değil. Ben de bir anne olarak, çocuklarımın, illa onlar için değilse de benim için şoke edici olabilecek unsurlar içermesi olası kitaplarla çevrili olduğunu düşününce, yetişkinlerin yaşadığı duyguyu ve bu kitapların çocukları üzerindeki olası etkileri hakkında kendilerine sorular sormalarını gayet iyi anlıyorum. Sanırım burada çok basit bir cevabım var: Biz yetişkinler, ancak çocuğu böyle bir durumda o kitapla yapayalnız, bizzat "şoke edici" bulduğumuz şeyle bir başına bırakırsak o korktuğumuz, son derece olumsuz etkiye yol açarız. Ama bunun yerine çocuğa okuma serüveninde eşlik eder, kitabı onunla birlikte okur, onu şoke eden ya da ettiğini düşündüğümüz şey üzerine onunla konuşur, bunu yaparken de kendi sorunlarımızı bu sürece taşımadan, gerçekten çocuğun okuduğu şey karşısında dengesinin bozulup bozulmadığına emin olursak kitap bir aracıya dönüşür, çünkü ne yazık ki biz yetişkinlerin, çocuğun böyle bir sorunu olup olmadığını bilmeden kendi sorunlarımızı ona yansıtmak gibi bir eğilimi var. Söz konusu unsur ya da konu üzerine konuşmak iletişim kurmak ve yorum yapmak için bir fırsat sunar. Çocuk ile yetişkin arasında endişe uyandıran etki ya da travmalardan uzak, içten, hakiki ve derinlemesine bir iletişimin hüküm sürdüğü, harikulade bir sohbet ortamı sağlar.

Diyelim ki yetişkinin korktuğu durum yaşandı ve çocuk kitaptaki bir unsura takıldı, ondan rahatsız oldu. Ailede, evinde, kültüründe ayıp ya da aykırı karşılanan bir şey gördü ve şaşkınlık içinde, güvendiği yetişkine koşup sordu. Burada o yetişkin ne yapmalıyım diye düşünüyor...

Diyelim annesiniz, babasınız, öğretmensiniz ya da çocuğa refakat eden bir yetişkinsiniz. Çocuk bir kitabı okurken ya da kitabı bitirdikten sonra gelip size okuduğu şey karşısında çok şaşırdığını, kafasının karıştığını, rahatsız olduğunu söyledi. Bundan keyif duyalım, çünkü bu olağanüstü bir şey! Her şeyden önce kitap üzerine düşeni yapmış, çocukta bir düşünce, bir duygu, bir fikir uyandırmış demektir. Böyle bir anda yapılması gereken çocuğa eşlik etmek, ona sorular sormak. Onu kitapta neyin etkilediğini ya da kitapta hoşlanmadığı şeyin ne olduğunu anlamak... Bu, harikulade bir tartışmanın, sorulacak yepyeni soruların, çocuk ile yetişkin arasında derin bir sohbetin başlangıcı olabilir. Size bir örnek vereyim: Victor Hugo kızının ölümünün ardından "Yarın Erkenden" ("Demain dès l'aube") adlı, sonsuz bir hüzünle dolu o ünlü şiiri kaleme almıştır. Ben de bu şiiri okumuş bir çocukla tanıştım. Akla hemen bu şiirdeki hüznün onun yaşına fazla geleceğini, bu şiiri okumaması gerektiğini, bunun çok yanlış bir şey olduğunu söylemek gelebilirdi. Zira çocuk bu şiiri okuduktan sonra uzun uzun ağlamıştı. Ama bunun yerine, şiirde onu bu denli altüst eden şeyin ne olduğunu tartıştık onunla. Bir noktada ortaya ne çıktı biliyor musunuz? Çocuğun babasını ne kadar özlediği. Sürekli seyahat eden, neredeyse eve hiç uğramayan bir babası olduğunu ve babasının yokluğunu hiçbir zaman ifade etmediğini bu şiir sayesinde öğrendik. Edebiyat –ki bu bir kitap da olabilirdi– çocuğun kendi duygularına girebilmesini sağlamıştı. Tutup, "Bu korkunç bir şey, bir çocuk böyle şeyler okumamalı, baksanıza, ağlamasına neden oluyor" da diyebilirdik. Oysa kendimize söylememiz gereken bunun tam tersi: Şiir onu duygulandırdı ve çocuk kendisi hakkında önemli bir şeyler söyleyebildi. Bu harikulade bir şey... Başka bir örneğe geçelim. Çocuğun okuduğu bir kitapta iki erkeğin ya da iki kadının el ele tutuştuğunu ve sevgili olduklarını fark ettiğimizi düşünelim. Herhalde Türkiye'de bütün yetişkinlerin şoke edici bulacağı bir örnek durum bu. Diyelim ki kitapta böyle bir sahne var ve siz hazırladığınız yemek için havuçları, patatesleri doğrarken çocuğunuz gelip size, "Anne, baba, kitapta ne var baksanıza, iğrenç bir şey bu!" deyiverdi. Ne yapacağız böyle bir durumda? Kitabı mı yakacağız? Ateşimiz yok diyebilmek için evimizdeki dereceyi mi kıracağız... Ya da çocuğumuzla bunu konuşacak mıyız? Ona farklı cinsel yönelimlerden mi söz edeceğiz? Bazı ülkelerde bunun tamamıyla kabul gördüğünden, hatta erkeklerin erkeklerle, kadınların kadınlarla evlenebildiğinden; bazı ülkelerde bunun hiçbir şekilde kabul görmediğinden, hatta hapisle cezalandırıldığından; bazı ülkelerde izin verilip verilmediğini bilmediğimizden, bazı ülkelerde eşcinsellerin kendilerini sakladığından bahsetmek gibi. Çocuklarla birlikte dünyaya açılarak... Elbette bir yetişkin olarak bu konudaki kendi düşüncelerimizden de söz edebiliriz. Değerlerimizden, görüşlerimizden, inançlarımızdan... Böylece çocuğu

her şeyin yok sayıldığı bir alana hapsetmektense fikirlerin dolaştığını, geliştiğini ve her yerde aynı olmadığını göstererek kocaman bir dünyaya açarız.

Ama yetişkinler bu ve benzeri konulardan ve onların doğuracağı sorulardan çekiniyor. Çünkü onlara da farklı ya da aykırı gelen konularda her zaman ne cevap vereceklerini bilmiyorlar. Cevap verememek de onları korkutuyor...

Çocukların bazı soruları karşısında ebeveynlerin niçin şaşkına döndüğünü ve nasıl cevap vereceklerini bilemez hale geldiğini anlamak hiç de zor değil. Zaten sorun da burada: Cevap vermemiz gerektiğini kim söylüyor?.. Evet, bazen verecek cevabımız yoktur. Böyle durumlarda önemli olan, çocuklarla birlikte sorular sormak. Çocuğa, "Peki ya sen ne düşünüyorsun?" sorusunu yöneltmek. Mesela çocuğun büyükbabasının vefat ettiğini düşünelim, ondan "Büyükbabam nerede?" diye bir soru gelebilir. Nerede?.. Çetrefil bir soru. Ölüme dair sorulara cevap vermek, belirli inançlarımız, bütün cevapları barındıran bir dinimiz olsa bile zor. Hiçbir zaman kolay diyaloglar değil bunlar. O halde neden çocuğa, "Peki ya sen ne düşünüyorsun?" diye sormayalım? "Sen nerede olmasını isterdin? Hâlâ onunla konuşabileceğini düşünüyor musun? O seni hâlâ duyuyor mu?.." Çocuğa bunun konuşulabilir bir konu olduğunu hissettirecek sorular sormaktan söz ediyoruz. Çünkü çocukların okudukları şey karşısında yaşayacaklarını sandığımız travma, esas biz yetişkinlerin sorular karşısında sessiz kalarak yarattığı travmadır. Sessiz kalıp konuları söz edilemez kılarak çocukların büyümesine yardımcı olmayız. Aksine onları kendi korkularımızla kuşatarak, stres ve kaygılar içinde, çarpık bir şekilde büyümelerine yol açarız.

Bu zor anlara bir deva olarak da Türkiye'de dönem dönem kitapların uzmanlar tarafından denetlenmesine ilişkin öneriler öne sürülür. Sizin bu konudaki görüşünüz nedir?

Sorunuz karşısında durakaldım, çünkü ifade ettiğiniz şey aklıma hemen sansürü getirdi. Böyle bir uygulama, çok tehlikeli sansürlere kapıyı açmak demek. Oldu olacak, kitapları seçip eleme işini hukukçulara bırakalım. Hatta seçtiğimiz bir grup öğretmen, çocuk ve gençlik edebiyatında neyin iyi neyin kötü olduğuna bizzat karar versin, nasıl?.. Ayrıca uzmanlar derken neyin uzmanlığından söz ediyoruz? Psikoloji ve psikanaliz dediğimizde bir bilimden söz etmiyoruz. Psikoloji ve psikanaliz kongrelerine giderseniz, görüşlerin birbiriyle çatıştığı devasa tartışmalarla karşılaşırsınız. Orada da pek çok mesele üzerine, Freud'un, Lacan'ın ya da Jung'un kuramları konusunda bir söz birliğine varıldığı söylenemez. Bence burada önerilen şey, yani metinler hakkında hüküm vermesi için komiteler kurma fikri son derece tehlikeli. Çocuk ve gençlik edebiyatı, hoşumuza gitsin ya da gitmesin, sanatsal bir alan. Bir sonraki adımda, buradaki hükümleri, pekâlâ resim alanına da yayabiliriz. Bir grup uzman dünya genelinde çocukların Picasso sergisine gitmelerini yasaklamayı savunabilir mesela. Dolayısıyla bu tip girişimler bana çok problemli geliyor. Her şeyden önce sanatçılar işlerini yapmaları için rahat bırakılmalı. Ardından, metinleri okumak ve yayımlayıp yayımlamama kararı vermek konusunda en doğru kişiler olarak gördüğüm editörler, çocuklar için uygun buldukları metni seçip, düzeltip yayına hazırlamalı. Sonra da sıra, çocuklarının okuma serüvenine eşlik edecek olan ebeveynlere gelmeli. En önemli kısım da bu. Nasıl ekran karşısında çocukla birlikte film izliyor, sorularına eşlik ediyorsak, aynı eşliği okuma serüveninde de sürdürmeliyiz.

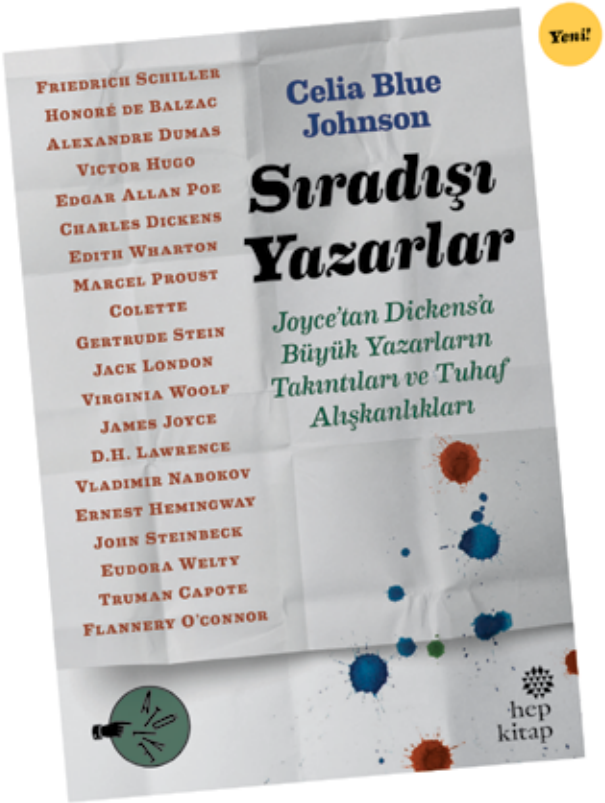
Yetişkinlerin hayatı yoğun. Çocuklarının okuyacağı kitaplar konusunda birilerinden öneri almaya ihtiyaçları var. Fuarlara giden, telefon ya da e-posta yoluyla yayınevlerine ulaşıp öneri isteyen yetişkin çok az. Öneri mercii olma görevini çok büyük ölçüde öğretmenler üstlenmiş durumda. Fransa'da bu aracılık nasıl gerçekleşiyor?

Fransa'da çok güçlü bir kitapçılar ağı var. Çocuk edebiyatı konusunda da danışmanlık rolünü büyük ölçüde onlar üstleniyor. Kitapçılar, genellikle sattıkları kitabın ne olduğunu iyi bilen uzmanlardan oluşuyor. Ebeveynler kitapçılara gittiğinde, yalnızca çocuğun yaşına göre değil, gündemlerinde olan bir soruna yönelik de kitap sorabiliyor. Kendisine, "Çocuğumun büyükbabası çok hasta, bu sürece destek olacak bir kitabınız var mı?" ya da "Köpeğimizi yakın zamanda kaybettik, bunu konuşmamıza yardımcı olacak bir kitabınız var mı?" gibi sorular sorulmuş pek çok kitapçı tanıyorum. Kitapçılar ağına ek olarak bir de belediye kütüphaneleri ağı var. Bu kütüphaneler ait oldukları belediye tarafından finanse ediliyor. Her belediye kütüphanesinde, çocuk ve gençlik edebiyatı alanında uzman kütüphanecilerin çalıştığı bir çocuk ve gençlik bölümü var. Bu kütüphanelere üye olup istediğiniz her kitabı ödünç alabiliyorsunuz. Kütüphaneciler kitapları iyi tanıdıkları için okurlara yararlı önerilerde bulunuyor. Tabii ki okullar da var, bu okullardaki bilgi belge merkezlerinde çocuk ve gençlik edebiyatını iyi bilen sorumlular çalışıyor. Öğretmenler de okunacak kitapları belirliyor, ancak onlar belli bilgileri aktarmak ya da söz konusu eser üzerine çalışmak amacıyla daha çok resmi programda yer alan kitapları seçiyor. Dolayısıyla onların alanı biraz daha farklı, öğretmenlerin seçtikleri kitaplar öğrenciler için eğitim aracı görevi görüyor. N

YAZMAK BİR YOLCULUKSA

Sevgili okumadan, yazmadan yaşayamayan dostumuz,

Sen de bizim gibi kitaplar, yazarlar hakkında okumaya bayılıyorsun, biliyoruz! Tam da bu yüzden kitapları hayatının merkezine yerleştiren okurlarımız için bir süredir "**Atölye**" serisini yayımlıyoruz.

"**Atölye**" serisinin son kitabı ***Sıradışı Yazarlar*** hayat hikâyelerini okumaya doyamadığın o usta kalemlerin belki de hiç duymadığın yönlerini bir araya getiriyor.

Schiller neden yazarken çekmecesinde hep çürük elma bulundururdu?
Hangi yazar arabasında, hangisi küvetinin içinde yazmayı severdi?
Victor Hugo neden neredeyse bütün kıyafetlerini saklamıştı?

Sonuçta "tuhaflıklarımız" yüzünden kendimizi yalnız hissetmeyeceğimiz bir yer varsa, o da edebiyat!

Yazarların birbirinden garip hikâyelerini okuyup ilham almak, kendi yazma yolculuğunda kendi alışkanlıklarını bulmak istersen ***Sıradışı Yazarlar*** seni bekliyor!

hep_kitap
hep_kitap
hepkitapp
hepkitap.com.tr

Genel Dağıtım PUNT

hep kitap

BEHİÇ AK

“Çocuk edebiyatı, eğitimi amaçlayarak yazılmıyor belki ama edebiyat okuduğun zaman dolaylı yönden eğitilmiş oluyorsun.”

Yeni bir dünyanın olabilirliğini düşündürmek...

MÜREN BEYKAN
Fotoğraflar GÜLBİN ERİŞ

Karikatürden tiyatro oyununa, çocuk kitaplarına çize yaza düşünen ama "yazar olmaya henüz karar vermemiş" bir modern zaman anlatıcısı: Behiç Ak.
Esas olarak toplumsal yaşamımızı irdelemek üzerine kurulu çokyönlü bir birikimin var. Karikatürlerinde, o güne kadar kimsenin ele almadığı, çizmediği biçimde kadın-erkek, baba-çocuk ya da dede-torun gibi insan ilişkilerini konu aldın ve başlangıçta çok yadırgandın. Bunca merakın ve uğraşın mı, sonunda seni çocuklara yazıp çizmeye yöneltti?

Öğrenimim sırasında da, sonrasında da mimarlığın daha çok sosyal boyutlarıyla ilgilenmiştim. Mimarlık dergisi çıkarıyordum, hatta bazen bir şeyler çiziyordum, dergiye kapak yapıyordum, yazıyordum da. Gazetede konut sorunuyla ilgili bir tefrikam yayımlanmıştı. Mimarlık alanında çalışmayı pek düşünmezken şans eseri iş buldum ve sırf para kazanmak için mimarlık piyasasında çalıştım. Ancak 12 Eylül darbesiyle bütün sosyal çabalarım birdenbire yok olup gitti. Demokratik kitle örgütlenmeleri deniyordu o yıllarda, buralardaki çalışmaların önü tamamen kapandı. O zaman karşımda iki seçenek kaldı, sosyal mücadeleyi sürdüremeyince ya mimarlıkla yola devam edecektim ya da başka bir şey yapacaktım. Biz sonuçta yenilmiş bir kuşak olduk ve bu çok ağır bir yenilgiydi. Her şeye yeniden başlamak zorundaydık. Ben de sıfırdan başlarken kendi kendimi sınayacağım alanlardan biri olarak çocuklara yazıp çizmeye yöneldim. Bir gün ani bir kararla, para kazandığım ama benim için hiçbir anlamı olmayan mimarlık firmasından ayrıldım ve işsiz kaldım. Oturup çocuk kitapları yazıp çizmeye başladım. Kimse benden böyle bir şey istemedi tabii. *Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı*'nı yaptım, *Bir Kalemin Öyküsü* diye tamamen yazısız bir kitap yaptım. Bunları sadece kendim için yapıyor gibiydim. Bir yerde "Çocuk kitapları basmak istiyoruz" diye bir ilan gördüm. O ilana müracaat ettim. Yayınevindekiler dosyamı beğendi ama yük-

sek lisanslı bir mimar olduğumu öğrenince çok şaşırdılar; niye böyle bir şey yapıyorsunuz ki, mimarlık yapsanıza diye tavsiyede falan bulundu editör. Kitabımı onlara vermedim.

Çocuk kitapları alanının önünün iyice tıkalı olduğunu anladım. Bu arada *Cumhuriyet* gazetesinin bir çocuk dergisi çıkardığını öğrenmiş, kitabımı onlara önermiştim. Ancak sıkıyönetim meslek odalarını kapattığı ve Mimarlar Odası'nın uluslararası Mimar Sinan Haftası'nı engellediği gibi, nedense gazetenin çocuk dergisi çıkarmasına da izin vermedi. Benim günlük hayatımı idame ettirecek param kalmamıştı artık. O zaman *Cumhuriyet* gazetesine bant karikatür çizmeyi önerdim, çizdiklerimi gösterdim, yöneticilerin çok hoşuna gitti. Ancak tereddüt ettiler, çünkü o yıllara kadar karikatürde gündelik hayatın eleştirisi fazla işlenmemişti. Mesela kadın-erkek ilişkileri, anne-çocuk ilişkileri, yani günlük hayatın pekâlâ politik olduğu gerçeği henüz Türkiye'de kavranmamıştı – ki zaten bizim kuşağın da en büyük sorunu buydu. Gündelik hayat önemli görülmediği için insanlar günlük hayatlarında otoriter, hatta gerici düşüncelerle sahip olup bir yandan da devrimci söylemi savunabiliyor, kendilerini demokrasi savunucusu olarak sunabiliyorlardı. Bizim çağın trajedisi buydu aslında.

Bu trajedi hep eleştirdiğimiz bir şeydi ve günlük hayatın eleştirisini yansıtan bant karikatürlerim de büyük bir boşluğa oturmuş oldu. Gazete yönetimi –Okay Gönensin ve Hasan Cemal vardı gazetenin başında o yıllarda– hakikaten değerli buldu bu bantları ve üç dört ay sonra biriktirdiğim aşağı yukarı yüz bant için "Tamam başlıyoruz" dedi. Böylece *Kim Kime Dum Duma* başlamış oldu. Önceleri çok büyük tepki çekti, hatta Nadir Nadi'yi aramışlar, bu adam niye böyle şeyler çiziyor falan diye. Nadir Nadi de hiçbir şey anlamıyormuş benim çizdiklerimden. Ali Sirmen'e soruyormuş, ne demek istiyor hiçbir şey anlamadım diyormuş. Ali Sirmen mizah yanı çok güçlü bir adam olduğundan yorumluyor, anlatmaya çalışıyormuş.

Okurlarda da aynı şaşkınlık yok muydu?

Gazetenin okurları ne demek istediğimi hızlı kavradı. Alışıldık sakarlık esprileri falan yoktu ama farklı bir dil, farklı bir bakış açısı olduğunu fark ettiler, bu yeni espri anlayışını benimsediler. Tabii günlük hayatın neresi

"Kendisini" çizdiğim için bana çok sinirlenenler oldu, size kim anlattı bunu, beni çizmeye hakkınız yok deyip telefonu suratıma kapayanlar, mektup yazanlar... O günlerde yaptığım mizah entelektüel bir kitle tarafından özeleştiri gibi algılanmaya başladı. Kim Kime Dum Duma'nın insanlar üzerinde etkisi oldu.

komik diyenler de çıktı – ki ben de işte asıl onlara anlatmak istiyordum. Hiç taviz vermedim. Bize saçma gelmeyen bir şeyin saçmalığını göstermek üzerine kurulu oyunlar yazdım. Günlük hayatta hiçbir komikliği olmayan bir olayın aslında ne kadar komik ve kuraldışı olduğu, kuraldışı bir noktadan kuralların eleştirilmesi üzerine kurulu bir espri anlayışı geliştirdim. Oysa o zamana kadar mizah kural tarafından bakıp kuraldışına gülmek üzerine kuruluydu. Benim amacımsa kuraldışı noktadan bakıp kurala güldürmekti.

Yani ikisi arasında ciddi fark vardı, bir süre sonra gazete okuru bunu kavradı ve bantlarda kendini bulmaya başladı. Öyle ki, "kendisini" çizdiğim için bana çok sinirlenenler oldu, size kim anlattı bunu, beni çizmeye hakkınız yok deyip telefonu suratıma kapayanlar, mektuplar yazanlar falan... O günlerde yaptığım mizah entelektüel bir kitle tarafından anlaşıldı ve özeleştiri gibi algılanmaya başladı. *Kim Kime Dum Duma*'nın insanlar üzerinde etkisi oldu.

Sen de bu mizah anlayışını o derece içselleştirdin, o denli yoğunlaştın ki, düzyazını da derinden etkileyen bir hale geldi bence. Düşünsel anlamda muazzam bir birikim oluşturdu sende.

Evet, o düşünsel çizgiyi tutturmak için çok okumam, çok gözlemlemem gerekiyordu ve zamanım çizmekten çok düşünmekle geçiyordu. Çizmek teknik bir eylem ama günlerce düşünüp çizmek, yani iki şeyi birlikte yapmak... beni oldukça yoran bir hal aldı. Hatta 1984'te askere gittiğimde tatile çıkmış gibiydim, dinlenmiştim.

Bütün bu süreçte çocuk kitapları kafamdaydı. 1980'lerin başında *Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı*'nın desenini Asya'da (Asia Culture Center) uluslararası bir sergiye gönderdim. Meğer bir yarışmaymış, bilmiyordum – bilseydim göndermezdim, yarışmaktan hiç hoşlanmam, nutku tutulan insanlardanımdır. Orada ödül aldı desenim ve sergi daha sonra Japonya'ya gitti. Japonlar kitabımı yayımlamak istedi. Büyük bir Japon yayınevinden mektup aldım ve kitabımın bu uzak ülkede yayımlanma macerası başladı. Tabii Japonya'da bir kitabının basılması çok zor bir şeydi. O dönemde dijital olanaklar yoktu, aramızda mektuplar, çizimler postayla gidip geliyordu.

Ama sonuçta senin verdiğin öyküyü bastılar.

Evet, tabii. Gerçi kültürel olarak travmatik bir iki ayrıntı paylaştık. Mesela bir desende hediye alan fakir görünümlü bir çocuk vardı. Japon çocuklarında hediyeye karşı ikircikli bir tepki varmış. Bize niye bir şey veriyorlar, biz fakir miyiz duygusu. Çocukken, tanımadığım biri bana hediye verdiğinde yardım yapıyormuş gibi algıladığımı hatırladım. Kitapta bu ayrıntıda değişiklik yaptık. Benim için hayli farklı bir deneyimdi.

Sinema da vardı hayatında bir yandan...

Sinemayla ilişkimi sürdürdüm o yıllarda. Çizerliğin yanında yaşamın içinde farklı alanlara girerek deneyim kazanmalıydım ki gözlem yapabileyim, çizebileyim. Başka başka alanlardaki insanların davranışlarını eleştirmenin, onlarla ilgili bir mizah oluşturmanın peşinde olduğum için hep çok farklı alanlara girmeye çalıştım. Sinemada sanat yönetmenliği yaptım, film senaryolarını eleştirdim. Ve tabii çok okumayı sürdürdüm. Derken, çocuk kitaplarımın bir kısmını Türkiye'de yayımlatmayı başardım. Gerçi o yıllarda Türkiye'de çocuk kitapları pek ilgi görmüyordu, Japonya'da tanınıyor ama ülkemde tanınmıyordum. Zaten çocuk edebiyatına erişim kanalları da tıkalıydı, eğitim-

Behiç Ak Mimarlık öğrenimi gördü, yüksek lisans yaptı. Mimarlık Odası yayın dergisini yayımlayan ekipte yer aldı. 1982'den beri *Cumhuriyet* gazetesinde *Kim Kime Dum Duma* başlığı altında, "gündelik hayatın politikası" üzerine bant karikatür çiziyor. Tiyatro oyunları yazdı: *Bina, Fay Hattı, Ayrılık, Tek Kişilik* Şehir, *İki Çarpı İki, İmaj Katili, Küçülecek Yer Kalmadı* vb. yurtiçinde ve dışında sahnelendi, sahneleniyorlar. Öte yandan *Türk Sinemasında Sansürün Tarihi - Siyah Perde* adında bir belgesel filmi var. Senaryosunu yazıp yönetmenliğini yaptığı filmin yapımcısı Atıf Yılmaz'dı. 1990'ların ortasına kadar Türk sinemasındaki sansürü belgelerle ve birinci elden tanıklarla anlatan film 1994'te Ankara Film Festivali'nde ödül aldı. O sıralarda *Yıldızların Tembelliği* ve *Uyku Şehir* adlı romanları İletişim Yayınları'ndan çıktı. 1980'lerle birlikte çocuklara da yazıp çizmeye başladı.

le bağı da kurulmamıştı. Hiç unutmuyorum, bir öğretmen kitabımı ödev olarak vermiş ve bir öğrencisine git yazarıyla konuş demiş; çocuk, bu kitabı nasıl yazdın, yani bunlar fabrikada üretilmiyor mu falan diye sordu bana. O günlerde yazarlar kitap yazacak, öğretmenler tavsiye edecek ve yazarlar okullara gidecek falan, yoktu bunlar...

1990'ların başında Çocuk Hakları Bildirgesi kabul edildi. Çocuk edebiyatı böylece ivme kazandı; Batı'da daha önce, bizde daha sonra. Günışığı Kitaplığı da 1996'da kuruldu; biz değişimin, çocuk haklarının kabulüyle gelişen modernitenin farkında olarak, çocuğa doğru dürüst resimlenmiş, çocuk gerçekliğine uygun, güzel kitaplar yapmalıyız düşüncesiyle yola çıktık. Eğitici kitaplar değil, çocuk edebiyatı örnekleri yayımlamalıyız dedik. Çocuk edebiyatının aslında büyük edebiyat şemsiyesinin altında büyük bir yaratıcılık alanı, kültürün önemli bir parçası olduğunu kavratmak için dil dökmeye başladık.

Oysa benim o yıllarda çocuk kitaplarımı yayımlayan Yapı Kredi Yayınları'nın editörü bile çocuk edebiyatına inanmıyordu. Bana bunu açıkça söylüyordu.

Üstatlar da böyle dillendirmişti, herhalde bunun etkisi uzun süre devam etti. Senin de, hepimizin de başını ağrıttı ama eski ustalarımızın demek istediği, has edebiyat herkes içindir, diye düşünüyorum. Ancak çocuğa görelik üzerine kafa yormamışlar ne yazık ki.

Mesela *picture book* denen çocuk kitaplarında benim kurmak istediğim şey büyükle çocuk arasında bir köprü, zaten standardın da o olduğunu düşünüyorum... Özellikle okulöncesi kitaplar sayesinde çocuk sembol, kavram ve gerçek hayat arasında ilişki kurabiliyor. Bir saat resmini görüyor, onun aracılığıyla gerçek saatle ve zaman kavramıyla ilişki kuruyor. Bunu hikâyeyi okurken bir yetişkinle ilişki içinde yapıyor. Düşünceyi çok katmanlı olarak geliştiren bir deneyim bu. O yüzden kitaplarımda kullandığım nesneleri çok detaylı yaparak art anlamlar yaratmayı önemserim. Görsel okumaya azami katkıda bulunsun, çocuk hikâyeyi kendince değiştirebilsin, kendisinin kurdu-

ğu yeni katmanlar oluşturabilsin diye ayrıntıları işlevsel enstrümanlar gibi kullandım, hâlâ da öyle kullanırım.

Çok resimli öykülerinde zaten resim ve öykü birlikte akıyor, hatta bazen, dediğin gibi yazı geride kalıyor ve hatta yok oluyor. Peki, metinleri yoğun olan kitaplarında nasıl düşünüyorsun?

Önceleri metinleri yoğun kitaplar yapmıyordum, çünkü benim temel amacım büyük ve çocuk arasında köprü kuran kitaplardı. Hatta düşündüğüm şey şuydu: Okulöncesinin resimli kitapları, çocukla büyük arasındaki tek ve son entelektüel ilişkidir. Çocuk kendisi okuma yazmayı öğrenip de kitaplarını kendisi seçmeye başlayınca bu ilişki kopuyor. Bu yüzden ben o ilk döneme çok yöneldim, hem büyükler hem de çocuk okurlar hoşlansın istedim. Çocuk kitabı belki yüz kere falan okunuyor, yüz kere elden geçiriliyor. Büyükler bıkıyor, hatta nefret ediyor bu öykülerden tabii. *Gökdelene Giren Bulut* ya da *Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı* aslında büyükler için de yazılmıştır. Okulöncesi kitaplarımın büyükleri de şaşırtmasına çalıştım, aradaki köprüde büyüklerin de olmasını sağladım. Bir şekilde tuttu bu ve büyükler de kitaplarımı tekrar tekrar okumaktan zevk alır oldu. Desenin ağırlıkta olduğu kitaplarda çocuğun hikâyeyi değiştirmek istemesini önemsiyordum; mesela hikâyedeki kedilere başka isimler verip onlarla ilgili yeni bir öykü katmanı oluşturması, yeni öykücükler yaratması... ve ben de onlara fırsat verecek birtakım detayları bolca yerleştirdim desenlerin içine, bunlara çok dikkat etmeye başladım. Gerçekten özel emek isteyen bir iştir ama bu emeğin karşılığıyla geçinmek, ev kirasını falan ödemek söz konusu değildi. Benim emek vermeyi seçtiğim bütün alanlar hemen hemen öyleydi – karikatür olsun, tiyatro olsun. Genco Erkal benden, *Kim Kime Dum Duma*'lardan bir oyun gibi bir şey istemişti, ben de yapmaya çalıştım ama istediğim şey olmadı. Çünkü banttaki başka bir dil, tiyatro bambaşka. On yıl kadar sonra *Bina* oyununu yazdım. Kültür Bakanlığı Ödülü'nü falan aldı, ünlü oyuncularla devlet tiyatrosunda sahnelendi. Türkiye'de yazılmış ilk absürd oyundu, çok ilgi gördü, üzerine bir sürü yazı yazıldı. *Bina* tam da yapmak istediğim şeydi, o dönem benim için hem günlük hayatta yaşadığım şeylerin bir yansıması

İnsana mutluluğu ve mutsuzluğu aynı anda yaşatan çok inişli çıkışlı bir sektör tiyatro. Mesela Fay Hattı'nın provaları başlamışken devlet tiyatrosunda durduruldu. Refik Erduran beni aradı, Bu oyun kesinlikle oynanamaz, depremle dalga geçiyor, dedi. Bu dalga geçmek değil, farklı bir mizah, yüzleşme bu, dedim.

hem de onların bir soyutlaması gibiydi. Onları tek tek göstererek eleştirmek değil, bütün o şeylerden çıkarılmış özün başka anlamda soyutlanmış haliydi yani. İçinde bir sürü tuzak vardı, bina burada şunu simgeliyor, şu bilmem neyi temsil ediyor gibi tuzaklara düşmemek için özellikle oluşturduğum tuzaklarla doluydu.

Ayrılık oyununu, daha sonra da *Tek Kişilik Şehir*'i yazdım ama bunlar uzun aralıklarla oldu hep. *Fay Hattı*'nı da büyük depremden sonra yazdım. Yazara karşı müthiş bir saygısızlık vardı o yıllarda tiyatrolarda, yazarlar neredeyse yokmuş kabul ediliyordu âdeta. Şehir tiyatrosuna verdiğin oyunun neden reddedildiğini bir türlü öğrenemiyordun. Ben de şehir tiyatrolarına oyun göndermemeye, tiyatro oyunlarımı kitap olarak yayımlamaya karar verdim.

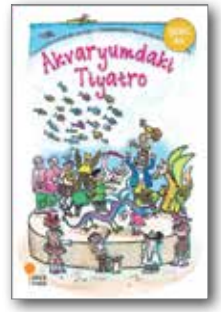
Derken *Ayrılık* şehir tiyatrosunda oynandı ve Afife Jale Ödülü'nü aldı, en iyi oyun yazarı seçildim. İnsana mutluluğu ve mutsuzluğu aynı anda yaşatan çok inişli çıkışlı bir sektör tiyatro. Mesela *Fay Hattı* adlı oyunumun provaları başlamışken –Sumru Yavrucuk oynuyordu– devlet tiyatrosunda durduruldu. Refik Erduran beni aradı, Bu oyun kesinlikle oynanamaz, depremle dalga geçiyor, dedi. Bu dalga geçmek değil, farklı bir mizah, yüzleşme bu, dedim.

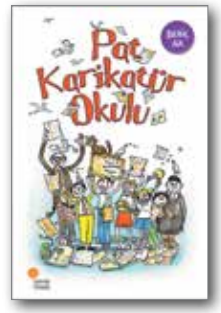
Oyunu sahneye koymak isteyen ilk kişi depremde bütün ailesini kaybetmiş olan bir belediye görevlisiydi ve yaşadığım en ilginç olaylardan biriydi. Beni telefonla aradı; *Fay Hattı* diye bir metin okudum, dedi, acaba bu oyunu ben oynayabilir miyim, sahneye koyabilir miyim diye düşündüm, dedi. Bütün ailemi depremde kaybettim, o oyun beni tedavi edecek, ben onu anladım abi, dedi. Çok heyecanlandım. Ama meğer sokağa çıkma fobisine yakalanmış, İstanbul'a gelemedi, görüşemedik.

Oyun Avupa'da çok ilgi gördü, farklı dillere çevrildi; Almanya'da, Belçika'da, Yunanistan'da sahneye kondu. Türkiye'deyse uzun yıllar sahneye konamadı, geçtiğimiz yıllarda hakkındaki yasak kalktı da Van'da sahnelendi. İstanbul'da oynanmadı ama... Genco Erkal rejisiyle, Genco, Sumru ve Erdem Akakçe oynadılar: Üç usta oyuncu, çok iyi bir yönetim... Bütün dünyayı dolaştılar, Kanada'dan New York'a, Kars'a kadar her yerde oynadılar ve büyük ilgi gördü. Bu alanları açmak hiç kolay değildi.

Açmaktan bahsettin, biz de çocuk edebiyatının yolunu açmak için bu alanda çok mücadele ettik. Seninle buluştuğumuzda kitapların Yapı Kredi ve Oğlak Yayınları'ndan çıkmıştı ama yaygınlaşmamıştı. Behiç Ak kimdir, tanımıyordu çocuk edebiyatındakiler; dediğin gibi, hayli farklı bir tarzın vardı, o kesin. Anlattığın birikimin üzerine oturan, dönemi için doğal olarak önde giden bir tarz. Genelde, edebiyat alanında emek verenler çocuk edebiyatına gönül gözüyle bakmıyordu. Gerçi hâlâ öyleler. Senin kitaplarını önerdiğimde önce çekimser kalanlar okuduktan sonra bana, Gerçek bir roman bu, heyecanlandım, sonunu merak ettim, diyorlar. Çünkü çocuk edebiyatının "çocuk" kısmında takılı kalmış insanlar, piyasadaki gerçekten kötü örnekleri göz önüne aldıkları için küçümsüyorlar çocuk alanını. Biz bu algıyı kırmak uğruna yıllardır ciddi mücadele veriyoruz. İyi bir noktaya geldiğimize de inanıyorum ve senin emeğin de Türkiye'de çocuk edebiyatının güçlü bir halkası.

Günışığı Kitaplığı'yla buluştuğumda daha büyük yaşta çocuklar için, okuma yazma öğrenen çocuklar için de yazmaya başladım. "Gülümseten Öyküler" çok yapmak istediğim bir şeydi ve büyükler de okusun fikrimi bunlarda da sürdürmeye önem verdim. Dizinin ilk kitabı *Güneşi Bile Tamir Eden Adam*'ı hakikaten büyükler de okudu ve sonrası da böyle devam etti. Şimdi bakıyorum, *Her Şeyi Yanlış Anlayan Kedi*'yi bazen çocuğun elinden alıp annesi ya da babası

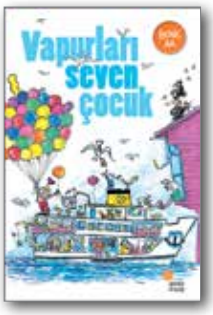
Değişik sektörlerden pek çok kişiyle karşılaşıyorum, ne onlar ne de mimar arkadaşlarım edebiyat okuyor. Mesela John Steinbeck'in ya da George Orwell'in hiçbir romanını okumamışlar. Büyük eksiklik!

da okuyor. Bilmiyorum her çocuk kitabında böyle midir ama benim kitaplarım aileleri buluşturuyor.

Biraz da zaman değişti, çocuk edebiyatına bakış değişti. İnsanlar çocuklarıyla kitap okumayı önemser oldu. Çocuk edebiyatı artık ciddi bir iş, geniş anlamıyla edebiyatın önemli bir parçası... Ancak ebeveyn, kitaplar çocuğa bir şeyler öğretir sevdasında, ne ki has edebiyatın öyle bir derdi yoktur.

Evet, çocuk edebiyatı, eğitimi amaçlayarak yazılmıyor belki ama edebiyat okuduğun zaman dolaylı yönden eğitilmiş oluyorsun, kafanda edebiyat penceresinin açılması sonuçta seni yepyeni bir kulvara sokuyor. Değişik sektörlerden pek çok kişiyle karşılaşıyorum, ne onlar ne de mimar arkadaşlarım edebiyat okuyor. Tiyatroya gitmiyorlar, hiç tiyatro metni okumuyorlar. Çok ilginç geliyor bu bana. Kendi alanlarındaki entelektüel kapasiteyle yetiniyorlar. Tabii bu onları birçok şeyi algılamada eksik bırakıyor ama farkında değiller. Birçok sektörde durum böyle. Bunu yıllar içinde fark ettiğimde çok kızdım, insanlar kendi alanlarıyla ilgili gayet hoş yazılar yazabiliyor ama mesela John Steinbeck'in ya da George Orwell'in hiçbir romanını okumamışlar. Büyük eksiklik! Bizim eğitim sisteminin büyük bir boşluğu! Dünyada da böyledir belki, bilemiyorum ama zihinde edebiyat kapısının açılması müthiş bir şeydir, çocuk için de, büyük için de eğitim şeklidir aslında.

Güçlü kahramanlar kurguluyorsun. Okurken merak ediyoruz, öykü nasıl bağlanacak, bu ilginç kurgu nereye gidiyor diye. Şu şu temalarda yazayım diye hesap yapmadığını biliyorum. Akıp gidiyor öykün. Yoksa çocuk, okuldan onu dürtmedikleri halde neden gidip Behiç Ak kitapları alsın, okusun! Keyifli zaman geçiriyor, eğleniyor ama onun ötesinde şeyler de var.

Bugünkü yoksunluklarımız bunlar. Bugünün sorunları. Bugüne ait bir şey yazmak çok zor. Çünkü günümüz tezatlarla dolu, oysa Dostoyevski'nin döneminde o döneme ait bir şey yazmak bu denli zor değildi. Bugün o kadar parçalanmış bir dünya var ki, bugünün gözüyle günlük hayatımızı eleştirerek bugüne ait bir şey anlatabilen çok az. Sinemada da öyle. Bugüne ait bir film izler miyim diyorum ama ya yarını anlatmaya çalışan ya da geçmişe doğru bir bakışa rastlıyorum. Bense bugünü önemseyerek bugüne ait bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Çocuk kitaplarında da öyle, öykümün içinden bugünün –olumlu ya da olumsuz– bütün konuları geçsin istiyorum, bir çocuğun annesiyle yaşadığı ilişki de girebilir ama çocuğun doğasını parçalamadan. Çünkü çocuk bütünleşmek istiyor dünyayla, onun hakkı ilk önce bütünleşmek. Dünyanın o parçalanmış gerçeklerinin içine kendini parçalayarak değil bütünselliğini koruyarak girmek ister çocuk. Bizim amacımız da onun bütünselliğini bozmamak olmalı. Onu yaralamamak, yani negatif bir olaya dahi çocuğun pozitif bakmasını engellemeden yaklaşmak. Oysa büyükler için yazdıklarımızda negatifi de en negatif şekilde, okurun/izleyicinin ruhunu özellikle parçalayacak şekilde verdiğimiz çok oluyor, ancak çocuk için bunu yapamayız. Çocuk dünyaya daha yeni adım attı, sen kimsin onun dünyasını parçalayacaksın. Kentleşmiş bir dünyada yaşıyor zaten; onu incitmeyecek, dünyayı anlayıp yorumlamasını sağlayacak argümanlarla zenginleştirilmiş hikâyeler yazmamız gerektiğini düşünüyorum.

Çocuklar sokaklarda oynamıyor, ağaçlara tırmanmıyor, oyunlar oynamıyor, kendi tabletlerine gömülmüş durumdalar.

Dijital hayat çocuklar için bir tuzak. Büyük şehirlerdeki çocukların durumu acınası. Küçük şehirlerde bu boyutta değil. Zaman zaman Muğla'da yaşıyorum, orada çocuklar kent mekânını kullanabiliyor, bisiklete biniyor, okula yürüyerek gidiyor. İstanbul'da

bunu yapabilen çocuk neredeyse kalmadı. Çocukluğumda –orta bir öğrencisiyken– İstanbul'da Yeldeğirmeni'nden yürüyerek Kurbağalıdere'ye gider, sandal kiralar, kürek çekerek Fenerbahçe'ye geçerdim. Benim kuşağım için normaldi bu, ailem de normal karşılardı. Şimdi ailelere bunu söylediğimde imkânsız geliyor. Bana öyle bakıyorlar ki, çocuğun başına kim bilir neler gelir, ölür çocuğum diye bakıyorlar.

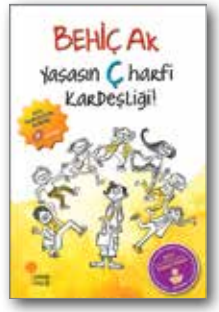
Büyük şehir hayatındaki bu aşırı değişim, aşırı nüfus beraberinde güvenlik sorununu da getirdi ve çocuklar özellikle büyük şehirlerde kent hayatından süpürüldü. Sokaklarda dolaşan çocuk sayısı azaldı. *Indoor generation* denen şey ortaya çıktı ve artık çoğu sanal olarak dışarı çıkar oldu, yani çık dolaş biraz dediğinde internette dolaşıyorlar. Sanki hayatlarında hep sokağa çıkma yasağı var gibi. Hastalıklı bir toplumu işaret ediyor.

Yılın bazı ayları İstanbul'dasın, bazen de Muğla'dasın ya da başka yerlerdesin. Bunca farklı mahalle, sokak nasıl etkiliyor senin düşünceni, yazını?

Çocukluğumun bir kısmı Samsun'da geçti. Daha sonra, babam İstanbullu olduğu için İstanbul'a geldik ama tabii İstanbul o zaman yedi milyon nüfuslu bir şehirdi, şimdiyse aşağı yukarı yirmi milyona yaklaştı ki, çok korkunç, travmatik bence. Çocuklar binaların dışında kendilerine yer bulamıyor. Bu hiç normal bir şey değil. Çocukların kamusal alanlara tek başına çıkamıyor olması ciddi bir hastalık, o yüzden de bununla ilgili eleştirilerimizi çok yükseltmemiz gerekiyor. Bütün bunları çocuk hikâyelerimin içine sokuyorum, çünkü sokağa çıkamayan bir çocuk gördüğümde çok acı duyuyorum ben. Kamusal alanların çocuklar tarafından kullanılabilmesinin, evlerinin önündeki sokakta oynayabilmelerinin formüllerini geliştirmek zorundayız.

Mimar olman, sosyal konulara bu gözlüğünle derinine kafa yorman öykülerinde de kendini hissettiriyor elbette. Ev mekânlarının ayrıntılarını birkaç sözcükle belirtirsin, ahşap evler, eski sokaklar vardır senin öykülerinde. Bazen basit planlar çizerim ben dosyaları okurken, çocuk mutfaktan çıkıp sola döndü, giriş kapısı ne yönde kaldı falan diye...

Edebiyatta mekân yanıltıcı olabilir ama. Mesela Kafka'nın *Şato*'sunu çizemezsin

aslında, çünkü psikolojik bir şatodur o. Ya da *Dava*'daki duruşma mekânı... Sağa baktığında, metnin bir yerinde orada bir loca ve insanlar varmış gibi görünür, sol tarafta başka biri, temizlikçi bir kadın yeri süpürüyor. Düşteki dünya bir araya gelir, mekân sürekli metamorfoza uğrar, mekânsal bütünlükten söz edilemez. O yüzden edebiyattaki mekânlara mimari anlamda değil de, edebi mekânlar olarak bakmak lazım.

Senin kahramanların da gerçektir, ancak fantastik gibidir de. Böyle bir şeyi çocuk nasıl yapar dediğimiz kahramanların var. Ancak hiçbir zaman cinsiyetçi seçimler yapmadın, yapmazsın. Kız çocuklara ayrı, erkek çocuklara ayrı kitaplar hazırlamayı marifet sayan pazarlama stratejileri var, bizde de, yurtdışında da.

Tamamen pazarlamaya yönelik, özellikle kızları hedefleyen bir strateji var ki bence çok korkunç. Kadınları daha zayıf gösteren, toplumsal hayatta hareket kabiliyetini kısıtlayan, çıtkırıldım insanlarmış algısı yaratan hikâyelerle cinsiyetçi bir ayrıştırma var. Türkiye'deki birçok yazara yanlış geliyor diye düşünüyorum.

Sen öykülerini daha çok üçüncü şahısa anlattırıyorsun, birinci tekil şahısı fazla kullanmıyorsun. Çocuk okurun okuduğuyla özdeşleşmesini sağlıyor birinci tekil şahıs kullanımı ama kahramanın yer almadığı sahneleri anlatmak da fevkalade güç bu yöntemde. *Çatıdaki Gezegen*'i çocuğun gözünden yazmışsın, çünkü içsese ihtiyacın vardı.

Bence birinci tekil şahıs kullanabilmek çok güzel. Ancak her zaman böyle çözülemiyor metin. *Her Şeyi Yanlış Anlayan Kedi*'de mesela birkaç katman var ve kedinin anlattığı bölümler de yazdım; bu kararı verene kadar da zorlandım tüm hikâyenin kurgusunda.

Kitaplarında hayvanların önemli bir yeri var ve hemen her zaman insanlardan daha sağduyulular. Sen çocuklara yılmadan anlatmaya çalışıyorsun ama bizim doğayı ve dünyayı başka canlılarla paylaşabileceğimiz zamanlar gelir mi sence, yoksa bu bir ütopya mı?

Aslında hayvanların yoksunluğuyla, eksikliğiyle ilgili söyleyecek çok fazla şey var. Hayvanların yaşadığı alanlara aşırı sayıda konut blokları yapılınca insanlar günlük hayatta karşılaşmayacakları yabani hayvanlarla karşılaşmaya başlıyor, mesela bir aile

Genellikle edebiyat zevki olmayanlar ya da çok az edebiyat okumuş insanlar edebi dili değerlendiremiyor, keyfine varamıyor. Okuduğu kitabın edebi değeriyle ilgili değil de, editör bir hata yapmış, şurada "de" ayrı değil falan diyor. Mesela okuduğu bir Kafka kitabından çıkardığı tek sonuç bu olabiliyor.

tilkiyi evcilleştiriyor, bir evi yabandomuzları basıyor, ayılar yaklaşıyor... Bence hayvanlarla insanlar arasında bir hukuk oluşacak, yazılı bir hukuk, sadece ahlaki bir şey değil. Çocuk kitaplarında da bir kedinin ya da başka bir hayvanın aslında insandan farkı olmadığını anlatmaya çalışıyorum. O ayı ve benim elimde silah var, ben onu öldürebilirim gibi bir fikir üzerine kurulamaz hayvanlarla ilişkimiz, bu hukukun oluşacağını, böyle bir talebin dünyada hızla yükseldiğini görüyorum.

Gerçekten caniyane duygularla hayvanlara zarar verenler de var hâlâ. Tamamen alt edemiyoruz ama mücadele ediyoruz ve ben çocuk kitaplarının çok yararlı olduğunu düşünüyorum, çünkü yetişkinler de okuyor. Tıpkı çocuk sahibi olmanın kişiye sağladığı statü gibi, hayvan sahiplenip sokağa atanlara rahatsızlık veriyordur diye umuyorum.

Tıpkı *Buzdolabındaki Köpek*'te işlediğim gibi. Sibirya kurdunu Antalya'da yetiştirmeye çalıştığın zaman o köpek buzdolabının içine girmeye çalışıyor. Bu gerçek bir öykü, sadece bu sorunu anlatmak için yazmadım ama sorunu kurgu içinde taşıyor ve çocuk okur da onu anlıyor.

Dilerim yetişkinler de anlıyordur. Ben çocuk öykülerini aslında yetişkinlere yazdığımızı düşünür oldum. O yüzden diyorum ki, kitaplarını masanın üstünde unutanlar çocuklar olsun da, yetişkinler merak edip okusun.

Aslında çocuk kitaplarımla bir başka dünyanın paradigmalarını kurmayı arıyorum. Bir şeye karşı olmaktan ziyade yeni bir dünyanın ipuçlarını, olabilirliğini düşündürmek... Yeni bir paradigmanın mümkün olduğuyla ilgili yeni düşünceler oluşturuyor kitaplarım. Edebiyat belki bir şeyleri değiştiremez ama sonuçta, özlenen yeni bir dünyanın hiç de zor olmadığıyla ilgili bir fikri koyabilir orta yere.

Bir yandan da, büyükle çocuk arasındaki ayrım azaldı gözümde. Yani çocukları da birer entelektüel olarak düşünüyorum artık. Onların da entelektüel dünyaları var, okudukları romanlara entelektüel yaklaşıyorlar. Onlarla o dünyanın içinde ilişki kurmaya çalışıyorum. Çocukların hikâyeler üzerine düşünmeye, derinleşmeye başladıklarında geliştirdikleri sorular çok şaşırtıcı olabiliyor. Çocuk anlamaz denen konuların rahatlıkla çocuk hikâyelerine girebileceğini fark ediyorum. Çocuklar için ya da yetişkinler için yazmak aynı, katmanlı bir kurgu gerekiyor ikisinde de. Çocuk hikâyelerinin daha basit olduğunu düşünerek yazanlar var, ben hiç okuyamıyorum onların yazdıklarını.

Otosansür son yıllarda yazarların üzerine kâbus gibi çöktü, çocuğa yazarken özgür olamamak, düz mantıkla bakan, hayal gücünü yitirmiş yetişkinlerin yargıları çok kısıtlayıcı, ne dersin?

Genellikle edebiyat zevki olmayanlar ya da çok az edebiyat okumuş insanlar edebi dili değerlendiremiyor, keyfine varamıyor. Okuduğu kitabın edebi değeriyle ilgili değil de, editör bir hata yapmış, şurada "de" ayrı değil falan diyor. Mesela okuduğu bir Kafka kitabından çıkardığı tek sonuç bu olabiliyor, çünkü edebiyat zevki yok. Sanıyor ki, editörün yanlışını bulmak en büyük eleştiri, çünkü bir metin nasıl eleştirilir, metinle nasıl ilişki kurulabilir, en ufak bir fikri yok! Çocuk kitaplarında da, adam sigara mı içiyor diye bakıyor büyükler, oysa orada ne anlatılıyor, nedir hikâyenin özü farkında değiller; hikâyeyle ilişki kuramamalarıyla ilgili bu.

Karakterlerini oluştururken hiç şive kullanmıyorsun, oysa çocuklar için hazırlanan kitaplarda, oyunlarda sıkça düşülen bir kolaycılıktır.

Şive kullanmam, sevmiyorum. Tiyatroda da öyle. Metnin edebi gücünü bozuyor. Belirli bölgelerdeki insanlarla dalga geçmek için yapılmış şive kalıpları var, o şiveyle konuşulduğu zaman çok komikmiş gibi algılanıyor ama bana hiç komik gelmiyor. Karadeniz fıkraları anlatılabilir, çok da hoştur ama edebi metinlerde bu tür şiveyi anlamsız buluyorum, nitelik katmıyor metne. *Newton*

Bilgisayardan Ne Anlar adlı oyunumu çok gerçekçi bulan bir oyuncu şiveli oynamaya kalkışmıştı, Sakın yapma, senin gerçekliğin sahne üzerindeki gerçeklik, sahne dışındaki gerçeklikle ilgisi yok, dedim. Bunu anlamak lazım. Şive sanki ikisi de birmiş gibi gösteriyor, oysa değil. Sahnede tamamen soyutlama yapıyoruz; bizim gerçekçiliğimiz en gerçekçi haliyle bile sahne dışı gerçeklikten daha farklıdır.

E-kitapla ilgili ne düşünüyorsun? Türkiye'de e-kitap satışları yeni bir ivme kazandı. Taşınabilirliği ve saklanabilirliği açısından e-kitap, tablet çağı çocukları ve gençleri için cazip sayılabilir mi, ne dersin?

En başta, ufak çocuklara tablet verilmesini, internete girmelerini sağlık açısından zararlı buluyorum. Gelişmekte olan hücrelerini olumsuz etkilediğiyle ilgili bir sürü bilimsel araştırma var. İkincisi, mesela okulöncesi kitaplarla ilgili konuşuyorsak, kitabı parçalamak dahi çocuğun çok büyük bir ihtiyacı, onu kendinin kılmakla ilgili bir davranış bu. Bazı sayfalarını kırıştıracak, belki bazı yerlerini boyayacak, bu şanslarını elinden alıyoruz çocuğun.

E-kitap o kadar da taşınabilir bir şey mi acaba! Çocuk, fikir olarak taşımış oluyor kitabı sanki. Oysa kitabın taşınabilir bir obje olması da güzel, kitap sadece içerikten ibaret değildir ki. Elbette, büyükler açısından faydalı ve e-kitaplar da mutlaka olmalı ama okulöncesi için değil.

Haklısın ama sanırım büyük bir değişimin eşiğindeyiz ve çağ burada durmayacak.

Teknolojik ilerleme eşittir bilimsel ilerleme değil. İkisi ayrı paradigmalar. Bilimsel ilerlemeyle teknolojik ilerleme arasında bazen çok az ilişki var. Çocuklar ya da büyükler bilimsel olarak ilerlemeli. İleri teknoloji kullananların birçoğunun bilimle ilişkisinin sıfır olduğunu görüyoruz. Mesela nükleer santral yapılıyorsa bu bilimsel ilerlemenin bir sonucu, evet, oysa aynı bilimsel bakış bugün nükleer santralleri yasaklıyor, bu da bilimsel gelişmenin bir sonucu. Yani teknolojik ilerlemeyi bilimsel ilerleme olarak kabul etmek çok yanlış bir şey. Ayrıca her şeyin teknolojik boyutlara dönüşmesi insanı çok geriletiyor, kültürle bağını koparıyor. Monokültürleşme, insanların gerçek fikirlerinden çok iletişim kurmak için fikir üretmesi de gerileticidir. İlişkinin yerini iletişimin alması insanları yaralayan bir şey. İletişim kurmak ilişki kurmak değil, sadece belirli kalıplarla konuşmak demek. İlişki iki insanın arasında olan biten bir şey. Okumak da öyle, bireysel bir eylem, bir anekdotu başkasına aktarmak için okumuyorsun, kendin için okuyorsun.

Mesela, sinema çıktı, tiyatro ölecek deniyordu, oysa sinema tiyatronun yerini asla alamayacak bir sanat. Sinemalar AVM'lere yerleşti, karanlık mekânlarda film izleyip çıkılıyor. Ama tiyatrolar diyalog kurulan, fuayelerinde sohbet edilen, şehir kültürüne ait kurumlara dönüştü. Teknolojik ilerleme, her şeyin ilerlemesi aslında bir anlamda gerileme bence.

"Kitapçı raflarında kendine sessiz sedasız yer bulan çocuk kitapları, pek de sözü edilmeyen bir mutluluğu evlere okullara taşımaya, yetişkinlerle çocukları aynı ortamda buluşturarak uzun yıllardır özlenen bir şeyi başarmaya başladı" diyorsun. Günışığı Kitaplığı olarak bize de uyuyor bu dediklerin, mutluluğa her zamankinden daha çok ihtiyacımız var sanki ve bu aslında çocuk kitapları, çocuklarla birlikte kitap okumak, çocuk kitapları yoluyla çocuk duygusunu belki tekrar hatırlamak sıcak duygular yaratıyor. Sanıyorum, çocuklara yazmaktan mutlusun.

Çocuklara hem yazıyorum hem çiziyorum ya, ikisini birden yapabiliyor olmak giderek daha çok hoşuma gidiyor. İkisini birlikte yapabildiğim tek alan bu sayılır. Günlük karikatürlerimi sadece çizim faaliyeti olarak görüyorum. Çocuklar için yazıp çizmeye devam etmek istiyorum. Eskiden kitaplarımın yurtdışında yayımlanması eksiklik yaratıyordu bende. Boş kuyuya taş atmak gibiydi, çok uzaktan gelen bir ses ve sen o insanlarla gerçek hayatta hiç karşılaşmıyorsun. Ama şimdi, kitaplarımı okumuş insanlarla karşılaşıyorum, onlarla aynı dünya içinde yaşıyorum; bu beni çok mutlu ediyor.

Çok teşekkürler Behiç, seninle çalışmak her zaman zevkli ve ilham verici. Yeni kitaplarda buluşmak hevesiyle diyelim. N

Çocuklar, sınavlar ve hayat...

Hayatımız Sınav
Yaşanabilir Hayat Kılavuzu
Cihat Şener
Kapak tasarımı Oksal Yeşilok
168 s. • 14*21 cm • Eylül 2018
20 TL • ISBN 978-605-2389-72-0

www.agantakitap.com
facebook.com/AgantaKitap
twitter.com/AgantaKitap
instagram.com/AgantaKitap

aganta

Anne Babalar ve Gençler İçin Vazgeçilmez Bir Kılavuz

Cihat Şener alışageldiğimiz eğitimcilerden çok farklı.

Gençlere öğüt vermek yerine onları anlamayı, sınavlarda başarılı olmak yerine hayatta başarılı olmayı, çalışmanın ve emek vermenin değerini öğrenmeyi öneriyor.

Sıradışı bir sağduyu ve dinginlik içinde, bir can yoldaşı ve aileden biri gibi…

- Başarının ve mutluluğun ölçütü nedir?
- Çocuğum ders çalışmak istemiyor!
- Özel okullar gerekli mi?
- Ergen çocukla nasıl iletişim kuracağız?
- Anne baba olmak mı zor, ergen olmak mı?
- Sınavda başarısızlığın sonu felaket mi?
- Sınava ben mi hazırlanıyorum, çocuğum mu?
- Sınav kaygısıyla nasıl baş edilir?
- Ders çalışmak için nasıl motive olunur?
- Lise ve üniversite giriş sınavları kaldırılmalı mı?
- Üniversitenin de ama'sı var!
- Çocuğum sevdiği işi nasıl seçecek?

Ve çocuğunuzu bunlar gibi bir dizi soruya yanıt vererek hayata hazırlayın…

Silvina Ocampo

Icera

Icera, Kolomb Pazarı'nın devasa oyuncakçısının vitrinindeki bebek mobilyaları takımını görür görmez âdeta vurulmuştu. Onu bebekleri için değil (zaten hiç bebeği de yoktu) kendisi için istiyordu. Çelenklerle ve çiçek sepetleriyle süslü çerçevesi olan küçük ahşap yatakta uyumayı, minik çekmeceleri, kapağında kilidi ve anahtarı olan dolabın aynasına bakmayı, mermerinin üstünde bir kâseyle sürahi, fazladan minik bir kalıp sabun ve asi saçlarını yola getirmeye yarayacak bir tarak duran tuvalet masasının önündeki sırtı işlemeli küçük hasır koltuğa oturmayı istiyordu.

Oyuncak bebekler bölümünün müdürü Darío Cuerdo'nun kanı küçük kıza ısınmıştı.

"Pek de çirkin şey," diyordu diğer çalışanlara, küçük kıza gösterdiği ilgi için âdeta özür dilercesine.

Icera bu bebekleri rakip gibi görüyor, onları hediye olarak bile kabul etmiyordu, sadece onların yerinde olmak istiyordu; dik kafalı olduğundan zevklerinde ısrarcıydı. Karakterinin bu özelliği, normalin pek altında olan boyundan daha fazla dikkat çekiyordu. Fakir olduklarından küçük kız annesiyle oyuncak almaya değil, hep bakmaya gidiyordu. Oyuncak bebekler bölümünün müdürü Darío Cuerda, Icera'nın kaşık kadar yatakta yatmasına, dolabın el kadar aynasına bakmasına, tuvalet masasının önündeki koltuğa oturmasına, saçlarını karşı evde oturan kadından gördüğü gibi taramasına izin veriyordu.

Hiç kimse Icera'ya oyuncak hediye etmezdi ama Darío Cuerda Noel günü için ona bir elbise, minik bir şapka, eldivenler ve defolu olduğundan indirimli sattıkları bebek ayakkabılarından hediye etmişti. Mutluluktan deliye dönen Icera giyinip kuşanıp gezmeye gitmişti. Onları hâlâ saklıyor.

Küçük kız ziyaretleriyle Cuerda'ya zorluk çıkarıyordu, çünkü ne zaman bir hediye seçmesine izin verse gidip en pahalısını seçiyordu.

İş arkadaşları oyuncak dükkânının gedikli müşterilerine, "Bu Cuerda da pek cömert!" diyordu.

Bu cömertlik şöhreti ona bir miktar pesoya mal olmuştu. Çünkü küçük kız dikiş makinesi, çamaşır makinesi, kuyruklu piyano, her türlü ıvır zıvırı tastamam bir dikiş kutusu, servete mal olan bir çeyiz sandığı gibi kullanışlı oyuncaklardan hoşlanıyordu. Darío Cuerda ona bir gitar ve bir tırmık verdi, sonra ucuz oyuncaklar

öyle pek de bol olmadığından, pekâlâ işine de yarayacağından küçük kızı memnun eden küçük sabunlar, askılar, taraklar hediye etmeyi tercih etti.

Icera'nın annesi büyük bir üzüntüyle, "Çocuklar büyür," diyordu. Hangi anne çocuğunun diğer çocuklardan daha uzun, daha güçlü olmasını istese bile büyümesine içten içe kederlenmez ki! Icera'nın annesi de diğer bütün anneler gibiydi, sadece belki biraz daha fakir ve çocuğuna biraz daha düşkündü. "Bir gün bu elbise sana olmayacak," diyordu üstündeki bebek elbisesini göstererek. "Çok yazık. Bir zamanlar ben de küçüktüm ama şimdi halimi görüyorsun işte."

Icera iflah olmaz derecede uzun olan annesine bakıyordu. Çocuklar büyüyordu, burası kesindi. Dünyada bu kadar kesin olan pek az şey vardı. Ferdinando uzun pantolon giyiyor, Prospera kendine göre ayakkabı bulamıyor, Marina hepsi onun zürafa boyuna göre küçük kaldığından ağaçlara tırmanamıyordu. Birkaç gün boyunca Icera'nın yüreğinde ince bir sızı kavruldu durdu, içinden tek bir sözü tekrar tekrar söylemek geliyordu: "Büyümemem gerek, büyümemem gerek." Bu cümleyi durmaksızın yinelerse bu asılsız büyümeyi de önleyebilirdi. Her gün oyuncak bebeğin minik ayakkabılarını ve elbisesini giyer, eldivenlerini ve şapkasını da takarsa mecburen sonsuza kadar aynı boyda kalacaktı. İnancı mucizeler yaratmıştı. Icera büyümedi.

Hastalanıp yataklara düştü ve dört hafta boyunca o kıyafetleri giyemedi. Ayağa kalktığında boyu on santim uzamıştı. Bu santimler onun için bir yenilgiymişçesine derin bir kedere boğulmuştu. Gerçekten de öyleydi. Masanın üstüne çıkması yasaklanmakla kalmamıştı, bir daha asla çamaşır leğeninde yıkanamayacaktı da, annesinin yüksüğünden şarap içmeler de bitmişti, artık ne ona verdikleri üzümler ne de kırlardan topladığı yonca çiçek-

leri avucunu dolduruyordu. Elbisesi, eldivenleri, ayakkabıları üstüne olmuyordu. Şapkası başında eğreti duruyordu. Şişmanladıklarında, ayakları veya suratları şiştiğinde ya da eldivenlerin parmakları çiğ sosisler gibi buruş buruş olduğunda hissedilen tiksintiyi hatırlayanlar küçük kızın hislerini rahatça anlayacaktır. Fakat her derdin bir çaresi bulunur, yeter ki istensin: Elbise artık bir bluz olmuştu, eldivenleri biraz değiştirince parmakları birleşik kullanılır hale gelmişti, ayakkabılarsa arkalarını kesince terlik görevi görür olmuştu.

"Icera bu kutunun içine girerse artık büyümeyeceğini, bir yandan da kenarları kâğıt dantel şeritli karton kutuyu alarak dünyadaki bütün oyuncak bebeklerden biraz da olsa intikam alacağını düşünüyordu."

Icera yeniden mutlu yaşantısına dönmüştü, ta ki kötü niyetli biri ona talihsizliğini hatırlatana dek.

Uğursuz bir komşu çıkıp, "Aman nasıl da büyümüşsün!" dedi.

Hiç de öyle olmadığını göstermek için Icera bahçedeki eğreltiotunun altına saklanmaya çalıştı ama tam saklanırken üç uğursuz komşu daha onu bulup boyunun ne kadar anormal olduğundan söz etmeye devam etti.

Icera derhal oyuncakçıya koştu, gözyaşlarının merhemi oradaydı. Kederle dolu kalbiyle kapıda durdu. O gün vitrinde sadece bebekleri sergiliyorlardı. O nefret ettiği bebekler saçlarının ve yeni elbiselerinin o kesif kokusuyla, günün her saati Florida Sokağı'ndan geçen hayranlarının yansımaları arasında ışıldıyordu. Kimi ilk komünyon elbisesini giymişti, kimisi ilk kayakçı kostümünü, ötekiler kırmızı başlıklı kız, berikiler öğrenci kıyafeti derken içlerinden sadece bir tanesi gelinlik giymişti. Gelinlik giyen bebek ilk komünyon elbisesi giyenden biraz daha farklıydı: Elinde portakal çiçeğinden bir buket vardı ve tıpkı çikolata kutusu gibi kenarları dantel fistolu mavi karton bir kutunun içine konmuştu. Icera çekingen tabiatını unutup Darío Cuerda'yı aramaya oyuncakçıya dalmıştı. Onu her zamanki yerinde bulamayınca dükkândaki diğer tezgâhtarlara nerede olduğunu sordu.

"Bay Darío Cuerda..." Her zaman suspus olan Icera çekingenliğini unutup o çok korkulan tezgâhtarlardan birine, "Onu çağıramaz mısınız?" demişti.

Kasada duran adam Darío Cuerda'nın yaşlı kılığına girmiş gibi görünen birini gösterip, "İşte burada," demişti.

Darío Cuerda'nın suratında o kadar kırışıklık vardı ki Icera onu tanımadı. Darío Cuerda ise tembel hafızasına karşın Icera'yı boyundan tanıdı.

Icera'nın önünde anaç bir şefkatle yürürken büyük bir saygıyla, "Anneniz oyuncaklara bakmaya gelirdi. Yatak odası oyuncaklarını ve dikiş makinesini nasıl da severdi!" dedi. Küçük kızın bıyığı, sakalı ve takma dişleri olduğunu fark etti. "Şu modern mahluklar," diye ünledi, "dişçiler onlara yetişkin muamelesi yapıyor."

Hepimiz ne kadar da buruşmuşuz, diye düşündü Darío Cuerda. Sonra bunların hepsinin yorgunluğundan doğan bir rüya olduğunu düşündü. *Ne çok yaşlı yüz, ne kadar da yeni suratlar, bir o kadar seçilmiş oyuncaklar, müşteri sabırsızlanırken karbon kâğıdına yazılan bir ton satış fişi! Bir dolu kocamış çocuk ve çocuklaşmış yaşlı!*

"Size bir sır vermeliyim," dedi Icera.

Icera'nın ağzının Darío Cuerda'nın upuzun kulağına yetişmesi için küçük kızın tezgâhın üzerine çıkması gerekti.

"Ben Icera'yım," diye fısıldadı.

"Sizin adınız da mı Icera? Tabii ya. Çocuklar anne babalarının adlarını taşır." Oyuncak bebekler bölümünün müdürü bunları söylerken bir yandan da, *Yaşlılıkla kafayı bozdum iyice, çocuklar bile gözüme yaşlı görünüyor*, diye düşünüyordu. (Düşünürken kelimeleri kötü telaffuz ederek kendi kendine eğlendi.)

Icera kulağını dayanılmaz derecede gıdıklayarak, "Bay Cuerda, rica etsem gelinlikli bebeğin bulunduğu kutuyu bana hediye edebilir misiniz?" diye fısıldadı.

Daha önce ne bu kadar uzun ne de bu denli güzel dile getirilmiş bir cümle kurmuştu.

O kutunun gelecekteki mutluluğunun garantisi olduğuna inanıyordu. Onu elde etmesi ölüm kalım meselesiydi.

Cuerda, "Her şey kalıtsal," diye ünledi, "bilhassa da zevkler." Yüzünü Icera'nın büyükannesi sandığı hayalete dönüp, "Bu kızla annesi arasında pek bir fark yok. Daha iyi konuşuyor ama bu da kocakarıya benziyor," diye devam etti.

Icera bu kutunun içine girerse artık büyümeyeceğini, bir yandan da kenarları kâğıt dantel şeritli karton kutuyu alarak dünyadaki bütün oyuncak bebeklerden biraz da olsa intikam alacağını düşünüyordu.

Darío Cuerda yorgunluğuna yorgunluk ekleyerek –ne de olsa vitrinden herhangi bir eşyayı almak da az iş değildi– oyuncak bebeği kutuya bağlayan kurdeleleri çözdü ve kutuyu Icera'ya hediye etti.

Tam da o anda beklenmedik bir fotoğrafçı iş gereçleriyle oradan geçiyordu: İnsanların Kolomb Pazarı'na üşüştüklerini görür görmez onca zamandır aradığı Icera'nın oyuncakçı dükkânında olduğunu fark etti. Icera kutunun içine yerleştiği sırada Cuerda'nın onu kurdelelerle bağlayışını gösteren bir fotoğraf çekmek için izin istedi. Bir dizini kırdı, kamerayı kavradı, uzaklaştı, sonra gerçek bir oyuncak bebekmiş gibi yakınına geldi. *Belki de bu sahne mağaza reklamlarının bir parçası olur*, diye düşündü Cuerda büyük bir gururla ve onları aydınlatan ışığın patlaması gözlerini kamaştırmış halde gülümserken kendi kırışıklıklarını da küçük kızın kırışıklıklarını da unuttu.

Bir gazetenin muhabiri olan fotoğrafçı, küçük kızın ismini, adresini, yaşını, hayatını ve mucizelerini zaten kelimesi kelimesine biliyordu, yine de görünüşü kurtarmak için Icera'ya eşlik eden yaşlı kadına sorular sorup notlar almaya başladı.

"Kızınız kırk yaşını ne zaman doldurdu?" diye sordu.

Icera'nın annesi, "Geçtiğimiz ay," diye yanıtladı.

İşte o anda Darío Cuerda tüm bu olan bitenin yorgunluğunun bir oyunu olmadığını anladı. Icera'nın Kolomb Pazarı'nı son ziyaretinin üstünden tam otuz beş yıl geçmişti ve belki de kafa karışıklığıyla –çünkü hakikaten aşırı yorgundu– gelecekteki gecelerini o kutu içerisinde uyuyarak geçirmeye yazgılı olduğundan Icera'nın bu süre boyunca on santimden fazla büyümediğini, bunun da geçmişte büyümesini engellediğini düşündü. N

İspanyolcadan çeviren **Züleyha Yılmaz**

Silvina Ocampo (1903-1993) Buenos Aires'te doğdu. Varlıklı ve köklü bir ailenin altıncı ve son çocuğuydu. Evde özel öğrenim gördü, küçük yaşta mürebbiyelerinden İngilizce ve Fransızca öğrendi. Çocukken ve ilkgençliğinde ailesiyle birçok kez Avrupa'ya seyahat etti, Chirico ve Léger'den resim dersleri aldı. Buenos Aires'te daha sonra birçok kitabını resimleyecek Norah Borges'le resim çalışmalarına devam etti. Kız kardeşi Victoria Ocampo Arjantin'in öncü dergisi *Sur*'un (1931-1970) kurucusu ve yayın yönetmeniydi. 1932'de tanıştığı Adolfo Bioy Casares'le 1940'ta evlendi. Yedi öykü kitabının ilki *Viaje Olvidado*'yu 1937'de yayımladı. 1940'ta Borges ve Casares'le beraber ünlü *Fantastik Edebiyat Antolojisi*'ni hazırladı. 1985'e kadar yazdığı on şiir kitabından ilki *Enumeración de la patria* 1942'de yayımlandı. *Los nombres* (1953) ve *Lo amargo por dulce* (1962) ile Ulusal Şiir Ödülü'nü aldı. 1946'da eşi Casares'le yazdığı *Los que aman, odian* romanını yayımladı. *La furia* (1959) ve *Las Invitadas* (1961) öykü kitaplarıyla bu türde de adından söz ettirdi. 1970'lerde dört çocuk kitabı yazdı. Ayrıca Dickinson, Poe, Melville ve Swedenborg'dan çeviriler yaptı. Öykülerinde fantastik unsurlarla beraber çocukluk ve başkalaşım temalarının öne çıktığı Ocampo'nun Lewis Carroll esinli "Icera" öyküsü *Las Invitadas* kitabından. Türkçedeki tek kitabıysa *Son Kule* (çev. Fulya Özlem, Nebula Kitap, 2018).

Yalçın Tosun

Bütün Hikâyeler Kırık

Yine Ferhan diyor, başka bir şey demiyor. Ferhan konuşurken ellerini o kadar kullanma. Ferhan bu yürüyüş nereden çıktı, düzgün yürüsene. Ferhan kaşlarını mı düzelttin sen? Ferhan o gömleği nereden buldun, yerini yurdunu kaybetmiş papağanlara benzemişsin, hani şu Yıldız Parkı'nda küçük sürüler halinde dolaşanlara. Diyor da diyor. Elinde aslan başlı pirinç kaplama bastonu, onu olduğundan küçük gösteren, altın varaklı kolçaklarıyla bizim eve bile fazla ihtişamlı kaçan bordo koltuğuna kurulmuş, her daim az evvel limon tatmışçasına çekik gözlerini iyice küçülte küçülte... Beybabamdan da hiç çekinmiyor artık. O korurdu hep beni ama onu da sindirip köşesine gönderdi sonunda. Adamcağızın zaten siyatikleri fena azdı son zamanlarda. Emirgan'daki, babasından yadigâr yalıda kalamıyor bu yüzden, hep yanımızda. Buranın havası daha kuruymuş, öyle diyor. Ah beybabam ah, tatlı minnoşum benim. Bıyıklarının gölgesinde kendimi güvende hissettiğim. O kuştüyü kırlentler misali göbeğine hülyalı başımı dayayarak hakikate benzerliği karşısında her defasında hayrete düştüğüm, rüyalara daldığım. Onun lavanta esansıyla karışmış ter kokusunu duyduğum anda tüm bedenimi kaplayan huysuzluk dikenlerim yumuşayıverir. Üzgünsem üzüntüm hafifler, mutluysam hemencecik daha mutlu olurum. Artık babamın yanında eskisi gibi esip gürleyerek beni kanatlarının altına alamasa da, yine de varlığı yeter. O, sırtımı gözlerimi kapalı yasladığım, başı bulutlardaki yüce dağımdır benim.

Babama gelince, o da kötü bir adam değildir aslında. Kötü adam ne demek onu da tam bilmiyorum ya. Çok fazla insan tanımadım ne de olsa...

Hah duyuyor musun şimdi? Hatlar yine bir felaket. Azat Bey diyordum, geçen gün o aradı sevgilim. Evet, Bodrum'a gitmemi rica ediyor. Hı hı, sadece hafta sonu için. Belki sonra birkaç gün daha kalırım. Yok, gitmezsem olmaz, biliyorsun. Tabii *chéri*, seni ihmal eder miyim ben. Hem yeni plağa gireceğim biliyorsun, yılbaşına yetişmesi lazım. Bak göreceksin, bu yıl benim yılım olacak. Hayır canım, aranjman değil bu kez, yerli besteciyle çalışıyorum. Bizlere has, milli kültürümüze dayanan bir beste. Nasıl desem, folklorik öğelerle bezeli, böyle davullar, zurnalar, bağlamalar, kopuzlar... Tabii kopuz dedim canım, doğru duydun. Hatta kopuzla piyanoyu evlendireceğiz diyor aranjörüm. Çok sesli, çok nefesli, böyle gümbür gümbür, her beğeniye hitap edecek cinsten. Beni daha da yukarılara, klişe tabirle zirveye taşıyacak. Halkın yanı sıra, o ukala köşe tutucularının, kan

emici sözde müzik eleştirmenlerinin de saygısını kazanabileceğim bir plak olacak nihayet. Amaaan ne yaramazsın. Sen ilgilenmezsin ki böyle şeylerle, keyfe keder sorularınla boşuna yorma bakayım beni. Evet canikom, o yeni stüdyoda olacak kayıtlar yine. Evet, evet konuştum, bu kez şişirmeyecek hesabı Noyan Bey. Makul bir fiyata anlaştık sayılır. Ya, sen cimri mi oldun artık bakayım. Yanında olsaydım gösterirdim sana. Önce gıdıklar sonra da öpücüğe boğardım senin malum bölgelerini. Yok canım, nereden çıkardın şimdi bunu. Ay kıskançlık da mı yaparmış. Hayır şekerim, Azat Bey Bodrum'da olmayacak, hem kendisi için çağırmadı ki beni. E söylemiştim ya sana, oğlunun doğum günü partisi varmış, onun için rica etti. On altı mı on yedi mi tam bilmiyorum, yeni yaşına basacakmış çocuk. Yahu çocuk partisinde ne içkisi, merak etme. Hem istesem bulamayacağım sanki, saçmalama lütfen bebeğim. Ne diyordum, Azat Bey benim de partide şöyle bir görünüvermemi istedi. Gülme pis pis ya. Nasıl kırabilirim onu, biliyorsun piyasanın halini. İnişim çıkışımdan çok daha hızlı olur vallahi. Evet, gitmişken kayıtlardan önce biraz nefes alır dinlenirim, bana fırsat oldu işte. Keşke sen de yanımda olabilseydin... Biliyorum, biliyorum. Kızmana gerek yok. Lütfen o kadının adını anma bana. Mecbur olduğunu da biliyorum, bunları tekrar söylemene gerek yok. Tamam, özür dilerim kızma, kapayalım artık...

"Bak güldürme beni, gözlerimin yanları hep kırışıyor, kaz ayakları fışkırırsa görürsün kenarlardan."

On altıncı doğum günümden sonra oldu ne olduysa. Soruların ardı arkası kesilmemeye başladı. "Sınıftaki kızlar güzel mi, kız arkadaşın var mı, neden diğer oğlanlar gibi gezip tozmuyorsun?" Doğum gününe ortağının kızı o uyuz Filiz'i zorla davet ettirmesi sonra. Güzel kızmış da bilmem ne. Nesi güzel yahu, benim belim bile daha ince ondan. Katana. Aslında Seval ve Fulya'ya olduğum kadar sinir olmuyorum ona. O iki yelloz sınıfın hatta okulun en güzelleri sayılabilir. En çok güzel kızlara sinir olduğumu bilmiyor babam tabii. Onların o sahte sarı saçlarının buklelerine, kalçalarını koridorda bir sağa bir sola ahenkle sallamalarına, oğlanları aşağılarken azdıran o kirpiklerinin altında sinsice parlayan gözbebeklerine baktıkça kalbimden doğup tüm damarlarımda gezinmeye başlayan o zehirli sudan haberi olsa ne yapardı acaba? Yine davet edip doldurur muydu bunca kızı buraya? Aslında ben hiçbirini istemezdim doğum günümde. Bir tek Denizcim gelse yeterdi bana. Canım benim, en yakınım, en iyi arkadaşım. Babamın Deniz'le "sadece arkadaş" olduğumuzu söylediğimde uğradığı hayal kırıklığı düşüyor aklıma. Çorbasını keyifle içerken kaşığında beliriveren ölü bir böcektim o an sanki. Öyle bir bakış. Ona göre karşı cinsten iki kişinin arkadaşlığı söz konusu dahi olamazdı. Bir daha da iyi davranmadı zaten kızcağıza. Denizim benim, kimseye söylemediklerimi saatlerce kulağına fısıldadığım, şu dünyada beybabam da dahil kimsenin bilmediği kuytularımdaki varımı yoğumu paylaştığım, bir tanecik sırdaşım...

Alo canım, daha çıkamadım evet, kuaför gecikti, onu bekledim. Sen ne yaptın, gidecek misiniz o yemeğe? Başı ağrıdı demek, oh canıma değsin. Beter olsun. Sen yalnız mı çıktın dışarı? Uslu duracaksın bak söz ver, gelmeyeyim oraya. Sorma canımı sıktılar, beşte çıkacaktım sözde, saat yedi oldu, daha yeni bitti. Zaten önce, otele girerken bir canım sıkıldı. Evet, ilk geldiğimizde. Arabayla otel girişine yanaşırken baktım bir hareketlenme var, bu nedir dedim, Selin gülerek uyardı, "Sizinkiler haberi almış." Kapıda iki tıfıl muhabir, kocaman fotoğraf makineleri boyunlarında, sigara içip beni bekliyorlar, kim haber uçurduysa artık. Ha ha, niye kendim haber vereyim, deli. O kadar mı düştük yani. Bak güldürme beni, gözlerimin yanları hep kırışıyor, kaz ayakları fışkırırsa görürsün kenarlardan. Eh onlarla mecburen ayaküstü hoşbeş ettik, sonra inanmayacaksın ama bir de oda değiştirmekle uğraştım. Dur dur, olaya bak. Süite girer girmez neye uğradığımı şaşırdım, nasıl bir

lahmacun kokusu sinmiş her yere inanamazsın. Perdeler, yatak örtüleri, her yer ekşi ekşi lahmacun kokuyor. Yok, vallahi doğru, Selin'e de koklattım. İnanmazsan ona sor. Artık nereden geldi de sindiyse odaya, bilmiyorum. Eşarbımı burnuma dayayıp zor kaçtım. Ortalığı birbirine kattım tabii. Sorsan kaprisli derler, ayol bunun nesi kapris. Lahmacun diyorum yahu. Yani sen de inanamıyorsun işte değil mi. Ne olacak yavrucuğum bizim bu görgüsüzlüğümüz. Bu Batı'ya tam adım atacakken ayağımız havada, eşikte öyle kararsız kalışlarımız. İki arada bir derede, böyle ömür geçer mi? Araf burası, vallahi araf...

Ne parti ama. Herkesi topladı eve babam. Kendisi yine uzaklarda. Artık ne haltlar karıştırıyorsa, bilmiyorum. Annem bugün haplarını almamış olmalı ki uyanık kalmış, on beş dakikada bir arıyor. Uzaktan da olsa kontrol edip gerekli talimatları veriyor. Babamın ipini tutmakta hiçbir zaman başarılı olamadığından ayık olduğu zamanlarda benimkilere sıkı sıkı yapışmış, hiç bırakmama derdinde. Ben de üzülmesin diye böyle hissetmesine izin veriyorum. İyice çıldırır yoksa kadın, uğraşacak bir şeyi kalmazsa. Uzun tartışmalardan sonra anlaştık, beybabamla birlikte geldik biz yazlığa. Annem ısrar etti bana göz kulak olsun diye. Ama beybabam davetliler geldikçe artan heyecanlı ve edepsiz ergen gürültüsünden kaçmak için kendini odasına kapadı. Biz rahatsız olmayalım diye yukarıya çıktığını söyledi ama kalabalığı hiç sevmediğini ben çok iyi biliyorum. Ben de ona çekmişim sanırım. (Babam nasıl da girişkendir oysa, kalabalıklar içinde nasıl da mutludur, sinir eder beni.) Ne yapayım, insanlar huzursuz ediyor ruhumu, sanki civarımdaki herkesin taşıdığı duyguları sünger misali içime çekiyorum. Sonra o duygular bende birbirine karışıyor ve onları tartmaktan, silkelemekten, düzenleyerek raflara kaldırmaktan başımı kaldıramıyorum. Yük oluyorlar bana, hiçbir şey söylemeyip yapmasalar da sadece orada, etrafımda olmaları yetiyor bu insanların. Canım beybabam da bilir bu halimi, o yüzden bunca kalabalığı evde topladığından için için kızıyor babama, dile getiremese de. Bakışlarından okuyabiliyorum ben artık. Yine de her zorlukta, her sıkıntıda bir güzellik bulmayı da başarır ama. Bir ara yukarı çıktığımda arkadaşıyla telefonda konuşuyordu. İstemeden kulak verdim, aynen şöyle dedi: "Uzaktan bakıldığında yazlık evin içinden taşan genç bedenler, acemice hazırlanmış bir buketten fırlamış farklı renk ve dokudaki çiçekleri andırıyor olmalı." Sanki roman yazıyor konuşurken. Nasıl da şairanedir benim beybabam, sanatçı ruhlu, asil adam. Babam da sözde anlar sanattan ama onun için para her şeyden önce gelir. Satın aldığı tablolar da hep bir gün gelir de değerlenir diye toplanıyor evlerimizin duvarlarında. İşin tuhafı değerleniyor da. Onun sanatla ilişkisi bu kadar işte. Al-beklet-sat. Bence tek düşündüğü şey para. Yine bir gün, böyle değerlenir diye eve topladığı resimleri aile eşrafına gösterirken, "Tok evin aç kedisi," diye mırıldanmıştı beybabam onun için, benim duyduğumdan habersiz. Durum tam da budur işte.

Bir süre sonra kalabalığın da etkisiyle sıcak iyice çekilmez hale geliyor. Bir grup çoktan havuza girmeye başladı bile. Tabii sadece sınıf arkadaşlarım değil bu nadide kalabalığı oluşturanlar, çoğunlukla cemiyetimizin önde gelen ailelerinin irili ufaklı kızları. Birkaç tıfıl oğlan dışındakilerin hepsi babamın deyişiyle "cins-i latif"ten. Filiz babasından aldığı talimatla mı nedir peşimden ayrılmıyor. "Canım bak dinle, babamın ortağının kızı olman bir şeyi değiştirmiyor, benden sana fayda yok" diyecek oldum kaç kere. Dilimin ucuna geldi de yutuverdim. Aslında tüm bu kalabalık içinde Deniz dışında kimse benim davetlim değil. O kıvır kıvır saçlarının altındaki kocaman kara gözler beni anlıyor, kalabalıkta boğulacağımı hissettiğim anlarda onlarla karşılaştığımda bana nefes oluyorlar. Bana kalsa hiç böyle büyük bir parti düzenlemezdim zaten. Ah baba ah! Bir tanıyamadı oğlunu bunca yıldır. Hayır, aptal ya da hayatı bilmeyen bir adam da değildir hani. Aklım almıyor, neden

sürekli bana bu cadalozları, ağzını burnunu toplayamayan paçozları ayarlamaya çalışıyor. Neden beni rahat bırakmıyor. Bir de sürprizi varmış, öyle söyledi her daim öfkeye benzer bir pırıltının tetikte beklediği su yeşili gözlerini benden kaçırarak. Sanki bunca kargaşanın ardından bende bir sürprize hal kalırmış gibi... Oof of.

Hemen başka oda ayarladılar, ne özürler, iki büklüm olmalar. Aman yapmayın dedim, hiç sevmem böyle abartılı gösterileri. Neyse, yeni odaya geçtik, kontrol edip her yeri güzelce koklaması için önden Selin'i gönderdim tabii. Yaa, dalga geçiyorsun yine. Anlatmayacağım artık sana hiçbir şey. Pis seni. Evet, sonra da akşam için hazırlıklara başladık işte. Ah *chéri* haklısın, ben de senin yanında olmak istiyorum tabii. Şu kayıtlar bitince hemen Londra'ya kaçarız seninle. Bir kerecik olsun, kimseye tanınmadan sokaklarda özgürce dolaşırız, el ele. Aman ne bileyim ne söylersin karına, işle ilgili bir şeyler uyduracaksın artık, onu da mı benim düşünmemi bekliyorsun. Yaa ne aptalsın sen. Gülme bak, sinirleniyorum iyice. Valla karışmam, ancak televizyonda görürsün benim yüzümü bundan sonra. Ay çenem düştü, zaten geç kaldım. Makyaja geçiyoruz şimdi. Yok yahu, dedim ya Azat Bey Bodrum'da değil. Oğlu canım, hani şu küçük, biraz kırık gibi olan. Serhan mıydı, Ferhan mıydı neydi adı. Küçükken her konserimi en önden izlerdi, birkaç yıldır görünmez oldu. Evet, onun doğum günü şerefine. Haydi tutma beni, partiye geç kalmam iyi olmaz. Ben seni ararım işim bitince. Tamam sevgilim, dedim ya o iş bitti artık, noktayı koydum ben, artık bir yudum bile yok. Merak etme. Sen de uslu dur ama.

"İyi de bu çocuğun burada işi ne? Ben kafamdaki sorularla cebelleşirken, Cesur'un arkasından aşırı süslenmiş bir kadın yavaşça giriyor içeri."

Birden dış kapı aralanıyor ve Cesur giriyor içeri, bir anda hem yüzüme hem ayaklarıma buz gibi soğuk sular dökülüyor. Sanki abartılı bir şekilde dekore edilmiş odanın tavanına gizlenmiş Japon kiraz ağaçları bahara girmiş de üstümüze pembe beyaz çiçeklerini savuruyorlar. Bu büyüleyici manzaranın tam ortasında, geniş omuzlarını ve heybetli kollarını saran, gözlerinin rengini iyice ortaya çıkaran mavilikte dapdar bir tişört giymiş olan Cesur dikiliyor. Onu görünce hemen kaçıp banyoya saklanmak istiyorum. Çocukken bizimkilerin babamın bitmeyen çapkınlıklarından dolayı çıkan kavgalarından kaçıp saklandığım zamanlardaki gibi. Gürültüyü duymamak için muslukları açar, klozete oturur beklerdim. Gittikçe yoğunlaşan su sesine ve kulaklarımı avuç içlerimle sıkı sıkı kapamama rağmen tüm bağırış çağırışları duyardım. Peki şimdi ne oldu da kalbim böyle deli deli atmaya başladı. Onu görür görmez böyle elimin ayağımın tutmaması hayra alamet midir? Bir yandan da düşünüyorum, ben davet etmemiştim ki onu. Bu korkaklıkla hayatta da edemezdim zaten. Babam da çağırmış olamaz. İyi de bu çocuğun burada işi ne? Ben kafamdaki sorularla cebelleşirken, Cesur'un arkasından aşırı süslenmiş bir kadın yavaşça giriyor içeri. Siyah tül ve danteller içinde, arada patlayan, altın sarısı detaylarla. Çevresindeki her şeyi kendinin ya da kendi içinmiş gibi kılan bir tuhaf duruşla. Bir anlık şaşkınlıktan sonra anlıyorum, babam o şarkıcı kadını da davet etmiş doğum gününe, arkadaşlarıma hava olsun diye herhalde. Bahsettiği sürprizi de bu olmalı. Ne sürpriz ama, içimi titretti. Şöhretin ve şöhretli insanların beni hiç etkilemediğini de mi bilmiyor? Kim demişti hani, "Şöhret denen şey yanlış anlamalar toplamından başka bir şey değildir," diye. Altına imzamı basarım. Hem doğduğumdan beri babama yalakalık yapmak için sıraya giren şöhretli insanların içinde büyüdüm ben, o yüzden olmadı baba. Beceremedin. Hepsinin ne mal olduğunu gayet iyi biliyorum. Arkadaşlarımın da çok etkileneceğini sanmıyorum ya bakalım.

Şimdi kapının hemen önünde durmuş, dudaklarını büzmüş, etrafı inceliyor. Kocaman şapkası kafasında. Cesur'un başı da tüm başlarla birlikte şarkıcı kadının yüzüne çevriliyor. Ortalık birden karışıyor, ıslık kıyamet. Babam görseydi, memnun ve alaycı bakışlarını

diker miydi üstüme? Umurumda bile değil, benim gözüm hâlâ Cesur'da. Ama nezaket kuralları gereği, onun yanından geçerek meşhur şarkıcımıza yarım ağız hoş geldiniz diyorum. Sanki bu dünyadan değilcesine bakıyor bana kadın. Ben çok değerli bir eşyaymışım da her an kırılabilirmişim ya da birazdan ölecekmişim de son anlarımı yaşıyormuşum gibi. Sahiciliğine şüphe götürür bir kırılganlık bulaşmış. Kırılgan ama aynı zamanda da atak. Acırmışçasına ama şehvetli. Bu bakışları anlamak ve anlatabilmek için önümde daha uzun yıllar var, öyle hissediyorum.

"Bana mı öyle geliyor yoksa baştan çıkarmaya mı çalışıyor beni, hemen dibimdeki güzel kokan zarif vücudu ve o buğulu bakışlarıyla."

Sadece sağ yanağımdan öpüyor, öpüyor dediysem yanağını hafifçe yanağıma yaklaştırıp dudaklarını iyice büzmesinden bu sonucu çıkarıyorum. Sonra asistanının elinden abartılı fiyonklarla süslenmiş kocaman hediye paketini alarak bana uzatıyor. Ben de teşekkür edip hemen yanımızda dikilen yardımcımıza veriyorum. Sonra koluma giriyor ve birlikte ortadaki masif ceviz masaya getirilen dört katlı pastaya doğru ilerliyoruz. Birisi şampanya patlatıyor, irkiliyoruz ikimiz birden. O sırada şarkıcımız –muhtemelen sevgili babamın kendisine verdiği ayrıntılı talimatlar doğrultusunda– doğum günü şarkımı söylemeye başlıyor. Nedense İngilizce söylüyor şarkıyı, garipsiyorum. İnsanlar da ona heyecanla ellerini çırparak eşlik ediyor. Ne tuhaf, çocukken ne çok severdim ben bu kadını. Gözüme egzotik ülkelerin ecelerinden biriymiş gibi görünürdü. Oysa birkaç senedir sinirime dokunuyor. Tahammül edemiyorum. Tabii ki babamın bundan haberi yok, olsaydı onu davet etmezdi. Yani, sanırım. Belki de tam tersi, sinir olduğumu bildiğinden davet etmiştir. Yine de sesinde heybetli, insanın içindeki pek dokunulmayan yerleri kaşıyan oyuncu bir yan var. Tahminim doğru çıkmıyor ve şarkıcımız beklediğimden daha fazla ilgi görüyor. Herkes hayran hayran ona bakarken ben mumlarımı üflüyorum. Doğum günümde benden rol çalması –tuhaf ama– umurumda değil, hatta dikkatlerin onun üstünde toplanmasından mutluyum. Aklımda, fikrimde ve dileğimde Cesur, mumları tüm gücümle üflüyorum. Tam o sırada beybabamı fark ediyorum, merdivenlerin başına kadar inmiş, uzaktan bana bakıyor, bir yandan da mendiliyle gözyaşlarını kuruluyor. Ona doğru bir öpücük yolluyorum. Gülümsüyor ve yavaş yavaş yine merdivenleri tırmanmaya başlıyor. Deniz'le uzun uzun sarılıyoruz. Kulağına, "Cesur burada, inanabiliyor musun," diye fısıldıyorum, hiçbir şey demiyor. Şampanyadan bir yudum alıyor, pastamın tadına bakıyorum, nereden çıktığını anlamadığım gazeteciler şarkıcı kadınla benim fotoğrafımı çekmeye başlıyorlar. Kadın çatalın ucuna zarifçe tutturduğu bir parça pastayı ağzıma doğru uzatıp poz veriyor. Bana mı öyle geliyor yoksa baştan çıkarmaya mı çalışıyor beni, hemen dibimdeki güzel kokan zarif vücudu ve o buğulu bakışlarıyla. Belki babamdan aldığı diğer talimat da budur. Eğer öyleyse, asıl sürprize siz hazırlanın sevgili babacığım ve onun emrindeki saygıdeğer şarkıcımız.

Kadın sonra büyük bir hızla boşalttığı kadehini doldurmam için zarifçe uzatıyor. Ben bunalıyorum. İstemeye istemeye kadehini dolduruyorum, gülümseyerek büyük bir yudum alıyor, gözleri gözlerimde. Deniz'den yardım istemek geliyor aklıma ama kaşla göz arasında nereye kaybolduysa bulamıyorum. Canım sıkılıyor iyice. Bu kadından ve kalabalıktan kurtulmak, Deniz'le her zamanki gibi Cesur'dan bahsetmek, onun partime nasıl gelmiş olabileceği konusunda konuşmak istiyorum. Ayıp olmasın diye biraz daha bekleyip izin istiyor ve Deniz'i aramaya başlıyorum.

Evet, ben buldum onu. Evet banyoda. Çişim gelmişti canım, ne demek banyoda ne işin vardı. Pastayı kestikten sonra kaybolmuştu yanımızdan. Ben de baktım gelmiyor, bir banyoya uğrar çıkarım diye düşündüm. Banyonun kapısı aralık duruyordu. Şöyle elimle itiverdim usulca, baktım, doğum günü çocuğu bembeyaz suratla aynanın karşısında öy-

lece dikiliyor. Hayalet görmüşçesine açılmış gözleriyle durmuş kendine bakıyor. Kaskatı. Anladım hemen bir şeyler olduğunu. Yaklaştım, elinden tuttum. Ay soru sormayıp dinlesene canım iki dakika. Elbette içmedim, bir dinle, dur şimdi. Neyin var iyi misin derken birden canlandı, tuttu ensemden, yapıştı dudaklarıma. Vallahi böyle oldu, yalan borcum mu var sana. Nasıl sıkı sıkı bastırıyor dudaklarıma ağzını. Nefes alamadım resmen. Kurtaramadım kendimi bir türlü. Canım dinle lütfen, saçmalama. Tabii ki o beni öptü, ben niye öpeyim durup dururken. Hem oğlan kırık diyorum sana, bebekliğini biliyorum ben onun. Sen ne anlatıyorsun. Öpmeyi bırakınca gözlerime bakıp "Cesur" diye seslendi bana, artık neyin etkisi altındaysa. Sonra gözleri iyice kayboldu yuvalarında, kendinden geçiverdi. Zor tuttum da yatırdım yere. Dedesinin ilaçlarını yutmuş, avucundan çıktı boş kutu. Ya ne bileyim ne ilacıysa. Gazeteciler gelmiş, tepemizde fotoğraf çekiyorlardı. Oğlan hâlâ kollarımda kendini kaybetmiş bir halde yatarken bir yandan ambulans çağırın diye bağırıyorum bir yandan gazetecileri kovmaya çalışıyorum. Tamam, yok iyiyim, ağlamıyorum. Boğazıma bir şey takıldı sadece. Sonradan öğreniyorum tabii, banyoda en yakın arkadaşı kızla bu Cesur denen oğlanı işi pişirirken yakalamış. Onlar panikle kaçınca yalnız kalmış banyoda bizimki. Evet, arkadaşı olan kız anlattı ağlayarak, oğlanı ambulansa bindirdikten sonra. Ya ne içkisi, bak üstüme gelme. Çok bozuk işte sinirlerim. Hastanede çocuk şimdi. Bilmiyorum nasıl olduğunu, ben gidemedim, doğrudan otele geldim. Biraz kendime gelmem lazımdı. Duşun altına attım kendimi. Uzun uzun yıkandım. Ya biliyor musun, içimde sanki bir tel koptu o öylece kucağımda yatarken. Öyle masum, çocuksu. Aşkın varlığına inandığından yani... Zavallı şey, gözümün önünde hep konserlerimdeki neşeli, fıkır fıkır, tüm şarkılarıma eşlik eden o hali. Yok, Azat Bey'le konuşmadık daha. Ama yoldaymış, geliyormuş. Hastanede görürüm herhalde. Yahu yıllar önceki bir hikâye, olmuş bitmiş, daha ben yolun başındayken. İlişkimiz yıllardır tamamen iş ilişkisi, sen de biliyorsun. Şimdi bunu mu olay haline getireceksin? Adamın oğlu ölümle boğuşuyor, senin aklın hâlâ nerelerde. Hem ben seni kıskanıyor muyum o cadı, o kadidi çıkmış karından. Her gece onun o iğrenç koynuna girmenden söz ediyor muyum? Tamam, tamam özür dilerim. Biliyorum, çocukların... Evet, bir daha söylemem, bağışla beni. Bir daha asla demem bebeğim, lütfen şimdi böyle konuşma. Lütfen, kötüyüm çok diyorum anlasana. Bağırma, bak zaten mahvetti bu olay beni. Çocuğun buz gibi hareketsiz bedeni, dedesinin kan çanağı gözleri. Şimdi bir de gazetecilerle uğraş işin yoksa. Hayır yeminle içmiyorum, canım çıksın içiyorsam bak. Şu koltuktan kalkmayayım. Hem söz verdim sana, içer miyim hiç. Daha Londra'ya götüreceksin beni. Gezip tozup eğleneceğiz. Sadece ikimiz. Oysa yine orada karının yanındasın, her zaman oradasın işte. Bana ne olursa olsun, başıma ne gelirse gelsin, sen oradasın. Ama şimdi geleceksin değil mi? Ben bu haldeyken geleceksin. Lütfen geleceğim de, delireceğim burada yoksa. Gazeteciler aramaya başladı bile. Geleceksin değil mi? Karını pisliği içinde bırakıp. Ah, çocuğun beyaza kayan gözbebeklerini bir görseydin. Hep benimle kalacaksın sonra. Ya dedesinden kopan o tiz haykırış... Kayıtlar bitince, doğru Londra'ya. Koca adam sanki yaralı bir hayvana dönüştü birden. Sen ve ben.

Geleceksin. Ona hiç dönmeyeceksin.

Alo, duyuyor musun beni sevgilim?

Gelmiyor mu sesim?

Alo... Alo... N

Buket Arbatli

Beautiful Tango

Kahve makinesinin sesiyle uyandığında bir an nerede olduğunu anlayamadı. Salonda, koltukta. Oysa gece iyi uyudu, ilaç kullanmasına gerek bile kalmadı. Sevindirici bir gelişme, yine de günü gününü tutmuyor. Uykuyu yakalamak her zaman kolay değil. Eğer başarırsa, arada uyansa bile tekrar dalması için birkaç sayfa okuması yeterli. Kocası öyle değil, onun derdi, gecenin bir yarısı nedensiz uyanmak. Önceleri adam uyandığında bir hayalet gibi dolanırdı evde. Kadın onun kumaş terliklerinin sesini duyardı. Sonra adamın vücudunu saran titremeler arttı, yataktan kalkmak, terliklerini bulmak, sabahlığını giymek, tüm bu işler gözünde büyüdü, volta atmak yerine gözünü tavana dikerek yatmayı tercih etti.

Kahveyi fincana dökerken, Suç onun, diye düşündü, insanın iki satır okuma alışkanlığı olmalı, özellikle yaşlılıkta, pek çok şeyin yapılamadığı şu âciz dönemde, kitaplar onun uyku ve yatakla olan ilişkisini kurtarabilir. Başını salladı. Katır inatlı, koca Arnavut. Desenleri silinmeye yüz tutmuş kadehlere acıbadem likörünü boşaltmadan önce şişeyi kokladı. Dikkatli adımlarla tepsiyi çalışma odasına taşıdı. Bir süre kapının ardından gelen müzik sesini dinledi, Bach aralıktan yayılıyor, koridoru hüzne boğuyordu. İçeride kocası, her zamanki gibi bilgisayarın başında, dönüp gülümsedi. Cigarillonun tatlı kokusu odayı doldurmuş. Tepsiyi masaya bıraktı, camı açtı. Serin bir rüzgâr külleri uçurdu. İçini çekti adam.

"Hangi dağda kurt öldü? Kahvenin yanında likör."

"Haftada bir gün, olsun o kadar."

"Doğru, ne zevkimiz kaldı ki?"

Sustular. Aslında, diye düşündü kadın, onun pek çok meşgalesi, keyfi var. Kahvaltıdan sonra cigarillo, her akşam online briç, haftada bir gün okul arkadaşı olacak o iki gıcık tiple oynadığı bezik. Marközlerin sesine sinir oluyor ama bir şey söylemiyor. Sadece adamlar yardımcı kızla şakalaşırken aşırıya kaçarsa duruma el koyuyor. Utanmasalar flört edeceklerdi kızla. Kız da malın gözü, o ayrı. Dul olan misafire göz süzüyor, gördü. Tüm bunlar midesini bulandırıyor.

"İmalarını anlamıyor değilim. Yürümekten âcizsin ama aklın orada."

"O iş için yürümem gerekmiyor," dedi adam gülümseyerek. "Aynı yatakta yatmayalı yıllar oldu. Ayaklarını ısıtırdım eskiden."

“Başlama yine. Horluyorsun, uyutmuyorsun beni. Hem üşümüyorlar artık.”

“Ne üşümüyor?”

“Ayaklarım. Söylediklerinin yarısını unutuyorsun ama onu unutmuyorsun.”

“Sevişme deniyor ona. Ağzına almayacağına yemin ettin galiba.”

Bu rezilliğe daha fazla dayanamayacak. Fincanları, bardakları tepsiye koydu, burnundan soluyarak odayı terk etti. Arkasında adamın kıkırdamaları. Bunak ihtiyar vazgeçmiyor bir türlü. Kendi vücuduna bakmaya tahammülü yokken bir de adamı çıplak görmesi isteniyor. Ne bitmez bir iştah.

İlk fırsatta adamı kızına şikâyet etti. Kızın dinlemek istemeyişine içerleyerek konuştu telefonda.

“Başka kime söyleyebilirim canım? Hastalığı daha da ilerlemeden son isteğiymiş. İnanılır gibi değil, bizim yaşımızda. Bunun arkadaşları da böyle, ne şakalar yapıyorlar aklın durur, ergen sanırsın.”

Duymak istemiyor kız, babasının yüzüne nasıl bakacak sonra? Telefonu kapadıktan sonra koltukta oturmaya devam etti. Kulak kabarttı ama çalışma odasından ses gelmiyordu. Eğildi, kasları erimiş bacaklarına baktı. Eteğini yukarı çekti. Mavi damarlı soluk bir ten, doğumlardan hatıra çatlaklar, dayanamadı, eteğini indirdi. O bacakların eski halini hatırlamaya çabalamak, gençliğin altın çağını. Sıcak bir yaz gününde kucağında oğlan, kızı bacağına sarılmış, kırmızı ojeli ayaklarını beyaz köpüklü dalgalar sarıp geri çekilirken dönüp kumsalda oturan kocasına bakışını hatırladı. Adamın onu arzulayışını. Anıların böyle güzel kalmasına izin vermiyor adam, anılardaki kadının. O anda kalmak istiyor. Zamanı ellerinde tutmak. Ne var ki elleri hiçbir şeyi tutamayacak kadar titriyor.

Kulak kabarttı, alışkın olduğu müziği, klavyede hareket eden parmakların sesini, tütünün kokusunu bekledi. Seslenmenin fayda etmediğini biliyor, adamın işitme kapasitesi iyice azaldı, üstelik cihaz fikrine karşı, yine de seslendi. Herhangi bir karşılık gelmedi. Kadın gün geçtikçe artan halsizliğine aldırmadan kalktı, odaya gitti. Kapı aralık, bilgisayar ekranında bir uyarı yanıp sönüyordu, oyun sırası sizde. Yerdeki paketin üzerinden atlayıp içeri süzüldü. Adam boylu boyunca yüzüstü yatıyordu. Göğsünden kopan bir çığlık, kendine yabancı sesle haykırdı. Hareketsiz bedeni çevirdi, başını kocasının göğsüne koydu. Derinden gelen bir ses, kulağına vuran zayıf solukla gözleri doldu, Tanrı’ya şükürler olsun. Beyaz saçları dağılmış başın altına yastık yerleştirdi, telefona koştu.

Sessizliğe alışkın ev telaşlı ayaklarla, açılıp kapanan mekanik seslerle sarsıldı. Şuuru açılan adama ardı ardına sorular sorulurken bir sürü el onun yaşlı vücuduna cihazlar takar, bildiği bilmediği bazı şeyleri ölçerken kadın konuşmadan ayakta bekledi. Adam hastaneye götürülme fikrine karşı ama kimse dinlemedi onu. Ambulanstan indirilişine, yataklı servise çıkarılmasına, damar yolu açılmasına ses çıkarmadan katlandı. Nihayet başucu lambasının yumuşak ışığı altında, alışkın oldukları gibi baş başalar, adam uyuyor. Refakatçi koltuğunda oturmuş, monitörün mekanik sesini dinlerken kadın onu bulduğu andan itibaren ilk defa huzurlu. Gözü pencerenin ardındaki şehrin ışıklarında değil, adamın üzüntüyle sarkmış yüzünde. Kaplumbağayı andıran kırışık gözkapakları kapalı, kaşlarının uzamış uçları aşağıya sarkmış, burnunun üzerinde vişneçürüğü bir morluk. Ama şimdi korkulacak bir şey yok, o yorgunluktan uyuyor. Kocasının alnına dökülmüş saçlarını parmağının ucuyla düzeltti, kulağının arkasına doğru taradı. Kapının aralanmasıyla elini çekti hızla. Kızı ona doğru koştu, sarıldılar. Genç kadın, kolundaki seruma aldırmadan babasının üstüne abandı.

“Kaplumbağayı andıran kırışık gözkapakları kapalı, kaşlarının uzamış uçları aşağıya sarkmış, burnunun üzerinde vişneçürüğü bir morluk.”

“Hastaneye düşmesek geleceğin yoktu,” dedi adam gözlerini açarak.

“Haksızlık etme baba. Her gün arıyorum. Çok korkuttun bizi.”

Oğlana haber verilmedi, zaten yurdundan uzak, oralarda merakta kalmasına kimsenin gönlü razı gelmiyor. Olan bitenin sorumlusu muhakkak ki cigarillo. Kız ilaçların unutulup unutulmadığı konusunda annesini sorguya çekse de içi rahatlamışa benzemiyor. Kapı açıldığında hararetli bir tartışmanın içindeydiler. Doktor akşamüstü yaşlı çifte yaptığı açıklamaları tekrar anlatmaya başladı.

"Ben biraz hava alıp gelsem," dedi kadın.

Şaşırdılar. O hırkasını alıp çıkarken doktor konuşmaya devam ediyordu. Bahçedeki bankın ucuna ilişti. Bahçe hastanenin parlak mavi ışığı altında âdeta gerçeküstü bir yer. Ürperdi. İleride ağaçlar birbirine yaklaşmış, devasa bir hayalete dönüşmüş, kadın gözünü ondan alamıyor, yavaşça üstüne yaklaşıyor gibi geldi, kendini kantine zor attı. Güçbela bir kahve söyleyebildi.

Doktor gittikten sonra kız babasının elini tuttu, yanağına götürdü. Yumuşak bir sesle konuştu.

"Baba lütfen inat etme. Bir gece daha kal. Başka türlü MR çektirmezsin sen."

"O kuyu gibi yerde içim daralır benim. Ölmeden tabuta konmakla bir."

Baba kız arasındaki tartışma biraz daha sürdü. Sonunda pes etti adam. Kız zafer kazanmış bir ifadeyle telefonuna baktı. Geç kalacak. Annesini çağırmayı düşünürken adam konuştu.

"Hayatım sana bir şey söylemek istiyorum, annen gelmeden. Gerçekten MR'a gerek yok. İlaç yüzünden olmuş. Hani şu mavi ilaç var ya."

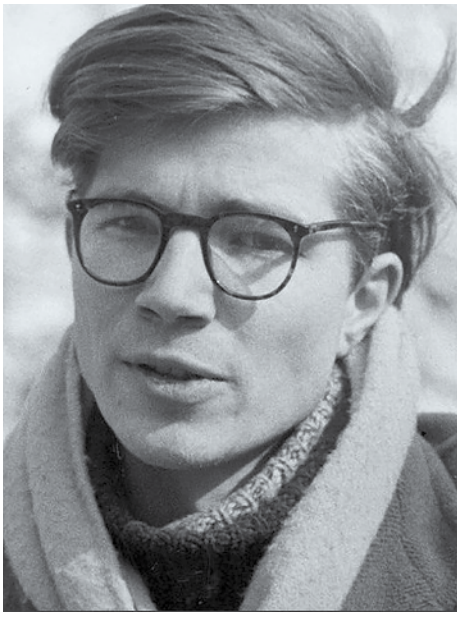
Sustu adam, kız hayretle bakıyor, devam edemedi. Annesine söyler bu, diye geçirdi aklından. İyice diline düşeriz şimdi. Ne akla hizmet? Yine de ilacı arkadaşından gizlice almak, her hareketin izlendiği evde punduna getirip içmek, kaçamak yapmak gibi bir şeydi. Unutulmuş o heyecanlar, bir başka kadınla yakalandığında duyulan garip, zevk ve korku bileşimi. Karısının onun sadakatsizliğini unutması biraz zaman almıştı ama tekrar seviştiklerinde tanımadığı bir kadına sahip oluyor gibi hissetmişti. Tüm bunlar çok uzun zaman önceydi. Küçük mavi hapı aldığında kasıklarının arasında bir hareketlenme olmaması ise tam bir hayal kırıklığı. Yine de, diye düşündü kızının şaşkın yüzüne bakarak, denemek bile heyecan verici.

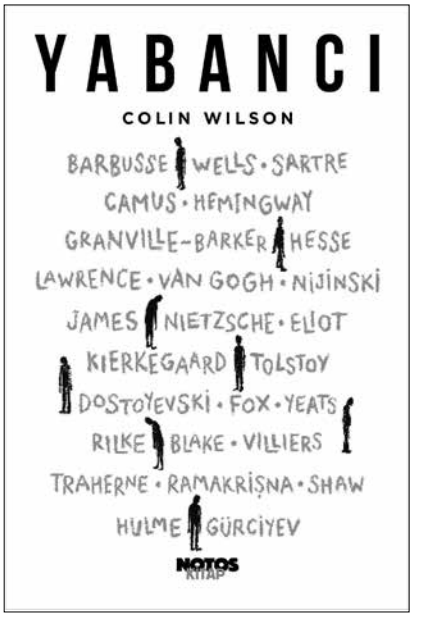
Anne tam zamanında geldi, kızla babayı uzayan sessizlik ve utançtan kurtardı. Kız annesini alelacele öptü. Çocuklar uyumadan eve yetişmesi gerekiyordu. Genç kadın çantasını kaptı, arkasına bakmadan odadan çıktı.

Ertesi gün eve geldiklerinde kadının tüm ısrarlarına rağmen adam çalışma odasına çekildi. Kapının ardından müzik sesi yükseldi, "Beautiful Tango". Tütünün tatlı kokusu onu izledi. Kadın pencereden dışarıya baktı. Bulutlar onun göremediği yerlere sürükleniyordu. Zaman denen tanrının asasını takip ediyorlardı. Gözlerinin içine bakarak dans eden çifti gördü gökyüzünde, tutkuyla ağlayan, günahlarının affedilmesini dileyen adamı. Yatak odasına gitti, çekmecenin derinliklerinden dantelli iç çamaşırlarını çıkardı. Pörsümüş göğüslerine hiç bakmadan şifon geceliği giydi. Saçlarını topuz yaparken aynadaki yaşlı kadınla göz göze gelmedi hiç. Terliklerini çıkarıp tırnaklarına kırmızı oje sürdü. Oje kuruyuncaya dek paspasın desenini seyretti. "Beautiful stranger" diye söylüyordu şarkıcı. Kadın ayakucunda çalışma odasına gidip kapıyı sonuna dek açtı. Adam sandalyede döndü, ona baktı. N

YABANCI

Sartre ve Camus'den Nietzsche ve Van Gogh'a, Dostoyevski ve Hesse'ye...

Colin Wilson

İngilizceden çeviren
Cihan Barış Özkan

Colin Wilson'ın kendi yabancılık deneyiminden hareketle iki yıl boyunca Britanya Müzesi kütüphanesine kapanarak yazdığı, 1956'da yayımlandığında büyük sansasyon yaratan ve otuzdan fazla dile çevrilen felsefi-edebi incelemesi **Yabancı** varoluşçuluğun "Nasıl yaşamalı?" sorusunu enine boyuna kat ediyor. Edebiyat, sanat, felsefe ve dinsel deneyimin hakikatlerini merkeze aldığı varoluşçu fenomenolojiyle romantizmden modernizme, mistisizmden çağdaş psikolojiye kapılar açıyor.

Sartre ve Camus'den Nietzsche ve Van Gogh'a, Dostoyevski ve Hesse'den Blake ve Gürciyev'e uzanan bir çizgide düşünceyle yaşamın, yaratıcılıkla yalnızlığın trajik çelişkisini Batı'nın hem çöküş hem de çıkış simgesi olan "Yabancı"larla sorguluyor Colin Wilson. Kaosun, bilmemenin ve yanılsamanın eşiğinde dünyaya, tarihe, insanlığa, topluma yabancılaşan bu "garip" figürlerin içgörüleriyle "gerçek yaşam"ın peşine düşüyor. Varoluşçu pesimizmin, belirsiz toplumsal muhalefetin ve "kaybeden edebiyatı"nın ötesine bakıyor.

Yabancı'nın hayatın içinden gelen hakikat çağrısı felsefenin temel sorusunu bize yeniden hatırlatıyor: "Aslında bütün mesele neydi?"

448 s. • 39 TL
ISBN 978-605-2389-68-3
Kapak: Tarık Kirpi

www.notoskitap.com

Dağıtım
Alfa Dağıtım
212 513 34 20

NOTOS KİTAP

Ekin Kadir Selçuk

Bir Yıl Sonra

Kantinin ortasındayım, elimde plastik çay bardağı. Masalar dolu, etrafta tanıdık yüzler. Herkes bana mı bakıyor? Kapüşonumu örtmeyi unutmuşum. Çay elimi yakıyor, köşede oturanlar Gürkan'la Aysel olmalı, yanlarına gidiyorum. "Merhaba arkadaşlar." Çay bardağını masaya bırakıyorum. Aysel oturduğu yerden başıyla selam veriyor. Bir eli çenesinde telefonuyla oynamaya devam ediyor. Gürkan ayağa kalkıyor ve gülümseyerek, "Oo abi merhaba, neredeydin sen bunca zamandır," diyor. Sahi bilmiyor mu? İsmail anlatmamış mıdır? Gürkan'la kafa tokuşturuyoruz. Çayımdan bir yudum alıyorum, "Ee ne yapıyorsunuz?" Aysel hiç yüzüme bakmadan, "İyi, sen," diyor. Telefonunu Gürkan'a gösteriyor, "Kanka bu fotoğrafı atacağım, olur değil mi," diyor. Gürkan oturuyor, yana kayıyor ve bıraktığı boşluğu gösteriyor. Ben de oturuyorum. Böylesi daha iyi. Herkese arkanı dönmek. Gözlerin üzerinde olmaması.

Gürkan'ın önünde fotokopiler var. Üzerleri çizili. En altta bir kitap. Kitabın ucuna ve fotokopilerden birinin kenarına kahve dökülmüş. "Sınavlar haftaya değil mi," diyorum. Gürkan bir kaşını kaldırarak bakıyor, "Evet abi, ne yapacaksın, gireceksin değil mi," diye soruyor. Kafamı sallıyorum, "Gireceğim. Notlar nerede?" "Akın kırtasiyede," diyor, "yeni açıldı, ben sana gösteririm." Bir yılda ne kadar çok şey değişmiş. Masalar artık kırmızı değil, kantinin sadece adı "Kırmızı" kalmış. Ağaçları kesmişler. "Fernandes ölmüş diye duydum, doğru mu?" "Öldü maalesef," diyor Gürkan, uzaklara bakıyor, "Esin Hoca çok ağladı, kadın hâlâ toparlayamadı kendisini." Aysel'e bakıyorum. Bizimle ilgilenmiyor. Gözü telefonunda. Onun bu umursamazlığını, Gürkan'ın sıcak tavrını neye yormalı?

Yan masada Berna'yla Berivan oturuyor. Önlerinde bildiriler, hararetle bir şeyler konuşuyorlar. Yine bir eylem hazırlığı mı var? Az önce Berna'yla göz göze geldik, selam vermeye utandım. O da bir şey demedi. Demek onlar da beni suçlu görüyor. Her şeyi bilmiyorlar, hem içkiliydim, kendimde değildim. Gürkan eğilmiş, çantasında bir şeyler arıyor. O sırada pamuk tüylü bir köpek yanımıza geliyor. Kafasını okşuyorum. Gürkan çantadan kafasını kaldırıp, "Bak bu Altın," diyor, "Fernandes'le çok iyi arkadaştı, o öldükten sonra biz de Altın'la avunuyoruz." "Altın, kızım" diyorum, patisini veriyor. Gürkan çantasından çıkardıklarını gösteriyor. İki bilet. "Hafta sonu Fener maçı var, biliyorsun," diyor. "Oğlum yine mi maç, sizin bu fanatikliğiniz hiç bitmeyecek mi?" diyorum. "Ne yapalım abi," diyor, "bu şehirde başka yapacak bir şey mi var?"

Aysel telefonda konuşuyordu, kapayınca, “Perihan gelecek şimdi,” diyor. “Perihan kim,” diyorum. “Birlerden bir kız,” diye atılıyor Gürkan. Birlerden. Demek beni tanımıyor ama ya ona da anlattılarsa? Kapüşonumu örtüyorum, içeri yiyecek bir şeyler almaya gidiyorum. Kafam önde yürüyorum. Döndüğümde küt saçlı, kara gözlü bir kızın Aysel’in yanında oturduğunu görüyorum. Perihan olmalı. Elimi uzatıyorum, “Merhaba, ben Ozan.” Tokalaşıyoruz. Gülümsüyor. “Nereden Perihan,” diyorum. “İstanbul’dan.” “Harika, neresinden?” “Caddebostan.” “Caddebostan mı? Bu ne tesadüf.” Konuştukça açılıyorum. Aysel bir bana bir Perihan’a bakıyor. Güneş bulutların arasından yüzünü gösterdi. Şimdi Perihan’ın gözlüklerine yansıyor. O da arkadaşlarıyla Caddebostan sahilinde içmeye gitmiş yazın. “Ben de içiyorum orada,” diyorum. Fakat bunu tek başıma yaptığımı, denize karşı kendimle hesaplaştığımı anlatmıyorum. Perihan, “Buralarda içebileceğimiz bir yer yok, barlar çok pahalı,” diyor. “Biz de evde içeriz,” diyorum. “Olur tabii,” deyip gülümsüyor. Derslere gireceğim. Varsın İsmail de orada olsun. Kim ne derse desin.

Altın uyukladığı yerden kalkıyor, geriniyor. Arkaya yürümeye başlıyor. Kafamı çevirip nereye gittiğine bakıyorum. Herkes kendi masasındaki insanlarla konuşmakla meşgul. Kimse beni izlemiyor, kimse bana bakmıyor. Hepsi benim kuruntummuş. Perihan’ın elindeki kitap dikkatimi çekiyor. Perihan baktığımı fark ediyor. Eline alıp gösteriyor, “Siyaset dersi hocası önerdi,” diyor. “İdeolojileri işliyoruz. Bütün ideolojiler var bunda.” Perihan’ın elinden kitabı alıp sayfalarını çeviriyorum. “Şu an neredesiniz,” diye soruyorum. “Bu hafta muhafazakârlığı işledik,” diyor, “ama konu döndü dolaştı siyasal hayatta şiddetin rolüne geldi.” Öyle bakakalıyorum Perihan’a. Gülümseyişim donuyor. Kafamda birden bir zonklama başladı. Yüzümün kızardığını hissediyorum. Şiddet mi? Bu da nereden çıktı şimdi? Niye söyledi bunu? Aysel bana mı baktı o esnada? Gürkan’ın önündeki sigaraya uzanıyorum. Bir tane alıyorum. Rüzgâr çıktı, sigarayı yakmakta zorlanıyorum. Çayım soğumuş. Tek seferde kalanı içiyorum. Midemde bir tuhaflık. Kimseyle göz göze gelmemeye çalışıyorum. Sigaram bitince söndürüp montumu elime alıyorum. O sırada Perihan öne doğru eğiliyor, “Sen kaçıncı sınıftasın,” diye soruyor. Bir an duruyorum, montu yerine bırakıyorum. “Normalde dört olmalıyım ama uzattım bir yıl.” Aysel önündeki krakerden bir tane alıyor, “Askerlikten yırtmak için değil mi?” Boynumu dikleştirip, “E tabii sizin öyle dertleriniz yok,” diyorum. “E olsun mu?” “Niye olmasın, sizin ne özelliğiniz var? İsrail’de kadınlar iki yıl zorunlu askerlik yapıyor.” Yüzümdeki çizgiler yine sertleşmiş olmalı. Bunu fark edince zoraki bir gülümseme konduruyorum yüzüme. İşte yine bir tartışmanın içinde buldum kendimi. Her şeyi berbat ettim. Daha şuraya geleli yarım saat oldu. Yok, ben akıllanmayacağım.

“Amaan neyse ne,” diyor Aysel. Titreyen elimle Aysel’in koluna dokunuyorum, “Tabii canım, önemli değil.” Aysel hiç yüzüme bakmıyor. “Ben kalkıyorum.” Perihan, “Biz de kalkalım,” diyor. Elini uzatmadan gülümsüyor, “Tanıştığımıza memnun oldum.” Ayağa kalkıyorum nedense, Gürkan omzuma dokunuyor, “Görüşürüz kanka.” “Görüş... tabii görüşürüz,” diyorum. Arkalarından öyle bakakalıyorum. Onlar uzaklaşınca etrafı inceliyorum. Herkes beni izliyor, bütün gözler yine üzerimde, farkındayım. Kapüşonumu örtüp sırtımı tekrar onlara dönüyorum. Cebimde bozukluklar var. Bir tanesini alıp tahta masa üzerinde sürterek çeşitli şekiller çiziyorum. Üçgen, dikdörtgen, kare, daire... Şekiller yavaş yavaş büyükten küçüğe doğru gidiyor. Paranın üzerinde tahta kırıntıları. Üfleyip tekrar cebime koyuyorum. İsmail’in yaralı yüzü, kan sızan başı gözlerimin önüne geliyor. Oturduğum yerde küçülüyorum. N

Nurhan Şahinkaya

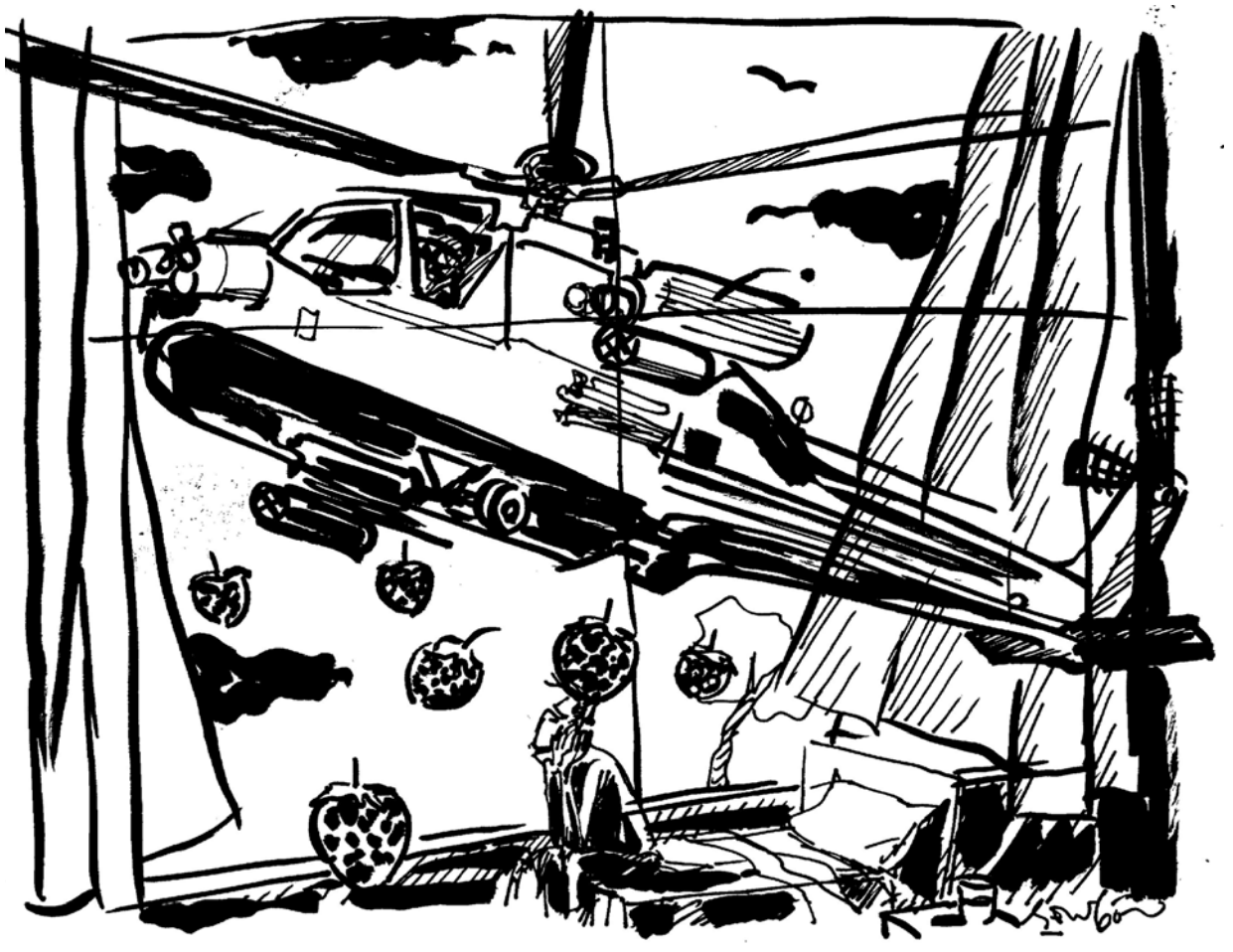
Ocak

Hacı Teyze'nin özene bezene hazırladığı çilek reçeli olmasaydı bütün bunlar olmayacaktı.

Hemen her sabah perdenin aralığından sızan ışık huzmesinin gözüme vurmasıyla uyanıyordum. Sabaha karşı saatlerinin o tatlı uykusunu rezil eden, ne yaptığını bilmeyen bir oyuncuydu bu. Evde olabilmenin, yatağımda uyuyabilmenin, daha da önemlisi yaşayabilmenin tadını çıkaracakken arsız bir ışık beni perişan ediyordu. Bu kendini sevimli gösteren şeyin gözümün içine aniden girmesiyle fırlıyordum yataktan. Perdeyi sağa çeksem soldaki, sola çeksem sağdaki aralıktan sızıyor, beni deli etmeye yetiyordu. Onunla boğuşurken kaçan uykum sayesinde güne zinde ama ip üzerinde dikkatle yürüyen bir cambazın huzursuzluğuyla başlıyordum. Sinirlerim her yöne kayabilecek gibi oluyordu. Bazen bir söz, bir bakış onları yürüdükleri ipin üzerinden teker teker düşürüyor, şiddetine göre bazısı bir bağırış, bir bakış, bazısıysa bir kapı çarpması, karşı duvara fırlatılan kalem kâğıt, devrilen bir masa olarak geri dönüyordu.

Bu defa ışık filan yok. Henüz gün ağarmamış. Beni sabahın köründe uyandıran, karşı arsadaki işçilerin yaptıkları gürültü. Tam on gündür aynı eziyet. Güm diye bir sesle fırladım yataktan. Perdeyi sonuna kadar sıyırdım. Pencereyi de. N'apıyorsunuz lan siz! Aldırmıyorlar. Beni duymadılar sanki. Bir daha. Karım da yataktan fırlamış. Arkamda beni çekiştiriyor. Haluk ne yapıyorsun, belediye işçileri onlar. Adamlar keyfinden mi bu saatte çalışıyor. Sese baksana güm güm, diyorum. Bildiğin mayın patlıyor. Karım sinir bozucu sakinliğiyle, elbette mayın patlamadığını, dinamitle binayı yıkmaya çalıştıklarını, harabeye dönen o yapının yıkılıp yerine park yapılacağını, buna şükretmemiz gerektiğini tane tane anlatıyor. Hiç bıkmadan anlatabilme konusunda üstüne yok. En az onuncu kez dinliyorum bunları. Her defasında sanki ilk kez anlatıyormuş gibi. Bir defasında yüzüne dikkat ettim, aynı vurguları, aynı tonlamayı yapacak mı diye. Altıncı sefer filandı sanırım. Yaptı. Harabeye dönmüş binanın içinde gecenin bir vakti bali çeken çocukları anlatırken, o serseri kılıklı, insan bile sayılamayacak çocukların hallerini anlatırken yaptı. Yüzünü buruşturdu ve kurtulacağız bunlardan derken her iki elini defetme pozisyonunda salladı.

Baktım yine uzatacak. Tamam Arzu, dedim. Bu saatte bu gürültüye hayatta sinirlenmeyeceğim, konuyu kapayalım mı? Kapamadı. Bütün bu sinirimin yaşadıklarımla ilgisi olduğunu, şu allah kahredesice günleri bir türlü unutamadığımı, eğer bu yarayı kendi

kendime sarmayı başaramayacaksam bir psikoloğa gitmemin ne kadar iyi olacağını, onların bu işin ilmini yaptığını ve cümle âlemin çok zor zamanları bu yolla atlattığını yine tane tane anlattı. Bütün sinir bozuculuğuyla. Sabahın köründe pencerenin önünde dikilmiş bunları konuşuyoruz. Bak Arzu, dedim. Ya sus ya... Yaparsın sen, dedi. Sanki bir şey yapmışım gibi. Sen bana bunu da yaparsın. Dişlerim kenetli. Bütün çenem sızlıyor. Avuçlarımı mutfakta açtım. Tırnaklarım batmış. Her iki avucumda küçük küçük dörder tırnak yarası.

Ertesi sabah yine aynı gürültü. Bu defa yere düşmüşüm. Kalkıp yatağın kenarına oturdum. Baktım Arzu da ayakta. Avuçlarımdaki tırnak izlerini gördüğünden olsa gerek dırdırlamıyor. Koşarak mutfağa gitti. Etrafı buğulanmış büyük bir bardak soğuk suyla döndü. İç canım. İçtim. O kadar hızlı içmişim ki beynim zonklamaya başladı. Arzu kafama bir şeyler oluyor! Gülümsedi. Her şeyi bilen karım bunu da biliyor. Soğuk baş ağrısıdır o, geçer, dedi. Yatağın kenarında oturuyorum. Ne kalkabiliyor ne de yatabiliyorum. Ellerimle başımı sıkıştırdım. Biraz rahatladı. Tam uzanacakken güm diye bir patlama daha. Beni yine yerimden sıçrattı. La havle! Arzu yine yetişti imdadıma. Bugün bitiriyorlarmış. Belediyeyi arayıp sormuş. Bir gün daha, dedi. Bir gün daha sabret.

Kahvaltı hazırladı ben sakinleşmeye çalışırken. Karşılıklı oturduk. Çıt yok. Kahvaltı aynı. Ev aynı. Arzu aynı. İşe gideceğim, aynı. Hatta her sabah bizi yataktan zıplatan gürültü bile aynı. Askerden dönünce başka bir hayatım olacak sanıyordum. Böyle aynılıkları dert etmeyeceğimi, ufak tefek şeyleri kafama takmayacağımı, yaşamın sonuna kadar keyfimi süreceğimi... Olmadı şimdiye kadar. Taze bir kararın tam zamanı. Bugün yeni

hayatımın ilk günü olsun. Gülümsemişim. Arzu da gülümsüyor. Böyle gülmek bana çok yakışıyormuş. Tam masadan kalkacakken pır pır pır diye bir ses. Bu defa da sandalyeden fırlamışım. Bu ne! Helikopter mi var tepemizde? Yok canım ne helikopteri, tüp bitiyor, dedi. Baktım pırpırlayan ocak. Altını kapadım hızla. Arzu durur mu? Kahvaltısı daha bitmemiş, hiç saygım yokmuş, bunda ne varmış, her ses beni huylandırıyormuş. Artık bu konu fazla uzadı, dedi. Uzatma sen de, dedim. Uzattı. Dır dır dır. Bitirmedi. Ayakta dikilmiş onu dinliyorum. Tırnaklarım avuçlarımda. Kesin bir psikoloğa gitmeliymişim. Arzu sus! Sustu. Git çayını nerede içersen iç, kes sesini.

"Beni ne kadar beğendiğini, dünyanın bütün yakışıklıları karşısında dizilse dönüp bakmayacağını, onun için benden daha yakışıklı kimse olmadığını..."

Baktım ertesi gün ocak yine pırpırlıyor. Bütün huzurum kaçtı. Bu defa kapamadım. Sevgili karımın sıcak çay içme keyfine saygı gösteriyorum. Nefes almam lazım. Balkon kapısındayım. Bahar sabahı serinliği. Derin birkaç nefes. Oturuyorum yeniden masaya. Bir dilim ekmeğin üzerine ince bir katman yağ sürüyorum. Üzerine de çilek reçeli. Bir lokma. Çileğin kokusu, tadı ağzımda. Aynı Hakkâri'de askerlik zamanları gibi. Bir Hacı Teyze vardı, karakola yakın bir evde otururdu. Arada bize çilek reçeli yapardı. Nereden buluyorsa o küçücük çileklerin bir kokusu olurdu ki buram buram. Reçel gelince yemeklerin yüzüne bakmaz, bir kavanoz reçeli beş dakikada siler süpürürdük. Bir sabah yine kahvaltıda çilek reçeli yiyorduk. Telefon çaldı. Bir arkadaşım kalktı masadan. Beş dakika sonra yüzü bembeyaz bir halde döndü. Ne oldu, dedik. Karakolu basacaklarmış. Dikkatli olmalıymışız. Ne dikkati, daha on gün önce komşu köydeki karakolu bastılar da hepsi ölmedi mi, dedim. Sessizlik oldu. Bu adamların şakası yok, dedim. Yardım gelecek, helikopteri yüklüyorlarmış, dedi. Gelsin bakalım, dedi çocuklardan biri. Bekleriz. Vatan sağ olsun. Üç gün geçmemişti ki yedik baskını.

Ne düşünüyorsun, dedi Arzu. Ekmeğin yarısı elimde kalmış. Bıraktım tabağa. Yüzüne takıldı gözlerim. O da bana bakıyor. Çıkıyorum ben, dedim. Sağ ol. Ocağı kapamadım.

Günler birbirinin aynı. Uyku aynı, uykusuzluk aynı. Pazar sabah yine erkenden ayaktayım. Bu defa beni uyandıran, işçilerin gürültüsü ya da ışık değil, içime işleyen o sinsi alışkanlık. Sabahın köründe uyanma alışkanlığı. Tabii öyle bir iki günde gelişmedi bu durum. Arzu'nun söylediği gibi hemen bitmedi dinamitle ev yıkma çalışması. Tam yirmi bir gün sürdü. Uğursuz yirmi bir. Ayın yirmi birinde askere gittim, ayın yirmi birinde evlendim, yirmi birinde gömdüm babamı. Uğursuz yirmi bir. Bu defa tersi olur mu? Olur belki. Ortalık sakinlediğine göre... Kalktım. Yatağın ayakucunda dikiliyorum. Şu kadını uyandırıp dün gecenin hesabını sorsam mı?

Dün gece arkadaşlar bize gelmişti. Film seyredelim demiştik. Kadehleri doldurdum. Koltuklara yerleştik. İşgüzar Tunç kalktı, Işığı kapayalım, dedi. Fırladım. Yetişemedim. Ortalık kararmış. Donakaldım. Aç şunu, diye bir nara. Açtı. Karanlıkta izlemeyi sevmiyoruz da biz, diye geveledi Arzu. Gevelesin. Ne güzel, ışıl ışıl seyrettik işte. Karanlığa ne gerek var. Film sonunda herkesten bir yorum geldi tabii. İyi film, dedi Tunç. Şarkılar çok güzeldi, dedi Sevda. Seda, Adam çok iyi ya, dedi, der demez kocası Tunç ani bir refleksle ona baktı. Yani fena değil, galiba iyi spor yapmış, diye mırıldandı. Bence de, dedi Arzu. Ben de spor yapıyorum ama takdir ettiğin yok, dedim. Tam istediği cevabı vermiştim. El âlemin yanında beni övecek. Öyle yaptı. Beni ne kadar beğendiğini, dünyanın bütün yakışıklıları karşısında dizilse dönüp bakmayacağını, onun için benden daha yakışıklı kimse olmadığını... Bir yandan da ekrandaki adama bakıyordu. Sonra bir kahkaha. N'oldu şimdi, dedim. Aklına komik bir şey gelmiş. Bütün gece kıkır kıkır. Özellikle Tunç'un bütün iğrenç esprilerine kahkahayla güldü. Şu devedikenleri gitsinler konuşacağız, diye fısıldadım kulağına. Yanımdan kalktı. Sohbet yine de keyifliydi. Özlemişim. Tunç hariç. Arzu da aksine ona özen gösteriyordu. Kadehi boşalır boşalmaz doldurmam için kaşı gözüyle işaret ediyordu.

Üçüncü kadehten sonra aldırmadım. İçmeyiversin. Bir kere daha kaşlarını kaldırdı, kadehi işaret ederek. Başımı çevirdim. Kalktı. Homur homur karafı aldı. Tunç'a yaklaştığında ağzının kulaklarına varışı, bir edayla cilveyle kadehi doldurması, eğildiğinde memelerinin bütün haşmetiyle Tunç'un ağzına girecek kadar açılması ve o halde yavaş yavaş oyalanışı kanımı dondurmuştu ki Seda fırladı yerinden. Ben hallederim, dedi. Karafı kaptı. Arzu şaşkın. Geldi usulca yanıma oturdu. Ses çıkarmadım. Epey geç vakit gittiler. Onlar gider gitmez yatağa girdim. Yüzünü görmeyeyim şu uğursuzun. O daha geç yattı. Bir süre mutfaktan gelen sesleri duydum sadece.

Sabahın köründe bunları düşünmektense gidip kahvaltı hazırlasam daha iyi olacak. Hesap sorma işi sonraya kalsın. Geceden kalan dağınıklık varsa onları da toparlarım, oyalar beni. Baktım salon tertemiz. Pencere açık. Bir güzel havalanmış. Sadece cılız bir mum yanıyor. Söndürünce iğrenç bir koku kapladı ortalığı. Mutfağa girince kapıyı kapadım. Kahvaltı hazır olunca seslenirim. Ocağı açtım. Çayı koydum. Geberesice tüp bitmemiş, hâlâ pırpırlıyor. Pır pır da pır pır. Kulaklıklarımı takıp müziğin sesini açtım. Fakat sesi hâlâ duyuyorum. Helikopter tepemde dönüyor. Kahvaltılıkları çıkardım. Buzdolabının orta rafında poşette bir şey var. Tabancam. Tatile giderken koymuştum oraya. Hırsızlara karşı. Aldım. Poşetiyle birlikte masaya bıraktım. Arzuyu uyandırmaya gidince koyacağım çekmeceye. Kelebek desenli tabaklar rafın en arkasında. Sadece misafir gelince kullanılıyor. Onları da ite kaka çıkarıp masaya yerleştirdim. Çay suyu taşıyor cıs cıs. Çayı demledim. Ocak yine pırpırlıyor. Müziğin sesini daha da açtım. Masa hazır sayılır. Baktım tatlı koymamışım. Bal ve reçel kavanozunu çıkardım dolaptan. En kelebeklisinden iki küçük kâse daha aldım. Balı koydum. Reçel kavanozunun ağzını açınca bir çilek kokusu kapladı ortalığı. Buram buram. Reçel değil, yeşil yeşil sapları olan küçük dağ çilekleri. Saçıldı aniden. Her yer çilek. Tezgâhın üzeri silme çilek. Koku. Balkonun kapısını açtım. Koku azalmadı. Pır pır pır. Ocak susmuyor. Müziğin sesini sonuna kadar açtım. Beynim patlayacak. Ayağımın altında çilekler. Vıcık vıcık. Kan gölüne döndü ortalık. Koku. Kan kokusu. Ellerim ayaklarım kıpkırmızı. Helikopter susmuyor. Ocak mı? Mutfakta cesetleri kana boğulmuş beş arkadaşım. Bacağımı kaldıramıyorum. Oluk oluk kan akıyor. Tabancam. Tetiği çekiyorum. Helikopter paramparça. Ortalık toz duman. Tabaklar, dolap kapakları. Güm! Mayın mı? Her yer alev alev. Arzu'nun çığlığı. Kolumdan çekiştiriyor. Silahı doğrultuyorum ona. Bir çığlık daha. N

Figen Dölek

Yağmurun son damlasını bilir miyiz,

Ya gözyaşının,

diner, diyor sadece,
diner.
İlkler kolay, diyorum,
bavulun koyuluğunda görünür olan şeffaf damlaya,
seni bildim işte,
korkmuş, titriyor o da, hemen dibine düşen, düşer düşmez de kendini dağıtan ötekine sonucu bildiriyorum, aranızdaki fark azıcık ama sen ikinci oldun, hem de kaç tanede,
efendim, diyor adam,

size değil, yağmura söyledim,
bu aylarda yağmur yağmaz pek, su sıçradı herhalde,

elimdekileri kapının önüne bırakıp göğe bakıyorum adamın sözü üstüne, haklıymış, bugünü ilk kez o an görüyorum,
kendimi de, adamın su'yla konuşmama şaşırmayışını,
nereden sıçradın sen'le bize katılışını, adamı hatta, ilk kez,

buluştuğumuzu hatırlıyorum ama,
o köşeden buraya nerelerden geldik, ne zamandır peşinden sürükleniyorum, bilmiyorum, pusun içinde hepsi,
nasıl izin verdiysem yaşlı başlı adamcağız, kan ter içinde sürüklüyor gri bavulu,
ona da değiyor yağmur, o zeminin koyuluğu dalgalı, birlikte almıştık, onun rengi, onun seçimi, gitgide de çoğalıyor damlaları,
balkonu doğru dürüst yıkasa ya şu cırtlak sesli kadın,
yok yok bağırmıyorum, ağlatmasana çocuğu,
şimdi bağırıyorum, üstüne alınıyor nihayet, kısılıyor sesi,
kısa süreliğine de olsa ortalık sakinleşiyor, bana yetiyor bu,

tek tük elime düşüyor damlalar, kapının camına,

kırılmış o da köşesinden, dallanmış kırık ağacı,
tepesine çıkıp toplayamadan meyvelerini,
kaç kiloya ne satan adamın cızırtılı sesinden tavaya düşen biberlere dönüyorum, yağda kızaran kokusuna, bahçemize,
mutfağın bahçeye açılan kapısına,
az kaldı gelmesine telaşıyla tekmeleyince, o da aynı böyle, köşesinden kırılmış, dökülmeden öylece kalmıştı, bol suyla yıkamıştım yine de yerleri, incecik bir kıymık bile batmasındı bize, taşlar henüz ıslak ama hava çok sıcak, bir kova daha,
hepsi de gidip gidip yapışıyor masanın çırpı bacaklarına,
birazdan sıra bizim bacaklara da gelecek, önce onlar, sonra yanık terlik izlerimiz dolanacak birbirine,
tabağa alınınca biberler de, yan yana rahat rahat yatsınlar diye yoğurdu çekerim üstlerine, gelince koparıp ufalar süs biberini, acı kırmızılar pul pul, sonra da gelsin öğlenin rakısı, fesleğenin yanına koyuyorum ince bardakları ama, bugünün kokusu sen değilsin, diyorum başını okşarken,
sıktığım parfüme uysun diye yerdeki yasemin topluyorum, küçükken yaptığım gibi yapraklarını koparıp tırnaklarıma yapıştırıyorum, ojelerim beyaz narin, güzel ama şimdilerde sürmem, aramızda bir kat boyaya bile tahammülümüz yok, öylesine çıplak, dallı olan çiçeklerden demet yapıp sepete sıkıştırıyorum, ekmek de çiçek, hepsi beyaz, çarşaf da,
batırıp batırıp yiyecek hepimizi, öyle iştahlı ki,
hani solmasa pikenin üzümlerini bile, demeye kalmadan
atınca bizi yatağa, artık ne rahatı, ne örtüsü,
hepsini eze eze, şaraba da bulanıyoruz rakının üstüne,
ikiler karışınca da bize dolanan lunapark,
atlıkarınca zilleri, salıncak, bir o yana, bir,
bırakmadım o takımları da aldım yanıma, ama çiçekler,

daha şimdiden ha,
bir adım geri çekilip özlemime de bakıyorum,
kahretsin, daha çok erken,

su, saçlarımda bu kez, ensemden sırtıma, ürperip çıkıyorum yavaşça o koca damlanın içinden, benden yere düşenlerin üstüne basmadan içeriye giriyorum,

öteki kapı açıkmış, arada kalınca üşüyorum, görüyor adam,
birini kapasak,
hava sıcak ama terlisiniz ya, ondan, diyor,

yeri güzelmiş, gözden uzak, tam bana göre,

duymuyor adam,
satmak istemezmiş gibi duymuyor,
evin eksikliklerini sayıyor bir bir,

sorun değil
böylesi daha iyi

ben yaptırırım, deyip duruyorum ben de,
susuyor sonra, alıyorum'a kalmadan, satıyor evi bana,

yarın sabah yaparız işlemleri, dokuz uygun mu,
uygun,

anahtarı uzatıyor,
ucu örme çiçekli, büküle büküle anahtarlık olmuş yün,
avcuma koyunca ısınıyorum,
karım yapardı, diyor, yeni ev alanlara, kiracılara,
yeni olan benim şimdi,
elimdekinin çiçekleri rengârenk, henüz vermediği beyaz,
beyazı sakla, derdi karım, diyor, gelenlere verirsin,

gelenim, gidenim olmaz pek,

yalnızlığın sesi, benden çok onu yaralıyor,
alelacele gidip öbür pencereyi de açıyor,
balkon kapısını ben,
gidenler bir daha geçiyor içimizden,
bir daha gidiyorlar,

sormuşum gibi,
kızımındı, diyor,
getiremiyor devamını, ses kaçıyor kuytuya,
sözsüz kalınca aramızda donakalan zaman,
geçiremiyor kendini şimdiye, kırılamaz buz, dik dik,
nereye kaçsam, balkon bahçeye açılıyormuş meğer,
bahçe burada da,
merdiven demirinin dibine çöküveriyorum, esinti iyi geliyor,

Meltem,
söylemese de bilecektim sanki kızının adını,
oda adını kendi koyuyor,
meltem, yaseminlerle beyaz beyaz esiyor,
oda rengini de buluyor, anahtarlığını da,
gelirse burası onun,

gidenler bizi de yanlarında götürmüş olacaklar ki,
ardımızda koca iki boşluk bakakalıyoruz öylece,
bunca zaman dolduramadığımıza göre geriye dönememişiz, başının hoşça kal'ını görüyorum,
kapıyı yavaşça kapayışını, havanın peşi sıra sürükleyişini,

o günkü gibi nefessiz kalışımı,
bu kez merdivenin en alt basamağı,
bahçe dilime bile değmiyor henüz, değil ki ineyim,

başımı demirin soğukluğuna dayıyorum, rüzgâra,

esen, kızınki gibi değil, daha sert, belli ki erkek,

gittiğin rüzgâr da böyledir sanki,
onun da sana benzeyen bir adı, rengi vardır, kokusu da,
hiç bilemeyeceğim ama,
yokken ben, öyle apar topar, öyle izsiz,
yokluğunu gördüğümde kopan fırtınayı çok iyi biliyorum,
yanımda dolanıyor hâlâ,

"her yerin son'u aynı zamanda mı anlar artsız olduğunu"

ne dinmez yağmurmuş,
karışıp göğün yaşına az mı aktım ben de,
az mı aktık,
tene düştük kimi, ben rengi kaç yarım inci,
yanağın sıcağına sonra,
o incecik iz, ele verdi kendini istemeden,
kimi cama vurduk, suyolumuzu birlikte çize çize indik,
izleyen gözlerle de,
dağıttık bazen harfleri mavi mavi,
sık sık da bizi,
acıtır mı şuncacık damla, çok acıdık,
öpe öpe yolumuzu kesişini özledik, öpüşün tuzu olmayı,
karışmayı yine,

ikiler karışınca, kim'in önemi kalmazmış sözde,
söyleyen, dinleyen, kaçan saklanan, gelen, giden kim,
onların umurunda bile olmazmış ama görenler bilirmiş,
ilk damla hep bilinirmiş, hınzır aslında o da kendini,
ama ya o son damla,

sahi nereye düşer onlar, ayrılırlar mı düşerken,
her yerin son'u aynı zamanda mı anlar artsız olduğunu,

bitti, diyeni mi vardır, akışı durduranı,

gösterişsiz yitmeyi yeğlemişse su,
artık yetsin,
mi der o minicik parçasına,
sırtını sıvazlamasa o anda,
kendi içine saklasa bitişin burukluğunu,
döneriz yine nasılsa, diye teselli etse,
hani öylesine bir günmüş,
o gün de okula yolcularmış gibi hani,
hüzünsüzmüş gibi, sıvazlamadan sırtını,
bitti, dese,
son damla, bitti'yi, kalbi kırılmadan anlamış mı olur,

anasu'yun iyidir niyeti iyi olmasına da,
ya o can onun elsizliğinden üşüyorsa,
ya ardındaki boşluk ürkütüyorsa onu,
yalnızlığından anlıyorsa olanı biteni,

öyleyse eğer, su görmezden gelebilir mi artık bizim incinmiş damlacığın yüreğini,
öyleyse eğer, şaşkın su, asıl kendi gidişini kaçırmış olmaz mı,

kim bilir, belki tersinedir bu işleyiş,
belki derdi daha da görünmez olmaktır damlanın,
sesini kullanmadan bitti'yi göstermektir yalnızca,
sonun, geçişlerin böyle de olabileceğini söylemektir,
olamaz mı, olur elbette ama, duyulmaz sesinin dur'u,
ardındaki sudan başkasını ilgilendirmiyorsa,
titremesi bile sesse, ses ve su olmadan nasıl sonlanabilir, nasıl yok edebilir ki kendini damlacık,
her zaman bu ikiliye muhtaç değil midir, incinse ne fayda,

çekişemez onlarla artık,
bağ sıkı, bağ sonsuz,
hepsi biliyor bunu, hepsi farkında,

ortada hepsi, döngü, sen görsen de görmesen de, her daim,
bulut doluyor bir yarı, diğer yarı toprak,
doyanı görecek biri olmalı, dengeyi kuracak,
bizim arabulucu damlacık sezdirmese,
kendini ortaya koyup bitti demese,
anasu kimden haber alıp da önleyecek bu curcunayı,
birinin açlığına ötekinin tokluğunu denk getirmek,
kuruya yaşı taşımak kolay mı,
minicik canını koca cana katarak üstelik,

su, bu kaçkın ortağına güvenmesin de kime güvensin,
iyi ama, bu kadar yük oncacığa çok değil mi,
çırpınıp durmuştur sendeki son'lar da,
nasıl bir körlük bu, görmek istememişim demek,
sen de iyi saklanmışsın sanki, sana da ağır bu yük, çok ağır,
taşımayıp anlatıverseydin keşke,
keşke yok, söz vermiştim tamam, keşke yok,
başa sarıp sarıp duruyorum, hangisiydi son sevgili bakış,
tutkulu öpüş hangisi, en son nerede sarıldık sıkı sıkı,
nerede ayrıldık, şimdi istesem de bulup çıkaramıyorum,

ilklerin bekleyişi, kavuşup ayrılması, küsüp barışması,
çiçeği, kitabı, şarkısı, sabahı, gurubu,
içkisi, yemeği gibi değil ki bu,
ondaki son'u nasıl bileceksin, hoş ilk'lerini de,

benim bavulu açıyorum önce,
seninkine gücüm yetmez henüz,
mantomu, kazakları yan yana dizip yer yatağı yapıyorum,
kızın odasına camın dibine,
bizim asmalı çarşafları serince yatak oluyor sahiden,

son anda akıl edip aldığım şişe,
bir avuç leblebi, çok bayat sarı leblebi,
kendini saçmış bavul, suskun öteki,
meltem, yasemin,
bağıran çocuk, susan anne,
kızartma kokusu, bu sefer patlıcan,
onu da domatesle örterler şimdi,
en ezilmiş hâliyle hem de,
keşke'm, beyaz'ım oturuyoruz yan yana,
geceye hazırız hepimiz,
havluna sarılı yarım likörü de buluyorum,
sonra ikisinin de dibini,

bu ikilerin karışımıysa ipten salıncak, mindersiz,
asacak yer bile yok,
bileğinden tutup çekerim kendime,
karnımın üstüne bastırırım sıcak, yuva avcunu,
direndikçe o, daha da,
korkma acımıyor,
elinin altında dönüp duruyor dünya,
elinin altında ben,

bu atlıkarınca,

buraya da çift kişilik yatak alacağım,
senin tarafını bozmadan usulcacık sokulacağım yanına,
bastıra bastıra karnıma kendi avcumu,
söz az ağlayacağım.

Ektiğin fidenin renksiz kuruyunca biberi,
yol, dediler çevresindeki ayrık otlarını,
ağlaya ağlaya, azıcık,

köklerinde saçlarım. N

"senin tarafını bozmadan usulcacık sokulacağım yanına"

Hacer Paçacı

Günbatımı Yaklaşıyor

Ağlamış mıyım? Yanaklarım ıslak. Gözüm açık uyumuşum sanki. Yaş dolu. Kirpiklerimi kırpıştırınca akıveriyor, aralarında dalgalanan kara bir leke. Evet, kirpiklerim var hâlâ. Hem de eskisi kadar uzunlar sanki. Aynaya bakmayalı uzun zaman oldu. Kara leke duruldu, gövdelendi. Duvarda asılı İznik tabağında, çiçeklerin ortasında yağız ata döndü. Alnında beyaz akıtması. Bir rüya görüyordum. Hatırlamaya çalıştıkça siliniyor. Şu at vardı galiba. Sırtım yorgun. Yalnızım. Kadın izne gitmiş. O zaman pazar bugün. Ne fark eder? Günler aynı odaya, aynı tavana, pencereye sığan aynı gökyüzü parçasına açılıyor çok uzundur. Televizyonda kabarık saçlı, mini etekli Hülya Koçyiğit avaz avaz şarkı söylüyor. Rüküş karı. Yapmacık şey. Birazdan kalbi kırılıp bedbaht olacak. O peruk kafadan atılacak. Kucaktan kucağa koşacak. Geçen haftaki film. *Beyoğlu Güzeli*. Oyuncuların kaçı sağdır? Benden yaşlı çoğu. Şimdi de cayır cayır konuşuyorlar. Bedriye Hanım da köpekleri havlamasın diye radyonun sesini sonuna kadar açıp giderdi evden. Nasıl bir geri zekâlılık. Saraydan çıkmayız diye övünür dururdu gerdanında Mahmutpaşa işi taklit kolyelerle. Başım ağrıyor. Dilim ürkütülmüş yılan gibi dönüp duruyor, ağzım kupkuru. Nerede bu kumanda? Sürahinin arkasına koymuş. Önünde kurumuş peynir, zeytin, reçel konmuş kahvaltı tabağı. Reçel yayılıp bulaşmış hepsine. Zar zor uzanıyorum. Hayatımı ince ince zorlaştırıyor kaltak. Cam kırıkları, kan, su, rezillik, acı. Neyse kırıp dökmeden kapadım televizyonu. Sağır kaldık sanki. Çıt yok. Sanırsın ki dondu hayat. Sonra sesler tomurcuklanıyor, bağırış, çığlık, gümleme, vırıltı, zırıltı, uğultu, uğultu, kent sesleri. Şımarık bir çığlık, pervasız kornalar, hoyrat bir motor, uçak, havlayan bir köpek. Hiçbiri uzun, kesintisiz, biricik değil. Yine de benden esirgenmiş bir barış var da ben...

Canım tatlı istiyor sabah sabah, esrarkeşler gibi, en adisinden bir kesmeşeker tuz buz olsun şu düzlenmiş dişlerimin arasında, çıtır çıtır parçalansın, yatırın otopsi masalarına, ooo bu şekerde boğulmuş, yok kanı boğulmuş, şekeri tavan yapmış bunun, hazırlansın cenazesi, iki kere felci perçinlemiş gövdesine bir de buradan vurmuş olmayan rabbi, hanımefendi annenizin beynini patolojik miyelin plakları, yok yok nostaljik plaklar sarmış, eski şarkılardan notalar dolu, iğrençsiniz, kulağından giren müzikler karışmış birbirine, bak cızırtılı bir cazın çengeline eski şarkılardan ağlak notalar asılmış, seke seke koş kız Hülya Koçyiğit gibi, hıçkırıklar içinde, kızım değil misin, ağla ağla...

Off, çekeyim kendimi yukarı biraz, su içeyim bari. Saat kaç bilmiyorum. Geceden

kalma ay gökyüzünde bir yerde hayalet gibi asılıdır şimdi. Döküp saçıyorum işte, elim titriyor. Kahvaltı tabağına da su dökülüyor biraz ne yapayım. İyi oldu. Peynir kupkuruydu zaten. Açık atıyor dolaba geri zekâlı. Kendi yemiyor ya. Ben de bugün hiçbir şey yemeyeceğim. Dünden kalma tabakları üst üste masanın üzerine yığıp bırakmış. Sedef kakmalı güzelim bağa, masamın üzerine. Piyanodan boşalan yere ittikleri. Geceden mi gitti bu? Peşine düşen eden yok nasılsa. Haftalardır yatak örtüsünü kanepenin üzerinden almadı. Kırmızı kadife döşeli Fransız kanepem, ateş kırmızısı. Her şeylerimi duvarın dibine itelediler. Tren gibi dizdiler. Masaların üzeri cam, porselen dolu. Akşam alacasında canlanmaya başlar hepsi yavaştan. Günbatımında ışıl ışıl yanarlar. Beğenerek almıştık hepsini. Yerlerini beğenirlerse nasıl da güzelleşirler. Şekilsiz bir şamata içindeler şimdi. Aslınıza rücu edin. Taş olun, kum olun, cesareti olan toprak olsun. Kızım kendi evinde asla izin vermez bu zevksizliğe. Ortada marifetli yatağım. Kıçı başı ayrı oynuyor. Pencerenin karşısında. Salonun ortasında saygıdeğer hastalığıma yer açıldı. Saygı duyun. Odama tıkılıp kalmayacakmışım, yara açmasınmış kabalarım. Sırtımın acısı ne zamandan var oysa...

"Akşam güneşi onların camından yatağıma yansır hep. Erimiş altın gibi parlak, sıcak, bunaltıcı."

Penceremin aldığı kadar seyrediyorum dışarıyı. Panjurun kapalı tarafında aralıklardan sızan ışıkta yol yol toz birikmiş. Karşı apartmanın üç katını görüyorum. Üst iki katın tül perdeleri hep kapalı. Pek temiz, pek tertipli. Aynı kadın temizliğe ikisine de gidiyor. Sinsice iki evi birbirine benzetiyor. Camlar silinip perdeler çekiliyor. Pek özenli. Tül kadar narin, ince bir şeyle görünmez hale gelmeyi nasıl da başarıyorlar. Benimkiler hep açık. Akşam güneşi onların camından yatağıma yansır hep. Erimiş altın gibi parlak, sıcak, bunaltıcı. Sanki sahneye çıkmışım. Görülür müyüm bilmem. Huzursuz olurum yine de. E batıya bakıyor bu taraf tabii. Yatak odam doğuya bakardı. Erkenden uyanırdım sabahları orada yatarken. Burada uyanamıyorum. Sabahları uyurken seyrediyorlar karşıdan zağar. Kim olsa bir göz atar. Akşam kapa, sabah aç demeye utanır oldum. Kendi düşünmüyor da koca kadın. En alttaki evin kalın perdeleri aylardır kapalı. Camların kiri kalınlaşmış iyice. Perdeler tozdan ağır besbelli. Örümcekler sarmıştır her yanını. Bir gün belki bir kafa perdeleri aralayıp...

Şimdi Seher olsa, Uyandın mı abla taze çay demledim, derdi. Beni kucaklayıp camın önündeki berjerlerden soldakine oturturdu. Yorgun bir anne gibi kokardı. Issızdı sokak. Merdivenden bir yokuş. İnmesi çıkması zahmetli. Kızım o zamanlar daha sık gelirdi sanki. Sağdaki berjere otururdu. Döşemeliğinin havı hâlâ dökülmemiş olana. Bir hayal gibi gidip geliyor yine. Suskunuz hep nedense. Sanki uzamış bir dargınlıktan çıkmışız...

Çünkü bir kızım biliyor aklım başımda, istesem yaparmışım gibi her şeyi, ikimiz biliyoruz sadece, susuyoruz, oda büyüyor bizi küçücük bırakıp, öylece camın kenarında suskun, istiyorum gözünün ucuyla bakmasın sokağa, bana, başını çevirsin, gözlerini kocaman açsın, hayret etsin, içim sızlıyor, karnım, memelerim sızlıyor, delik deşik koltuklar, büfelerin ayakları, ince ne varsa hepsinin dibinde kemirgen bir kurt, sessizce yok oluyorlar, sanki hiç ağaç olmamışlar, içlerine su yürüyüp yeşermemişler, ben hiç genç olmamışım, uyuyor musun anne, yok, ya, televizyonu açsam, yok, çıtırdıyor, inliyor, genleşiyor bizi saran ne varsa, tutunma onlara yavrum, kaçarın yok, yanımdasın, bak, yavrum demedim hiç, yapmacık geldi, alışmadım ya şimdi daha yapmacık geliyor, ben de konuşamazdım annemle, ama o beni pespaye bulurdu kanından değilim diye, zorla olmaz şekerim, asalet doğuştan, bak yetenek var da nasıl bıraktı piyanoyu, nereye gitse eğreti, neyse ki kocasını, olmadı doğru, onun yüzünden öğrenemedim anneliği, aramızı ben açtım ah yavrum, neler var konuşacak, niye gölgeler, karanlıklar aynı yerlere yığılır ki bir odada, yüzün seçilmez oluyor, sen gözlerini açmadan hayretle bir kez bile yüzün...

Diyor ki, Seher geceleri kalmıyor, başkasını bulalım. Geceleri yalnız olmaz. Seher de

çay veriyor bize o sıra. Gözümün içine bir bakıyor. Annem, En iyisinin bile eline bırakma kızım kendini, derdi. Armut dibine düşer. Nasıl da benzedi kaderimiz. Onun ağacından çiçeklenmedim ama onun gölgesine düştüm, çürüyorum işte. Onca çocuk arasından beni seçmemiş boşuna. Pek mesafeli, pek asil bakışlıymışım. Tam istediği gibi bir damat da seçtim. Gölgesi ağır. Saygıdeğer, tıpkı hastalığım gibi. Zevkleri incelmiş. Olmadı bak. Soydur çeker, boktur kokar hanımefendi. Kötü taraflarım aynı sen nedense. Torununu benzetmeyi başardın kendine. Anlat desen üç yüz yıllık sülale sayacak. Sırf müziği sevsin diye Salzburg'a müzik festivaline gittik de orada hamile kaldım, dedim. Külliyen yalan. Ben inadına bırakmıştım piyanoyu. Yetimhaneden çıkmayı nerelere çıkardım bakın diyemesin, boğazında kalsın diye. Torununa sevdiremedin işte. Asıl onun içinde olmadı. Piyanomu da aldı gitti. Kapağı kapalı duruyordur. Bütün derdi gösteriş. En doğrusunu o bilir hep, anneannesi gibi. Halbuki ne tatlı, ne içli çocuktu küçükken. Koca koca açardı gözlerini. Geceleri yastığıyla gelip kıvrılırdı yanıma. Şimdi Güzel'i tutup getirdi başıma. Bir isim sahibine bu kadar mı yakışmaz. Güzel diye isim mi olur? Hayret ettim diye kin bağladı bana oracıkta. Yumuk, karanlık bakışlı. Tıngır tıngır konuşuyor. Nasıl aksan yarabbim. Sinsi sinsi keşfediyor evi. Evim, eşyalarım, ben ortak bir ruhumuz var da o yaklaştıkça sızlıyor, kanıyor sanki. Adımları ne zaman duraklasa evhamlar çoğalıyor içimde. Akşamları verdiği uyku ilaçlarını yastığımın iç kılıfında biriktiriyorum. Orada bir kılıf olduğundan haberi bile yok. Pasaklı. Geceleri deliksiz uyku çektiğimi sanıyor. Oysa bütün ev dinliyoruz. Zil çalmadan kapının çekinerek tıklatıldığını, heyecanlı fısıldaşmaların kısık, arsız gülüşmelere dönüştüğünü, uzundur yatmadığım pirinç karyolamın gıcırtılarını duyuyorum. Seher'in sirkeyle ovup ovup rengini açamadığı karyolam. Kederinden kararmıştır iyice. Abla, hırdavatçıya sat bence bunu, açılmıyor işte, derdi. Onun da az densizliği yoktu, bakma. Nasıl vereydim hırdavatçıya. Kimsenin değer bildiği yok. Sayvanını çıkarıp yıkadı, asmadı yeniden. Toz yüküymüş. Ben asmıştım onu ben. Malıma bile geçmiyor sözüm. Güzel hiç ovmuş muydu? Yok, nerede, sirke mi koktu ev? Çoban salatası bile yaptığı yok kahpenin. Uykularım delik deşik. Bir deri bir kemik kaldım. Gözkapaklarıma dikenler batıyor. Bazen dalar gibi olup hızla geri çekiliyorum uykunun arafından.

Bir gece inleyip homurdanan su tesisatının sesiyle uyandım. Her gece kapıyı tıkırdatan fail odanın kapısındaydı. Sokak lambasının ışığı karanlığı seyreltse de yüzünü seçemiyorum. Elinde bir bardak, dolaşıyor pervasızca. Masanın önünde, sedef kaplamayı tırnağıyla kazıyor, Georgian stili büfemin önünde daha çok durakladı. Cam gülabdanı kaldırıp evirip çevirdi. Düşürecek diye yüreğim ağzımda. Pencereye doğru yürüyor. Sağdaki berjere oturuyor. Kızımın tarafına. Açık pencereden gelen esinti anason kokuyor. Çakmak aleviyle kızıllaşan erkek yüzü parlayıp kayboluveriyor. Yattığım yerde sigara kokusundan nefret ederim. Bir kor parçası inip çıkıyor ağır ağır. Kel, şişman, yorgun, nefes aldıkça tıslayan bir karaltı. Kalkıp yanıma geliyor. Sigarası, bardağı elinde hâlâ. Üzerime eğildi. Ne görecek? Nefes alsam ciğerlerindeki irine batmış, tütünle acılaşmış soluğu içime dolacak. Nasıl da pervasız. Sigaralı eli yüzümde. Balmumundan bir heykele dokunur gibi yanağımı itiyor hafifçe. Oysa titriyorum korkudan. Sıcak kül düşmesin diye sımsıkı kapıyorum gözlerimi. Bir uğultunun içinden geliyor sesi, "Vay didon. Bir sıkımlık canı kalmış." Sallanarak çıkıp kadının yanına gidiyor. Erkekliğinin zirvesinden yuvarlanırken çürük bir dal gibi tutunmuş Güzel'e. Kalbim bedenimi, yatağımı, odamı sarsıyor. Uçurumdan düşüyorum, düşüyorum...

Kalbimdeki sinsi pıhtılar, hortumlar, ışıklar, yüzüme eğilen gölgeler, ağzımda yüzlerce kelimenin yükü, aç gözünü, aç gözünü, anne, anne, sus sus ağlama, direniyor bak, her şey bitmiş niye yaşıyor bu, iki iyiliğin biri ablam, Seher, Seher, bak bütün partisyonlar parça

parça, gerek kalmadı soluyor kendi işte, bitmedi ah...

Konuşmam peltekleşti biraz, sesim birkaç oktav daha ince. Yoğun bakımdan doğru eve geldim. Kalbim bir pıhtı yollamış beynime. Ne kadar hoş bir armoni var aralarında. Âdeta bir kanon. Aman yaralara dikkat, diyor doktor. Bakıcı daha çok dikkat etsinmiş. Bir derinleşirse önü alınamazmış. Yine de kızımın içi rahat olsunmuş. Kızım da başımda, aklım da. Doktorla konuşurken İznik tabağındaki atın beyaz akıtması yıllar evvel yitip gitmiş kedime dönüşüyor. Duvardan atlayıp yatağıma giriveriyor. Koltuğumun altında bir sıcaklık. Sözünü bile etmiyorum. Beynim güzel oyunlar da oynasın bana.

Tıknaz gölge her gece odamda artık. Hiç dolaşmadan rakısı ve sigarasıyla koltuğa geçip oturuyor, uzun uzun boş sokağı seyrediyor. Birbirimize alıştık. Sonuçta burası misafir ağırlama odası değil mi? Kapıdan çıkmadan her defasında dönüp bana bir süre baktıktan sonra odadan çıkıyor. Sohbete gelmiş de ben uyuyakalmışım gibi bir alınganlık içinde sanki. Perde kapalı bile olsa aralıyor. Sigara dumanı sokak lambasının ışığında mavi bir tül gibi süzülürken, uzaktan denizin kokusu, ıssızlaşmış kıyıdan, boşalmış sokaklardan, sızmış ayyaşların, umutsuz aylakların üzerinden, uykuya dalmış mahallemden geçip geceyi serinleten damlacıklarla odama yayılıyor. Küçücük bir kızken, misafirler gider gitmez dumanaltı olmuş odayı havalandırmak için annem pencereyi açtığında buz gibi hava içeri dolar, yorganın altında sevinçten ürpererek büzülürdüm. Mutlu, iri bir top olurdum. Şimdi de benzer bir ferahlık doluyor odaya. Aydınlık bir dolunay gecesinde yüzü ayan beyan göründü. Kel, yusyuvarlak kafası var. Basık burunlu, altdudağı sarkmış. Ağzı sürekli aralık, altçenesini rahat nefes alabilmek için hep öne çıkarıyor. Belli ki Azrail soluklarını sayıyor. Gecenin ışığı keskin bıçak ağzı gibi, pırıl pırıl, masmavi. Yüzüme baksa göz göze geliriz. Gözlerimi kapasam uyumadığımı bile anlar. Koca yuvarlak kafası yorgun, yenik göğsüne düşüyor. Hafif hafif horluyor. Güzel panik içinde içeri daldı. Adamı hırçın fısıltılarla uyandırdı. Bana bir göz atıp çıkıyorlar. Atın alnı canlanıyor yine. Kedim beyaz, kar gibi atlıyor yatağıma. Koynumda bacaklarımı tırmalıyor. Pencere aralık, serin.

"Her defasında onunla ortak sorunumuzmuş gibi titreyen parçalardan oluşan, ikimize de ait olmayan bu pelteleşmiş gövdeye, buruşuk birer torba gibi yayılan pörsümüş memelere sıkıntıyla bakıyoruz."

O gecenin sabahıydı galiba, bir halının zalimce dövülme sesiyle uyandım. Bir evi çekip çeviren muazzam güç. Tereddütsüz, merhametsiz, tiksintisiz. Bir seri katil kadar soğukkanlı. Benim mi dokunduğum her şeyde can saklıydı? O yüzden mi sakardım? İncitmeden parmak uçlarımla tuttuğum her şey kırılıp döküldü. Bir çöp yığınına döndü hayat. Üst kata taşınılıyordu. Apartman boşluğunda kızgın, bağırgan adamlar. Merdiven bir yokuşun ortasındaki apartmana eşya taşımak kolay değil. Güzel meraktan kapıyı açıp bakıyor ara sıra. Bodrumdan, binanın temelinden yıllarca su çekmiş, küflenmiş, çürümüş duvarların, paslanmış demirlerin, kırık dökük paslı borulardan sızan kanalizasyon sularının, kedi çişlerinin kokuları da eve dağılıyor. Uzun zamandır boştu üstteki daire. Seher'in zamanlarında varlığı duyulmaz genç bir adam yaşardı. Güzel'e kimin taşındığını sormaya çalışıyorum. Somurtarak altımı temizliyor o sıra. İlk geldiği zamanlar günde iki kez temizlerdi. Şimdi sadece sabahları bir kez. Her defasında onunla ortak sorunumuzmuş gibi titreyen parçalardan oluşan, ikimize de ait olmayan bu pelteleşmiş gövdeye, buruşuk birer torba gibi yayılan pörsümüş memelere sıkıntıyla bakıyoruz. Hiç göz göze gelmiyoruz. Sorum havada asılı kalıyor. Nereden bilebilir zaten. Benim de umurumda değil ama cevabı önümde ince uzun bir köprü olacak da bu utanca batmadan üzerinden yürüyüp kaçacağım. Odadan çıkarken, Bir kadınmış, diyor hışımla. O çıkınca kedim fırlayıp kollarımı, bacaklarımı tırmalıyor. Dışarda gürültü artıyor. Boş bir daire seslerle eve dönüşüyor. Penceremin önünde rüya parçası gibi bir piyano asılı. Daracık merdiven boşluklarından dönememişler tabii. Bir vincin ucunda hafifçe pencereye yaklaşıp makara sesiyle yukarı çekiliyor. Pencereden içeri aldıklarını, odanın içindeki sürüklenişinden benim çalışma masamın tam

üzerine yerleştirildiğini anlıyorum. Eskiden piyanomun durduğu yere. Bir süre kalır orada, yerine alışır. Yeni evinin sıcağına, soğuğuna, rutubetine. Genleşeceği kadar genleşir, büzülür, rahatlar, kanıksar. Ona ayrılmış boşluğu doldurur. Akortçu çağrılır. Kapağı pek açılmaz sonra. Piyanonun ardından Venedik işi kocaman bir Murano ayna karşımda asılı duraklıyor. Gümüş varakla kaplanmış yapraklarının bazıları kırık, soyulmuş, boş bıraktığı duvarda beyaz bir gölge bırakacak kadar eski. Düzgün sarılmamış. Arkası battaniyeyle desteklenmiş sadece. Gökyüzüne asılmış gümüş bir göl sanki. Salınıyor hafif hafif, çok yavaş çekiyorlar. Kaldırımın kenarında kurulu masaları görüyorum içinde. Eski emekli kahvesi değişmiş. Yeşil beyaz kareli masa örtülü masalarda oturan birkaç kişi var. Eğik aynada her an ekseninden kayıp sonsuzluğa yuvarlanacak bir dünyanın kenarındalar. Yokuş bir uçurum. Yükseldikçe rengi yitmiş binaların irili ufaklı pencerelerini, yokuş boyunca sıralanmış solgun ağaçları, gökyüzünü parçalayan düzensiz isli çatıları, eski, soluk bir mendil ucu kadar çerçeveye giren uzaktaki puslu denizi görüyorum. Her şey aklımda kalandan daha küçük, köhne, soluk. Yavaş yavaş yükselince ağarmış saçları, kül rengi yüzüyle beyaz yatakta yatan yaşlı bir kadınla göz göze geliyoruz. Düştüğümüz derin kuyudan birbirimize bakıyoruz. Mavi atlas yorgandan başka renk yok sanki. Bir lanetten kaçırır gibi hızla çekiyorlar yukarı. Akşama kadar sürüyor evin yerleşmesi. Sürüklenen eşyaları seslerinden tanıyorum. İnce, tok, kaba. Terk ettikleri evde bırakılmış boşlukların yasıyla ağırlaşmış. Üç taşınma mı bir yangındı. Ben hiç taşınmadım. Aynı evin içinde değişti hayatım defalarca. Kötürümlük ilk yangın. Kocamın, kızımın gidişleri öbür yangınlarım. Ne kadar incelmişti şefkati. Değdiği yeri biçecek kadar. Başkasına duyduğu aşktan çok şefkatiyle parçalandım. Belki de nezaketiyle. Asil kocam benim. Yok, aşkını değil yerini buldu. Yine de... Ölünce bağışlamadı kızım. Anlatmadım ki hiç. Ah kızım. İçimde bir yara gibi açıp öylece de büyüyen çocuk. Son gelişinde yaralarıma baktı. Tırmık izlerini görünce Güzel'den şüphelendi. Sesimi çıkarmadım. Belediyenin sağlık hizmetlerini çağıracakmış beni yıkamaları için. Güzel'in beli iyi değilmiş. Hayvan. İtfaiyeyi çağır bari. Kalçalarımdaki yatak yaraları işliyor, sırtım acıyor. Bir evlada alışır gibi alışacağım kurtçuklarıma. Alışmayacağım. O gidince, Güzel telefonda bağıra çağıra konuştu. Anlamasam da biliyorum dediğini. Kendi temizlesin orospu, diyordur, verdikleri üç kuruş, çektiğim eziyete bak, diyordur. Yemeğimi getirince, Sen bacaklarını mı çiziyorsun, diye soruyor. Abla benden şüphelendi, niye yapıyorsun, diyor. Kedimi ele vermiyorum. Verdiği ilacı ağzımdan çıkarıp saklıyorum.

Günbatımı yaklaşıyor. Zamanıdır. Üst katta kadın evine geldi. Ayakkabılarını çıkarmadan içeri girdi. İnce, sivri topuklarla yere sağlam basarak bir yanlıştan dönmüş gibi yürüyor. Sağlam bastığını sanıyor. Oysa yerden ne kadar uzak, ne kadar derin boşlukların üzerinde. Taşındığından beri ilk kez piyanonun tuşlarına dokundu. Chopin'in noktürnünü çıkarmaya çalışıyor. Introyu geçti. Fa diyezden klakson sesi çıkıyor. Akort bozulalı uzun zaman olmuş belli. Absolute kulaktı benimki. Tüm seslerin notasını şıp diye bulurdum. Piyano içinde müziğin sonsuz varyasyonlarına gebe ama vaat ettiği sesi çıkaramayacak. Trillerde takıldı, vazgeçti çalmaktan. Sönmüş bir tutkuyu hatırlamayı başka hayal kırıklıklarının sonrasına erteledi. Yastığımı başımın altından zorla çekiyorum. İçindeki ilaçları yatağımın üzerine silkeliyorum. Bardakta hâlâ suyum var. N

İki tam, kendine odaklı yetişkin olmak...

İngilizceden çeviren Ebrar Güldemler
Kapak tasarımı Geray Gencer
279 s. • 13,6*21 cm • Ocak 2019 • 28 TL

Karı kocaların evlilikleri için istediği aşağı yukarı aynıdır: sıcaklık, olgunluk, huzur, bağlılık ve yakınlık...

Bağırmayan Karı Koca Olmak özünüze ulaşıp içtenlikle kendinizi ifade ederek kalıcı bağlar kurmanın yollarını anlatıyor. Hal Edward Runkel ve Jenny Runkel mutlu evliliğin sırlarını ya da "eşinizi mutlu edecek on adımı" sıralamıyor. Aksine, kendinize odaklanarak, eşinizin nasıl olmasını istiyorsanız öncelikle kendiniz öyle olarak hep hayalini kurduğunuz o mükemmel ilişkiye sahip olabileceğinizi savunuyorlar.

Önerileri uyguladığınızda sadece romantik ilişkilerinizde değil, tüm ilişkilerinizde kalıcı iyileşme sağlayacaksınız.

Bağırmadan, kırmadan, sitem etmeden, küsmeden bağ kurmak ve evlilik sürdürmek mümkün. Okumaya başladığınızda bunu hemen fark edeceksiniz.

aganta
www.agantakitap.com
/AgantaKitap

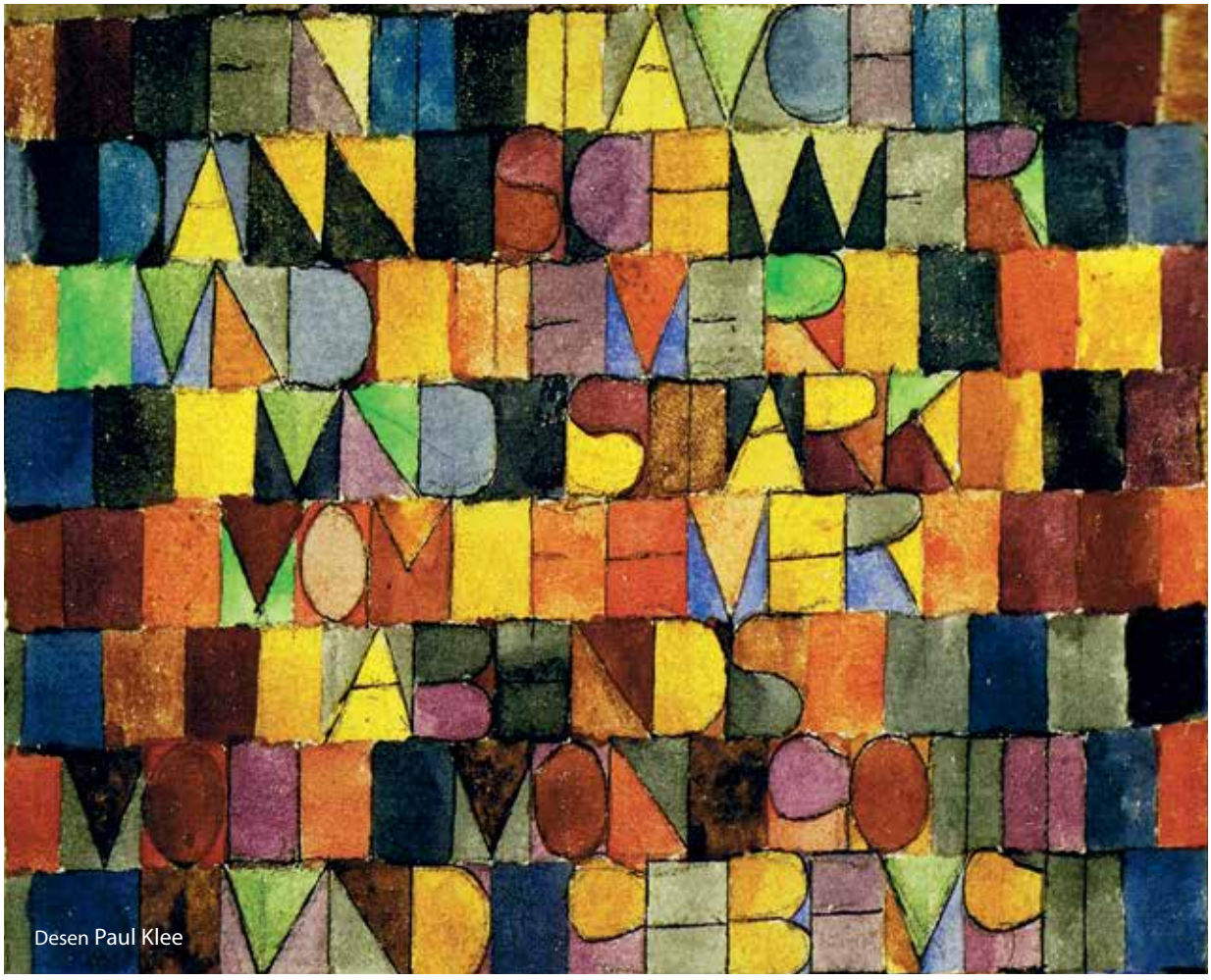
ÇOCUĞUN GÖZÜNDEN RENK

Walter Benjamin

Çocuğun renk algısında görme duyusu yalıtılarak sanatsal açıdan en üst düzeyine gelecek şekilde biçimlendirilir, en saf halini alır.

Renk ruhsal bir şeydir, yani netliği ruhsal düzeyde elde edilen ya da karışımı bir belirsizlikle değil de bir nüansla sonuçlanan bir şey. Gökkuşağı safi çocuksu bir imgedir. Gökkuşağında renk tamamen konturdur, çocuksu insan için sınırların işaretidir, yetişkinler için olduğu gibi maddenin üzerine geçirilmiş bir kılıf değildir. Yetişkin insan rengi soyutlar, zaman ve mekândaki tekil şeylerin aldatıcı kisvesi olarak görür. Konturları belirleyen renkte ise şeyler somutlaştırılmaz, aksine sonsuz nüanslarla dolu bir düzen içinde yerini bulur; renk tekildir ama ölü bir şey ve direngen bir bireysellik olarak değil de, bir şekilden diğerine uçuşan kanatlanmış bir varlık olarak tekildir. Çocuklar sabun baloncukları yapar. Çubuk çekme oyunlarının renkli parçaları, biçki dikiş aletleriyle oyunlar, çıkartmalar, evcilik oyunları, hatta üçboyutlu kitaplar ve az da olsa kâğıt katlama oyunları da rengin bu mahiyetine işaret eder.

Çocuklar nüansların iç içe geçmesi sonucunda rengin değişmesinden (sabun baloncukları) veya yağlıboya tablo baskılarında, ressamların resimlerinde, çıkartmalarda ve *laterna magica*'larda renklerin niteliğinin net ve belirgin bir şekilde yoğunlaşmasından haz alır. Renk onlar için akışkandır, bütün değişimlerin aracıdır, bir semptom değil. Dokunarak keşfedeceği plastik şeylerde gözü yoktur çocuğun. Çocuklarda duyusal algılar (görme, işitme vs.) arasındaki farklılaşma, farklı duyusal yetilerin daha gelişmiş bir uyum içinde işlediği yetişkinlerde olduğundan daha fazladır muhtemelen. Çocuğun renk algısında görme duyusu yalıtılarak sanatsal açıdan en üst düzeyine gelecek şekilde biçimlendirilir, en saf halini alır; öte yandan nesnelere renk içeriklerine göre, dolayısıyla onları yalıtmadan bakan çocuk böylelikle fantezi dünyasında bütünlüklü algıyı sağlar ve görme duyusunu zihinsel düzeyde biçimlendirir. Fantezi ancak renklerin bu şekilde algılanması ve ele alınmasıyla tam olarak geliştirilebilir, tatmin edilebilir, terbiye edilebilir. Bu şekliyle plastik alana yöneldiği anda bereketli sonuçlar verir, tarih alanında da aynısı geçerlidir, müzikte ise verimsiz olacaktır. Çünkü fantezi, yaşanın konusu olan formla asla ilişkilenemez, yaşayan dünyayı, insandan yola çıkarak yaratıcılık duygusuyla algılayabilir sadece. Bu da renkte gerçekleşir, ki renk tam da bu yüzden tekil ve saf olamaz, o haliyle donukluğa mahkûm olacaktır, nesneleri resmetmesi gerekmediği yerdeyse tüm nüanslarıyla ortaya çıkar, hareketli, keyfi ve daima güzel kalır. Bu bakımdan çini mürekkebiyle boyama, şeylerin yüzeyini mürekkebe bulamayıp saydamlığını ve tazeliğini koruduğu sürece resim yapmaktan daha saf bir pedagojik işleve sahiptir. Yetişkinler, üretken insanlar renkte aradıkları istikrarı bulamaz, onlar için renk sadece kurallı ilişkiler dahilinde mümkündür, çünkü en derindeki nedenleri ve yapıları kavramayı değil, onları geliştirmeyi, bir dünya düzeni

Desen Paul Klee

sağlamayı ödev bellemişlerdir. Çocuğun yaşamında renk, (onun) dünyaya yönelttiği saf duyumlama yetisinin saf ifadesidir. Saf duyumlama yetisi, tıpkı renk gibi, koşulları ve rastlaşmaları kaydetse de, onlara bağımlı olmayan, ölü nedensel özlerin varlığını haber veren yaratıcı bir zihinsel yaşamın nasıl olması gerektiğini gösterir.

Çocuk resimlerinin temel özelliği rengârenk olmalarıdır. Renklilikte özgül ve azami bir saydamlık hedeflenir; form, yüzey, mekâna odaklanmayla herhangi bir bağlantı yoktur. Çünkü saf bakış mekâna ve nesneye değil, muhakkak ki son derece somut olan ama mekânda somutlaşarak belirmeyen renge odaklanır. Bir sanat dalı olarak resim doğadan derledikleriyle forma doğru ilerler. Rengin somutluğu forma dayanmaz, algıyı ampirik düzeyde işletmeyip görme aracılığıyla yalıtarak doğrudan zihinsel nesneye yönelir. Ruhun entelektüel bağıntılarını fesheder ve bu uğurda dünyadan feragat etmeksizin saf bir ruh hali tesis eder. Rengârenklik hayvani bir duyumsamaya yol açmaz, çünkü çocuğun kesintisiz fantezi etkinliği daima ruhundan kaynaklanır. Ama çocuklar ruhsallıklarını altüst etmeden saf görebildiklerinden, zihinsel bir şeydir de: Gökkuşağı edepli bir soyutlamaya değil, sanat içinde bir yaşama işaret eder.

Sanatsal düzen cenneti andırır, çünkü heyecanla deneyim nesnesiyle kaynaşma gibi bir dert yoktur; dünya özdeşlik, masumiyet ve uyum durumunda renkli bir hal alır daha çok. Çocuklarda utanç yoktur, çünkü düşünmezler, sadece bakarlar. N

1914-1915

Almancadan çeviren **Şeyda Öztürk**

* "Die Farbe vom Kinde aus betrachtet", *Gesammelte Schriften* (Toplu Yazılar), c. 6, ss. 110-112.

UYKUNUN DİYALEKTİĞİ

Semih Gümüş

Elbette her toplum kendi amnezileriyle yaşar. Unutulmuş olanların bir bölümü sonsuz uykuya çekilmiştir. Bir daha uyanırlar mı? Ancak bir beyaz atlı prensin öpücüğüyle hatırlanacaktır her şey. Yoksa zor. Bir tek şu var: Edebiyatın tepeden tırnağa kendisi bir bellek olan dünyası toplumu baştan başa kuşatırken arada müthiş kazılar da yapmaktadır.

Uyku ile uyanıklık arasında epeyce kalın bir çizgi var. Bütün sırlarının çözülmesi olanaksız bir karanlık bölge. Bir duvar belki. Hep bir yanda kalanlar varsa da tanımadım. Bu durumun ne denli tedirgin edici olabileceğini de düşünüyorum. Biz duvarın iki yanında yaşıyoruz. Araya giren zaman diliminde neler yaşandığıysa çoğu kez hatırlanmıyor ve belleğin silindiği o zamanın her gün yeniden nasıl yaşandığını gerçekten bilmiyoruz. Yaşadıklarımızın bir bölümünü hiç hatırlamamak, tanımlanması olanaksız o karanlık bölgenin kayıp zamanı içine uyanmak, her gün yeniden yaşanan kaygılara da neden oluyor mu?

Gerçeküstü bir durumun gerçekliğini düşünerek soralım: Hep uykuda yaşamak, sonunda görülen rüyaların tükenmesine de yol açar mı? Gündüz yaşanmadığına göre, aynı rüyanın neredeyse hep aynısını görmeye? Gitgide daha çok yorulan bilinç aynı rüyaları kendinden uzaklaştırmaya da başlar mı? Uykudan uyanıp dışarıda neler olup bittiğini görmeyen, yaşananlara tanıklık etmeyen, bilmediklerini bilme olanağından büsbütün yoksunlaşmış, bilgisi unutmanın şiddetiyle azalan insan, rüyalarının çeşitliliğinin gitgide kısıtlandığını görmeye başlar, sanırım böyle olmalı ama o gene uykuda olduğu için bunun bilincine varma fırsatını bulamadan yaşamayı –uyumayı– sürdürecektir.

Belleğin gücünün ve zenginliğinin çok yaşayarak değil, yaşananların sorgulayıcı bir zihin içinden geçirilmesiyle parladığını başka bir kapıyı açınca, okuyarak anladım. Orada soyutlama yetilerinin gelişmesi, zihni hiç durmayan bir düzeneğe dönüştürüyor, hatırlananları sürekli çoğalttığı gibi, unutuşun dolambacı içinde bir panzehir gibi akıyor.

Yatağa bildiklerimizin belleğiyle gireriz, uykuya çekildikten sonra gördüklerimiz düpedüz şaşırtıcıdır, sonra şaşırarak, bazen korkuyla uyanırız. Bir yandan bilincimizin yavaşlamaya başlayıp öbür yandan uzun zamandır bir kere bile hatırlamadıklarımızın karşımıza çıkması, yüz yüze geldiklerimiz...

Bunun gerçek hayatta yaptığımız kurgulardan farkı yok. Kurmaca nasıl hayal gücü yüksek olup iyi uydurmayı becerenlerin, gerçek hayatın bilgisi içinden süzülenler üstüne alışılmadık hayal dünyaları kurabilenlerin işiyse, rüyalarda görülenler de bunun doğru yollarını gösterir.

Rüyalarımızda rastlantılar art arda gelmeye başlar. "Coleridge'in Düşü"nde[1] Samuel Taylor Coleridge, uykuya yattıktan sonra rastgele okunmuş dizelerin filizlendiğini, çoğaldığını görür, "bir dizi görsel imgeyle eşzamanlı olarak, onları anlatan sözcükleri sezgi yoluyla algılar". Ve uyandıktan sonra, uykuda geçirdiği o birkaç saat içinde üç yüz dizelik

Balthus, *Uyuyan Kız*, 1943

"Kubilay Han" şiirini kurduğunu görür. Gelgelelim, gördüğü o tılsımlı rüya öyle kalır mı? Sonrası ne yazık ki üzücüdür. Tam o sırada gelen beklenmedik bir ziyaretçi ilgisini dağıtır, Coleridge'in dizelerini kâğıda geçirmesini önler. İnanılmaz bir düş kırıklığı. Sekiz on kırık dökük dize ve imge dışında her şeyin dağılıp gittiğini acıyla anlatır Coleridge. Uyanıklığın sözde gerçekliği uykunun tılsımını bozmuştur. Bugüne kalan da, düşte verilmiş yaklaşık bir sayfalık mücevher. Yıl 1797 ya da 1798. Demek rüya insanın bir başka boyutta yaşama biçimi. Üstelik insan rüyalarında on bin yıl önce de aynı biçimde dolaşıyordu. Her zaman neleri yaşıyor ve yaratıyorsa onlara bağlanarak, bir masanın çevresine toplanmış ailesini de görebilir, yabanıl doğanın ürkütücü hayvanlarından kaçarken yaşadığı korkularından da uyanabilir.

Uyanık kalmak, rüyalarımızda gördüklerimize belleğimizle sıkı sıkıya tutunabiliyorsak eğer, yaratıcılığın önündeki pürüzleri süpürür. Pek çok yazarın yüzyıllar içinden süzülüp gelen kitaplarının kıvılcımları, neden sonra okurların belleğinde silinmeyecek izler bırakmış, düşlerde canlanmıştır. Bir düşü 1884'te Robert Louis Stevenson'a *Dr. Jekyll ve Mr. Hyde*'ın konusunu vermiş, Theodor Adorno rüyalarını yazmadan edememiş ve daha kimler.

Uyanıkken görülen düşler, yani yaratıcının hayallerini gerçekliğe dönüştürene dek içinde bulunduğu durum da bir tür uyku durumu aslında. Gerçek hayattan alınacakları aldıktan sonra sırtımızı dışarıya dönüp zihnimizden geçirdiğimiz imgelem dünyamız, başından sonuna dek yaratıcılık yetilerinin ürettiği soyut dil içinde elle tutulmayan ama somut olandan daha etkili ve kalıcı bir gerçeklik yaratır.

Gerçek olmayan bu dünya içinde yaşadığı sürece, yaratıcı yazarın bir rüya içinde bulunduğunu düşünmek zorundayız. Kendi bedeninden sıyrılıp yaratıcı zihni içinde kozasını

ördüğü sihri eline alan insan iki ayrı hayatı birden yaşamaya başlamıştır artık. Bu rüya içinde aklı başındadır ve şunu da biliyor ki, düşünce ve duygu yaşananların imgelerini çoğaltırken somut davranışlar nesnel olana bağlar. Nesnel varlığımız unutmaya yatkınken düşlerimiz onları zaman zaman hatırlatırsa, insanı insan yapan en önemli etmenlerden birinin uykuda yaşadıkları olduğu daha açıklıkla anlaşılmaya başlar.

Unutulanlarla ilişkimiz zamanla ister istemez biter. Unutma eğilimi insanın doğasından mı gelir, sonradan edindiği kişiliğinden mi? Unutmamak elimizde midir? Nörologlar bunlara kesin yanıtlar verdiklerini sanabilir ama bir sorun da var. En azından Paul Ricoeur'ün şu dediği: "Kesin unutma, yani izlerin bütünüyle silinmesine denk bir unutuş, âdeta bir tehdit gibi yaşanır."[2] Uyku, özellikle derin uyku insanın bu tehdide karşı sahip olduğu bir savunma düzeneği gibi çalışır. Borges de hatırlamak diyor, *uyanmak* yerine *hatırlamak* sözcüğünü kullandığından söz ederek.

Gelin görün ki, Borges'e göre "uykudayken bellek durur ve ancak uyandığımızda geri gelir".[3] Peki uykuda geçen zamanın insan hayatında bıraktığı boşluklar bütün bir ömür boyunca da büyük bir boşluk olarak mı kalacak? Borges de bunu düşünmüyor aslında. Uyanıkken biriktiren bellek bir çöp yığınına dönüşmek üzereyse araya giren boşluklar zamanı esnetip uzatan, dolayısıyla belleği gereksiz olanlardan ayıklayarak seyrelten ve temizleyen bir işlev de görüyor olmalı. Her şeyi hatırlamış olsaydık *bellek*ten de söz edilemezdi – ya da olana, bugün bildiğimiz anlamda bellek denemezdi.

Bellek ve unutma arasında gidip gelirken nörologların alanına girmek istemem. Orada bilimsel bilginin, imgelemi bile somut olana bağlama çabası tedirgin edici. Bellek, yaşadıklarımızla birlikte kurguladıklarımızla yaşıyor. En savlı alanlardan tarih bile nedir ki? Bilinenlerin arasındaki boşlukları da doldurma etkinliğiyse, dolgular gerçeğin soyutlanmış, kurgulanmış halini içerir. Yoksa geçmiş başka türlü nasıl *tamamlanabilir*. Yüzlerce, binlerce yıl öncesine yapılan yolculukla gerçek bilgiye ulaşılabileceğini savunanların –ister tarihçi olsun ister okur– zaman içinde yolculuğa inandıklarını da söylemeleri gerekir.

Elbette her toplum kendi amnezileriyle yaşar. Unutulmuş olanların bir bölümü sonsuz uykuya çekilmiştir. Bir daha uyanırlar mı? Ancak bir beyaz atlı prensin öpücüğüyle hatırlanacaktır her şey. Yoksa zor. Bir tek şu var: Edebiyatın tepeden tırnağa kendisi bir bellek olan dünyası toplumu baştan başa kuşatırken arada müthiş kazılar da yapmaktadır.

Nöronları konuşmaya başlayınca bedene ve beynin işlevlerine de bağlanmak gerekecek. Oraya girmek bizim işimiz değil. Nesnel olanın daraltıcı etkileri altında sıradanlığın kuyruğuna takılmak, toplumsal değerlerin ortalamasının altından boynunu kısarak geçmek demek. Oysa insanın ruh durumu uykuyla uyanıklık arasında bir kesişme noktasında yaratıcı bir enerji açığa çıkarıyor.

Uyku insanın bedensel onarımı için zorunluysa daha etkin yaşamayı zorlaştıran bir bozulma hali olarak da düşünülebilir. Gördüğümüz bütün rüyaları hatırlayabilseydik, hayatımızı uyanıkken kesintiye uğramadan sürdürebilirdik. Ne yazık ki olmuyor. Gerçek hayat bu yüzden de acımasız.

Haruki Murakami'nin *Uyku* anlatısı –Murakami ile aramı yapan kitabı– etkileyici, düşündüren ve uykuyla ilgili okuduğum en güzel metin. Hikâyenin kadın karakteri anlatıya, "Uyuyamıyorum. Tam on yedi gün oldu," diye başlıyor ve bütün hikâyenin olduğu gibi kendisinin de anlatıcısı olduğu bir derinliğin içine giriyor. Orada kendisiyle baş başadır, bir an bile uyuyamadığının ne kocası ne çocuğu farkındadır. İnsanlar sizin bu denli kişisel sorunlarınızla işte bu kadar ilgilidir. En yakınlarınızla paylaştıklarınız bile camdan bir duvara yapışır, görünürsünüz ama sesinizi duyan olmaz, dudaklarınızı okuyarak anladıkları kırpık sözlerdir en çoğu. Onlarla sizin zihniniz arasında bir bağlantı hiçbir zaman kurulmaz.

En iyisi uyumamak. Ne yazık ki olanaksız. N

[1] Jorge Luis Borges, *Öteki Soruşturmalar,* "Coleridge'in Düşü", çev. Peral Bayaz Charum ve Türker Armaner, İletişim, 2005, s. 25

[2] Paul Ricoeur, *Hafıza, Tarih, Unutuş*, çev. M. Emin Özcan, Metis, 2012, s. 470.

[3] Rodrigo Quian Quiroga, *Borges ve Bellek*, çev. Ferit Burak Aydar, Boğaziçi Ünivesitesi Yayınevi, 2017, s. 59.

ALEJANDRO ZAMBRA

Ayrıcalıklı bir okuma serüveni.

Türler ötesi bir anlatı.

İspanyolcadan çeviren
Çiğdem Öztürk

Yeni kuşak Latin Amerikalı yazarların en önemlilerinden görülen Şilili Alejandro Zambra, **Soru Kitapçığı**'nda üniversiteye giriş sınavı ile kurmacayı harmanlayarak türler ötesi bir anlatı yaratıyor. Yazarla okurun birlikte soru sorduğu, birlikte yanıt aradığı ortaklaşa bir anlatı bu. Ayrıksı duran sözcükleri bulmaktan boşluk doldurmaya, anlam bütünlüğünü sağlamaktan okuduğunu anlama alıştırmalarına dek çoktan seçmeli doksan sorunun yer aldığı **Soru Kitapçığı**'nda her şık hayata dair belirleyici birer seçime dönüşüyor. Öğretmek yerine idman yaptırmaya dayalı eğitim sistemini, diktatörlük altında şekillenen hayatları, aile bağlarını sorguluyor, bazen yanıtsız kalıyor, bazen de şıkların ardında daha büyük gerçekleri keşfediyoruz.

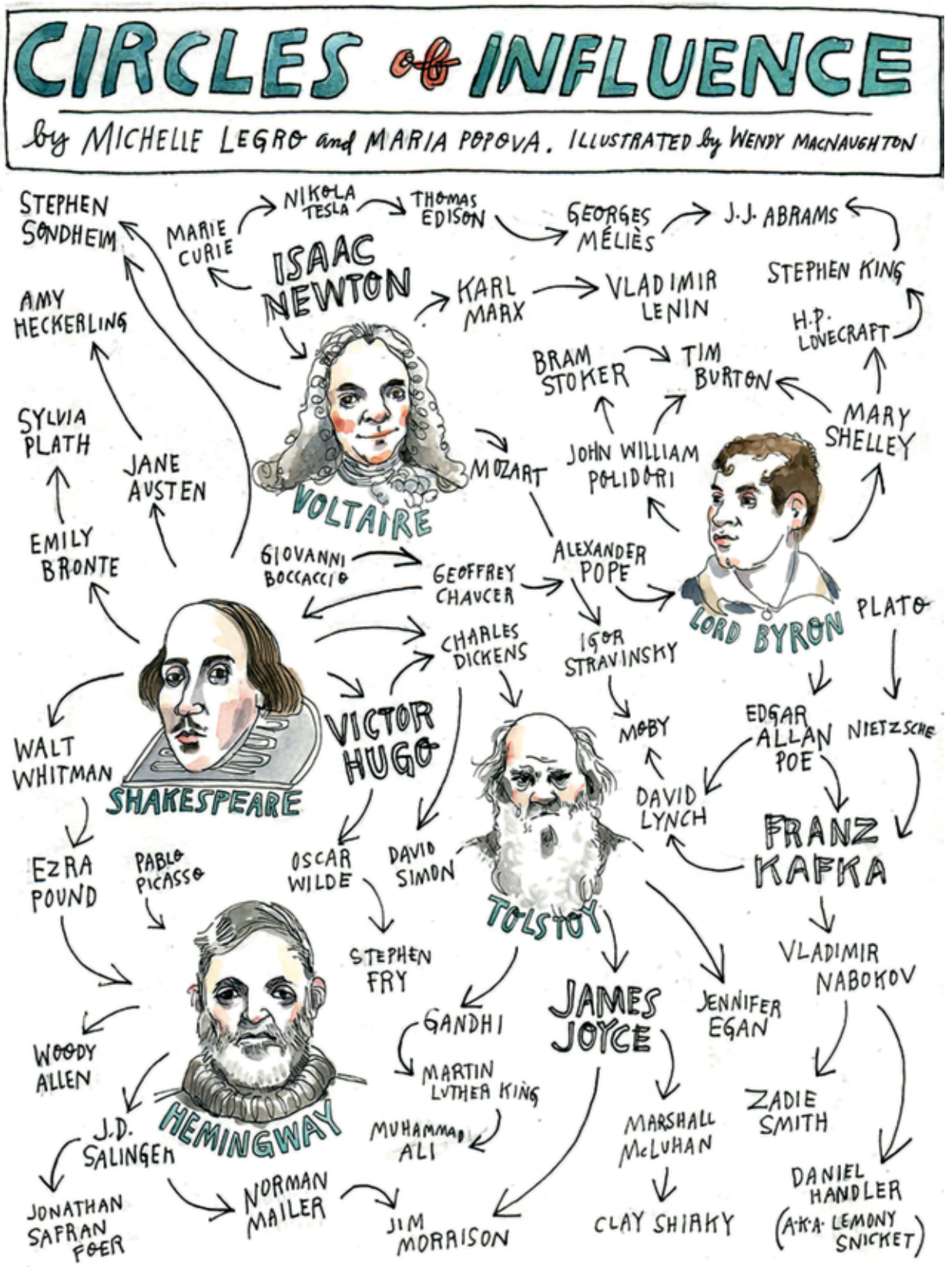
Bonzai, **Ağaçların Özel Hayatı**, **Eve Dönmenin Yolları** gibi romanlarıyla dikkat çeken Alejandro Zambra soruların incelikli çerçevesinde hikâye anlatıcılığını tüm ihtişamıyla konuşturmayı başarıyor.

151 s. • 18 TL
ISBN 978-605-2389-44-7
Kapak: Tane Mavitan

www.notoskitap.com

Dağıtım
Alfa Dağıtım
212 513 34 20

NOTOS KİTAP

Tasarım Michelle Legro ve Maria Popova
İllüstrasyon Wendy MacNaughton

ETKİ

Salman Rushdie

Eskiyi kullanarak, ona kendimizden yeni bir şey katarak yaparız yeniyi. *Şeytan Ayetleri*'nde cevaplamaya çalıştığım soru buydu: Yenilik dünyaya nasıl gelir? Eskinin yeniye akışı, nüfuz edişi, yani etki bu cevabın parçalarından biridir.

Avustralyalı romancı ve şair David Malouf, "Yazının gerçek düşmanı konuşmaktır," der. Özellikle yazım sürecindeki eser hakkında konuşmanın tehlikelerine karşı uyarır. Yazarken insan çenesini kapalı tutmalıdır ki sözcükler ağzı yerine parmaklarından aksın. Edebiyat denen hidroelektriği yaratmak için sözcük nehrine bir baraj kurmak gerekir.

Bundan ötürü, yazdıklarımdan değil de okuduklarımdan söz etmeyi tasarlıyorum, özellikle de İtalyan edebiyatı (ve İtalyan sineması) deneyimimin nasıl ve ne yazmak gerektiği üstüne düşüncelerimi nasıl şekillendirdiğinden. Yani etkiden söz etmek istiyorum.

"Etki" [*influence*]. "Akışkanlık" ima eden bir sözcük. Zihnimdeki imgeye uygun düşüyor, zira muhayyile dünyasının bir kıta değil okyanus olduğunu düşlemişimdir hep. Engin suların üstünde dehşetli bir özgürlükle yüzen yazar, çıplak elle sihirli metamorfoz işiyle uğraşır. Samanı eğirip altına dönüştürmesi gereken masal karakteri gibi yazar da suları dokumanın yolunu bulup onları karaya dönüştürmelidir; böylece bir zamanlar yalnızca akışın olduğu yer birden katılaşır, biçimsizliğin olduğu yerde biçim, ayaklarının altında toprak belirir. (Başarısız olursa boğulup gider tabii. Masal merhametten en yoksun edebi türdür.)

Genç yazar belki kuşkularından, belki hırsından, büyük olasılıkla her ikisinden ötürü aranmaya başlar ve okyanus akıntısında ipleri andıran yılankavi yoğunluklar görür; ondan önceki dokumacıların, ondan önce bu sularda yüzen sihirbazların eserleri. Evet, bu "akışlar"ı kullanabilir, onlara tutunup kendi eserlerini onların etrafında geliştirebilir. Artık boğulmayacağını biliyordur. Hevesle işe koyulur.

Edebi etkinin, başkalarının bilinçlerinden mürekkep bu faydalı akıntıların en dikkate değer niteliklerinden biri yazara hemen her yerden ulaşabilmeleridir. Onlardan faydalanabilecek kişiye ulaşmak için sıklıkla uzun mesafeler kat ederler. Güney Amerika'dayken, Latin Amerikalı yazarların Nobel ödüllü Bengalli yazar Rabindranath Tagore'un eserlerini iyi tanımasından etkilenmiştim. Tagore'u tanıyan ve eserlerine hayran olan editör Victoria Ocampo yazarın eserlerinin güzel çevirilerinin bütün kıtada yayımlanmasına önayak olmuştu, bundan dolayı Tagore'un eserleri kendi memleketinde olduğundan daha etkiliydi orada, çünkü Bengalceden Hindistan'da konuşulan diğer dillere yapılan genellikle düşük nitelikli çeviriler büyük yazarın dehasını yansıtmıyordu.

Bir başka örnek de William Faulkner. Bu büyük Amerikan yazar günümüzde ABD'de pek okunmuyor; ondan etkilendiğini ve öğrendiğini söyleyen Amerikan çağdaş yazarların sayısı da az. Bir keresinde, ABD'nin güneyli iyi yazarlarından Eudora Welty'ye

Etkinin bu kültürler ve diller aşırı kapsama gücü üstünden edebiyatın doğası hakkında da çıkarımda bulunabiliriz; kitaplar havada taşınan sporlar gibi yaratıcılarının kendi yerel köklerinden uzakta da kolaylıkla yetişebilir. Daha tanıdık toprak ve kan bağı klanlarının yanında, sözcüklerin de uluslararası aileleri vardır.

Faulkner'ın varlığının ona destek mi yoksa köstek mi olduğunu sormuştum. "İkisi de değil," demişti. "Oturduğum semtte büyük bir dağ olduğunu bilmek gibi. Orada olduğunu bilmek güzel ama işinizi yapmanıza yardımcı olmuyor." Oysa ABD dışında –Hindistan'da, Afrika'da ve yine Latin Amerika'da– Faulkner bir esin kaynağı, yol gösterici ve kolaylaştırıcı olarak yerel yazarların en sık övdüğü isimlerden.

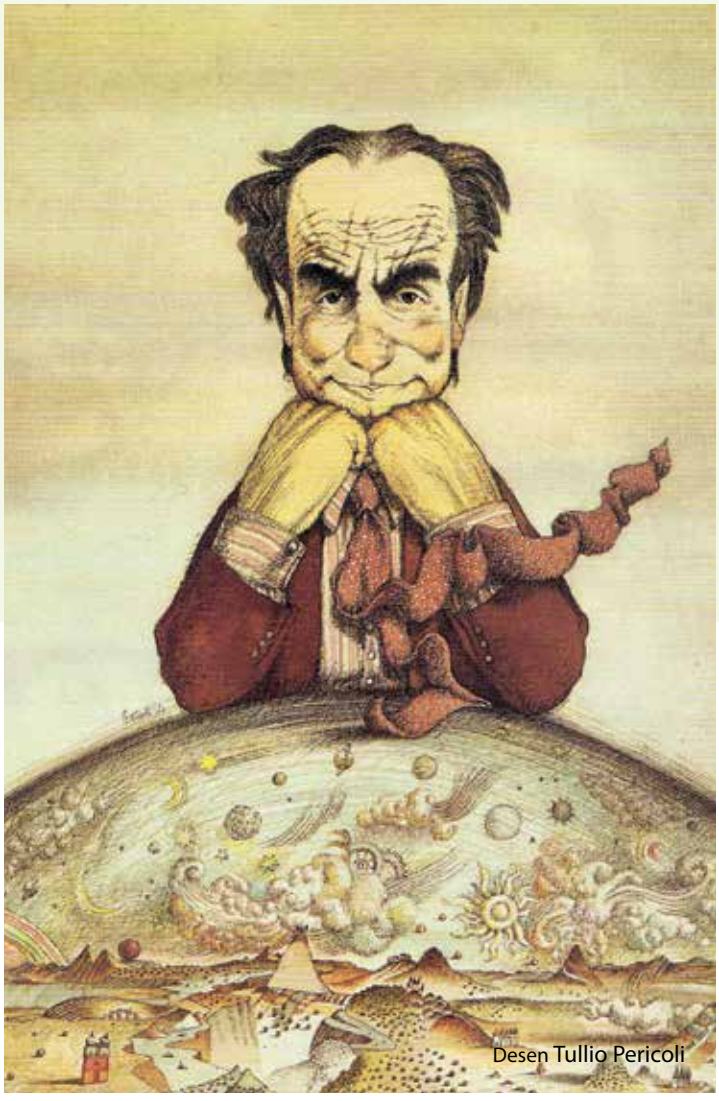
Etkinin bu kültürler ve diller aşırı kapsama gücü üstünden edebiyatın doğası hakkında da çıkarımda bulunabiliriz; (sulu metaforumu bir kenara bırakmak gerekirse) kitaplar havada taşınan sporlar gibi yaratıcılarının kendi yerel köklerinden uzakta da kolaylıkla yetişebilir. Daha tanıdık toprak ve kan bağı klanlarının yanında, sözcüklerin de uluslararası aileleri vardır. Kimi zaman, Samuel Beckett'ın eserlerinde James Joyce etkisi ve Beckett'ın Harold Pinter'ın eserleri üzerindeki aynı ölçüde kuvvetli müteakip etkisi gibi, bu bağ belirgindir, hanedanın devamlılığı, meşalenin kuşaklar boyunca elden ele geçirilişi net ve istikrarlıdır. Başka örneklerde ailevi bağlar o kadar belirgin olmasa da kuvvetlidir.

Jane Austen'ın romanlarını ilk okuyuşumda, yirminci yüzyıl ortasında metropolitan Bombay'da büyüme deneyimime çok uzak bir ülkede ve dönemde yazılmış olmalarına rağmen kitaplarındaki kadın kahramanlar bana öyle Hintli ve çağdaş görünmüştü ki. Onca potansiyellerine rağmen kısıtlayıcı gelenekler yüzünden sonu gelmez balo dansları ve koca avı çıkışsızlığına mahkûm olan bu akıllı, iradeli, sivri dilli kadınların benzerlerine Hindistan kentsoyluları arasında da rastlanabilirdi. Anita Desai'nin *Clear Light of Day* ve Vikram Seth'in *A Suitable Boy* romanları üzerindeki Austen etkisi ortada zaten.

Charles Dickens da bana başından beri özbeöz Hindistanlı bir romancı gibi gelmiştir. Dickens'ın Londra'sının –iyiliğin ikiyüzlülük, fesatlık ve açgözlülüğün aralıksız saldırısına maruz kaldığı, sinsi ve entrikacı düzenbazlarla dolu, pis kokan, çürüyen o şehrin– Hindistan'ın kalabalık şehirlerini yansıttığını düşünürüm; süslü püslü elitler ışıldayan gökdelenlerde şaşaalı hayatlar sürerken vatandaşların büyük çoğunluğu aşağıdaki sokakların kargaşasında hayatta kalma mücadelesi verir. İlk romanlarımda Dickens'ın dehasından faydalanmaya çalıştım. Özellikle bana asıl buluşu gibi gelen şeyden etkilenmiştim; doğal arka planlar ve ön planda gerçeküstü sahneler kullanarak oluşturduğu benzersiz birleşimden. Dickens mekânın ve toplumsal geleneklerin ayrıntılarını amansız gerçekçiliğiyle, rakipsiz bir natüralist kesinlikle betimler. Bu gerçekçi tuvalin üstüne büyük boy karakterlerini yerleştirir ve yaşadıkları dünyaya inanmazlık edemediğimiz için onlara da inanmaktan başka şansımız kalmaz. Ben de *Geceyarısı Çocukları* romanımda titizlikle gözlemlenmiş toplumsal ve tarihi bir arkaplana –yani "gerçek" bir Hindistan tuvaline– "gerçekdışı" hikâyemi yerleştirdim; Hindistan'ın bağımsızlığının geceyarısı ilan edildiği anda doğan ve tesadüfen sihirli güçlere kavuşan çocuklar bu devrimin bir şekilde hem umutlarının hem kusurlarının vücut bulmuş halidir.

Gerçekçiliğinin ikna edici çerçevesi dahilinde Dickens bizleri tamamen gerçeküstü bir devlet dairesinin, hiçbir şey olmasın diye çalışan Dolaylama Bakanlığı'nın varlığına inandırabilir; veya doğası gereği asla sonlanmayan, tamamen absürdist, Ionescovari Jarndyce Jarndyce'e karşı davasına; ya da *Müşterek Dostumuz*'un –kendi pisliğinin gölgesinde yaşayan bir toplumun fiziksel simgesi olan– "büyülü gerçekçi" çöp yığınları imgesine – ki bu imge, merkezinde çöp metaforu bulunan daha yakın tarihli bir Amerikan başyapıtını, Don DeLillo'nun *Underworld* romanını etkilemiş olmalıdır.

Etki aynı anda her yerde olabilir ama nitelikli bir işte her zaman ikincil önemde oldu-

Desen Tullio Pericoli

Calvino *Görünmez Kentler*'de örümcek ağı gibi bir şeyin üzerinde, iki dağın arasında asılı muhteşem Octavia şehrini tarif eder. Etki, eserlerimizi astığımız örümcek ağıysa, eserimiz parlak bir mücevheri andıran hayali şehir Octavia gibidir, ağırlığını taşıyabildikleri sürece ağın iplikçikleri arasında asılı durur.

ğunu da vurgulamak gerekir. Fazla ham, fazla belirgin olduğunda gülünç sonuçlar verebilir. Bir keresinde bir yazar adayı şöyle başlayan bir öykü göndermişti bana: "Bayan K. bir sabah uyandığında önden yüklemeli bir çamaşır makinesine dönüşmüş olduğunu gördü." Kafka'nın böyle yersiz –böyle köpürtülmüş– bir hürmet gösterisine nasıl tepki vereceğini ancak hayal edebiliyor insan.

İkinci sınıf yazın büyük ölçüde türetilmiş olduğundan –ve yazılanların çoğu genellikle en iyi olasılıkla ikinci sınıf olduğundan– etki mefhumu bir tür suçlamaya, yazarın eserini karalama fırsatına dönüştü. Etkiyle taklit, hatta etkiyle intihal arasındaki sınır son zamanlarda bir ölçüde bulanıklaştı. İki yıl önce adı duyulmamış Avustralyalı bir akademisyen değerli İngiliz yazar Graham Swift'i Booker ödüllü romanı *Son İçkiler*'de intihale benzer bir şey yapmakla, romanının çoksesli anlatı yapısını William Faulkner'ın *Döşeğimde Ölürken*'inden almakla suçladı. İngiliz basını bu suçlamayı köpürtüp skandala dönüştürdü ve Swift edebi "yağmacılık"la suçlandı, yazarı savunanlara da "kibirli hoşgörüleri" nedeniyle dudak büküldü. Bunların hepsi, Swift'in Faulkner'dan etkilendiğini peşinen kabul etmesine rağmen, hatta belki de bu yüzden olmuştu, kaldı ki iki roman bazı yakınlıklara rağmen yapısal olarak o kadar benzer de değildi. Bu tür basit gerçekler skandalın yatışmasını sağladıysa da öncesinde medya Swift'i iyice kalayladı.

Etkiyle intihal arasındaki sınır son zamanlarda bulanıklaştı.

Oysa *Döşeğimde Ölürken*'i yayımladığında da Faulkner daha eski bir romanın yapı unsurlarını ödünç almakla suçlanmıştı: Nathaniel Hawthorne'un *Kızıl Damga*'sı. Verilebilecek en iyi karşılığı vermişti Faulkner; tevazuyla *tour de force*'u olarak nitelendirdiği eseri yaratma sancısı çekerken ihtiyacı olan her şeyi bulabildiği her yerden almıştı, bu türde bir ödünç alma eyleminin meşruiyetini sorgulayacak bir yazar tanımıyordu.

Harun ile Öyküler Denizi romanımda küçük bir çocuk, rehberiyle birlikte hayal gücünün okyanusuna yolculuk eder:

> Suya baktı ve her biri farklı renkte binbir farklı akıntıdan meydana geldiğini gördü, akıntılar nefes kesen karmaşıklıkta sıvı bir halının dokuma iplikleri gibi iç içe geçmişti; rehberi Eğerr, bunların Öykü Akıntıları

Geçenlerde yine Calvino'yu düşünüyordum. "Gelecek binyıl için altı öneri"nin altıncısında tutarlılık konusunu ele alacaktı. Tutarlılık Melville'in Kâtip Bartleby karakterinin özel dehasıdır demeyi tasarlıyordu; basitçe ve ısrarla "yapmamayı tercih eden" korkusuz, açıklanamaz Bartleby.

olduğunu söyledi, her renkli ip bir öyküyü temsil ediyor, içeriyordu. Okyanusun farklı bölümlerinde farklı öyküler vardı, anlatılmış tüm öyküler ve icat edilmekte olan pek çok öykü burada bulunabildiğinden Öykü Akıntıları Okyanusu aslında evrenin en büyük kütüphanesiydi. Öyküler burada akışkan formda bulunduğundan değişme, kendilerinin yeni uyarlamalarına dönüşme becerisini muhafaza ediyor, başka hikâyelere karışıp bambaşka hikâyeler haline geliyorlardı, öyle ki... Öykü Akıntıları Okyanusu bir maval deposundan çok daha fazlasıydı. Cansız değil canlıydı.

Eskiyi kullanarak, ona kendimizden yeni bir şey katarak yaparız yeniyi. *Şeytan Ayetleri*'nde cevaplamaya çalıştığım soru buydu: Yenilik dünyaya nasıl gelir? Eskinin yeniye akışı, nüfuz edişi, yani etki bu cevabın parçalarından biridir.

Calvino *Görünmez Kentler*'de örümcek ağı gibi bir şeyin üzerinde, iki dağın arasında asılı muhteşem Octavia şehrini tarif eder. Etki, eserlerimizi astığımız örümcek ağıysa, eserimiz parlak bir mücevheri andıran hayali şehir Octavia gibidir, ağırlığını taşıyabildikleri sürece ağın iplikçikleri arasında asılı durur.

≈

Calvino'yla 1980'lerin başında, Londra'daki Riverside Studios'ta yapacağı bir okumadan önce takdim konuşmasını yapmaya davet edildiğimde tanıştım. *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu*'nun İngilizce baskısı yayımlanmıştı ve kısa süre önce *London Review of Books*'a yazarın eserlerini konu alan uzunca bir yazı yazmıştım – Calvino hakkında İngiliz basınında yayımlanan ilk birkaç ciddi yazıdan biriydi benimkisi, ne yazık ki. Calvino'nun yazımı beğendiğini biliyordum ama onun yanında eserlerinden söz edeceğimi düşündükçe endişeleniyordum. Dinleyicilerin karşısına çıkmadan önce yazdığım metni görmek istediği zaman iyice heyecanlandım. Onaylamazsa ne yapacaktım? Metni sessizce, kaşlarını hafifçe çatarak okudu, sonra bana uzatıp başını salladı. Besbelli testi geçmiştim, eserlerini *Altın Eşek*'in müellifi, klasik dönem yazarı Lucius Apuleius'un yazdıklarıyla kıyaslamam özellikle hoşuna gitmişti.

"Bana bir metelik verin, size altın bir hikâye anlatayım," derdi eski Miletoslu sözlü hikâye anlatıcıları, Apuelius da dönüşüm öyküsünü yazarken bu kadim anlatıcıların fabulist üslupla anlattığı abartılı hikâyelerden önemli ölçüde yararlanmıştı. Calvino'nun son kitaplarından *Gelecek Binyıl İçin Altı Öneri*'de ustalıkla anlattığı erdemlere de sahipti; hafiflik, hızlılık, kesinlik, görünürlük, çokluk. *Harun ile Öyküler Denizi*'ni yazarken bu değerler hep aklımdaydı.

Bu roman bir çocuğun fantastik macerasını anlatsa da, çocuk edebiyatı ve yetişkin kitapları arasındaki ayrımı bir şekilde ortadan kaldırmak istemiştim. Sonuçta en önemlisi doğru ses tonunu bulmaktı ve bu konuda Apuleius ile Calvino yardımcı oldular bana. Calvino'nun önemli üçlemesi *Ağaca Tüneyen Baron, İkiye Bölünen Vikont* ve *Varolmayan Şövalye*'yi yeniden okudum, aradığım ipuçlarını onlarda buldum. İşin sırrı, fabl dili kullanırken örneğin Aisopos gibi basit ahlak dersleri vermekten kaçınmaktı.

Geçenlerde yine Calvino'yu düşünüyordum. "Gelecek binyıl için altı öneri"nin altıncısında tutarlılık konusunu ele alacaktı. Tutarlılık Melville'in Kâtip Bartleby karakterinin özel dehasıdır demeyi tasarlıyordu Calvino; basitçe ve ısrarla "yapmamayı tercih eden" korkusuz, açıklanamaz Bartleby. Kleist'ın önemsiz bir konuda da olsa gerekli adaleti amansızca arayan Michael Kohlhaas'ını, Conrad'ın ölene kadar yaşamakta ısrar eden

Narcissus'un Zencisi'ni, şövalyeliğin delirttiği Quijote'yi veya Kafka'nın ulaşılmaz Şato'nun peşine düşen kadastro memurunu da listeye ekleyebiliriz.

Destansı bir tutarlılıktan, trajedi veya mit konumuna ulaşmaya çalışan bir monomaniden söz ediyoruz. Fakat tutarlılık daha karanlık bir biçimde de anlaşılabilir; Ahab'ın balinasını kovalayışındaki tutarlılık, kitap yakan Savonarola'nın tutarlılığı, Humeyni'nin yaptığı devrimi tarihe karşı bir isyan olarak tanımlaması.

Calvino'nun açıklamaya fırsat bulamadığı altıncı değere giderek daha çok çekildiğimi hissediyorum. Yaklaşan yeni binyıl şimdiden her türde kaygılandırıcı tutarlılık örneğinin tahakkümüne işaret ediyor; ısrarla reddedenler, donkişotvari vahşiler, dar görüşlüler, bağnazlar ve cesurca gerçeğin peşinde olanlar. Fakat şimdi David Malouf'un uyardığı şeyi yapmaya yaklaşmış oluyorum, embriyon aşamasındaki (henüz yaratılmadığı için) hassas çalışmam hakkında konuşuyorum. Yani bu kadarını söylemekle yetinmem gerekiyor, yalnızca başlangıçtaki desteği ve teşviklerini her zaman hatırlayacağım Calvino'nun kulağıma fısıldamaya devam ettiğini ekleyeceğim buna.

Klasik Roma ve modern İtalya'dan başka sanatçıların da deyim yerindeyse omzumun üstünden bakmaya devam ettiğini de söylemeliyim. *Utanç*'ı yazarken Suetonius'un on iki Caesar'ın yaşamını anlattığı önemli çalışmasını yeniden okudum. Bu menfur hanedanlar saraylarında iktidar hırsından çılgına dönmüşlerdi, şehvet düşkünüydüler, akıl sağlıkları yerinde değildi; cinai kucaklaşmalar yaşıyor, birbirlerine korkunç kötülükler yapıyorlardı. Darbe ve karşı-darbe hikâyesiydi bu; fakat saray kapılarının diğer tarafındaki tebaa için bir şey değişmiyordu. İktidar aile içinde kalıyordu. Saray hâlâ saraydı.

Suetonius'tan iktidar elitlerinin çelişkili doğası hakkında çok şey öğrendim ve bu sayede *Utanç*'ın geçtiği Pakistan için bir elit kesim tasarladım; nefret ve ölümüne mücadeleyle ayrılan ama kan ve evlilik bağlarıyla birleşen, en önemlisi, ülkenin bütün iktidarını elinde tutan elitler. Gücü elinden alınmış kitleler için elitler arasındaki amansız savaşlar pek az şeyi değiştiriyor veya hiçbir şeyi değiştirmiyordu. Sarayın hükmü hâlâ sürüyordu, insanlar hâlâ onun ayakları altında inliyordu.

Suetonius *Utanç*'ı etkilediyse, anafikri dönüşüm olan *Şeytan Ayetleri* de Ovidius'un etkisini taşıyordu; Orpheus ve Eurydike mitini temel alan *Ayaklarının Altındaki Toprak* için Vergilius'un *Çiftçilik Sanatı*'nı okumam şarttı. Henüz yazılmamış geleceğe doğru belirsiz bir adım atmama izin verilirse, Rönesans'ın zirvesindeki Floransa'yla ve özellikle Niccolò Machiavelli karakteriyle uzun zamandır büyülenmişçesine ilgilendiğimi de söylemeliyim.

Machiavelli'nin şeytanlaştırılması bana göre Avrupa tarihinin en başarılı karalama kampanyalarından biri. Elizabeth'in altın çağında İngiliz yazınında Machiavelli bahsi yaklaşık dört yüz kez, her seferinde olumsuz bağlamda geçer. O dönemde Machiavelli'nin eserlerinden hiçbiri İngilizceye çevrilmemişti; İngiliz oyun yazarları şeytani Machiavelli portrelerine Fransızcadan çevrilmiş bir metni, *Anti-Makyavel*'i temel alıyorlardı. Machiavelli için o zaman yaratılan şeytani, ahlak yoksunu persona yazarın itibarını hâlâ gölgeliyor. Şeytanlaştırma hakkında birkaç şey öğrenmiş başka bir yazar olarak, iftiraya uğrayan Floransalıyı yakında yeniden değerlendirmek gerektiği görüşündeyim.[1]

Yokluğuyla edebiyatı dar görüşlü hale getirip marjinalleştiren kültürel çapraz tozlaşmayı biraz olsun betimlemeye çalıştım. Son olarak, Fellini'nin dehasını takdirle anmalıyım; çocukluğun ve özel hayatın aşırı gerilimli malzemesinin şovmenliğe ve mite nasıl dönüştürülebileceğini gençliğimde ondan öğrendim. Diğer İtalyan ustalara, Pasolini, Visconti, Antonioni, De Sica'ya ve sayısız başkalarına da teşekkür etmeliyim, çünkü etkinin ve yaratıcı uyarımın sonu olamaz. N

Mart 1999
(Torino Üniversitesi'nde verdiği konferans)

İngilizceden çeviren **Begüm Kovulmaz**

[1] Rushdie 2008'de Machiavelli'nin de önemli karakterlerden biri olduğu romanı *Floransa Büyücüsü*'nü yayımladı. (ç.n.)

* Salman Rushdie, "Influence", *Step Across This Line (Collected Non-Fiction 1992-2002)*, Random House, 2012, ss. 62-69.

George Grosz, *Ecce Homo*, 1922-1923

ROMANIN DA YIRTILIVERDİĞİ YERDE

Oğuz Tecimen

Günümüzün yükselen türü, romandan kısaltma veya öyküden uzatma novellalar: olay örgüsünün ne çok karmaşık ne de çok basit olduğu, okurun hayal gücünü ve dikkatini zorlamayan, bir iki kahveye, üç beş sigaraya sığdırabileceğimiz novellalar...

Geçen yüzyılın ortasından beri postmodern romanın klasik romanın çok karakterli ve çok olaylı kurgu biçimini ve bizatihi kurgusallığını iyiden iyiye aşındırmasıyla romanlarda olay örgüsünün ve kurgunun rolü giderek zayıfladı. O süreçten bugüne yazılan romanlarda da olay örgüsünü asgari basitlikte tutup anlatıya ve/veya karaktere yoğunlaşma baskın hale geldi. Ama şu da var ki, romanın alametifarikası tam da çok karakterli yapının çok sesliliği ve olay örgüsünün öyküye nazaran daha karmaşık olmasıydı. Peki, roman ayırt edici özelliğinden yoksun bırakıldığında ona roman denebilir mi? Bir adım ileri atıp şöyle soralım: Romanda olay örgüsünden kurtulmak mümkün mü? Ya da bir adım geri atıp şöyle soralım: Karmaşık hikâyelerden, entrikalardan, bir yığın ilişki ağından uzak durarak olay örgüsünün işlevini olabildiğince azaltmak mümkün mü romanda?

Aslında modernist romancıların yaptığı tam da buydu: Joyce'un *Ulysses*'i Bloom'un bir günü ve eve dönüşü üzerine inşa etmesi, Musil'in "anlatma iğrençliği" dediği şeyi bir kenara bırakarak *Niteliksiz Adam*'ı kasıtlı bir "olaysızlık" ekseninde, "bitmesi hata" olacak "tamamlanamaz" bir anlatı olarak sürekli yazmaya devam etmesi, Woolf'un "çiçekleri almak için" evden çıkan Mrs. Dolloway'in sıradan hayatından olağanüstü bir bilinç romanı yaratması...

Peki, bütün bunlardaki amaç neydi? Lukács bu modernist yazarlarla hemen hemen aynı dönemde *Roman Teorisi*'ni yazıyordu (1914-1915). Orada romanı "Tanrı'nın terk ettiği dünyanın epiği" diye tanımlıyordu; dünyanın ve tarihin ilerlediği varsayılan amacın ortadan kaybolmasıyla insanın eylemlerinin hiçbir yere çıkmadığı bir dünyada olayların, vakaların, vukuatların nihai ve mutlak bir anlam ifade etmediği bir dünya tasavvurunu romandaki edebi temsilleriyle koyuyordu önümüze. Anlatmayı ve olay örgüsünü neredeyse terk eden bütün bu modernist romancılar da bunun bilincindeydi: Bir şeylerin olaylar silsilesiyle tamamına ereceği, neden zincirleriyle anlam kazanacağı nihai sonların olmadığı, hiçbir yere çıkmayan hayatlar yaşanıyordu artık.

19. yüzyıl romanında okura karmaşık olay örgüleri sunmak mümkündü. Okurun dikkati ve bilinci bugünkü kadar parçalanmamıştı. Hayal gücü gündelik hayatın her ânında resim ve imaj bombardımanıyla yo-

Klasik romanlardaki tasvirler dekordan ibaret değildi. Tam tersine romanın dokusunu, izleklerini oluşturuyordu. Karakterler ile tasvir edilen mekânlar, şeyler arasında bir geçişlilik, yani birbirini yansıtma, şekillendirme ilişkisi vardı. Toplumsal anlamda eşya ile insan, varoluşsal anlamda dünya ile insan arasındaki biçimlendirme ilişkisini gösteriyordu tasvirler.

rulmuyordu. Dizi izler gibi, başından kalkmadan saatlerce takip edebiliyorlardı romanları. Tefrika romanlar da bir tür dizi işlevi görüyordu o zamanlar. Bugünkü dikkati ve bilinci parçalı okur ise ancak bir diziyi dikkati dağılmadan saatlerce izleyip takip edebiliyor, hem de dizilerde son derece karmaşık olay örgüleri ve entrikalar olmasına rağmen. Bu mümkün, çünkü dizilerde, filmlerde ses ve görüntü sayesinde, yani algı imkânlarının çoklu olması sayesinde gerçekliği doğrudan ileterek izleyicinin dikkatini saatlerce uyanık tutabilirsiniz. Ama aynı şey edebiyatta mümkün değil. Elinizde yalnızca harfler, sözcükler var. Okurun sözcükleri imge, tasavvur, anlam örüntülerine dönüştürüp hayal ederek zihninde kurması gerekiyor o gerçekliği. Beraberinde zaman ve mekânı da hayalinde yaratmak zorunda. Oysa dizi ve sinema bunları hiçbir hayal gücü çabasına gerek olmadan topyekûn sunuyor.

Karşısında bu kadar çok yönlü gerçeklik kurgulama biçimleri varken edebiyatın da kendini dönüştürerek çağın okurunun bilincine uygun biçimler ve türlerle kendini "yenilemesi" gerekiyordu, ki modernist edebiyatın geleneğe, eski olana karşı yeniliği temsil ediyor olması da bununla ilgiliydi, modernist olan, çağının bilincini yakalayan demekti.

Aynı şekilde, 1940'ların sonunda ortaya çıkan Yeni Roman'ın öncü iki yazarı Robbe-Grillet'nin ve Sarraute'un hikâyesiz eşya romanları, mekânsız diyalog romanları ya da kahramansız "anti-roman"lar yazarken iddiaları klasik romanı aşmak ve sinemayla aşık atmaktı. Gelgelelim Yeni Romancıların iddia ettiği gibi, roman sinemayla birlikte iddiasını kaybetmemişti. Evet, sinema zaman-mekânın anlık, sıkıştırılmış, topyekûn sunumuyla edebiyatın yapamayacağı bir şey yapıyor ama edebiyat da sözcüklerin imkânıyla zaman ve mekâna bağlı kalmayan bir imge ve anlatı serbestliğine sahip: Birkaç dakikada okunan bir sayfada bile saatler, günler, hatta yüzyıllar ve birbirine çok uzak mekânlar arası imgelenebilir geçişler, sıçramalar yapabiliyor, dış dünyada olmayan varlıklar, biçimler imgelemeyi sağlıyor. Sinemadaysa imajların ardışıklığı ve görüntünün kaydedildiği dünyadaki zaman ve mekânın bağlayıcılığı aynı serbestliği imkânsız kılıyor (tabii anlamı gözden çıkaran, ses ve imge bulamacı olan deneysel filmleri bir yana bırakırsak).

Fakat neticede sinema, edebiyattaki serbestliğe sahip olmasa da, edebiyatın zaman ve mekânda yolculuk yapmayı sağlayan büyülü uçan halısına ortak oluyordu. Edebiyatın ayrıcalığını ihlal ediyordu. Örneğin okuması en az beş on dakika süren, birkaç sayfada betimlenen bir mekânı birkaç karede, birkaç saniyede rahatlıkla verebiliyordu. Gerçekliği betimleme ve temsil etmedeki ânındalığıyla edebiyat karşısında bir avantajı olduğunu gösteriyordu. Ama yine de edebiyatın yaptığı gibi mekândaki unsurlara tek tek odaklanmadığından, onca ayrıntıyı tek bir karede topladığından, gerçeklik imgesi her ne kadar topyekûn olsa da, bu imgenin tekil ayrıntılarını bu kadar kısa sürede somut olarak algılamak mümkün değildi. Sinemada imge, ânında ve bütünlüklü oluşturuluyordu ama uçucu ve genel bir izlenimden ibaret kalıyordu. Edebiyat tek tek adlandırarak, tekillikleri vurgulayarak kurduğu imgelerle yine de gerçekliğin somut temsilindeki ayrıcalığını koruyordu.

Gelgelelim sinemada hayal gücünü zorlamayan imge kolaylığı okurların algısını ve dikkatini biçimlendirmeye başlıyordu, hele de daha sonra televizyonun, videonun, daimi görsel akışın olduğu sanal mecraların insanların algısını ve bilincini anlık imgeye ve algıya koşullandırdığı süreçte edebiyatı okumak ve imgelemek iyice zor bir hale geliyordu. Okurun imge algısındaki bu dönüşüm doğal olarak edebiyatın da yazılma ve okunma biçimlerini dönüştürüyordu.

Nitekim bu dönüşüm zamanla türler arasındaki ağırlık merkezlerinin değişmesine de yol açtı. Olay örgüsünün genellikle basit olduğu, romansal entrikalara, olay örgülerine varmadığı öykü türünün 20. yüzyılda iyice gelişip çeşitlenmesinin, romandan sonra en öne çıkan tür haline gelmesinin önemli bir nedeni de buydu. Poe, Maupassant ve Çehov'dan Hemingway, Carver ve Cortazár'a öykü türünün neredeyse roman kadar önemli bir tür haline gelmesini rahatlıkla okuyabiliriz. Ki nihayetinde 2013'e geldiğimizde Alice Munro gibi yalnızca öykü türünde yazan bir yazar sonunda Nobel bile alabiliyordu...

Son on, on beş yıldır Türkiye'de öykü türünün patlama yapması da hem bununla hem de yaratıcı yazarlık atölyelerinin artmasıyla açıklanabilir. Ama çoğunlukla öykülerin yazıldığı yaratıcı yazarlık atölyeleri bu rağbetin sadece nedeni değil aynı zamanda semptomu. Bugünkü parçalı bilinçli insan, okur olarak karmaşık olay örgüleri okumakta zorlandığı gibi, yazar olarak da karmaşık olay örgüleri kurgulamakta zorlanıyor. Dolayısıyla olay örgüsünün basit olduğu öykü türünde yazmaya girişiyor çoğunlukla. Daha önceki dönemlerde olduğu gibi, bir anda romanla ortaya çıkan yazarlara çok az rastlıyoruz artık.

Romanla yarışacak kadar olmasa da öykünün hatırı sayılır bir okur kitlesi var bugün. Ama okurlar yine de romandan vazgeçmiyor, daha çok romanı tercih ediyor. Ama nasıl romanlar? Hacimli, karmaşık romanlar değil, tam da öykü ile roman arası uzun öyküler veya kısa romanlar. Örneğin Zweig'ın o ince novellalarının peynir ekmek gibi satması bunu gösteriyor.

Demek ki bugün bulunduğumuz eşikte, çağın yükselen anlatı biçimi ne tam olarak roman ne de tam olarak öykü olan novellalar: bir ya da birkaç oturuşta okumalık kısa anlatılar. Nitekim kısa anlatı türü olarak öykünün ortaya çıktığı 19. yüzyılın ortasında, Poe da öykünün alametifarikasını *bir oturuşta okunan, tek etkide bulunan* tür olarak belirliyordu.

Evet, günümüzün yükselen türü, romandan kısaltma veya öyküden uzatma novellalar: olay örgüsünün ne çok karmaşık ne de çok basit olduğu, okurun hayal gücünü ve dikkatini zorlamayan, bir iki kahveye, üç beş sigaraya sığdırabileceğimiz novellalar... Bunu bir değer yargısı ya da ahlaki yadırgama olarak görmemek gerekiyor. Akıllı telefonların, whatsapp'ların, twitter'ların, facebook'ların, instagram'ların, bir yığın başka internet mecrasının dikkati sürekli parçaladığı, daha doğrusu zaten bütün olmayan dikkatin parçalılığını perçinlediği zamanımızda okurlardan kalın, karmaşık, zorlayıcı romanlar okumaları beklenebilir mi?..

Peki, bu illa kötüye gidiş midir? Olmayabilir. 19. yüzyılda, 20. yüzyılın ilk yarısında romancıların anlattıkları gerçekliği uzun uzun tasvir etmesi gerekiyordu. Ama artık internette, televizyonda, sinemada, dizilerde imajlarla sürekli temas halinde olduğumuzdan fazlasıyla aşinayız görsel gerçekliğe. Bu yüzden edebiyatta da uzun tasvirler olmadan kısa göndermeler ve değinmelerle belli bir gerçeklik resmi oluşturmak mümkün.

Ama şunu da unutmamak gerek: Klasik romanlardaki tasvirler dekordan ibaret değildi. Tam tersine romanın dokusunu, izleklerini oluşturuyordu. Karakterler ile tasvir edilen mekânlar, şeyler arasında bir geçişlilik, yani birbirini yansıtma, şekillendirme ilişkisi vardı. Toplumsal anlamda eşya ile insan, varoluşsal anlamda dünya ile insan arasındaki mütekabiliyet ve biçimlendirme ilişkisini gösteriyordu bu tasvirler.

O halde tasvirleri azalttığımızda yerine neyi koyacağımızı bilmemiz gerekiyor. O dünyayı, o gerçekliği neyle kuracağımızı veya temsil edeceğimizi tasarlamamız gerekiyor. Şiirsellikle mi, felsefi ya da psikolojik yoğunlukla mı, diyalogla mı? Hangisi, hangileri ve nasıl?

Demek ki mesele, romanın bu azaltılmış, biçilmiş ya da yalınlaşmış formunda tasvirden kalan boşluğun nasıl doldurulacağı. Boşluğa ne sıvarsanız doldurur ama asıl problem, bir tür olarak novellanın, ne roman ne öykü ya da hem roman hem öykü olan bu formun öykü ile romanın poetikası ve retoriği arasında nasıl müzakere edileceği; hangisinden neyi, nasıl, ne ölçüde alacağı... En önemlisi de, hâlâ mayalanma aşamasında olan bu ara türün, *romanın da yırtılıverdiği yerde*, gerçekliğin temsil biçimlerinde bir dönüşüm yaratıp yaratmayacağı... N

İLKER KARAKAŞ

Kararlılıkla tamamlanmış bir öykü dünyası.

Yalınlık ve haslık.

Çıkmaz Sokak İlker Karakaş'ın dördüncü kitabı. Daha ilk kitabı Hennoz'da kurduğu yalın dil **Çıkmaz Sokak**'ta İlker Karakaş'ı kararlılıkla tamamlanmış bir anlatı dünyasına götürüyor. Orada yaşananlar bir dizinin birbirine eklenen halkaları gibi. Aykırı bir karakter öyküden öyküye kendi dünyasını dışavururken bizi bildiğimiz hayatlarla yüzleştiriyor. Alkole tutkuyla bağlılık, kadınlarla uyumsuz ilişkiler, yaşadığı hayatla bir türlü barışık olmama, neredeyse bir yokoluşa sürükleniş. Yaşadığımız hayatın kıyısından kopup gelmiş yaşantılar. Bunlar tanıdık geliyor olabilir ama İlker Karakaş'ın öykülerinde gitgide sertleşerek sürüyor ve doğrusu onun anlattıkları pek de anlatılmıyor.

İlker Karakaş'ın öyküleri âdeta düzanlatımlı. Seçtiği yalınlıktan vazgeçmeyen bir yazarlık tutumu var. Ama bunlar yanıltmasın. Yaşananları anlatırken fazlalıkları dışarıda bırakma olgunluğunu hiç kaybetmiyor. Türkçeyi güzel kullanma amacı hep kendini gösteriyor. Şimdi daha çok gereksinim duyduğumuz has özellikler bunlar.

79 s. • 12 TL
ISBN 978-605-2389-66-9
Kapak: Tarık Kirpi

www.notoskitap.com

Dağıtım
Alfa Dağıtım
212 513 34 20

NOTOS KİTAP

Sevim Çiçek

Atlı

Kardeşlerim uyuyordu, anamla babalığım ardımdan kapıya kadar geldi. Babalığım, "Bahtın açık, Hızır yoldaşın olsun," dedi, anam eşiğe çömeldi, entarisinin eteğiyle gözlerini sildi.

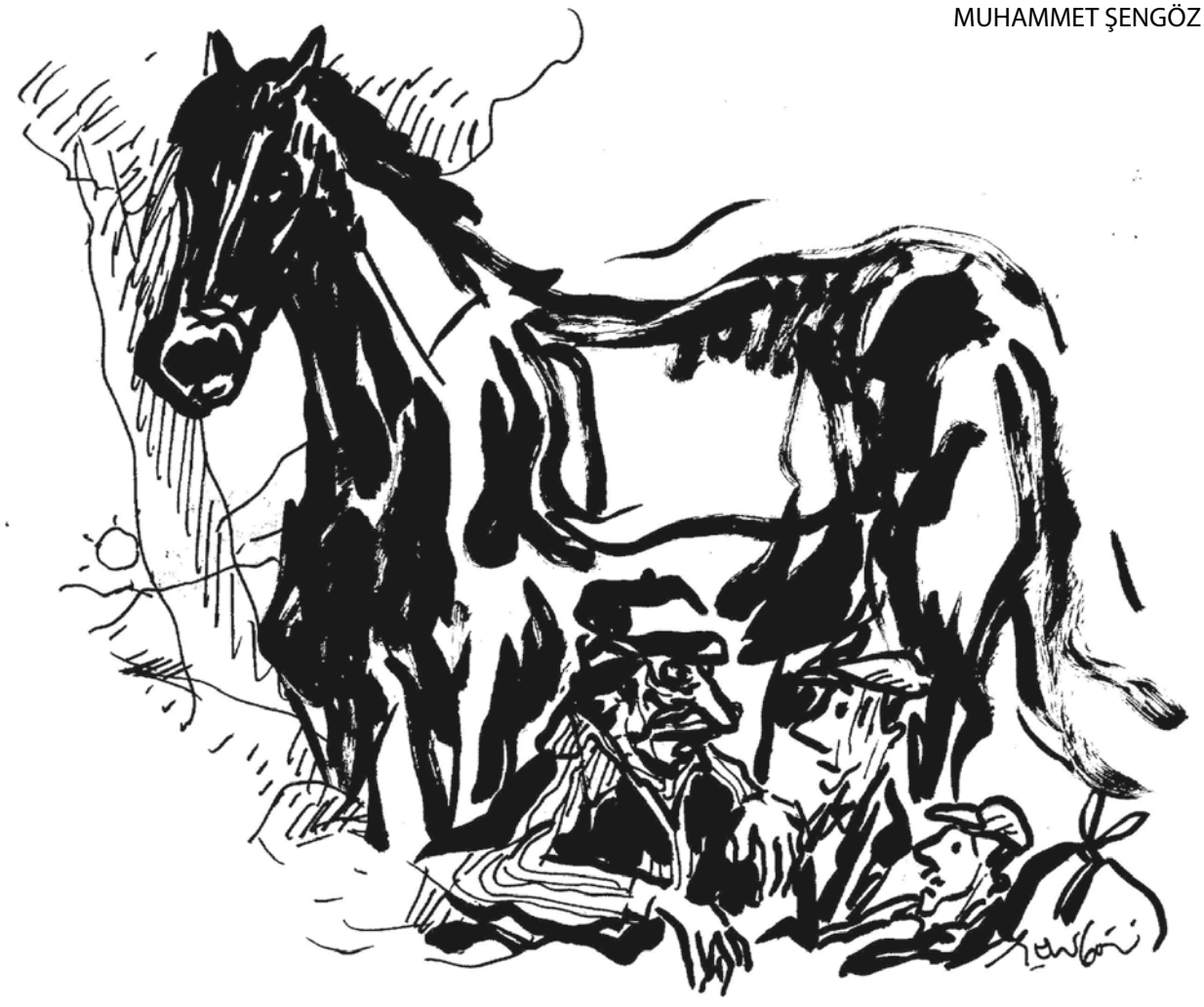
İbrahim yolun başında elinde bohça, sırtında torba bekliyordu. Selamlaştık, başkaca söz etmeden yola koyulduk. Köpekler köyün çıkışındaki dik yokuşun başına kadar peşimizden geldi, sonra da ötesi kendilerine ait değilmiş gibi başları önlerinde köye döndüler. Bende iki, İbrahim'de bir torba, yokuşu tırmanıyoruz, tanyeri ağardı, kuzeyden güneye akan ırmağın suları alacalandı. Ardımızdaki yel sanki bizi köyden çok ıraklara atmak istiyordu. Tepeye vardık, yüreğime bir sıkıntı çöktü. İbrahim mahmurluğunu üzerinden atmış, paslı dili açılmış, "Allah seni inandırsın, gün doğmadan başlıyorsun pamuğu çapalamaya, öğlene kadar anca iki sıra gidip geliyorsun," diyor. Ha babam de babam anlatıyor. Ötelere baktı, "Valla sana yemin olsun," dedi, eliyle civarı topladı, "bizdeki üç köyün arazisi o memleketin bir tarlası etmez." Geçen yıl gittiği Adana'yı övüyor mu kötülüyor mu belli değil. Aklım anamda. Geriye bakmak istedim, baksam adımımı ileriye atamayacağım, caydım, iyice hızlandım. İbrahim, "Acelen ne, bu kadar mı bezmişsin köyden," dedi. Ağzımı bıçak açmıyor. "Valla bu gidişle akşama Adana'ya varırsın. Ama gecesi pistir, sinekleri komaz yatasın," dedi. İçimdeki sıkıntı büyüdü. Tepeyi aştık. Yel güçlendi, güneye uzanan yolun üzerindeki tozu toprağı önüne kattı götürdü. İçimdeki sıkıntı dağılmıyor. "İbo?" "Ne var?" "Gel biz Adana'ya gitmeyelim." Durdu, ben hızımı kesmeden yürüyorum, arkamda kaldı, "Dur hele dur, yani şimdi sen diyorsun ki köye geri mi gidelim." Başımı geriye çevirmeye korkuyorum. "Yav dursana!" diye bağırdı. "Niye durayım, yola çıkmışız bir kere." Bir el beni ardımdan itiyor, öyle hızlıyım. Soluk soluğa yanıma geldi, nefesi ağır kokuyor, anlaşılan anası akşam tereyağını, unu, kavurmayı, soğanı esirgememiş oğlundan. "Peki o vakit, niye gitmeyelim diyorsun?" Durdum, yüzüne baktım. "Yav ben köye geri gidelim mi dedim." Bir gözünü kıstı, kaşı alnına dökülen saçlarının ucuna değdi. "Adana'ya gitmeyelim dedin ya." Sen okuldayken de böyleydin oğlum İbo, her şeyi kıçından anlıyordun. "Adana'dan başka memleket yok mu," dedim. "Var elbet ama ben bilmem, bilmediğim memlekete de gitmem." Yamaç aşağı iniyorduk, tepe köyle aramıza girdi, biliyordum bu mesafeden sonrasında köy görünmez, hızımı kestim. Aşağıda toprak yolun kıyısındaki dut ağacı, belli ki kış uykusundan yeni uyanmış, dallarındaki küçük yeşil tomurcuklar uç vermiş. Köylünün ziyaret bellediği

ağacı gösterdim, "Şu mübareğin altında soluklanalım biraz," dedim. Ağacın yaşlı dalları dibine düşmüştü. Köylü günaha girmekten korkar, kuru dalları götürüp yakmazdı. Ağacın gövdesini üç kere öptük, yükümüzü altına indirdik. Birbirinden uzak, sağa sola dağılmış kuru dalları bir araya getirdik, koca bir yığın oldu. Birkaç adım ötede kaynağın dibindeki çakıl taşlarıyla oynaşan ışığı avuçlayıp öptük, yüzümüze sürdük. Tam o sırada bir vızıltı koptu. Göğe baktık, bir de ne görelim, arılardan kara bir bulut. İkimiz aynı anda elimizi suya daldırdık, taşları alıp havada birbirine vurduk. Hem koşuyoruz hem, "Kona! Kona! Kona!" diyoruz. Konacak yeri mi beğenmediler, yoksa biz mi beceremedik, arılar akıp gitti. Güldüm, "Az kalsın bir kovan arıya kanıp yolumuzdan olacaktık," dedim. İbrahim, "He valla, bravo onlara, bizden akıllı çıktılar, yollarından şaşmadılar," dedi. "Bravo," dedim, arılara mı kendisine mi dediğimi anlamadı.

"İbo, gel biz İstanbul'a gidelim." Gözbebekleri büyüdü, "Git Allahını seversen, nasıl gidelim, çok uzaktır. Hadi gittik diyelim, tanış yok, hadi bulduk diyelim..." Kesmesem uzatacak, "İstanbul'a tren gitmiyor mu?" Sustu. "Adana'ya gideni varsa İstanbul'a da vardır. Adana'da tanışın mı vardı da gittin?" Dağları gösterdim. "Bize bu dağların ardı gurbet." Ses yok. "Doğrusun, İstanbul uzaktır ama büyüktür de. Büyük memleketin kazancı çok olur." Duyan da İstanbul'a gitmişliğim var sanır. Ensesini kaşıdı, "Yok arkadaş ben bildiğimden şaşmam," dedi. "E peki köyden niye şaştın?" "Ne yapsaydım, aç mı kalaydık." Epey konuştuk, ben İstanbul diyorum, o Adana. Ne ben ona kanıyorum, ne o bana.

Nal sesleri, "Gelen var," dedim. Sesin geldiği yöne baktık. Önce kasketli başı, ardından gövdesi göründü. Altındaki iyi cins kızıl atın alnından burnuna, enli beyaz bir çizgi uzuyordu. Atlı yaklaştı, selam verdi, yuları kendine çekti, atın boynunun altındaki beyaz benekler göründü. Böyle soylu bir atın sürücüsünü hafife almamak lazım. Ayağa kalktık, atlı eliyle oturmamızı işaret etti, indi, yuları boynundaki kayışın içine sıkıştırdı, atı çayıra sürdü. Üstü başı tertemiz, babalığımdan yaşlı. Kaynağa yöneldi, kasketini çıkardı, kaynağın başındaki taşı üç defa öptü, kasketini üstüne koydu, yüzünü yıkadı, geldi ağacın gövdesini de üç defa öptü. Biz de susmuşuz, onu seyrediyoruz. Doğrulduk, "Oturun oturun," dedi, geldi karşımıza oturdu. "Hayırdır gençler, nereden gelip nereye gidiyorsunuz?" Köyü söyledik, nereye gittiğimizi söylemedik. Bir bize bir yüke baktı, "Niye yayasınız, eşek de mi yoktu," dedi. İbrahim güldü, "Yolumuz uzundur emmi, eşekle gidilmez," dedi. "Uzun yol dediğin neresidir?" Ben, "İstanbul" dedim, İbrahim "Adana". Atlı güldü, tabakasını çıkardı, sigara sarıp kehribar ağızlığa yerleştirdi, muhtar çakmağıyla yaktı, dumanı ileriye üfledi, "Siz yola birlikte çıkmışsınız, lakin yoldaş olamamışsınız," dedi. Birbirimize baktık, başımızı önümüze eğdik. Yaşımızı sordu, söyledik. Torbalara baktı, "Gurbete giden adama bu yük fazladır," dedi. İbrahim bakışlarını hızla üzerimde gezdirdi, sonra atlıya baktı, "Yükün ekseriyeti arkadaşındır, anası bir post çökelek koymuş ki satıp yol parası yapsın," dedi. Atlı gözucuyla bana baktı, bakışlarımı yere çevirdim, İbrahim'e döndü, "Senin yol paran var mı peki," dedi. "He emmi, söylemesi ayıp, birkaç kuruşum var." "Ya çökeleğin alıcısı çıkmazsa, o vakit bırakıp gidecek misin arkadaşını?" Zor soru. İbrahim cevap vermedi.

Atlı boğazını temizledi, "Ben gençken," dedi, çenesinin ucuyla İbrahim'i işaret etti, "senin yaşlarındayken bizim köyden bir arkadaşım Guleman'a çalışmaya gitmişti." Ata baktı. "O vakitler Yoldaş'ın nenesi vardı." At kafasını çayırdan kaldırdı, anlamış gibi bizden yana baktı. "Benim gözümde evlattan ileridir, çok da çeviktir," dedi. "Maşallah emmi, Allah sahibine bağışlasın," dedi İbrahim. "Yav ben ne anlatıyordum söz nereye geldi. Neyse, bu arkadaş köye geldi, dedi fabrikada işçiye ihtiyaç vardır, gelin çalışın. Tabii o vakitler köylü dışarıya gideni, köleliğe gitmiş diye kınıyordu. Neyse uzatmayayım, arkadaşın sözüne ku-

lak verdim, gittim abime dedim, abi ben Guleman'a gideceğim." Babalığımla konuşmam düştü aklıma. Gideceğimi söylediğimde sağ olsun ne umudumu söndürdü ne de güçlendirdi, "Valla doğrusunu sen bilirsin," dedi. Zaten ne zaman kendisine bir şey sorsam, "Anan bilir," der.

"Abim, niye biz aç mıyız açıkta mıyız, çok şükür arazimiz var, çalışıp yiyoruz, dedi. Dedim, abi nüfusumuz artıyor, arazi artık yetmiyor." Güneş ısıtmaya başlamış, esinti kesilmişti. Ceketini çıkardı, katlayıp yanına koydu usulca. Gömleğini kara bassan, kar aklığından utanır. Öyle bir anlatıyordu ki hiç susmasın istiyordum. "O zaman evliyim, iki tane de çocuğum var. Dedi, oralarda çoluğunu çocuğunu sefil edersin. Dedim, abi hanımımı, çocuklarımı sonra götürürüm. Hanımın genç kadındır, çocukların küçüktür, olmaz, dedi. Abimin hanımı, Allah rahmet eylesin, çok gün görmüş kadındı, üzerimde emeği çoktur, abim de sözüne kulak asardı, gittim ona söyledim. Dedi, madem böyle bir fırsat çıkmış, hiç durma git. İki üç gün kafamda evirdim çevirdim, sonunda bir gece sabaha karşı çıktım yola. E nereye gidersen gün doğmadan çıkmazsan varacağın yer ıraklaşır. Hanım bohçayı doldurmuş, ne yok ki içinde, gören de, Fizan'a gidiyor, der." Atlı azık bohçalarımıza baktı, "Madem birlikte çıkmışsınız yola, bunları bir edin," dedi. İbrahim şaşkın, kalktım benim bohçamdakini İbrahim'inkine koydum, bademleri getirdim, "Buyur emmi," dedim. Atlı bademlere baktı, "Hayret, bu zamanda badem," dedi. "Anam zor vakitlere saklamış." "Madem zor vakitler içindir öyleyse götür yerine koy." "Emmi senin kısmetindir." "Ne yaptım

da kısmetim olsun yeğenim." Sustum. Atlı uzaklara baktı, İbrahim atlının ağzına bakıp, "E emmi gittin mi Guleman'a," diye sordu. Biten sigarasını ağızlıktan çıkardı, yere attı, küçük bir taşla ezdi, öksürdü, "O zaman Murat suyunun üstünde köprü yok," dedi, "Guleman öte yakada. Geleklerle geçiliyor, otuz kuruşa. Gelekçiye otuz kuruş verdim, bindim, gelek sallana sallana ilerliyor, birden içime bir pişmanlık düştü, karşı yakaya yaklaştıkça büyüdü, gelekten adımımı zor attım toprağa, kavaklar var, gittim altına oturdum, bir cigara yaktım, suyun öteki yakasına bakıyorum, Murat suyu gözümde oldu aşılmaz bir deniz. Yav ben ne yaptım, çoluğumu çocuğumu, düşman sahibi abimi bıraktım, buralara, elin işine geldim, dön abinle sırt sırta ver, kendi arazini işle, dedim. Kalktım suyun kıyısına geldim, gelekçiye bir otuz kuruş daha verdim, beni karşıya geçir, dedim. Adam, Allah Allah, sizin köyde kavak mı yoktu, cigaranı orda içeydin, dedi." İbrahim'le birbirimize baktık, güleceğiz ama atlı gayet ciddi, cesaret edemedik. "Neyse gençler uzatmayayım, karşıya geçtim. Karnım da öyle acıkmış, başım dönüyor, ayakta duramıyorum. Bohçayı açtım, karnımı doyurdum. Üstüne bir cigara yaktım, bu sefer de, yav bu azığı bana verdiler ki gidip çalışayım, böyle olur mu, hangi yüzle köye döneyim dedim." Sustu, cebinden çıkardığı bez mendili gömleğinin yakasıyla boynu arasına yerleştirdi, ata baktı, at suyun başına gelmişti, "Çok soylu hayvandır, Maden'den almıştım nenesini," dedi. Bizim hiç atımız olmamıştı, gördüğüm atlara da benzemiyordu. İbrahim, "Emmi bu aygırdır değil mi," dedi. Oğlum İbo dur yav, bi dur yav, elimden gelse bohçayı top edip tıkayacağım ağzına. "E emmi ne yaptın sonra," dedim. "Neyi ne yaptım?" "Karşıya geçtin mi?" "Gelekçiye bir otuz kuruş daha verdim, adamın yaşı epey vardı, yüzüme baktı, bu yaşıma geldim böyle iş görmedim, dedi, neyse tekrar karşıya geçtim. Tarif edilen yere gittim. Arkadaşın söylediği kişiyi buldum, ölmemişse Allah selamet versin, Palu Zazalarından orta yaşlarda bir adamdı, beni işçilerin kaldığı barakalara götürdü. Belki her barakada otuz kişi yatıyorduk." İbrahim, "Sinek var mıydı," diye sordu. Atlı, "Ne sineği yeğenim," dedi. İbrahim, "Çukurova'da çoktur, üvez derler adına, fena yakıyor," dedi. "Yok yeğenim, Guleman'ın havası bizim buralarınki gibidir, sinek minek olmaz." Araya girdim. "Emmi işe girdin mi?" "He yeğenim o zamanlar kim gitse giriyordu, ertesi gün başladım. Bir mühendis vardı, çok edepli, sakin, genç bir adam, ne zaman dara düşsem Hızır gibi yetişiyordu. Diyarbakır'da Maarif Koleci'nde okumuş. Kendi kendime, dedim ben de oğlumu orada okutacağım." İbrahim, "Kolec dediğin, mühendis mi çıkıyor ordan," dedi. İbo ben sana ne diyeyim, bilsen ne olacak, gidip okuyacak mısın, beşi zor bitirdin. "Yok yeğenim orta, lise bir arada. Adam İstanbul'daki yüksek mühendislik okulunu bitirmişti." Atlı saatine baktı, İbrahim ağzını açtı, baktım bir şey söyleyecek, dürttüm, konuşmasına fırsat vermeden, "Emmi Guleman'da ne kadar kaldın," dedim. Saatini cepkenindeki yuvasına yerleştirdi. "Altı ay hiç köye gitmedim. Bir gün haber geldi, köyde bizim aşiretten birini vurmuşlar, abim, durmasın gelsin, demiş." Bir sigara daha sardı, ağızlığa sokmadan içti. Derin bir soluk aldı, sigaranın dumanı beyaz bıyıklarına yayıldı, cepkenindeki kösteğin zinciri sallandı. "O gece sabaha kadar yatakta kıvrandım, gitsem bir türlü gitmesem başka türlü. Sonunda, atamdır, gel demiş, nasıl gitmeyeyim, dedim, gün doğar doğmaz suyun kıyısına geldim. Baktım gelekçi orada, altmış kuruş verdim. Hemşerim bu fazladır, dedi. Neme lazım sen peşin al, dedim." Atlı güldü, sesi çatallıydı, ben de güldüm, İbrahim'de tık yok. "Ya işte böyle gençler, eğer yanımda sağlam bir yoldaşım olaydı doksan kuruş kârdaydım." Hesap yaptım, doğruydu doksan kuruş tutuyordu. "Peki emmi, sonra Guleman'a geri gittin mi," dedim. Duraksadı, "Yok yeğenim, fakat sonraları keşke o haberi aldığımda köye gelmeseydim dediğim çok oldu." Atı gösterdi, "Yoldaş Guleman'dan geriye kalan tek servet. Önce nenesi, sonra anası, şimdi de bu kahrımı çekiyor," dedi. Sonra küçük bir dal aldı yerden, öğretmenin çubuğu gibi

"Gelekçiye bir otuz kuruş daha verdim, adamın yaşı epey vardı, yüzüme baktı, bu yaşıma geldim böyle iş görmedim, dedi, neyse tekrar karşıya geçtim."

ama sertçe değil, hafif hafif salladı. “İş değil meslek sahibi olun. Niye? Çünkü insan işini yitirebilir, gençlikte adamın başı dumanlı olur, şeytan genç adamın kulağının arkasındadır, dürtükler, misal, ona uyar da kumar oynarsa bütün kazancını bir gecede yitirir. Ama meslek dediğin hiçbir kumarda yitirilmez.” Ben can kulağıyla dinliyorum ama İbrahim dalıp gitmiş. “Hayırdır yeğenim başını mı ağrıttım.” İbrahim duymadı, dürttüm, irkildi, kaşla göz arasında atlıyı gösterdim. “Buyur emmi,” dedi. “Başını ağrıttım herhal.” İbrahim, “Yok emmi o nasıl söz,” dedi. Atlı saatine baktı tekrar, saatin kapağındaki trenin tepesinden dumanlar yükseliyordu. İçime bir kurt düştü, ya çökeleğin alıcısı çıkmazsa. Bir elini yere bastırdı, doğrulacak gibi oldu, “Gençler, yolunuz uzundur, üstelik yayasınız,” dedi. “Emmi bir şey soracağım,” devamını getirmedim. Çökeleği Elazığ’da mı yoksa ilçede mi daha iyi paraya satarım diye soracaktım ama çekindim. “Çekinme yeğenim sor, bilirsem ne mutlu bana,” dedi. Utanıyorum, nasıl sorayım, meslek aklıma takılmıştı, onu sordum. Güldü, “Ben de zor soracaksın zannettim,” dedi. “Bana zordur emmi.” Bir daha güldü, “Şimdi yeğenim tarlada çapa sallamak, yük taşımak iştir ama misal, şoförlük, duvarcılık meslektir.” Ne güzel laflar ediyordu. Babalığım hiç böyle şeyleri bilmezdi, bildiklerini de dile dökemezdi. “Misal, bu Guleman’daki arkadaşım sizlere ömür, iki sene önce hakka yürüdü. Bir oğlu vardı, hayırsızın teki, babasının servetini kumarda batırdı.” İbrahim, “Yapma yav,” dedi. Atlı ayağa kalktı, “Pirim hastadır, gözü yoldadır, geç kalmak olmaz,” dedi. Koştum atı getirdim, “Emmi bu son söylediğin, hani meslek dediğin, çok hoşuma gitti,” dedim, gözlerimin içine baktı, gözlerinin içi gülüyordu, eline eğildim, öptüm, o da omzumdan. Önünde durdu, Yoldaş başını eğdi, alnının akından öptü. Yuları eline bir kez doladı, yaşından beklenmeyen çeviklikle eyere yerleşti. “İstanbul büyük memleket, insan boğulursa da büyük suda boğulsun,” dedi. Ayaklarıyla Yoldaş’ın karnına hafifçe dokundu, Yoldaş başını yay gibi gerdi, ileriye atıldı. N

Mustafa Çöçelli

Yediemin

Cümleler ağzımdan ezbere dökülüyor. Alışkınım. Üzerimdeki lacivert üniformanın hakkını veriyorum.

"Zorluk çıkarmayın!"

Bastonlarına dayanmış yaşlılara, sakallarını sıvazlayan hacı amcalara bakınca zorluk çıkaracak birilerini göremiyorum ya olsun, camiye girdiğimizden beri kulaklarımızda çınlayan uğultu kesiliyor. Elindeki makbuzları deminden beri satır gibi sallayan Cami Yaptırma Derneği başkanı da mecburen sustu. Adamın yüzü kıpkırmızı. Bedenindeki bütün kan yüzüne toplanmış olsa gerek. Benim suratım beton gibi. Kansız mıyım neyim?

Kayıt defterine gözüm ilişti. Minber perdesi, vaaz kürsüsü, hasırlar, sadaka kutusu, mihrap seccadesi, tespihlerle birlikte tespihlik, ahşap rahle, imamın namaz cüppesi, halılar, minaredeki hoparlör... Hepsi kayıt defterine işlenmiş. Dernek müteahhitin borcunu ödeyemezse, bir sonraki gelişimizde bütün eşyayı toparlayıp yediemine kaldıracağız.

Beddualar arasında camiden çıkıyoruz. (Aralarında bildiğin saydıranlar var.) Halbuki biz sadece işimizi yapıyoruz. Elimdeki telsizi sopa gibi kullanarak yolu açıyorum. Sanki cemaatle birlikte yoldaki bedduaları da (küfürleri de) süpürmek zorundayım. Yoksa görevliler çıkamayacak, belli. Peşimizden yaşlı bir dede bağırıyor:

"Allahımızı da haczedin de kurtulalım!"

Siyah plakalı aracımıza atlayıp gecekondu mahallerinin birinde soluğu alıyoruz. Kamyon bizden önce varmış. Şoför sigarasının kalan kısmını içmekten vazgeçip yere tükürdü. Eve yanaşıyoruz. Kapının önünde bizi bekleyen aileye bakıyorum. Anne ve yanında beş çocuk. Tekmil verecek gibi kapıya dizilmişler. Görevli dosyayı açıyor. Hastane borçlarını ödeyemedikleri için senet imzalamışlar. Aylar önce senetlerin günü geçmiş. Artık ödemeyi evde ne varsa onunla yapmak durumundalar. Zorluk çıkarmayın dememe bile gerek kalmadı. Mutfaktaki ocağa el koymasak, bir de bize çay demleyecekler.

Kayıt defterine girmiş ne kadar mal varsa hamallar kamyona taşıyor. Aile evin önünde dizilmiş bekliyor. Bir önceki gelişimizde eşyalara çoktan değer biçilmiş. Fakat senetleri kapamaya yetmeyecek. Görevli deftere kayıt ettiği çocuklara bakıyor. Eliyle bir ikisini yokluyor. Ufakta karar kılındı. Çenesini ayırıp dişlerine bakıyorlar. Tırnak kontrolü de var. Kalem fenerini her iki gözüne tutuyor. Anlaşılan çocuğun refleksler yerinde. Rayiç değeri hemen oracıkta hesaplanıyor. Görevli hamala işaret ediyor. Çocuğu kamyonun kasasındaki kenapeye oturtuyoruz. Sürgülü kapı üzerine kapanıyor. Garip. Sesini çıkaran yok.

Çaresizlik sessizlikle kardeş sanırım.

Hangar genişliğindeki yediemin deposunun kapısını açıyoruz. Kamyondan eşyaları indirelim derken çocuk kanepenin üstünden atlayıp sinsice deponun karanlığında kayıplara karışıyor.

"Etiketini yapıştırmadık," diye bağırıyor bekçi. Nafile, çocuk çoktan gözden kayboldu. Envantere kaydını yaptırmak lazım. Patron duysa bir güzel kalaylar. Ses çıkarmıyoruz.

"Ben bulur getiririm, acelesi yok ya," diyorum.

Öyle söyledim ya içerisi curcuna. Çocuklarla diğer eşyalar ayrı yerlerde istiflenmeli diye vaktinde çok söyledik patrona ama herif bir türlü yanaşmıyor. Her defasında masraf çıkarmayın şimdi deyip başından savıyor bizi. Halbuki onun bunun çocukları yedieminin altını üstüne getiriyor. İşin yoksa depoyu toparlamak için bekçilerle birlikte uğraş dur. Sıpalar eşya ayırt etmeden kırıp döküyorlar. Arkalarında ancak hurdacılara satabileceğimiz parçaları bırakıyorlar. Sağlamları ucuz bir fiyattan okutuyoruz. Maksat yedieminde yer açmak. Depo tıka basa dolmuş. Adım atacak yer kalmadı.

Her ayın on beşinde ihaleye çıkılır. Listeye gayrimenkul tapuları, arabalar, bir de çocuklar asılıyor. İhalelere elini kolunu sallayan herkes giremiyor öyle. Alıcılar çoktan belli. Çeteler bir numaralı müşterimiz. Haliyle çocuklara en çok parayı döken kapıyor. Ağzındaki sigarayı içmeyip çiğneyen, sakalının grisini sigarısının külünden ayırt edemediğim mafya fedaileri en yüksek fiyatları verip çocukları çekip götürür. Çok konuşmazlar. Muhabbet insanı olmadıkları kesin. İnce yapılı, atletik çocukları hırsız çeteleri kapatıyor. Çocukları havalandırma boşluklarından beyaz eşya dükkânlarına, kuyumculara sokuyorlar. Veletler oralarda palazlanıp silahlı soygunlara karışıyor. Pavyoncular kız çocuklarına talip. Ufaklıklar mesleklerine ağzı rakı kokan, kusmuk içindeki yok olmuşlara tuvalet önünde mendil uzatarak başlıyorlar. Şanslı olanları serpildikçe güzelleşir, konsomatrisliğe terfi edip tuvalet temizlemekten kurtulurlar. Zaten o vakte kadar kızların da çoğu yok olmuşlara karışmıştır. Kız erkek fark etmeksizin çirkin ve esmer olanların üstüne dilenci çeteleri atlar. Sonra trafik ışıklarının önünde polisçilik oynayan çocuklara dönüşürler.

Yediemin deposu yarın öbür gün hırsız, uğursuz, fahişe olacak bu çocuklarla dolu işte. Ne zaman içeriye adımımı atsam karanlığın içinde gülme, ağlama sesleri. Sağımda solumda koşuşturan çocukların peşlerinde bıraktıkları yel ödümü patlatır. Bacaksızlar bilinen en sinsi, en kurnaz hayvanın görüntüsüne bürünüp karanlıkta oradan oraya kaçışırlar. Veletler değil gölgeler koşuyor. Her bir yanı rahatsız edici hayvanların ulumaları sarar. Bu karanlıkta ben gözümün önünü göremezken onların seksek, saklambaç oynamasına şaşarım doğrusu. Böylece ulumaların yanına ip atlama sesleri, sobe nidaları eklenir. Benim de önüm, arkam, sağım, solum karanlık; eşyaların kâh üstünden atlayarak kâh çevresinden dolanarak kayıp çocukları ararım. Öyle zamanlarda karanlık katbekat siyahlaşmaya başlar.

Yedieminin uyuz köpeği yanımda. Köpeğe kamyondaki kanepeyi koklatıyorum. Beraber deponun içine dalıyoruz. Elimdeki feneri sağa sola tutuyorum. En iyisi Sarışın'a sormak. Bu oğlan ne zamandır satılamadı. Rayiç bedeli üzerinden bir teklif veren olmadığı için buraları kendine mesken tuttu. Biz de bıraktık, ne yapalım? Arada depoda lazım bir şeyler olduğu zaman bulur getirir bize. İşe yaramasaydı kulağından tuttuğumuz gibi çöplüğün yolunu çoktan göstermiştik.

"Sarışın," diye bağırıyorum deponun içinde, uzaklardan "Sarışın" cevaplarını alıyorum kendi sesime.

"Hop," diye bir ses geliyor sonra, o sesi diğer hoplar izliyor. Hoplar zayıfladıkça takırtılar artmaya başlıyor. Yanı başımda soluyan vahşileşmiş veledi görüyorum.

"Seni niye haczetmiştik lan biz?"

“Kredi kartı borcu. Pek havalı değil. Vergi cezası filan olsaydı keşke,” deyip gülüyor.

“Ulan dalga geçme, Allah’ına kavuştururum seni. Yeni bir çocuk geldi. Fiyat etiketi, bandrolü filan yapıştırılacak. Bul getir.”

“Hay hay,” deyip tüyüyor. Avizelerin üzerinden atladığını çıkan şangırtılardan anlıyorum. Uzaklaşıyor. Ben, uyuz köpek ve karanlık tekrar başbaşa kalıyoruz. Köpek kafasını ön bacaklarının arasına uzatıp hülyalara dalıyor. Nefes alışı sıklaşıyor. Bir köpek rüyasında ne görür ki? Kocaman, içi ilik dolu bir uyluk kemiği görüyor olsa gerek. Uyluk kemiğini ağzının o kenarından bu kenarına dolaştırıp katırt kuturt yemeye uğraşıyordur garibim, ne yapsın? Benim rüyalarımsa başka türlüdür. Bazen kendimi müzayedelerde satılırken görürüm. Alıcılar arasında kıyasıya bir mücadele. Onlar fiyat artırdıkça nedense gururum okşanır. En sonunda kalkan ellerin hepsi iner. Sadece, gülüşünü palyoçolardan çalmış bir adamın eli havada kalır. Oturum başkanı tokmağını kürsüye sertçe vurur. Beni en yüksek fiyatı veren alıcıya sattığını kalabalığa ilan eder. Gülüşü sayesinde ağzının altın dişlerle sarıldığını gördüğümüz alıcı keyifle kürsüye yaklaşır. Altın dişlerinden birkaç tanesini hiç zorlanmadan elleriyle söker, oturum başkanının avucuna tutuşturur. Ansızın, oturum başkanı çenemi sıkmaya başlar. Adam, avucundaki dişler çeneme uyuyor mu uymuyor mu diye bakarken ben yatağımı tekmeleyerek uyanırım.

Nerede kaldı bu Sarışın? Yanı başımdaki kanepelerden birine oturuyorum. Dibimde bir gardırop var, onun üstünde eskilerden kalma otuz yedi ekran bir televizyon. Düğmesine dokunsam alet çalışıp ortalığı ayağa kaldıracak sanki. İyi hatırlıyorum, daha çocukken küçük ekranlarda küçük filmler izleyebildiğimizi zannederdim. Ne aptallık değil mi?

Bizim köpek uyukladığı yerde kuyruğunu sallıyor. Birden kocaman kafasını kaldırıp ayaklanıyor. El fenerini tutmasam araba motoru zannedeceğim dikiş makinelerine doğru ağır adımlarla ilerliyor. Etrafını kokluyor. Rüyasında gördüğü uyluk kemiği acıktırmıştır, deyip gülümsüyorum. Ansızın perdelerin, kitapların, çeşit çeşit elektronik eşyanın arasından iki siluetin bize doğru yaklaştığını fark ediyorum. Köpek kokularını duymuş olmalı, diye aklımdan bir saniyeliğine geçiyor. Demek ki daha emekliliğe ayrılacak kadar yaşlanmadı.

Siluetlerden büyük olanı diğer siluetin yakasından tutmuş, ite kaka getiriyor. El fenerinin menziline girdikleri zaman siluetler çocuklara dönüşüyor. Sarışın, yeni çocuğu ayaklarımın dibine fırlatıyor.

“Biraz hırpaladım, gelmeye niyeti yoktu,” diyor soluk soluğa.

Çocuğun ensesine bir de ben patlatıyor, “Neredesin lan, herkes ayaklandı, seni arıyor,” diyorum. Çocuğun ağzı sıkı mı sıkı kapalı, cevap vermiyor, ağlamıyor da.

Yakasından bu defa ben tutup ayağa kaldırıyorum. Adımlarıma ayak uyduramayacak belli. Yakasını bırakmadan sürüklüyorum arkamdan. Yarı koşar, yarı sürünür halde beni takip ediyor.

“Hop,” diyor arkamdan Sarışın. Sonra hoplar birbirine karışıyor.

“Ne var lan,” diye bağırıyorum. Her bir yanım lanlar ile doluyor.

“İnsan bir teşekkür eder,” deyip kahkaha atarak karanlığın içinde kayboluyor.

Deponun girişine doğru yürüyoruz. Bekçiler kapının önünde bekliyor. Ellerinde yeni çocuğun etiketi hazır. İşimiz çabucak bitsin diye ben de yardım ediyorum görevliye. Çocuğu kontrol edip etiketini yapıştırdığımız gibi depoya salacağız yeniden. İnatçı çıkıyor köpoğlu. Rahat durmuyor. Bekçilerden birisi gelip kafasını tutuyor. Gözlerini aşağıdan yukarı ayırıp kalem feneri tutuyorum. Refleksler yerinde. Envanter defterine gözbebeklerinin kaydını geçiyorlar. Çenesini açmaya uğraşıyorum. Sıkı sıkıya kapalı. Feneri yere bırakıp bir elimle burnuna, öbürüyle çenesine asılıyorum. Çenesini tuttuğum elime çocuğun dişleri düşüyor. N

Murat Çelik

Eve Dönmeyen Hayvan

Tavan arasına yerleşeli iki ay olmuştu. Geceleri okuyor, kazanı bekliyordum. Asli görevlerimden biri de gece kazancılıktı. Neticede çalışmıyor, lapacılık ediyordum. Bir işe yaramam şarttı, bir işin ucundan tutmam. İşimi de gene keyfehli olarak edinmiştim, memnundum. En fazla iki kere iniyordum kazanın olduğu daireye. İki saatte bir dolduruyor, kazanın derecesini gece ayazına göre ayarlıyordum. Saat üç ya da dört dolaylarında uyuyor, öğleye doğru on bir civarında uyanıyordum. Gün içinde de mutlaka kestirdiğim oluyordu, gün içinde de rüyalara ihtiyacım vardı.

Böyle bir gecenin sabahında, erken denebilecek bir saatte uyandırıldım. Uyandırılmak, rüya görüyorken uyandırılmak, rüyanın tamamına erememesi insanın aldatılmış hakikatidir. Tabii bunu umursayacak insanlarla bir aradalık şart. Uyandırılma doğrudan olmadı, sesler seslere çarptı, bir kadın az biraz dövündü, yaygara kopardı. Umursamadım, devam edeyim, ölmesin uykum istedim, beceremedim. Yatağın içinde debelenirken bir traktör çalıştı, öfkeyle gaz pedalına basıldı, homurtu çıkara çıkara önce köyün meydanına, sonra köyün tepesine vardı.

Aşağı indim. Kapının ardında durup balkondaki konuşmalara kulak verdim. Annem, Getirsinler hayvanları, diyordu. Babam: Dur bakalım. Mevzuyu anlar gibi oldumsa da ilgilenmedim. Mutfağa geçip çayı ısıttım, üç dilim ekmeği tereyağlayıp biraz peynirle mideye indirdim. İlk sigaraya koşacak uygun ânı beklemek üzere pusuya yattım tavan arasında. Babam bir yerlere uzanmalıydı, onun nerede olduğunu bilmeliydim. Onun konumuna göre ya tavan arasının penceresinde ya da çatıya açılan kapının ardında tüttürebilirdim. Nitekim sesler babamın ahıra gittiğini işaretledi, hayvanların öğle yemeği saatine. Ardiyeye geçip sigarayı yaktım. Bugün ne yapmasam da canım sıkılsa diye düşünüyordum. Dere'ye bir yürüyüş planladım. Yürüsem içim açılırdı, canım sıkılmayabilirdi, vazgeçtim. Hımbıllıyeti ilan etmek için masa başı şarttı, bir şeyler okur, bir şeyler yazar, gene para edemez işlerin peşinden koşardım.

Tavan arasına döndüm. Kitapları karıştırdım, yarımlar rafından yarım bir şiir kitabı seçip okumaya başladım. Üç şiir sonra kitabı fırlatıp attım. Evvelden de üç şiir okumuşum. Demek ki akranım sayılan bu genç arkadaşın şiiri üst üste üç tane okunabiliyor. Aslında iyi bir ortalama. Sorun, ciddiye almamak. Bir dize bulup bir ikincisinde, bir üçüncüsünde bu bulunmuş iyi dizeyi yok etmek. Klişeler, ucuz güncel göndermeler. Çağın sorunu belki de

budur, ciddiyet. Ciddiyetsizliği bile ciddiye alarak yapmak gerekir bana kalırsa.

Traktör homurtusu geri dönüyor. Traktörden bir genç adam, bir ihtiyar kadın ve ufak bir çocuk iniyor. Kadın anneme sesleniyor. Girişteki balkona geçiyorlar. Genç adam ve çocuk da kuruluyor sedire. Bu sırada babam geliyor. Kulaklarımı dikmiş, vaziyetin hangi yöne savrulacağını merakla bekliyorum.

"Abaa, kocanla konuştuk, sen bizi altıncı aya kadar bekle, söz, vericez parayı," diyor ihtiyar kadın. Annem, "Olmaz, hayvanları getirin siz, darılcak gücencek bişey yok," diyor. Gözlerini babama diktiğinden eminim bu esnada annemin. Derken lafa genç adam giriyor, "Abi hayvan çıkmasın kapıdan abi, ayıp. Konu komşu ne der. Bu babam var ya engel benim önümde. Üç kuruş buldu mu içer, para tutamayoz abi, yap bi babalık." Annemin gözlerini babama diktiğinden, gözlerini hiç ayırmadığından eminim. Babamın sesini duymuyorum. İhtiyar kadın yalvarmaya devam ediyor. Üzülmüyor değilim ama acıma fakire döner koyar götüne. Babamın ticari başarısızlıkları bana bunu öğretti. Tabii çok acımasızca, tabii taraftar değilim ama bazı insanların fakirliği irsi, tembellikten, iş bilmezlikten. Bu insanların da böyle olduklarını iyi kötü kendi köylerindeki eşraf biliyor. Babama, Satma, veresiye verme, ödeyemez, demişler ama babam böyledir, iyilikçidir. Annem kadının yalvarmalarından sıkılıp ayaklanıyor, "Olmaz olmaz, siz getirin hayvanları," diyor. Babam dalıyor lafa, "Altıncı ay çok geç abisi, siz getirin hayvanları, paranız olunca gene alırsınız," diyor. İkna edemeyeceğini anlayan ihtiyar kadın oğluna gidelim türünden bir şeyler zırvalayıp aynı zamanda bazı beddualar ediyor. Bunları dilimize tam olarak çeviremedim. Babam da kadın kısmıyla yüz göz olmak istemediğinden kocasını arıyor, ineği sattığı herifi, Şakir'i. Traktör homurtuyla köyün meydanına, köyün tepesine varıyor. Ses kesildiğinde yamacı dönmüş, görüntüye girmiş oluyor. Sesi duyduğunda traktörü göremezken, traktörü gördüğünde sesi duyamıyorsun. Yakın-Uzaklık. Şakir telefonu açmıyor. Babam bir iki küfür ettikten sonra ahıra gidip inekleri salıyor. Hava güzel, gezsinler, bu havanın otu yaramaz ama kapalı durmasınlar, hareket etsinler, yedikleri yem, saman vücutlarına orantılı dağılsın, gelişsinler, kilo alsınlar. Babamın niyetini hepimiz biliyoruz.

Aşağı inip annemle konuştum. Vaziyetin ahvalini değerlendirdik. Sustuk sonra. Babam içeri girince, "Açmıyor telefonu götveren," dedi. "Gidip alıcam hayvanları." O hışımla üstünü değiştirdi, gitmişken kıraathaneye uğrar çay içerdi, belki namaza da giderdi. Bizim köyde ne cami, ne kıraathane, ne sağlık ocağı ne de asfalt bir yol vardı. Her şeye yakın ama her şeyden de uzaktık. Yakın-Uzaklık. Traktörün homurtusu garajdan salınarak çıktı, köyün meydanına, köyün tepesine vardı; kulaktan çıkıp ormanın gümbürtüsüne karıştı. "Alamaz hayvanları," dedim anneme. "Ben babamı tanıyorsam kesin alamaz." "Almadan gelsin soracam ona," dedi annem. Pis pis sırıttım. Sizleri tanıyorum, dedim içimden. Ne o zalim olabilir, hayvanları alıp gelebilir ne sen ona hesap sorabilirsin. Birkaç saat küs kalırsınız, birbirinize ilişmezsiniz, sonra kabullenirsiniz sizden kaynaklanmayan mevcut durumu. Alışır gidersiniz altıncı aya kadar.

Tavan arasına dönüyorum. Birkaç saat kestirip uyanıyorum. Aşağı inip kahve yapacağım sırada traktörün homurtusu vuruyor camlara. Başımı uzatıp bakıyorum, traktörün römorku boş. Şaşırmıyorum tabii. Anneme müjdeyi vermiyorum, kendi desin, nasıl da alamadım, neden alamadım, desin. Traktör susuyor. Annem kapıya çıkıyor hemen, hayvanları göremeyince sesleniyor, "Noldu, alamadın di mi?" Babam ses etmiyor, usul usul kapıya gelip çizmelerini çıkarıyor, paltosunu asıyor duvardaki çiviye. "Bilip bilmeden çemkirme hemen," diyor anneme. "Bu akşam para ayarlamaya çalışacaklar, bulamazlarsa yarın getircekler hayvanları." Annem bir şey demiyor.

Kahvemi alıp tavan arasına dönüyorum. Akşama az kaldı. Pencereden güneşin çökme-

sini izliyorum, haşimi vakitlere saygı duyuyorum, dünyanın gözkapaklarını indirmesine, tamamen kapamasına şahit oluyorum. Dünya gözlerini açtığındaysa ben herhangi bir rüyayı uçarak finale taşıyorum. Uçtuğum rüyaların sonunda, uçtuğum ama bir yere konmadığım rüyaların, uçtuğum, bir alete ihtiyaç duymadan uçtuğum rüyaların sonunda daima mutlu uyanırım. Mutlu uyanmak için bu kadar yorulmamıştım, bir yerinde, dünyanın.

Babamın, "Hayvanlar eve dönmedi" sesiyle çağrılıyorum. Çizmelerimi giyip askıda bulduğum, elimin uzandığı bir ceketi rastgele geçiriyorum sırtıma. Elime bir sopa almam isteniyor. Atlıyoruz babamla traktöre. İlkin avuya bakıyoruz, traktörü durdurup sesleri dinliyoruz, çan seslerini arıyoruz. Yok. Devam edip kademaçmalara bakıyoruz, fındık bahçelerinin içlerine dalıp ses arıyoruz, çanlar. Yok. Babam, "Aşağı köye ineyim," diyor, "sen burdan eve dön." "Olur," diyorum. Sesler arıyorum, hava kararmış, ezan okunuyor, çakallar bağırıyor. Dağ sırtlarında, dere yataklarında bir yerdeler. Uzak-Yakınlık. Köye dönerken kadının ahı mı tuttu acaba, diyorum. Haklı olan biziz ama gene de kıllanıyorum yanlış mı yaptık, yanlış bunun neresinde diye. Eve varıyorum. Benden bir yarım saat sonra babam geliyor. "Cinsini siktiminin hayvanları yok ortalıkta," diyor, en çok Karabozo'ya sövüyor, "öteki gelir de o yoldan çıkartıyor onu," diyor. Böyle hayvanlar hakkında, onların huyları, yapıp ettikleri hakkında annemle saatlerce konuşabilirler.

"Babamın, 'Hayvanlar eve dönmedi' sesiyle çağrılıyorum. Çizmelerimi giyip askıda bulduğum, elimin uzandığı bir ceketi rastgele geçiriyorum sırtıma."

Akşam yemeğine oturmuşken fırtına çıkıyor, peşine yağmur, peşine ilk kar düşüyor. Şaşırıyoruz. Annem hayvanların dışarda kalmasına üzülüyor, hasta olurlar diye endişeleniyor. Babam umursamaz gibi görünse de o da kaygılı. Kesin kadının ahı, diyorum içimden, kesin. Onlar oturmuş televizyonla vakit geçirirken ben tavan arasına dönüyorum. Bir roman alıyorum elime ama odaklanamıyorum. Aklıma eve dönmeyen hayvanlar geliyor. Umarım iyilerdir, umarım sığınacak bir kuytu bulmuşlardır. Herkes yatınca kazan işi bana kalıyor, bekliyorum. İlk dolum on iki, ikinci dolum iki. Uykumu tutabilirsem, olur da düşmezse üzerime, son dolum dört.

Sabah kendi saatimde uyanıyorum. Aşağı inip mutfağa girmezden evvel birkaç kültür fizik hareketi yapıyorum. Paslandık iyice. Annem sesleniyor bu esnada, babamı arayacakmışım, hayvanları almaya gitmiş, gelmemiş hâlâ. Arıyorum, açmıyor. Ya traktörün tepesinde ya da başka şey. Bizim eve dönmeyen hayvanları soruyorum. Yakın bahçelere tekrar bakınmışlar ama ortalıkta yokmuşlar. Annem endişeli, çünkü kar on santim. Tekrar yağarsa kalır. Terk etmez uzun süre, bitki örtüsü olur. Ben de bir bakayım, gelince yerim, kaldırma sofrayı, diyorum anneme. Elime akşamki sopayı alıp düşüyorum yola. Dinleye dinleye. Bir sigara yakıyorum. Aç karnına sigara sadece askerde içerdim. İyi şey değil. Köyün meydanında bir zil sesi duyuyorum, hızlanıyorum. Köpekler bir atın peşine düşmüş, at şaha kalkıyor ama toynaklarını indirmiyor hiçbirine. Köpeklerin ata öfkesi, köpeklerin zile öfkesi. *Kendinden büyük her köpeğin atı siyah*. At uzak köyden gelmiş olmalı, at bir şekilde evine döner, at döneceği mesafeyi koşar, at imgedir belki.

Avu yoluna duruyorum. Beş on adım gidip gitmiyorum ki eve dönmeyen hayvanlar yolun ortasında ilişiyor gözüme. Hemen çevirmeliyim, yoksa Karabozo bir oyun eder, Alaca'yı kandırır, tepelere vurur giderler. Avlaktan atlayıp yol kenarındaki bahçeye giriyorum, aynı hizaya geliyoruz ilkin, asmanın etrafından dolanıp arkalarına çıkıyorum. Sopayı yere vurarak, Yürüyüün, diye bağırıyorum. İsyansızlar. Üşümüşler, açlar. Biz eve yaklaşırken traktörü kapıda görüyorum, babam da gelmiş. Balkonda sigara içiyor. Bizi görünce, "Nerdeymişler," diye soruyor. "Geliyorlarmış," diyorum. Onlar gibi hikâyeleştirmiyorum bu basit hadiseyi, hayvanların hikâyesinde benim yerim yok. Eve dönmeyen, gece ormanda kalan, fırtınada üşüyen onlar, anlatmak isterlerse dinlerim. Bütün hikâyelerde insanlar olmak zorunda değil. Konuşabildikleri için, anlatabildikleri için bütün hikâyeleri insanlar yaşamıyor.

Ahıra giriyoruz, babam bir iki küfür edip kızıyor hayvanlara. Yerlerine bağlıyor. Önlerine hemen yem koyuyor, ısınırlarmış yerseler, kurulamaya gerek yokmuş. Sonra saman balyasından biraz saman alıp bir kumul yapıyor, isli bir ateş yakıyor, duman eve dönmeyen hayvanların gözlerine ulaşıyor. "Bu onlara iyi gelecek," diyor babam. Gözlerini dumanla ovuyor. Ahırın küçük camından sızan ışık dumanı delip hayvanların önüne düşüyor. Bu esnada, tam bu anda, bu âna tanık olup olmadığımı düşlüyorum, gerçekten yaşanan şey mi şu görüntü. Bazı anlara dahil değilim de yaşıyorum, bazı anların kayıtçısıyım, o kadar.

Tedavi sona erdiğinde eve yürüyoruz. Hayvanları almadığını, vade koyduğunu söylüyor babam. Ahırdaki yer sıkıntısından, hayvanların çok saman yiyecekleri için zarar edeceğimizden bahsediyor. Aklıma yatıyor ama bunlar biraz da bahane. Çünkü babamın yapabileceği iş değil. Yalvaran bir kadın, âciz bir adam varken o ahırdan hayvanları alıp çıkamaz, beceremez. Haklı da olsa bu onun fıtratında yok.

Eve giriyoruz. Annemin suratı beş karış. "Yemek yok mu," diyor babam. Cevap yok. Yemek vardır kesin de cevap almak mühim iştahlı bir yemek için. Babam aldırışsız. Tencereleri kurcalıyor, çorba koyuyor kendisine, ekmek dilimliyor. "Turşu getirsene," diyor bana. Bu esnada anneme sesleniyor, "Niye böyle yapıyorsun, hem ahırda yer yok, onlar dünyayı yer bu kış," diyor. Ben turşuyu sanki çok uzaktan getiriyor gibi yavaşlıyorum. Annemde cevap yok. Kolları bağlı, uzun oturmuş kanepeye.

"Yemin ettiler, altıncı ayda verecekler, fakirler işte, evde bir sürü insan, lazım onlara inek," diyor babam tekrar. "Ödemez onlar adam, para tutmaz onlar, kandırdılar seni gene," diyor annem, aramıza dönüyor; haksız değil. Babam, "Ödemezlerse o zaman alırım, gör bak, hem şimdi alsam gelsem hayvanları ahırda düzgün yer yok, kışın bunlar bir dünya saman yiyecek, onu da hesap ettim, bin lira daha vade koyduk, kârlı biziz, ödemezlerse alırız." Sessizlik çökünce turşuyu alıp yanlarına gidiyorum. "Babam haklı anne," diyorum, "ödemezlerse zamanında ben de giderim, babam alamaz," diyorum. Bana bakıyorlar. Ben tantanayı büyütmeyen oluyorum. N

Osman Gür

Buruk

Eniştem ağzına tuttuğu şeyi iki kere sıktı, derin derin soludu, uzatılan bardaktan bir yudum su içti.

Neyden söz ediyorlardı bilmiyorum. Bense gülmemek için kendimi zor tutarak teyzeme bakıyordum. Teyzemin parmakları arasındaki sigara mı, yoksa tutuşundaki acemilik mi şaşırtmıştı beni? Dumanını içine çekmeden, dudaklarıyla su püskürtür gibi hemen üfleyişini izliyordum. Ama havada sigara dumanından başka bir gariplik vardı. Uğurlarken çok ağlaştığımız teyzem değildi şimdi karşımızda duran. Gözlerim köşe bucak aranıyor. Nerededir acaba? Bir tek benim mi? Büyükten küçüğe, üçümüzün oturuşu aynı. Konuşulanları izleyen biblolar gibiyiz.

Soluk alışı normale dönünce kaldığı yerden sözüne devam etti eniştem:

"Daha gün yeni yeni ışıyordu biz onların topraklarından geçerken. Arabadan tarlada çalışanları gösterip, 'Bakın,' dedim, 'bu rejim insanları böyle köle gibi çalıştırır işte. Hem de tek kuruş vermeden. Bir de, Bu ülkede zengin fakir yoktur, derler.' Bir kez olsun başlarını kaldırıp bakmadılar bile bize. Bizim maden ocağında da vardı oraları anlatıp onları öven. Biz onlardan hep uzak dururduk. Nemize gerek. Dünya böyle kurulmuş, böyle gider. Şükür evimi aldım."

Salona yayılan ambalajı yeni açılmış eşya kokusunu derin derin soluyup onları gözleriyle okşadı. Çizgilerinde gizli karalıklar saklı elleriyle tutundu asansör demirine. Yerin derinliklerine doğru ışıktan koparken daraldı göğsü, soluğu hızlandı, üst üste yutkundu. Evinde olduğunu ayırt edince yüzü ışıyıp gönendi. Rahat bir nefes aldı.

Misafirler eniştemin sözlerini başlarıyla onaylarken, çaylarından bir yudum içip sehpadaki kutuda duran çikolatadan bir parça daha aldılar.

Geldiklerinden beri evde konuk eksik olmuyordu. Bir evin boşluğuna, bir köşede gülüşen çocukların çırpı gibi boyunlarına bakarak, "Oralarda senelerdir bir başına durur. Biz gitmezsek, burada böyle sıkıntı çekmenin bir hayrını görmeyeceğiz," dediği zamanlarda teyzemlerin bu kadar akrabasının olduğunu, bu kadar çok sevildiklerini bilmiyordum. İki odalı evlerinin sessizliğinde kapılarının çalınması büyük olaydı. Postacı, yazıları, resimleri yabancı pullu mektupla evin babasının gelişini haber veriyordu sanki.

Yeni evlerine gelenlerin övgülü sözlerini, gösterdikleri yakınlığı dudağının kenarındaki garip tebessümle izliyordu teyzem. Bıçak gibi keskin sabah ayazında ıssız yollara düştü; gittiği yerlerin şu duvar kadar olan camlarını tek bir leke kalmayana kadar silip, bir başın-

dan öbür başına on adımda vardığı halılarını tek bir çöp kalmayana kadar süpürdü. Derin bir iç çekip konuklarının yüzündeki rahatlığa şaşarak baktı.

Teyzemin dilinde "gâvur" sözü küfür müydü, acımasızlık mıydı, kural mıydı, adalet miydi bilemiyorduk. Dişlerinin arasında ezerek, "Çalışmayana gâvur para verir mi?" derken başka, siz bilmezsiniz der gibi üzerine basarak, "Gâvur kuruşunu bile unutmaz, koyar zarfa verir" derken başka, "Gâvur, 'Nayn!' dedi mi, kessen sözünden dönmez" derken başkaydı sesinin tonu.

"Belli mi? Ne zaman götürecekmiş sizi?"

"Güzün. Biletler daha ucuz oluyormuş."

İkisinin de gözleri dolmuştu.

Güz geldi. İçe işleyen bir kederle önce otobüse, sonra da uçağa binip gitmişlerdi. Gitmeden önce bana sorduğunda utana sıkıla söylemiştim: top. Bir daha kim bilir ne zaman görüşecektik? Kimimiz vardı ki bu koca kentte birbirimizden gayrı? Onlar da gittikten sonra anamın yüreğini dökeceği, kardeş namına kimse kalmamıştı.

Beş yıl nasıl ve neleri değiştirerek geçmişti? Yolculuk ne kadar sürecekti, kesin bir gün yazmamışlardı gönderdikleri son mektupta. Her an kapı çalınıp geleceklermiş gibi de yüreğimiz tetikteydi.

Ya unuttuysa? Mektuplarda tek bir cümle bile olsa yazdırtmıştım lastik değil gerçek top hakkında.

Donup kalmıştık. Demek gelmişlerdi. Çarşı dönüşü uğramışlardı. Aceleleri vardı. Hal hatır sorma uğramasıymış. Haber de vermişler hem. Giderkenki doyamadığımız sarılmalar yerini abartılmadan öpüp baş okşamalara bırakmıştı. Karmakarışık duygularla sessizce bir kenara çekilip oturdum. İçimde bir şeyler kırılmıştı. Bir tek benim mi? Annemin oturuşu mesafeli, kardeşlerim suskun. Odanın tek hâkimi teyzem.

"Daha epey buradayız nasıl olsa. Şimdilik kalkalım, yine bir araya geliriz. Bir sürü iş bizi bekler," diyerek kalktı, herkese ayrı ayrı vedaya gerek olmadığını gösteren bir el sallayışla çıkıp gitti. Tek söz edemedik. Ne özlemden ne de kavuşmanın sevincinden. Sessizliğin ağırlığı altında bocalıyorduk. Az önce yaşadığımız düş müydü, gerçek miydi?

Annemler sonunda benim ısrarıma yenik düştü, "E, peki. Biz de gidip bir hoş geldin diyelim." İlk gelişlerinde kısacık oturmuşlardı, yol yorgunuydular. Koca bir hafta geçti, dinlenip yerleşmişlerdir.

Yol boyunca, "Ne akşama kalıp yemek yükü verelim, ne de çok erken gidip yapacaklarına engel olalım. Vakitli gidip gelelim," tembihini ihmal etmiyordu annem.

Gelenlerin gözlerinde hile arayan teyzemin bakışları, bizi de sanki ta içimizi sorgulayan yabansı bir kuşkuyla karşıladı.

Kapı aralandıkça kaçamak bakışlarla arıyordum. Büyüklerin kendilerince önemli konuşmalarında, gülüşmelerinde boğuluyordu merakım. Bir ara dışarı çıkan teyzem ağzını sıkıca kavradığı torbayla geri geldi. Beklediğim böylesine küçük değildi ki kolayca eline sığıversin. Önümüzde durdu. Bekledim, bekledim. Teyzemin sayması bitmek bilmedi.

Duyduğum ses teyzemin çok eskilerde kalan sesi değildi. Pilotun anonsuyla kendime geldim.

Masalların büyüsü bozulduğunda anladık dünyanın düzeninin hep aynı olmadığını. Uçakla "gâvur"un dünyasına vardım. Teyzemin iki lafından birinde söz ettiği "gâvur"un dünyasına. Bize anlatılana dek ne çok eklenip ne çok çıkarılan yerler olmuş diye şaşırıp kaldım. Yüzlerdeki burukluk, gür bıyıkların, kederli bakışların fotoğraflarında kalmış. Yalnızlık, yaban yerde olmanın ürkekliği, ağız içinde dil yokmuşçasına anlatamamanın biriken öfkesi; yazgısına boyun eğenlerin hem komik hem duygulu anıları özenle ha-

zırlanmış sofranın konuğu olan bana da uzun uzun anlatılıyor. İlk kez gelmiş olmanın merakıyla dinliyorum.

Kentin ruhunu gizleyen sokakları, caddeleri tanıma zamanıydı. Yürümekti en iyisi. Dokunarak, dinleyerek, koklayarak tanımaktı en kolayı. Taş yapıların heybetli duruşlarında, yaşlıların derin yalnızlığa gömülü yürüyüşlerinde bir sırdaşlık var sanki.

"Bak, burası."

Kardeşimin gösterdiği yere bakıp tekrar ona döndüm: "Anlamadım?"

"İlk gelenlerden beri, bizimkilerin hediyelik aldıkları ucuzluk yeri."

"Başka yer yok muymuş ki?"

"Vardır da, iki misli her şeyin fiyatı."

"İçerisini dolaşalım mı?"

"Oluur. Bakalım neleri tanıyabileceksin?"

İçerisi kalabalık. Fakat kimsenin acelesi yok, kimsenin sesi yüksek çıkmıyor sanki. Dolaşırken yanımdan değil, bedenimin içinden geçen hayalet gibiler, sıra beklerken sabır taşı.

Gözüm rengârenk şeker rafında durdu kaldı. O şekerler hâlâ vardı demek. Kardeşimle göz göze geldik. Biliyordum, kanatacaktı. Ne de olsa yara aynı yerdendi.

"Bu şekerleri hatırlıyor musun?"

"Hâlâ boğazımda dizili durur."

Paketi eline aldı, acılı gözlerle evirip çevirerek baktı. "İzne ilk geldiklerindeydi."

Yaranın kabuğu tırnaklandı.

"Tam beş kere. Hem de teyzem kendisi sayarak koymuştu. Ayıcıklı beş küçük şeker." Avucunun içine tek tek kor ateşler konmuş gibi kırıştı yüzü.

Hırs mı, utanç mı, öfke mi bilmem, şekerler benim de avucumda eriyip yapış yapış olmuş gibiydi. İçimde bir köşede rengi soluk, sahipsiz bir futbol topunun buruk yarası sızladı.

"Gidelim."

Topun soluk hayalini, şekerin tadını, o yabancı, kuşkulu bakışları geride bırakamadan kapıdan çıktık. N

Hilal Erkoca

Böğürtlenler

Böğürtlenleri avucumuzda toplayıp ağzımıza tıkıyoruz. Suyu parmaklarımızın arasından kan gibi süzülüyor. Geçen hafta kan kardeşi olduk. Apartman girişinde, bisikletlerin kilitlendiği yerde. Cam parçasını önce bana uzattı. İstemedim. Benim zaten iki kardeşim var, onun yok. Macera yaşayacak kimsesi yok. Önce sen, dedim. Sivri ucu başparmağına sokuverdi. Bir tomurcuk kan kesikten avucuna süzülürken kafamı çevirdim. Sıra bana geldiğinde arkamı dönüp kesmiş gibi yaptım. Parmağımı parmağına yasladım. İşte oldu, dedim. Haince gülümsedi. Artık benimsin, der gibi. Koca gözlü. Sahte olduğunu bilse. O yalnız kalmayacak diye başkasıyla kardeş olacak değilim.

Kopardığım yaprağa elimi sildim. Bunlar ilaçlı olmasın sakın, dedi. İki yüz tane yedikten sonra mı söylüyorsun, diye kızdım. Sahte kan kardeşi olduğumuzdan beri onu sevmiyorum. Sarı kafası, hep gülümser gibi ince dudakları sinirimi bozuyor. İyi, ilaçlı şeyden ye de öl geber madem, dedi. Toprağa oturup bağdaş kurdu. Beyaz elbisesi kir pas içinde. Sen de benim kadar yedin, geberirsek beraber gebeririz, dedim. İlerisi dut ağacı dolu. Ben duta tırmanacağım, deyip yürüdüm. Şişelerin arasında oturuyor hâlâ. Gece buraya it serseri doluşur. Alkol içerler. Işıksız, korkunç bir yer burası. Köşkün bahçesi. Masallardaki gibi değil, gerçek köşk.

Ağaçların arasından koca duta ulaştım. Açık pencereden birinci kattaki kadını görebiliyorum. Aynı yerde oturuyor. Sarı saçlarını bu defa kuyruk yapmış. Gözlerini kırpmadan televizyona bakıyor. İnsan gözünü kırpmadan bu kadar uzun durabilir mi. Tuğba'ya seslendim. O uyuz yürüyüşüyle biraz yanaştı. Küs gibi başka tarafa baktı. Kadına bak, dedim, çabuk. Zorla kafasını çevirdi. Ne var, her zamanki yerinde oturuyor işte, dedi. Gözleri açık, ölmüş gibi değil mi, dedim. Gözlerini kısıp baktı. Belki gözleri açık uyuyordur, annem de öyle uyurdu, dedi. Annesi hiç de öyle uyumuyordu. Sevim Teyze'nin yatak odası benim odamın tam altındaydı. Her gece horultusunu duyardım. Bugüne dek gözü açık uyuduğu halde horlayan birini de görmedim.

Bileğinden kavrayıp, Haydi gidelim, dedim. Suratıma şaşkınlıkla baktı. Ona nasıl böyle bir şey teklif ettiğime inanamıyor gibiydi. Korkuyor musun, diye sordum. Daha önce ağacın en tepesine tırmanmış, köşke ikinci kattan girmeyi bir kez başarmıştık. Sonra korkup inmiştik. Önceden beyaz olan ayakkabılarıyla yeri eşeliyordu. Sevim Teyze gittiğinden beri pis. Havasız kalmış ev gibi kokuyor. Kolunu sarstım. Belki bu defa aşağı inen merdivenleri buluruz hem, dedim. Ama bana bakmıyordu. Gitmek istemiyorum, dedi. Ağlamaya başla-

Felice Casorati

dı. Kendime çekip sarıldım. En yakın arkadaşlar böyle yapar. Ne zaman ki biri hoşlandığı çocuğun başkasıyla çıktığını öğrenir, en yakın arkadaşı gelip ona sarılır. Ben de Tuğba'yı sımsıkı tuttum. Sıkınca suyu çıkmış gibi hıçkırarak ağlamaya başladı. Üzülme, korktuğunu kimseye söylemem, diye fısıldadım kulağına. Zaten kafası anca göğsüme geliyor. Kollarımdan sıyrıldı. Off ne aptalsın, dedi. Annem öldü diye ağlıyorum salak. Dikildiği pis yere yine çöktü. O an dank etti. Sevim Teyze gerçekten ölmüştü. Birkaç gün sonra çıkıp gelmeyecek, Tuğba'nın kirli elbiselerini yıkamayacaktı. Bir daha turşu kurup odamın altındaki pencereye dizmeyecek, ben de kapaklarına tüküremeyecektim. Tuğbaların evine bütün apartman doluşmuş, ellerimizi dizlerimize vurarak ağlamıştık. Kocasının peşinden gitti, demişti annem. Benim babam da orada bir yerdeymiş. Küçükken gittiği için beni salya sümük ağlatmıyor. Kolumu atıp yeniden sarılmaya çalıştım, Anladım canım, sen gül diye öyle söyledim, dedim. Bir haykırış daha koptu. Kafasını çıplak kollarıma dayadı.

Sarışın kadının kocası ve çocuğu yok. Yine de *Hansel ve Gretel*'deki gibi çocukları kaçırıp çikolatayla besledikten sonra öldürecek birine benzemiyor. Annemin abartması. Tuğba onun daha büyük bir amacı olduğunu söylüyor. Bir şey bekliyormuş. O yüzden bütün pencereleri açık tutup bahçesine girilmesine göz yumuyormuş. Tuğba anlıyorsa ben hayli

hayli anlarım. Ben birini beklemiyor demedim ki. Evet, ölmüş kızının ruhunu bekliyor. Yerdeki yırtık gazete kâğıtlarından birini elime aldım. Baştan aşağı, bir de ters çevirerek baktım. Ne yaptığımı sordu. Kızının haberini arıyorum, dedim. Hemen heyecanlandı, Parçaları birleştirirsek sırrı çözebiliriz, dedi. Benim yüzümden bahçedeki bütün kâğıt parçalarını topladık. Oysaki alkol şişelerini sardıkları kâğıtlardı onlar.

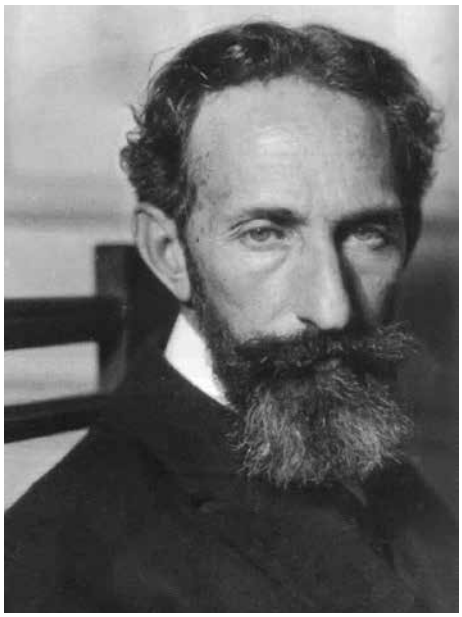
Duta önden gittim. Hep tırmandığım ağaç. Tuğba arkada kaldı. O olmadan tırmanmak daha kolay. Ama sonrasında ihtiyacım var ona, odaya girdiğimde korkup kaçmak isteyebilirim. Son dala varınca pencereye tutunup kendimi içeri attım. İğrenç. Bez yatak dut çürüğü dolu, yeşil sinekler dut cesetlerinin üstünde uçuşuyor. Midem bulandı. Pencereden sarktım. Tuğba'nın terden domatese dönmüş suratını gördüm. Uzanıp kollarından içeri çektim onu. Etrafına baktı. Bok gibi değil mi, dedim. Doğrudan kapıya gitti. Sanırım ona her yer çikolatadan görünüyor. Annem haklıysa bu evde esir alınacak, şişko bir domuzcuk olup öleceğim. Kapının yuvarlak tokmağını çevirdi. Karanlık koridora çıktı. Nereye, diye fısıldadım. Ben onu beklemiştim, o ise beklemeden gidiyordu. Güya kan kardeşi olacaktık. Bir an aşağı inmeyi düşündüm. Sonra peşinden gittim. O yapıyorsa ben hayli hayli yaparım. Kör gibiyim. Yerler gıcırdıyor. Bu kız nasıl böyle sessiz, kedi gibi gidebiliyor. Nemli duvarlara tutunup ilerledim. Her yer Tuğba gibi kokuyor. Onu bulur bulmaz kan kardeşliğimizi iptal edeceğim. Sahte olduğunu bilmediği için üzülecek, iptal etmeyeyim diye bana yalvaracak.

Solda bir kapı aralandı. Koridora ışık doldu. Tuğba'nın ardından odaya girip kapıyı kapadım. Saray salonu gibi. Bizim yaşlarımızda sarışın bir kız halı kaplı yere uzanmış. Tuğba kıza doğru birkaç adım attı. Cesaretlenip ben de ilerledim. O an fark ettim, kadın gibi giyinmiş. Yaz sıcağında siyah külotlu çorap, siyah jile. Bu o, dedim Tuğba'ya, aşağı kattaki kadın. Saçları onunki kadar sarı, elbisesi tıpatıp aynı. Sol eli ileri geri oynuyor, bir şeyi okşuyor. Siyah köpek, kollarından kurtulup Tuğba'nın tozlu ayakkabılarına geldi. Kız, Tuğba'ya bakıp gülümsedi, Nihayet gelebildin, dedi. Sesi çocuk sesi. Eliyle yerdeki eşyaları gösterdi, Oynayalım mı, diye sordu. Önünde eski bir oyuncak bebek, birkaç fotoğraf ve böğürtlenler duruyor. Tuğba'yla bahçede bulduğumuz, hazine diye sakladığımız şeyler. Tuğba köpeğin üstünden atlayıp kıza doğru yürüdü, yanına oturdu. Ben gidiyorum, diyecek oldum, sesim çıkmadı. Kapı tokmağını döndürmeye çalıştım. O zaman bana baktılar. Yüzleri tıpatıp aynı. İkisi birden hainice, Artık bizimsin, der gibi gülümsedi. N

Bu sayıda "Bu resmin öyküsünü yazar mısınız?" çağrısına gönderilen öykülerden birini yayımlıyoruz. **Hilal Erkoca**'nın öyküsü, geçen sayıda yayımladığımız resimden çıkarak yazılmış öyküler arasından seçildi.

HORACIO QUIROGA

Tıpkı Poe ya da Borges,
Salinger ya da Rulfo gibi.

Yüzyılın başındaki öncülerden.

İspanyolcadan çeviren
Bülent Kale

Uruguaylı yazar **Horacio Quiroga** Latin Amerika'nın Poe'su olarak anılıyor; Cortázar, Borges ve Márquez'in yirminci yüzyıl başındaki öncülü sayılıyor. Öykülerinde akılla delilik, tutkuyla pişmanlık, aşkla hastalık birbirini kovalıyor, ölümse buluşma ânını bekleyen bir gölge gibi. **Qurioga**'nın en büyük temaları insanın faniliği ile aşk ya da dünyada bir yer gibi mutlak bir şey arayışı arasındaki dram, ölümün büyüleyiciliği ve dehşeti.

Tüm zamanların en iyi öykücüleri arasında gösterilen **Horacio Quiroga Aşk, Delilik ve Ölüm Öyküleri** ile Türkçede ilk kez yayımlanıyor. Arjantinli usta eleştirmen Abelardo Castillo'nun kapsamlı önsözü ve yazar kronolojisiyle zenginleştirilen bu özel basımda Quiroga'nın öykü sanatı üstüne yazdığı dört denemesi de yer alıyor.

"Quiroga gerçekten de yalnızca hikâyeler anlatıyordu. Tıpkı Poe ya da Borges, Salinger ya da Rulfo gibi, hayatının bir ânında şu küçük gerçeği keşfetti: Öykü yazmak, unutulmaz bir hikâyeyi mümkün olan tek yolla anlatma sanatıdır."
– Abelardo Castillo

231 s. • 24 TL
ISBN 978-605-2389-22-5
Kapak: Tarık Kirpi

www.notoskitap.com

Dağıtım
Alfa Dağıtım
212 513 34 20

NOTOS KİTAP

Süreyyya Evren'in seçtikleri

Süreyyya Evren farklı metinler yazıyor. *Notos* okurları için, o da okunmazsa olmaz kitaplarını seçti.

Bülbülü Öldürmek ve *Tespih Ağacının Gölgesinde*
Harper Lee

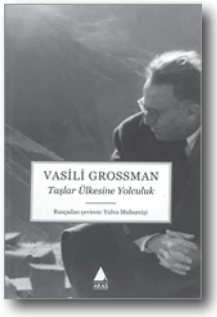
1926 doğumlu bir yazar 1957 yılında bir yayınevine bir roman gönderir. Yayınevi o romanı (*Tespih Ağacının Gölgesinde*) alır, yazarla birlikte üzerinde birkaç yıl çalışır. Ortaya bambaşka, evrensel çoksatar ve uzunsatar olacak bir başyapıt (*Bülbülü Öldürmek*) çıkarır. Yazar hayat boyu başka bir eser daha yazmaz ve yayınevine ilk gönderdiği romanı da ancak elli beş yıl sonra, ölümüne çok az kala, 2015'te hiçbir editoryal dokunuş olmadan yayımlar. Yayınevinin kitabı dönüştüren editörü Tay Hohoff çoktan hayata veda etmiştir. Şimdi, bu iki kitabı arka arkaya okumanın kitaplardaki hikâyeleri takip etmenin ne kadar ötesine geçebileceğini hayal edelim. *Bülbülü Öldürmek* ve *Tespih Ağacının Gölgesinde*'yi alıcı gözle, birlikte, peş peşe okumak, ziyadesiyle zihin açıcı olmaya aday. Sadece yazan çizenleri değil, neyi nasıl beğendiğimizi, sanat eserinden ne beklediğimizi, beğenilerimizin nasıl şekillendirilebildiğini ve söz konusu yapıları ve işleyişleri nasıl değerlendirebileceğimizi dert edinecek herkesi ilgilendiriyor. Çünkü bir yanıyla tam bir editoryal vaka incelemesi, bir editör önüne gelen yeni metne nasıl yaklaşabilir, bir yazar böyle bir işbirliğinde nerelere gidebilir konusunda inanılmaz bir örnek. Hem de editör Tay Hohoff'un birkaç bin satmaktan ötesini hayal edemeyeceğini söylediği *Tespih Ağacının Gölgesinde*'yi tüm dünya-

da milyonlar satacak *Bülbülü Öldürmek*'e dönüştürürken uyguladığı formül üzerimizde neden işe yarıyor diye de düşünebiliriz. Olağanüstü bir deneyim, bu iki kitabı masaya yatırıp insanın kendine ve okura ve yazara ve editöre bakması. Tabii iki kitap dedik ama iki bambaşka kitap mı ikisi bir kitap mı, o da konuya dahil elbet.

Taşlar Ülkesine Yolculuk
Vasili Grossman

En ümitsiz koşullar altında yazma uğraşının bu denli rafine bir şekilde sürebilmesi etkileyici. Ama bu kitaba başlarken doğrusu beklentilerim yüksek değildi. Sovyetler döneminden Rus bir yazarın 1960'lardaki bir seyahatten artakalan Ermenistan anıları. Ne vaat edebilir ki? Atlaya atlaya giderim ne yaptığını anladıktan sonra diyordum başlarken. Grossman izin vermedi. Son on sayfada bile hiçbir şey atlayamadım. Grossman bu kitabı kaleme almadan hemen önce en sert Sovyet dönemi sansürlerinden birine uğramış, başyapıtının elyazmaları bir ev baskınıyla toplanmış, bir anlamda silinmiş bir isim. Ermenistan seyahati piyangodan bir iş. O seyahatten böyle bir kitap çıkarmaya kalkmak bile büyük cesaret. Peki neden etkileyici? Her şey sıfırda demeyen bir yazar tekrar, eldeki somut imkân neyse onunla, kaliteli bir iş çıkarmaya ve oraya bütün edebi gücünü aktarmaya odaklanıyor. Bu bir. İkincisi, bir metnin başına oturduğunda yazarın zorunlu hareketlerle artistik hareketleri birlikte götürme dikkati müthiş. Kitapta hem gerçekten Ermenistan'a bugün bir gezi yazarı gitse toparlayacağı her şey var, hem de sıra dışı bir içsel yolculuk, kendine dışarıdan bakabilen hayli güçlü bir kalem, onlarca altı çizilesi denemeden oluşan bir bütün. Başyapıtı başka bir kitap olan bir yazardan beklenmedik bir olmadık yerdeki başyapıt.

Su Diyarı, Graham Swift
Bombalamanın Tarihi, Sven Lindqvist

Tarih ile kişisel tarihi iç içe geçirmedeki maharetleriyle dikkat çeken şu iki anlatıyı birlikte düşünelim bu kez de. *Su Diyarı* bir tarih öğretmeninin doğup büyüdüğü ve halen de hocalık yaptığı kasabadaki geçmişlerine bakışını insanlık tarihinin anlatılarıyla karıştırdığı efsane bir roman; *Bombalamanın Tarihi* ise gerçekten bombalamanın tarihini anlatan bir tarih kitabı ama bir yandan da deneysel metin kurgusuyla, deneme tarzındaki güçlü üslubuyla, tarihçinin kendi hayatını ve deneyimlerini araştırmalarıyla birlikte veriş şekliyle istisnai. Unutmamak ve hatırlamak için not edilesi iki girişim.

Mary Poppins
P.L. Travers

Mary Poppins serisi unutulan çocukluk imgelemine müthiş bir ağıt olmayı bugün de sürdürüyor. 2018'de bir kez daha sinemaya uyarlandı ve yeniden romanlara bakmak için bir vesile daha karşımıza çıkmış oldu. Mary Poppins sihirli bir dadı ve çocukken sahip olduğumuz kimi hayal gücü imkânlarını büyüdükçe yitirip bunlara dair her şeyi "sihirli" yaftasıyla sürekli reddetmemiz üzerine kurulu. P.L. Travers mahlasını kullanan Helen Lyndon Goff (1899-1996) bulutların üzerinde oturan, hayvanlarla ve eşyalarla konuşabilen, zaman ve mekân sınırlarını kolayca aşabilen, çokboyutluluğu aşikâr efsane bir dadıyla kelimenin tam anlamıyla büyülüyor. Mary Poppins'i tanıyıp da ona hayran olmamak mümkün değil. Fakat bizim yazınsal olarak dönüp bakmak için bir sebebimiz daha var: İster politik doğruculuk deyin ister başka bir adlandırma yakıştırın, bir yazarın metnini zamanın kültürel ve siyasi gelişmelerine göre yeniden kurması illa ki kötü müdür? Belki. Şuna gönderme yapıyorum: *Mary Poppins* serisinin unutulmaz ilk kitabında büyülü bir pusulayla dünyayı gezme bölümü vardır. Bu bölüm 1934'te yazıldığında üçüncü dünya halklarıyla ilgili hoş olmayan birtakım göndermelere sahiptir. Yazar önce 1967'de (60'ların politik ikliminin de etkisiyle belki), sonra 1981'de bu bölümü iki kere revize eder ve zamanla hikâye dünya hayvanlarıyla karşılaşmaya döner. Şimdi soruyu şöyle hayal edelim: Geçmişin yazarlarında görüp de bakınız böyle kadın karşıtı, böyle faşizan, böyle dar kafalı falan dediğimiz bölümleri, yazar "Aman canım, dert ettiğin şeye bak, orayı yeniden yazıverelim" diyerek bir daha yazıverse ne düşünürdük?

Sindirmesi Zor Bir Roman

Slimani'nin bu başarısının en büyük etkenlerinden biri yarattığı dil. İlk sayfadaki alıntı gibi tüm roman boyunca kısa, sade ve uzak bir dili var yazarın.

Hoş Nağme son yıllarda okuduğum en rahatsız edici romanlardan biri olabilir. Fas asıllı Fransız yazar Leïla Slimani Amerika'da 2012 yılında yaşanan bir olaydan esinlenmiş. Dadıları tarafından öldürülen Krim kardeşlerin hikâyesinden sadece olayın aynen alınıp tamamen serbest bir çağrışımla mekânın Paris'e dönüştürüldüğü, karakterlerin yeniden kurgulandığı bir roman. Olayın yeterince korkunç olduğunu düşünürsek aslında oldukça zorlu bir işe girişmiş Slimani ve romanı bitirdikten sonra kesinlikle zoru başarmış olduğunu düşünüyorum.

Olay konusunda spoiler verme gibi bir derdim yok, çünkü yazar zaten ilk bölümde neredeyse okurun midesine yumruk atarak sondan başlıyor: "Bebek öldü. Birkaç saniye yetti de arttı. Doktor acı çekmediğini söyledi. Onu gri bir ceset torbasının içine koydular ve oyuncakların ortasında duran hareketsiz bedeninin üzerinden fermuarı çektiler. Küçük kız ise kurtarma ekipleri geldiğinde canlıydı hâlâ." Bu cümlelerle başlayan romanın ilk bölümü şöyle bitiyor: "Adam öldü. Mila hayatta kalamayacak."

Evet, yumruklarımızı yediysek anne ve babayı tanımaya başlayabiliriz. Leïla Slimani ustalıklı bir biçimde anne Myriam'ı yavaş yavaş açıyor okura. Avukat olduğunu, çocukları Mila ve Adam'dan sonra işi bıraktığını, ev kadınlığı ve anneliğin yavaş yavaş üstüne bir kâbus gibi çökmekte olduğunu öğreniyoruz önce. Hem bebeklerinin büyümesine tanıklık etme, hem kariyerini çöpe atmama isteği, hem içgüdüleri nedeniyle bırakmak istemedikleri, hem toplumsal baskılar nedeniyle vazgeçemedikleri... Bu arada hep çocuklarından bahsettiği için yavaş yavaş uzaklaşan arkadaşlardan, gittikçe daha çok dışarda takılmaya başlayan kocası Paul'den, parklarda mecburen kurulan sıkıcı anne ittifakından da bahsedebiliriz. Modern dünyada çocuğu olan her annenin yaşadığı ve nasıl çözüleceğini bilemediğimiz sorunlar. Ama burada Slimani'nin bize bir sonraki adımda hissettirdiği şey ırkçılık: Myriam'ın etnik kökeninden hiç bahsetmiyor, onu beyaz yakalı bir Parisli olarak betimliyor. Myriam'ın bakıcı aramak için gittiği bir ajansta gayet ters bir biçimde referansları sorulduğunda okur olarak bir şeylerden şüpheleniyoruz. Bu diyalog sonrası Slimani de konuyu yavaşça açıyor, Fas asıllı Myriam'ın yaşadığı etnik ayrımcılık sebebiyle bakıcı konusunda daha hassas olduğunu anlıyoruz. Birçok sebepten dolayı kaçak bir dadı istemiyor, aynı din muhabbetine girmemek için Müslüman olmasını da istemiyor ve en sonunda romanda sürekli okuduğumuz Faslı, Filipinli, Endonezyalı bakıcıların aksine mükemmel beyaz bir Fransız dadı bulmayı başarıyor: Louise.

Roman boyunca bakıcıların maruz kaldığı durumlar da hem olay örgüsünde hem de karakter derinliğinde çok önemli rol oynuyor; Myriam'ın arkadaşı Emma, dadı ararken çocuğu varsa bile başka ülkede olmasına dikkat etmesini, öbür türlü "dikkatinin" çok dağınık olacağını söylüyor mesela... Myriam ve Paul, biri etnik kökeni, diğeri 68'li bir ailenin çocuğu olması sebebiyle insan ilişkileri konusunda da-

ha insani tavırlara sahipler ve Louise'le birkaç yıl boyunca gerçekten içten, sevgi ve saygı dolu bir ilişki yürütebiliyorlar.

Oysa yine evinde bakıcıyla yaşamış herkesin bildiği gibi bu ilişkinin bir sonu oluyor. Çocukların büyümesi, şartların ve ihtiyaçların değişmesi ve sineye çekilen şeylerin artık çekilememesi gibi her ilişkinin başına gelen şeyler... İşte Leïla Slimani romanda bu güzel ilişkiyi de, bu ilişkinin nasıl değiştiğini de bazı kesitlerle, belli başlı olaylarla aktarıyor. Louise'in hep çile dolu bir yaşam sürmüş olduğunu öğreniyoruz, hamileliğini, kızının kaçıp gitmesini, problemli kocasını ve bıraktığı borçları hep yavaş yavaş açıyor Slimani.

Louise'in artık ona ihtiyaç kalmadığını yavaş yavaş hissetmesi, dört bir yandan onu kuşatan ekonomik problemlerin iyice sıkıştırması gibi etkenler var yaşanan trajedide. Bu sene gerçek olayın faili akıl sağlığı yeterli görülerek müebbet hapis cezasına çarptırıldı. Bu tip olayları gazetelerde, televizyonda görünce bir bakıp geçiyoruz, "vah vah" diyoruz belki ama hemen unutuyoruz. İşte sanatın gücü o unuttuğumuz yerde devreye giriyor. Slimani etkilenip de hakkında roman yazmaya karar verdiği bu trajediyi öyle bir boyutlandırıp derinleştiriyor ki unutup geçmek ne kelime, göğsümüzde bir sancıyla yaşamamıza sebep oluyor. Sondan başlayıp tekrar sona yaklaşırken kendi kendimize itirazlarımız, "hayır, hayır" dememiz de tabii ki olanları değiştirmiyor. Her şey bittikten, biz kitabı kapadıktan sonra özellikle Myriam ve Louise'i, ana kadın karakterleri anlayabildiğimiz, yargılayamadığımız, taraf tutamadığımız bir arafta buluyoruz kendimizi. Evet, ortada bir suç ve suçlu var ama o suça giden yolu da öğrendik.

Bu tip olayları gazetelerde, televizyonda görünce bir bakıp geçiyoruz, "vah vah" diyoruz belki ama hemen unutuyoruz. İşte sanatın gücü o unuttuğumuz yerde devreye giriyor.

Leïla Slimani'nin bu başarısının en büyük etkenlerinden biri yarattığı dil. İlk sayfadaki alıntı gibi tüm roman boyunca kısa, sade ve uzak bir dili var yazarın. Romanının konusu bunu çok da mümkün kıldığı halde hiçbir biçimde aşırı duygu, ajitasyon dolu, romantik cümleler kurmuyor, hep koruduğu o mesafe ve soğuk dille bile okurun her karakterle empati kurmasını sağlayabiliyor ki bence romanın en büyük başarılarından biri bu. Çevirmen Aylin Yengin de bu soğuk, duygusuz dili son derece başarıyla yansıtmış. Romanın Türkçe adı içinse aynı şeyi söyleyemeyeceğim, *Hoş Nağme* kitabın orijinal adının birebir çevirisi olsa bile bize hiçbir biçimde romanı yansıtamamış, bambaşka çağrışımlarda bulunan bir tamlama. İngiltere'de "Ninni", Amerika'da "Mükemmel Dadı" adıyla yayımlanan bu roman için keşke bizde de daha güzel bir isim bulunsaydı. N

BANU YILDIRAN GENÇ

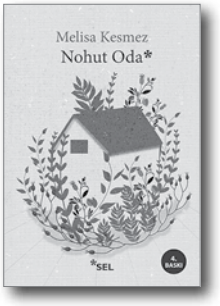
Leïla Slimani, *Hoş Nağme*
Çev. Aylin Yengin
Kırmızı Kedi, Nisan 2018, 202 s.

Nohut Odanın Etrafındaki Öyküler

Melisa Kesmez'in zengin bakış açısı ve yerli yerinde kullandığı kelimelerin gücüyle yazdığı her öykü sıradan bir anlatı olmaktan çıkıyor.

Atları Bağlayın, Geceyi Burada Geçireceğiz'in ardından *Bazen Bahar* ile 2017 Notre-Dame De Simon Edebiyat Ödülü'nde mansiyon alan Melisa Kesmez'in üçüncü öykü kitabı *Nohut Oda* geçtiğimiz aylarda yayımlandı. *Nohut Oda* karakterlerin özellikle mekânla kurduğu bağın kuvvetli bir anlatım ve kendine has bir ritimle anlatıldığı başarılı bir öykü kitabı. Melisa Kesmez'in yarattığı metaforlarla kuvvetli dili birleşince ortaya okumaya doyulmayan öyküler çıkmış.

Kesmez "Kalanlar" adlı öyküde ülkenin gidişatına ve gittikçe artan zalimliğe tahammül edemeyen insanların yaşadıkları ülkeyi, evlerini, arkadaşlarını terk etmesini anlatsa da odak noktasını geride kalanlara çevirmiş. Teker teker giden arkadaşlarının eşyaları ve onların hatıralarıyla oluşturduğu evin içinde, kendi kabuğunda yaşayan anlatıcının hayatına son olarak yaşlı bir kedi giriyor.

Bir kedi bir insanın hayatını tam anlamıyla değiştiremese de bir fark yaratabilir. Bir canlıyla kurulan sahici bağ, insanı ve akıl sağlığını uzak durmaya çalıştığı ama yine de yapamadığı kötü durumlardan bir nebze koruyabilir.

Bir evin içindeki eşyaların ruhunu

ve dış dünyadaki kaostan kaçmanın ne kadar zor olduğunu israfa kaçmayan kelimelerle anlatan, son zamanlardaki gerçeğimizi yansıtan bir öykü olmuş "Kalanlar":

"Ama öyle şeyler oluyordu ki, ben istediğim bahaneyi uydurayım, istediğim çiçeği ekeyim, balkonu botanik parkına çevireyim, canım evim diye duvarlara falan sarılayım, kapıyı pencereyi dışarının çirkinliğine istediğim kadar sıkı sıkı kapatayım, dışarıda fokur fokur kaynayan cinnet açık unuttuğum bir aralık bulup içeri süzülüyor, beni ağılı bir duman gibi sinsi sinsi zehirliyordu."

Kesmez'in karakterlerinde hep bir tutunma çabası hâkim. "Son Bir Çay" adlı öyküde de, çoktan bitmiş bir ilişkinin filizleneceğine dair ümit taşıyan ve merhameti eski sevgilisinde arayan bir erkek ile yanında geçici olarak kalan eski sevgilisinin kısa bir zaman diliminde yaşadıkları anlatılıyor. Kadın acıma duygusuyla eski sevgilisine destek olmaya çalışsa da, kimsenin düşerken tutunduğu o dal olmak istemediğini haykırıyor bir yandan da. "Kum torbalarını attıkça hafifleyen bir balonum sanki, her basamakta biraz daha iniyor, indikçe yükseliyorum." Kesmez bu öyküyle erkeklerin anneleriyle kurduğu ilişkinin bir benzerini zaman zaman sevdikleri kadınlarda da aradığına değiniyor ve bu durumu kadın anlatıcı tarafından, lafı dolandırmadan işliyor.

Nohut Oda'daki her öykünün insanın ruhuna temas eden bir yönü var. Kadınların yaşamları, kendilerini var etmeleri, evlilik, ilişkiler kadının kurduğu yuvanın penceresinden anlatılıyor. Özellikle "Annemin Çadırı" adlı öykü bunu temel alıyor; hikâye korkunç bir depremle başlasa da asıl mesele depremi fırsat bilip evinden ayrılan, minik bir çadırda, kocasından ve kızından ayrı bir hayat kuran annenin yaşamında gizli. Aynı çatının, ortak kullanılan eşyaların yaşamları birleştiremediğinin, aile denen kurumun içinde çoğu zaman hayatların kesişmediğinin gerçekçi bir aksini görüyoruz bu öyküde: "Pencerenin çerçevelediği balkonun sarı ışığında oturmuş, eşyanın tabiatı marifetiyle aynı fotoğraf karesine girmekle yükümlü, ama gerçekte birbirinden kilometrelerce uzak anne babama baktım." Depremden sonra şok içinde anne babasını arayan anlatıcı, bir süre sonra ailesini dağılmış halde buluyor. Öykünün sonundaki sevginin ifade şekli okuru düşünmeye itiyor: Sevgi gerçekten bu mu? Yoksa tıpkı öyküdeki gibi aynı çatının altında birleşemeyen hayatlar bir tür mahkûmiyet biçimi mi?

"Kız Kardeşim Handan" ise iki kardeşin annelerinin ölümüne farklı yaklaşımlarını eksene alıyor; biri vefat eden annesini, onun kıyafetlerini giyerek, onun gibi olmaya çalışarak kendi bedeninde var edip kendini yok ediyor, diğeriyse bu gerçekten kaçıp uzaklara gidiyor. İki kardeşin ortak acısının her birinde yol açtığı tahribat ve verdikleri tepkiler oldukça gerçekçi anlatılmış: "Hayatındaki en önemli şeyi yitirdikten sonra bulduğu suretine sımsıkı tutundu. Kurduğu oyuna her geçen gün daha da kapıldı. Başka bir yaşam olasılığını aklına bile getirmedi. Bu hali bizi zaman zaman endişelendirse de, ne benim ne Birsen Teyze'nin eli vardı rüyasını bozmaya. Kendine yokluktan bir varlık, zamanla benim bile çeperinin dışında kaldığım, içine kapalı ama tıkır tıkır işleyen bir mikrokozmos yarattı. Eski bir hayatın kırpıklarından yeni bir hayat dikmekten fazlası değildi yaptığı. Üzerindeki giysiler gibi yamalı bir bohçadan farksızdı. Yine de en azından birimiz kendini ama öyle ama böyle sağaltmıştı."

Kopan bağların ve aile içi ilişkilerin anlatıldığı *Nohut Oda*'daki öykülerin ortak noktası Melisa Kesmez'in duygu yoğunluğunu aktarma gücü kanımca. Zengin bakış açısı ve yerli yerinde kullandığı kelimelerin gücüyle yazdığı her öykü sıradan bir anlatı olmaktan çıkıyor. N

ESRA KARADOĞAN

Melisa Kesmez, *Nohut Oda*
Sel, Eylül 2018, 125 s.

Fadime Uslu

AYNUR GENÇ

"Sabah Halleri" başlıklı öykünüzde görmeyi eylem biçiminde değerlendirmişsiniz: Amaç içeren, bağlı olduğu sonucu başlatan, içerdiği nedenlere göndermesi olan, etkileşimde bulunmayı gerektiren bir eylem bu. Öykünüzün özünde de okuru yönlendirerek görme eylemine dahil etme düşüncesi var. Olay akışını sahneleyerek göze yönelik kuruyorsunuz. Anlatıcınız da farklı noktalarda (dört defa) okura "bakın" diyor. Söylediklerini "göreceksiniz" ifadesiyle destekliyor. Kısacık zaman kesitinde gösterdikleriniz karakterlerinizin hayatını söylüyor bize. Tüm bunlar öyküyle aranızdaki güçlü bağı işaret ediyor. Girişte annenin, "Dün gece o garip kızın evindeymiş yine. Ne olacağını düşünüyordum ki? Sözümü dinleyip oraya bir daha gitmeyeceğine inanmış mıydım gerçekten?" demesi ilerleyen satırlarda açıklığa kavuşacak bir vaat olarak çıkıyor karşımıza. Ancak ne o garip kızı işliyorsunuz ne de Mine'nin arada onda kalma nedenini belli ediyorsunuz. Duruma yönelik ayrıntıları işlevsel kullandığınızda öykünüz daha güçlü olacaktır.

BÜLENT CANLI

"Yazgı" adlı çalışmanızda gölgede kalmış birçok nokta var. Anlatıcı, o gün Gülşen'le Karanfil Sokak'ta fotoğraf çekimi yapacaktır. Gece içkiyi fazla kaçırdığından kalkamamış, Gülşen onu üç kez aradığı halde telefonunu duymamıştır. Bu bilginin temelinde eksikler söz konusu. Delikanlı onun evine gittiğinde daire kapısını yarı aralı buluyor. Çalışma odasındaki masada kahvaltı hazırlanmış ama hiçbir şeye dokunulmamıştır. Cep telefonu da kitaplıktaki raftadır ama Gülşen ortalarda yoktur. Belirsizliklerle dolu bir ortam çiziyor, bunu ilerletmeden, neden sonuç ilişkisi kurmadan anlatınıza son veriyorsunuz. Canlandırmaya çalıştığınız olayın doğaüstü açıklaması ile doğal açıklaması arasında bıraktığınız karakterin yaşadığı tereddüt öylece kalıyor. Dolayısıyla kurmayı hedeflediğiniz gerçekliğin koşulları tam anlamıyla oluşmuyor.

CEREN YILMAZER

Dünyayı dilin yardımıyla tanımlamaya çalışan edebiyat dolaylı bir gösterme aracıdır. Yazar durumu doğrudan, en yalın haliyle aktardığında bile araya sözcüklerin gölgesi düşebilir. Dolayısıyla sözcük seçimindeki titiz yaklaşım edebiyatı var eden sanatçının temel meselesi olmalıdır bana göre. Bir öykü dili yaratabilmek, onu metnin ilk sözcüğünden son noktasına kadar ahenkli bir bütüne kavuşturabilmek öykücünün önceliğidir. Anlattığı konu ya da durumu biçimleyen yazardan yöntemini kurgunun diliyle uyumlu kullanması beklenir. "Tablo" başlıklı öykünüzde oyunsu anlatım, oyunsu bir kurgu tercih etmişsiniz. Bu sırada dile gereğince özen gösterdiğinizi söylemek güç. Pek çok bilgi yerleştirmişsiniz olay akışına. Bir tren yolculuğundan Ankara'ya dönen kadının öğretmen olduğunu, "Öğrencilerin yazılı sorularını hazırlayacaktım" cümlesiyle açıklıyorsunuz. Bir başka cümledeyse onun sürekli gittiği bir doktoru olduğunu belirtiyorsunuz: "Ne zaman düşüncelerini bir koltuğa oturtmayı düşünüyorsun? Bu kendinle dalga geçmenin bir yolu değil mi?" Evine gelen kişi için de, "Tual getirmemişsin. Ne yapacağız öyleyse?" diyorsunuz. Metne serpiştirilen bu veriler ne yazık ki bir bütünü tamamlamaya yetmiyor.

DİLEK İŞCEN AKIŞIK

"Kışa Açık Kapı Bıraktı Bahar" başlıklı çalışmanızda Deniz ile Sinan'ın tanışma biçimleri klişe. Aralarındaki konuşmalar 60'lı yılların Yeşilçam salon filmlerindeki diyalogları anımsatıyor. Çizdiğiniz Sinan ve Deniz tipleri inandırıcı değil. İlk karşılaşmalarının üzerinden altı ay geçmesine ve bu arada hiç görüşmemelerine karşın Deniz'in onu bir kadınla kafede görüp kıskanması da gerçekle bağdaşmıyor. Deniz'i, geçirdiği kazayı, bu sahnedeki ayrıntıları yeniden düzenlemenizi öneririm. Gazete haberinin olay akışındaki yeri temelsiz kalmış.

ERDAL TURT

"Gezgin"de sisteme karşı çıkan, iktidarla çatışan, hapse giren, birkaç gün hastanede yatan üniversite öğrencisi Özgür'ün odağında kuruyorsunuz öykünüzü. Nitelikli bir anlatımınız var. Kimi zaman duyarlı bakışınız duygusallığa yeniliyor, kimi zaman da klişeye. "Yönetenler ne düşünüyorsa, ne yapıyorsa normal. Gerisi için tomalar var" cümleleriniz hikâyenizin kilit noktası. Yaşadığı olay ve durumları, içinde bulunduğu koşulları, yakın ve uzak çevresini, kendisini sorgulayarak anlatıyor Özgür. Hastane otoritesi, Özgür'ün "anormal davranışlar sergilemesini" ebeveyninin çocuk yaşta ayrılmasına bağladığını belirtiyor. Bu görüşü ironiyle anlatan Özgür, "Psikoloğun anne baba ayrımından doğan sonuç hakkındaki çıkarımı acaba doğru mu diye düşünüyorum" deyip meseleyi irdeliyor. Çizdiğiniz baba figürü de bu sorgu örüntüsünün bir parçası, dolayısıyla söz konusu görüşün parçası. Oysa Özgür başta "ret" yönünde net bir tavır koymuştu. Zengin, nüfuzlu, zayıf kişilikli baba figürü ve oğlunun yeniden okula dönmesi için nüfuzunu kullanmasıyla ilgi-

li koyduğunuz işaret klişe. "Annem gözyaşı dökecek. Sel olacak taşacak ve ben içinde boğulacağım. Tazyikli sularda yüzmeyi öğrenebildim de anne gözyaşlarının içinde yüzemiyorum çünkü" sözleriniz de öyle. Fiziksel zamanla psikolojik zamanı, olayları iç içe geçirerek anlatıyorsunuz. Olayları göstermeye yöneldiğiniz sırada mekânı canlandırmak için ayrıntılardan daha fazla yararlanabilirsiniz.

HACER TUNCER

Metnin ilk cümlesi, hem öykünün kendisi hem de okur için atılmış bir işaret fişeği gibidir. İlk cümlenin ardından getirdiği cümlelerle oluşturduğu ritim, o öykünün dil biçemini, ahengini, dolayısıyla dilin müzikal yapısını ortaya koyar. "Kırık Bardak" başlıklı çalışmanızın girişinde anlatımdan kaynaklanan sorunlar çıkıyor karşımıza. Anlatıcının dış kapıyı açıp eve girmesiyle başlayan, mutfaktaki Nilda'yı anlatmasıyla devam eden süreçte bir karmaşa söz konusu. Daha sonra, Nilda'yla anlatıcının ilişkilerini anlattığınız sırada anlamı açık, yalın ifadeleriniz hikâyenizi kurmanıza imkân veriyor. İki kişinin arasındaki mesafeyi göstererek aktarırken sonuçlara yöneliyor, nedenleri kapalı bırakıyorsunuz. Nedenlerle ilgili belirtileri yeterince işlememişsiniz. Öykünüzün başlığı da olan "kırık bardak" kurgunuzun taşıyıcı sembolü, bu sembole daha geniş yer verebilirsiniz.

KEZBAN ÖZDEMİR

"Kumru"nun ilk iki paragrafında an ve durumlara odaklanıyorsunuz. Zamanı belli bir çizgide ilerletirken "O" dediğiniz öykü kişisinin yapısını, duygu dünyasını öne çıkıyorsunuz. Üçüncü paragrafta zamanda birden sıçrama hamlesi yapıyorsunuz. İkinci paragraftaki, "Seneler sonra sorup duracaklardı bunu ona" cümleniz zamanın değişeceğiyle ilgili bir işaret olarak değil, akışın doğal bir parçası biçiminde çıkıyor karşımıza. Kişiyi konumladığınız zaman içerisinde "... bugün bile hâlâ kahvaltı yapma alışkanlığını geliştirememişti" dediğiniz anda "bugün"e geliyorsunuz. Ne var ki anlatının zamanı aynı noktada; çocukluktaki olaylarda mühürlü. Dördüncü paragrafta, "Seneler sonra şimdi babasının şantiye dönüşlerinde içinde saklanıp kızına sürpriz yaptığı dolabın önünde duruyordu" cümlenizle öykünüzün fiziksel zamanını netleştiriyorsunuz. Bu sırada karakterinizin iç konuşmalarındaki sorgusu sizin duyarlı bakışınızı yansıtıyor. Ancak sorgular birdenbire kesiliveriyor. Bu sırada kumru sembolüyle kurmaya çalıştığınız anlam katmanı, an ile geniş zaman arasındaki ilişkinin bağları çözülüveriyor.

MERVE MALAK

"Kör Bir Kedi" başlıklı öykünüz birbirinin karşıtı durumları içeriyor. Bir yandan gereksiz açıklamalar yapıyor, bir yandan ima ederek anlatmayı tercih ediyorsunuz. Girişteki diyalog, kırmızı elbisenin satın alınma hikâyesi metne bir şey katmıyor. "Almaya niyetlendiğinde ise elbise etiket yarısına düşmüş, etrafına üşüşen kalabalıkta göz gezdiriliyordu" cümlenizde anlam bozukluğu var. Öykü kişisi Hülya kendisini altmış beş yaşında hissediyor. Nedeni şu: "O karaltı üstüne eğilmeden, karanlıktan korkmadan, kafasında ne yapması gerektiğini söyleyen sesi duymadan ve henüz her şeyin yolunda olduğu birkaç zaman önce..." Yani fiziksel zamanda artık bir şeyler yolunda değil. Bu bölümde ağır duygusal ifadeler kullandıktan hemen sonra bundan vazgeçiyorsunuz. Hülya'nın sokakta yürürken ayağının kör bir kediye takılması ve gittiği AVM'de bir gözü olmayan adamın düşüp kanlar içinde kalması, metnin girişindeki ev arkadaşının olay örgüsündeki yeri kadar bağlantısız kalıyor.

OSMAN ARMAĞAN YARDIM

"Çiçeği Öldürmek" olağan koşullarda başlayıp olağanüstü atmosfere evrilen bir öykü. Çalışmanızda pencere önü saksı çiçeği sembolüyle hayatın türlü yönlerini bağdaştırmaya çalışıyorsunuz. Gerçekliğin boyutunu değiştirmeye başladığınız sırada maddi hata çıkıyor karşımıza. Karakteriniz Orhan'daki değişimi fark eden arkadaşı Mustafa, ona bir yardımı olur düşüncesiyle o gece kendini zorla davet ettiriyor. Söz konusu çiçeğin toprağına Mustafa "yanındaki su bardağında kalan suyu boşaltıyor". Finale doğru ise, "Toprağın üstünde yığılmış kuru çiçekler ve yapraklar topraktaki çatlakları gizliyordu" cümlenizde "çatlak" ifadesi göze batıyor. Finalde, gecenin ileri bir saatinde bahçedeki sert toprağı, "elleriyle yeri kazmaya başlıyor" Orhan. Onun bu davranışını, çiçekle iletişim kurma çabasını yeniden düşünmekte yarar var kanımca. Sabah saatlerinde Orhan çiçeğe dönüşmeye başlıyor. Öykünüzde ayrıntıları yeniden ele almanızı öneririm.

OZAN YILMAZ

Öykünüzün finalinde karakteriniz Fatma Hanım'a, "Üstü kalsın" dedirtiyorsunuz. Onun taksi şoförüne parayı uzatırken söylediği bu söz, anlattığınız hikâyeye de bir gönderme aslında. Öyküde zaman ve zamanlama konusunda okuma ve yazmayla edindiğiniz deneyimi işaret ediyor bu tavrınız. Hızlı tempoyla açıyorsunuz öykünüzü. Bu sırada merak unsurunu da oluşturuyorsunuz. Fatma Hanım'ı taksiye bindirdikten sonra, yolda geçen süre boyunca otuz yıllık evliliğini, kocasını sevmediğini, birbirlerini aldattıklarını psikolojik zamanda aktarıyorsunuz. "Kocasının ölümünü gerçekten istemiş miydi?" sorusu boşlukta kalıyor. Öykünüze adını verdiğiniz Fatma Hanım'ın özetlenmiş yaşam hikâyesini yeniden değerlendirebilirsiniz. Bu sırada fiziksel zamanı ve ona bağlı gereçleri düzenlemenizi öneririm.

ÖZGÜL AKGÜL

Okuduğumuz öyküleri gözümüzde canlandıran, yazarın gözlem gücünün ürünü olan ayrıntılar ve

onları kullanma biçimidir. Bunu yaparken de öyküyü ayrıntıya boğmamak gerekiyor. "Bekle-me" başlıklı çalışmanızdaki ayrıntı zenginliği bir süre sonra ayrıntı fazlalığına dönüşüyor. Beş daireli bir apartmanın en üst katında oturan Nurten Teyze bir yıl önce ölmüştür. Yaşlı kadının oğlu ve kızı hiçbir şeyle ilgilenmemiş, yedisinden sonra da beyaz eşyaların fişini çekip evi kapamışlardır. Bir yıldır kimsenin yaşamadığı ve uğramadığı bu kapalı ve havasız evi anlatıyorsunuz. Görünmez bir kamera her yeri dolaşarak bütün nesneleri, dolap içlerini, giysileri, çamaşırları, ayakkabılığı, sandıkları tek tek gözler önüne seriyor. Yaşanmışlığın izlerini taşıyan bu nesneler bir hikâye oluşturamıyor ne yazık ki. Ne Nurten Teyze'yi, ne kendisine benzemekten korkan kızını ne de çok az sözü edilen oğlunu tanıyabiliyoruz. Hikâye ayrıntıların altında kalıp eziliyor.

ÖZLEM AKSOY

Hikâyenin gerçekliğini kanıtlaması için olay akışında yer alan her karakterin kendi yapısına uygun biçimde davranmasını, koşulları neyse ona göre konuşmasını bekleriz. Yazarın karakter üzerinde görünür bir çaba harcamadan onu en doğal haliyle göstermesi, konuşturması bir yandan karakterin var olmasını, bir yandan da kurmaca metnin işler hale gelmesini sağlar. "Sokak"ta anlattığınız kişilerin gerçekliği belirmeye başladığı anda kayboluyor. Henüz ilk paragrafta "perişan bir halde" olduğunu söylediğiniz Recai, iki ekmek, domates ve sigara almak için bir dükkâna giriyor. Saat gece on suları. Dükkânın sahibi o anda Recai'den kamyonetiyle "bazı malzemeleri" taşımasını istiyor. Recai perişan bir haldeyken dükkân sahibinin bunu istemesi bir yana, Recai'nin ateşin başındaki "iri adam"la konuşmaları, hayatla ilgili felsefi yorumları sahiciliği epey zorluyor. Birahane, kavga sahnesi iri adamla karşılaşmaları için bir aracı. Ama bu sahne olmadan da karşılaşsalardı kurguda değişen bir şey olmayacaktı.

ŞEHNAZ ERKAN

"Eşiğin Ardındaki Kraterin Hikâyesi" başlıklı çalışmanız bir romanın uzun ve hızlı anlatılan özeti gibi olmuş. Yapıp ettikleri işlerle anılan, bu sırada duyguları aktarılan Güzel Zerrin ile yakışıklı Cihan ait oldukları toplumsal sınıfın temsilcileri biçiminde ele alınmış. İkilinin bir noktada kesişen yaşamlarını kronolojik olarak veriyorsunuz ama zaman hep belirsiz kalıyor. Öykünüzün karikatürize edilmiş yapısında kişilerinizi yerleştirdiğiniz mekânlar da gereğince biçimlenememiş.

ŞEREF TOKGÖZ

Öykünüze adını da veren Meryem'in hikâyesine dolaylı yollardan giriyorsunuz. Altı ay önce eşini kaybetmiş emekli matematik öğretmeni Behiç Bey evinde, on beş gündür iş bulamamış boyacı Recep Usta kahvede, bilgisayar teknisyeni Özgür Bakar toplu taşıma aracında, ressam Kudret Ortaç markette gazeteden aynı haberi okuyorlar. Bu kişilerin ve yaşamlarından verilen küçük kesitlerin öyküyle hiçbir ilgisi yok. Sinema tekniğini uygulamak istemişsiniz ama bu, hikâyenin saçılmasına neden olmuş. On bir yaşındaki köylü kızı Meryem'in gazetelere çıkan intihar olayını anlatırken de birçok isim geçiyor. Öykünüzün üzerinde taşıyamayacağı kadar çok yük var.

UFUK ÖZKUL

Gogol 1848 yılında şair ve çevirmen Şukovski'ye şu satırları yazmıştı: "Benim işim yaşayan görüntüler aracılığıyla konuşmaktır, yargılar aracılığıyla değil. Hayatı, hayat olarak ele almalı ve asla ucuzlatmamalıyım." Siz de "İşaret" adlı öykünüzde askerliğini asteğmen olarak yapan, ilk öyküsünü yazmak isteyen gencin hayatından bir kesit aktarıyorsunuz. Karakterinizin anlatı zamanındaki yaşantısı onun geçmişindeki kesitleri de içeriyor. Kitaplarla arasındaki yakınlığa, askerlik öncesi yaşamına, annesine değiniyorsunuz. Çalışmanızda mekân, karakteriniz için çok önemli. Oluşturmaya çalıştığınız görüntünün yaşayabilmesi için mekân ve zamanla ilgili ayrıntıları zenginleştirebilirsiniz. Gece devriyesinde hatırlanmayan parolayla kesiyorsunuz çalışmanızı. Parolanın bilinmesi hayati önem taşımasına karşın onun bunu hatırlamamasını gerekçelendirebilirsiniz. Karakterinizin yazıyla arasındaki ilişkiyi ona söylenen parolayla bağlamanız kurduğunuz gerçekliği bir parça zorlamış. N

Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?

Notos'tan genç yazarlara çağrı.

Öykü yazma tutkunuzu yönlendirebileceğiniz bir alan, kendinizi dışavurabileceğiniz bir zemin bulamıyor, yazdıklarınızı nasıl değerlendireceğinize karar veremiyorsanız, **Notos** sizin için uygun bir yol açıyor.

Notos'un her sayısında duyurulan bir konuda yazılan öykülerin değerlendirilmesi sonunda seçilen bir öykü, dergideki öteki öykülerle birlikte yayımlanıyor.

Genç yazarlar bunu bir yarışma olarak düşünebilir, ama öteki öykücülerle değil, her genç yazarın kendiyle yarışması. İlgi ne çok olursa, seçilen öykü de o denli güzel olur.

Yukarıdaki fotoğraftan çıkarak yazılıp bize gönderilenlerin değerlendirilmesinden sonra seçilen öykü, **Notos**'un Nisan-Mayıs, 75. sayısında yayımlanacak.

Fotoğrafın derinliğine ne denli yaklaşılırsa, yazılacak öykü o denli başarılı olur.

Her ânın, her fotoğrafın ya da resmin öyküsü yazılabilir. Konumuz bir fotoğrafın anlattıklarıysa, önce verilmiş bir andan çıkılacak, ama öykülerin başarısı, o ânı sonra kurmacaya dönüştürme ustalığına bağlı olacaktır.

Katılımcıların göz önünde tutması gereken ilkeler

1. Öyküler, editor@notoskitap.com e-posta adresine, *Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?* başlığıyla ve öykülere ad verip yazar adı aynı sayfada belirtilerek gönderilmelidir.
2. Yazılacak öyküler 400-900 sözcük arasında olmalıdır.
3. Öykülerin son gönderilme tarihi 1 Mart 2019'dur.
4. Katılımcılar gerçek adlarını kullanmalıdır.

• Yayımlanmak için seçilen öykünün yazarı 1 yıllık **Notos** aboneliği ve **Notos Kitap'**tan kitap armağanı kazanır.